

Analize calitative și cantitative de actualitate
ale serviciilor sociale din spațiul românesc

Empirical Research in

Social Work and Sociology

ISSN 2668-3512
ISSN-L 2668-3512

Volume II, Issue 2

September 2020

TIMISOARA, ROMANIA

Empirical Research in Social Work and Sociology
Department of Social Work & Department of Sociology

Editor of the current issue:

Laurențiu ȚÎRU

Phone: (+40) 0755 062 627 / E-mail: laurentiu.tiru@e-uvv.ro

Address: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

Secretary of the current issue:

Ionela Andreea STOICOV

Phone: (+40) 762 777 107 / E-mail: ionela.tita92@e-uvv.ro

Address: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

ISSN 2668-3512

ISSN-L 2668-3512

Editura Universității de Vest
2020

Edited at West University of Timisoara
Department of Social Work & Department of Sociology

Editorial Board

Editor-in-Chief

Cosmin GOIAN, West University of Timisoara, Romania

Deputy Editor-in-Chief

Laurențiu ȚÎRU, West University of Timisoara, Romania

Associate Editors

Monika ALISCH, Fulda University of Applied Sciences, Fulda, Germany

Victor GROZA, Case Western Reserve University, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Ulrich PAETZOLD, Brandenburg University of Technology, Cottbus - Senftenberg, Germany

Nicoleta NEAMȚU, Babeș-Bolyai University, Romania

Mona VINTILĂ, West University of Timisoara, Romania

Viren SWAMI, Anglia Ruskin University, Cambridge, UK

Rosella TOMASSONI, Università degli Studi di Cassino, Folcara, Italy

Melania POPA-MABE, University of South Carolina, South Carolina, USA.

Mihai - Bogdan IOVU, Babeș-Bolyai University, Romania

Managing Editors

Dănuț Sorin BĂLĂUȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Editorial Board

Dănuț Sorin BĂLĂUȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Carmen BĂRBAT, West University of Timisoara, Romania

Andreea BÎRNEANU, West University of Timisoara, Romania

Venera BUCUR, West University of Timisoara, Romania

Simona DABU, West University of Timisoara, Romania

Theofild LAZĂR, West University of Timisoara, Romania

Alexandru NEAGOE, West University of Timisoara, Romania

Patricia RUNCAN, West University of Timisoara, Romania

Carmen STANCIU, West University of Timisoara, Romania

Mihaela TOMIȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Loredana Marcela TRANCĂ, West University of Timisoara, Romania

Florina Luiza VLAICU, West University of Timisoara, Romania

Elisabeta ZELINKA, West University of Timisoara, Romania

Roxana UNGUREANU, West University of Timisoara, Romania

Sînziana PREDA, West University of Timisoara, Romania

Contents

Transmiterea intergenerațională a statutului educațional5

Oxana ARNAUT

Problemele bunicilor-părinți în relația lor cu nepoții 37

Lia Valerina BORAN

Evaluarea leadershipului într-o organizație 61

Marilena CACUCI

Probleme educaționale ale copiilor cu părinții plecați la muncă în străinătate 81

Ionela CLIM

Dezvoltarea personală în rândul tinerilor din Timișoara 116

Cristian CHITICARIU

Statutul femeii între tradiționalism și modernitate în ruralul și periurbanul arădean 137

Daiana ASCUNSEANU

Transmiterea intergenerațională a statutului educațional

Oxana ARNAUT¹

Abstract

Transmiterea intergenerațională este foarte des abordată în sociologie, mai ales în lucrări ce studiază statul generațional, rolul și potențialul oamenilor de diferite vârste în familie, trăsăturile transmiterii culturale și educaționale între generații, conflicte și ciocniri de unitate generațională sau adaptarea fiecărei noi generații în spațiul informațional sociocultural. Astfel, prin intermediul acestei cercetări, tind să analizez interacțiunile intergeneraționale ca mecanism de transmitere a statutului educațional, ce includ modele culturale, sociale, profesionale etc.

Scopul lucrării constă în studierea modalităților, formelor și mecanismelor de interacțiune socială între generații, întemeiate pe stereotipuri comportamentale, profesionale și culturale transmise intergenerațional, cât și identificarea cazurilor de preluare a statutului unuia dintre părinți.

Keywords: *transmiterea intergenerațională, interacțiunea socială, conflicte de generație, stereotipuri comportamentale, generația tânără, rezolvarea conflictelor, norme și valori, familia, personalitatea și profesia, părinți, copii, asistență socială de tip clinic, sindromul burnout, echipa multidisciplinară.*

Introducere

Odată cu trecerea timpului, se pare că atât transmiterea, cât și interacțiunea intergenerațională începe să devină o problemă generată de tehnologizarea societății, conflictele de interese și de diferențierile morale. Din cauză că în ultimii ani modernizarea societății a căpătat un aspect „brusc”, s-a creat acel „gol” în ceea ce privește relația părinte-copil. Firul educativ ce asigură trecerea lentă de la o generație la alta s-a pierdut, ceea ce a cauzat apariția fenomenului de ciocnire intergenerațională. Transmiterea intergenerațională poate fi interpretată din două perspective: ca o interacțiune contra-fluxurilor de informații și activități, explicată prin faptul că ceea ce, pentru tineri este o normă, pentru părinți păstrează caracterul de tabu. Cealaltă perspectivă fiind ca o

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

contradicție între valorile culturale și educaționale ale generațiilor, caracterizată prin trecerea timpului în care s-au modificat practic toate sferele societății.

Au fost realizate 20 de interviuri structurate, în care s-au propus șase subiecte de discuție. Acestea au fost alese în așa fel încât, să cuprindă în întregime tema propusă cercetării, începând cu idei de bază despre familie și finalizând cu cauzele conflictelor intergeneraționale. Elevii intervievați își fac studiile la Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” din satul Taraclia, raionul Căușeni, Republica Moldova. Toți tinerii au atins vârsta de 18 ani și au participat benevol la interviu. Pentru fiecare interviu a fost elaborat câte un ghid, în care ei puteau să parcurgă subiectele propuse discuției, înainte ca interviul să înceapă. Întrebările au fost proiectate și în format fizic, pe hârtie, formulate simplu pentru a nu duce în eroare discuția, unele chiar au fost însoțite de exemple, iar dialogurile au fost înregistrate audio și mai apoi transcrise. Participanților le-a fost prezentat scopul cercetării și le-a fost adus la cunoștință faptul că, anonimatul le va fi asigurat.

În urma discuțiilor libere cu elevii au fost examinate diferențele dintre atitudinile, modelele generației tinere și a părinților acestora. O atenție deosebită a fost acordat motivelor de conflict, mai ales a celor provenite din utilizarea în vorbire, de către părinți, a expresiilor „Eu la vârsta ta ... / Eu pe timpul meu ...” și se încearcă construirea sugestiilor de înlăturare a acestora. De asemenea sunt identificate preferințele profesionale și perspectivele de viitor ale tinerilor.

Rezultatele acestei lucrări pot fi utile în sfera sociologică, ce se ocupă de cercetarea conflictelor familiale, transmiterea intergenerațională, preluarea statutului educațional, prototipuri în perspectivele de viitor, urmărirea carierei profesionale și delimitările care se stabilesc între generații.

1. Concepte și teorii

Natura mobilității sociale reprezintă baza pentru evaluarea de către indivizi a ordinii și condițiilor în care trăiesc. Ierarhizarea organizată a spațiului social prin căpătarea anumitor statute și roluri este un indicator al posibilităților de recăpătare a diferitor nivele pe baza realizărilor și meritelor unei persoane, neglijând origini sociale și alte caracteristici prescrise. Ciclul vieții al fiecărui om este compus prin variabile ce includ astfel de faze ale vieții, cum ar fi – copilăria, adolescența, maturitatea și bătrânețea. În funcție de aceste etape, fiecare individ își asumă diferite roluri sociale precum – copil, student, părinte, bunic. (Saporovskaia, 2013, p. 10). În cadrul acestor schimbări se poate vorbi de o mobilitate la nivel intergenerațional, ce se manifestă în parcurgerea individului prin toate etapele anterior enumerate și asumarea statuturilor conform perioadei în care se află.

Mobilitatea poate fi interpretată ca o consecință a selecției de indivizi în urma implicării diferitor instituții precum: statul, biserica, școala, familia. Acestea influențează în mod direct poziția persoanelor în interiorul propriei stratificări, iar indirect, statutul membrilor societății la nivel macrosocial. Importanța și rolul acestor factori de selecție

variază de la o societate la alta: pentru prima societate instanța de orientare poate fi armata sau biserica, pentru cea de-a doua societate, școala și cunoștințele dobândite; pentru a treia societate, familia (Cherkaoui, 1997, p. 191). Calitatea resurselor umane este determinată de mulți factori. Unul dintre cei mai importanți indicatori pe care se axează evaluarea potențialului populației este statutului educațional transmis de părinți.

Transmiterea intergenerațională poate fi definită ca un proces de schimb de informație și interacțiune directă - prin comunicare sau indirectă - prin acțiuni, între indivizi din generații diferite (Saporovskaia, 2013, p. 23). Zilnic fiecare individ efectuează sute de interacțiuni elementare și simple pentru a-și satisface nevoile. În acest context, familia reprezintă acel cerc în care se efectuează cele mai multe interacțiuni, întrucât aceasta este purtătoare de anumite cunoștințe și valori personale ale unui tânăr. Grupul familial este practic facilitatorul prin care individul capătă primele nivele de experiență socială și de-a lungul vieții este asociat cu persoanele din grupul respectiv, direct sau indirect influențându-i și totodată devenind obiectul lor de influență (Cuznețov, 2013, p. 67).

Se poate spune că transmiterea intergenerațională poate fi descrisă prin următoarele elemente: indivizi din generații diferite care efectuează transmitere de anumite acțiuni sau informații; preluarea în ansamblu a stereotipurilor comportamentale; acționarea negativă sau pozitivă a generațiilor - una asupra celeilalte; reacții adverse sau reproșuri a acestor transmițeri (Minerva, 2008, p. 18).

1.1. Noțiunea de „generație”

Generație (din latină – generatio) reprezintă o legătură stabilită în lanțul procreării (părinți, copii, nepoți). O colecție de persoane aproximativ de aceeași vârstă aparținând unui anumit popor sau cerc cultural. Se estimează că durata unei astfel de generații este de aproximativ 30 de ani. Activitatea de generație aparține „forțelor care modelează societatea” (Mannheim, *Essays on the Sociology of Knowledge*, p. 277). Existența unei generații este consecința unor fenomene sociologice importante cum ar fi: un flux constant al noilor purtători de cultură în momentul în care se îndepărtează pe rând foștii membri; participarea limitată în timp al purtătorilor unei culturi de o generație în procesul istoric; nevoia constantă de a transmite tradiția, educația, realizările culturale; continuitatea schimbării generațiilor.

Conceptul de „generație” este în mod repetat utilizat pentru a explica stilurile artistice și literare, atitudini și gesturi, modele și curente, precum și idei politice. Problema transmițerii dintre generații este înțeleasă ca fiind totalitatea interacțiunilor conflictuale care decurg din lupta tinerilor față de cei în vârstă atunci când vine vorba de a acumula noi cunoștințe și mobilități contemporane semnificative, spre deosebire de cele vechi.

Există o diviziune a noțiunilor „generație condiționată” și „generație reală”. Prima face referire la o perioadă istorică, de exemplu generația revoluției anilor '90. A doua noțiune

definește printr-o colecție de persoane de aproximativ aceeași vârstă cu atitudini sociale similare.

Teoria statutului de vârstă ne permite să considerăm societatea ca un set de grupuri de vârstă, reflectând astfel diferențele în abilități, roluri, drepturi și privilegii corespunzătoare perioadei anilor în care se află (Pilcher, 1993, p. 482). În societatea modernă există o adâncire semnificativă a stratificării sociale și a vârstei. Astfel sociologii au studiat paralel problemele copilăriei și adolescenței, tinereții și îmbătrânirii, concentrându-se pe transmiterea intergenerațională. Această transmitere este un sistem de acțiuni interdependente legate de dependența cauzală ciclică, în care faptele unui subiect sunt în același timp cauza și efectul acțiunilor de răspuns ale altor subiecți (Saporovskaia, 2013, p. 23).

Conceptul de „ generație ” se bazează pe ritmul biologic al nașterii și morții. O generație este considerată a fi oamenii născuți într-un deceniu – generațiile anilor '60, '70 etc. Asemenea mai este o altă abordare, conform căreia toți oamenii de la o naștere până la nașterea copiilor săi aparțin aceleiași generații. În acest caz, în ceea ce privește transmiterea între reprezentanții diferitor generații, este oportun să se vorbească despre interacțiunea intergenerațională. O generație se caracterizează prin propriile atitudini de valoare formate sub influența condițiilor din familie. Persoanele de aceeași vârstă devin o singură generație, atunci când acestea au participat la interacțiuni sociale, utilizând activ sau pasiv experiența dobândită în familie (Schifirneț, 1991, p. 228-229).

1.1.1. Noțiunea de „vârstă”

Termenul de „vârstă” este folosit oriunde este nevoie să se stabilească procesele și schimbările apărute în timp. Astfel, apartenența la o generație se definește ca egalitate de vârstă. În dicționarul explicativ sociologic „o generație este persoana de un grad de rudenie în raport cu un strămoș comun, care în același timp mai au și o vârstă apropiată” (Zamfir, 1998, p. 264). Este un agregat, istoric concret al oamenilor apropiați de vârstă și formați într-o singură perioadă istorică, având caracteristici demografice specifice. Din punctul de vedere a lui I.S Kon generația este identificată prin următoarele semnificații:

- 1.gradul de origine provenit de la un strămoș comun;
- 2.colegi, adică oameni născuți în aceleași perioade;
- 3.contemporani, adică în același timp oamenii vii de o vârstă;
- 4.durata timpului de la nașterea părinților până la nașterea copiilor (Kon, 2003, p. 113-115).

Conceptul de generație include un întreg complex de calități psihologice, morale, educaționale preluate prin transmiterea de la părinți, dar și calitățile personale ale reprezentanților. Având în vedere generația, facem diferențe între experiența, perspectivele și educația dintre oamenii de vârste diferite, dar în același timp punem accentul pe identitatea între aceste categorii. Generațiile diferite au valori diferite, opinii

diferite asupra lucrurilor. Însă luând în considerare transmiterea părinte-copil, generația prin intermediul familiei, într-o mare măsură preia și calități de la generațiile anterioare. Fie că acestea vin sub forma de tradiții, valori, cultură, educație sau comportament, aspect fizic, norme (Iluț, Sociopsihologia și antropologia familiei, 2000, p. 98-99). Un exemplu în acest sens poate fi studiul ce privește fixarea atitudinilor negative specifice diferitor generații, împărtășite în cadrul familiilor.

Atitudini negative ale tinerilor:

1. persoanele din generații mai mari critică tinerii;
2. generațiile mai mari nu sunt cointerestate în urmărirea modei sau produselor noi apărute pe piață;
3. cei din generațiile mai mari nu mai au la ce aspira, considerând că deja și-au îndeplinit rolul;
4. odată cu maturizarea viața devine neinteresantă;
5. persoanele mai mari sunt dependente de idei vechi, și nu vor să încerce să privească lucrurile și altfel;
6. generațiile în vârstă sunt obsedate de ideea că ceea ce nu au realizat ei în tinerețe, trebuie neapărat să facă copiii lor;
7. ajunși singuri, din propriile greșeli, mereu învinuiesc generația tânără de situația lor.

Atitudini negative ale adulților:

1. principalele valori ale tinerilor de astăzi sunt bogăția și prestigiul;
2. tinerii din prezent sunt imorali și au apucături sexuale foarte vulgare;
3. aceștia nu respectă generațiile mai mari, și nu ascultă opinia lor;
4. moda la care aderă tinerelul este una extremistă;
5. prin mass-media tinerii sunt influențați că persoanele mai mari trăiesc cu ziua de „ieri”;
6. școala oferă informații modificate despre istoria generațiilor anterioare;
7. majoritatea tinerilor optează pentru bani ușori, iar dacă nu reușesc stau pe baza părinților;
8. tinerii nu vor să învețe (Kon, 2003, p. 272).

În cadrul fiecărei generații apar atitudini care îi unesc pe reprezentanții săi. Ele depind de condițiile socio-economice și culturale ale formării acestei generații. Astfel de principii apar în grupurile respective, unde transmiterea reciprocă le oferă posibilitatea de a dezvolta păreri asemănătoare. Formele de interacțiune dezvoltate de o generație și valorile acesteia pot fi modificate de reprezentanții altor generații. Experiența colectivă joacă de obicei rolul unui element de legătură între reprezentanții diferitor generații, cu

alte cuvinte, există modele de comportament și atitudini transmise din generație în generație care sunt slab supuse schimbărilor.

Esența interacțiunii constă în satisfacerea nevoilor, intereselor și valorilor sale. Și anume, prin interacțiune se transmite experiența colectivă, întrucât fiecare generație adaugă la cantitatea de cunoștințe transmise, experiențe personale (Sorokin, 1992, p. 526-527).

1.2. Interacțiunea ca factor principal al transmiterii intergeneraționale:

Există mai multe concepte sociologice care ar putea face referire la transmiterea intergenerațională. Este cert că fenomenul de transmitere a calităților, statutului, valorilor presupune indispensabil interacțiunea socială. Astfel transmiterea dintre generații a informației poate fi definită ca un schimb de bunuri, ca o discuție prin care are loc influențarea, sau ca o scenă existențială a teatrului zilnic, din familie (Giddens, 1999, p. 74).

1.2.1. Conceptul de „schimb social” explicat de J. Homans

Conceptualizarea interacțiunii sociale, a structurii sociale, a ordinii sociale în ceea ce privește transmiterea și schimbul de relații are o istorie lungă, deși doar recent apărută în sociologie. Acesta descrie interacțiunea socială ca un schimb de valori materiale și nemateriale. Una dintre premisele principale pe care se bazează teoria schimbului social este presupunerea comportamentul indivizilor are un anumit principiu preluat rațional, care îl încurajează să se comporte cu prudență și să se străduiască constant să obțină cele mai diverse beneficii – bani, servicii, prestigiu, statut, respect, aprobare, succes, prietenie, iubire etc. (Iluț, 2015, p. 87-88).

Începând cu anii 1960, sociologul american J. Homans a concluzionat că astfel de concepte precum statutul, rolul, puterea și altele, stabilite în sociologie ar trebui explicate nu prin acțiunea structurilor macrosociale, ci din punct de vedere microsocial, adică a relațiilor sociale pe care le produc prin schimb de informație. Esența acestuia conform autorului este dorința oamenilor de a primi beneficii și recompense, precum și schimbul sau transmiterea acestora. În continuare, J. Homans explorează interacțiunea socială în ceea ce privește transmiterea și schimbul de acțiuni dintre indivizi, sugerând că într-o astfel de relație fiecare dintre părți va căuta să obțină beneficii maxime și să reducă la minim costurile (Homans, 1958).

Beneficiile reciproce care apar în cursul schimbului de acțiuni și transmiteri de informații devin repetitive sau regulate și se dezvoltă treptat în relațiile dintre oameni, pe baza așteptărilor reciproce. Se poate exemplifica prin faptul că părinții transmit niște norme copiilor săi și au așteptări ca acestea să fi îndeplinite, copiii la rândul lor primesc informații cum să acționeze în diferite situații și totodată beneficii de la părinți prin bunuri. Într-o astfel de situație încălcarea așteptărilor uneia dintre părți, implică frustrare și ca rezultat, o reacție agresivă.

1.2.2. „Interacționismul simbolic” a lui J. Mead, H. Blumer

Interacțiunea este prezentată ca un dialog în care oamenii acordă importanță lumii din jur, încercând să interpreteze sau să preia acțiunile altor oameni. Interacționismul simbolic reprezintă o direcție teoretică și metodologică care analizează acțiunile sociale prin prisma conținutului lor simbolic.

O atenție deosebită este acordată limbii ca principalul mediator simbolic al interacțiunii și transmiterii de informații. Astfel interacțiunea este privită ca dialogul între indivizi, pe parcursul căruia se reflectă intențiile și reacțiile. Conceptul de interacțiune simbolică a fost introdus încă din 1937 de către sociologul american H. Blumer (Blumer, 1984, p. 173-179), care a rezumat principiile de bază ale acestei abordări prin următoarele ipoteze:

1. Oamenii comit acțiunile lor în legătură cu anumite obiecții pe baza valorilor transmise pe care le atașează acestor obiecții;
1. Aceste valori provin din interacțiunea și transmiterea intergenerațională;
2. Orice acțiune socială rezultă din transmiterea liniilor de comportament.

De asemenea un mare aport la definirea acestui concept l-a adus și sociologul J. Mead, care afirma că diferența între om și orice altă creatură se recunoaște prin înzestrarea acestuia cu minte și cu sentimentul de personalitate. Doar mintea poate împuternici creierul biologic cu posibilități de cunoaștere a lumii în forma sa specială. Aceasta pot transmite informația în măsura în care individul încorporează punctele de vedere ale altor persoane în acțiunile sale. Viața socială depinde de capacitatea de a te pune în alte roluri sociale și de capacitatea de a ține o conversație interioară cu noi înșine. J. Mead și-a imaginat societatea ca un schimb de gesturi, ce include transmiterea simbolurilor. Prin urmare interacțiunea simbolică este în esență un studiu al atitudinii societății față de ea însăși ca un proces de transmitere simbolică între indivizi. Această viziune este destul de eficientă în înțelegerea carierei, comportamentului, stereotipurilor și statutului în cercetarea transmiterii între generații (Mead, 1994, p. 216).

1.2.3. Sociodrama lui E. Goffman

Conform acesteia, interacțiunea socială este un spectacol în care indivizii își desfășoară operele, creând o anumită imagine. Din punctul de vedere a lui Goffman, un om apare ca artist, creator de imagini. Viața lui este o transmitere de impresii. Capacitatea de a gestiona impresiile înseamnă capacitatea de a controla alte persoane. Această transmitere se realizează cu ajutorul mesajelor verbale și non-verbale de comunicare (Goffman, 2000, p. 272).

Definirea interacțiunii sociale are în considerare aspectele transmiterii la două nivele de cercetare – micro și macro. La nivel micro, sunt studiate procesele de comunicare între persoanele care se află în contact „face to face”, ce are loc în cadrul grupurilor mici. În ceea

ce privește nivelul macro al interacțiunii, acesta face referire la grupurile mari, precum instituțiile sociale.

Ideea principală a teoriei, este că în procesul de interacțiune, oamenii joacă în mod obișnuit un „spectacol”, direcționând impresii despre ei înșiși celorlalți. Rolul și statutul social este astfel similar cu rolurile teatrale. În consecință, oamenii își proiectează propriile imagini, în moduri care servesc cel mai bine propriilor scopuri. Reglarea interacțiunilor dintre oameni se bazează pe exprimarea semnificațiilor simbolice care le sunt benefice și creează situații în care pot face impresie favorabilă celorlalți (Goffman, 2000, p. 275).

Astfel, toate fenomenele sociologice, precum și relațiile sociale, schimbările, structurile sociale, statutele și rolurile apar ca rezultate ale interacțiunii și transmiterii sociale. Se compune din acțiuni separate direcționate unul către celălalt. Implicând cel puțin doi participanți, în procesul de interacțiune se transmit informații, cunoștințe, experiențe, valori spirituale, pe care aplicându-le, individul își determină statutul său social (Minerva, 2008, p. 125).

În instituția socială precum familia, aceasta se definește a fi la nivel micro. Se manifestă în diferite forme: relații între reprezentanții a două sexe, ca interacțiune interpersonală, ca transmitere intergenerațională. În cadrul acestei lucrări de cercetare, este analizată o anumită formă la nivel micro de interacțiune.

1.3. Conflictul în cadrul transmiterii intergeneraționale

Conceptul de „conflict” este foarte greu de definit, pentru că acesta în sine este un fenomen complex care se manifestă în diferite domenii ale activității umane, folosind mecanisme diferite sub forme diferite. Un conflict este foarte instabil, poate avea multe cauze și consecințe, motiv pentru care contemporanii și generațiile ulterioare o privesc diferit. Conceptul în sine este studiat din mai multe perspective și cunoaște interpretări sub diferite forme.

Este foarte important de menționat că sociologia este știința care oferă fundamente teoretice și metodologice pentru studierea conflictului, a cărui definiție se referă la conceptul de colectiv, care acoperă multe forme de manifestare a ciocnirilor de grup. Acestea diferă în funcție de scară, tip, compoziție a cauzelor și consecințelor. În același timp, forma de manifestare a acestor neînțelegeri poate fi împărțită în două tipuri:

- 1) cele care nu se pot aduce la un punct comun;
- 2) cele care pot fi împăcate.

Pentru tipul doi aspectele caracteristice sunt confruntarea, rivalitatea, concurența. Confruntarea este adesea opoziția pasivă a grupurilor cu interese sociale, de mediu și politice. Ca regulă, confruntarea nu ia forma unei concluzii deschise, ci implică presiuni și diferențe. Confruntarea se poate agrava în rivalitate. Aceasta este lupta pentru a

recunoaște realizările și abilitățile unui individ sau a unei comunități. Scopul concurenței este dobândirea celor mai bune poziții sociale, realizarea de obiective prestigioase. Rivalitatea, la rândul ei, poate escalada în competiție. Concurența este un tip special de conflict, al cărei scop este obținerea de beneficii, profituri sau acces la bunurile limitate (Stoica-Constantin, 2004, p. 74-80).

Conflictele care nu se pot rezolva, precum tulburări, revolte, revoluții, sunt conflicte ce au un caracter foarte acut. La început apare iritarea, care se transformă în indignare și apoi în agresiune. Obiectivele sunt formulate în cerințe mai mult sau mai puțin clar definite, deși nu este întotdeauna relevant ce vor organizatorii acestor conflicte.

Revolta este exprimarea ținută a activității personale sau colective în forme agresive. Răscoala este exprimarea agresiunii personale sau colective, cu un grad ridicat de organizare a procesului colectiv. Cea mai înaltă formă de conflict poate fi revoluția. Orice revoluție este forma extremă de dezacord, un mod politic de răsturnare a sistemului existent, ceea ce înseamnă schimbări calitative ale ordinii socio-economice existente. De regulă, o revoluție recurge la o metodă militară violentă de acțiune și implicarea maselor populației în orbita sa. Sociologii definesc, de asemenea conflictul prin utilizarea unor variabile, cum ar fi dezacordul și dominația. Dezacordul – principala variabilă care indică starea și orientarea opiniilor, intereselor și obiectivelor participanților, exprimate în cerințele sau declarațiile de intenție. Acesta formează comportamentul opus descris de modelul procedural al conflictului. Modelele de comportament pot fi de trei tipuri:

1. atingerea scopului în detrimentul altei părți implicate în conflict;
2. atribuirea parțială sau completă a pozițiilor la conflict;
3. satisfacerea reciprocă și egală a intereselor ambelor părți.

Dominația - implică o ierarhie socială în comunitățile umane, lupta pentru pozițiile prioritare. Acesta este un sistem de acțiuni umane bazate pe dorința de a folosi forța (Felau, 2006, p. 101-102)

1.3.1. Conflictul intergenerațional

Problema multor ani și secole, care este interesantă și relevantă în zilele noastre și va fi astfel în viitor o reprezintă conflictul intergenerațional. Acesta este cauzat de imposibilitatea de a satisface simultan nevoile generațiilor mai vechi și mai tinere, implică intersecția obiectivelor, conștientizarea încălcării intereselor și a atitudinii față de partea opusă ca adversar și „inițiator” al problemei.

O inscripție destul de elocventă a fost făcută pe mormântul Faraonului egiptean Amenofis al III-lea: „Tânărul încăpățânat, fără ascultare și respect față de bătrâni. Istoria și obiceiurile, nu le recunoaște. Nimeni nu îl înțelege și el nu mai dorește să fie înțeles; acesta aduce distrugere lumii și aceasta va fi ultima ei limită”. La fel și Socrate a declarat amar: „Tineretul actual s-a obișnuit cu luxul. Acesta se distinge prin maniere proaste, disprețuiesc autoritățile și nu îi respectă pe bătrâni. Copiii se ceartă cu părinții lor. Cu

zgârcenie înghit hrana și batjocoresc învățătorul.” (Gritsanov, Aushenko, Evelkin, & Sokolova, 2003, p. 1312).

Putem spune că tineretul a fost supus condamnării morale, din cauza pasiunilor și comportamentului extrem. Aproape toate societățile își împart membrii în categorii de vârstă: copii, tineri, adulți și bătrâni. Scopul tinerilor este de a se pregăti pentru maturitate, în cea mai mare asimilare a normelor și valorilor transmise, a căror educator este bătrânul. Acest lanț de perioade de vârstă în viața umană sunt strict liniare. Percepția critică a tinerilor se datorează în mare măsură incapacității lor de a înțelege normele și valorile lumii adulților. Și marele Socrate era îngrijorat nu atât de mult pentru tineri, ci pentru societate în ansamblu, deoarece refuzul tinerilor de a pune bazele trecutului a însemnat schimbări uriașe în viitoarea structură istorică, ceea ce era inacceptabil în ochii gânditorilor.

Originile conflictelor între generații sunt interpretate diferit. Unii autori, cum ar fi S. Freud, crede că baza tuturor conflictelor între generații este rivalitatea eternă dintre tată și fiu. Alți autori au mers și mai departe, fondatorul etologiei (ca știința comportamentului animalelor), K. Lorenz a susținut că „vrăjmășia dintre generații” are rădăcini etologice, adică condusă de instincte animale, iar omul nu este o excepție. Starea actuală a societății, conform lui, este o nevroză masivă, datorită faptului că omul modern a încălcat mecanismele responsabile pentru menținerea echilibrului între plăcere și necesitate.

Dificultățile și obstacolele care înainte forțau o persoană să facă doar ceea ce este necesar pentru supraviețuire, s-au modificat pe parcursul modernizării lumii. Prin urmare, cererea de satisfacere imediată a tuturor dorințelor, nerăbdării și aspirațiilor, sunt de obicei însoțite de sărăcii emoționale și spirituale. Deoarece aceste trăsături sunt predominante în rândul tinerilor, societatea - este amenințată de întreruperea tradiției culturale (Chernikov, 2013).

O altă abordare propusă contrastează cu definirea clasică a „conflictului” descris de S. Freud cu ideea unei „crize generaționale”. Dacă „conflictul de generații” asociat cu ideea că a fost acela - că un adolescent a căutat să ia statutul tatălui său în societate, „criza generațiilor” înseamnă că tânărul nu mai concurează cu tatăl său în cele din urmă identificându-se cu el, și îl respinge complet ca pe un model, renunțând la moștenirea sa socio-culturală.

În această etapă a dezvoltării societății, putem spune că acest conflict provine din statutul, rolul, reglementările și alte diferențe spirituale și materiale ale subiecților. În procesul de conflict, are loc o rezolvare a unei contradicții clare, bazată pe incompatibilitatea intereselor, obiectivelor, așteptărilor, atitudinilor, motivațiilor, acțiunilor. Conflictele sunt asociate cu emoții negative, stres, daune etc. (Shelekhov, Belozerova, & Martynova, 2015).

Familia este un element-cheie în sistemul de relații și transmitere intergenerațională. O familie de-a lungul vieții unei persoane este primul său și ultimul sprijin, „avânt” în

tinerețe și ultimul „refugiu” la bătrânețe, pentru că nicio altă instituție nu poate înlocui pe deplin familia. Aceasta efectuează o serie de funcții sociale importante, cum ar fi:

1. educaționale (socializarea generației tinere);
1. comunicare spirituală (transmiterea ideologiilor),
2. statut social (oferă un anumit statut social membrilor familiei);
3. timp liber (interes reciproc);
4. comunicare emoțională (primind protecție psihologică, sprijin emoțional).

În prezent, există schimbări puternice în viața economică și socială, generația mai în vârstă este pe deplin angajată să lucreze, încercând să supraviețuiască în vremurile noastre dificile. Rezultatul este că apare una dintre cele mai importante probleme: scăderea funcției educaționale a familiei. Dar multe probleme încep în copilărie. Este necesar ca la o vârstă fragedă, să încerce să comunice cu copilul la același nivel, fără a se exalta asupra lui. Acest lucru, nu implică numai reducerea nivelului părintelui la nivelul comunicării copilului, dar se încearcă să se ridice nivelul de comunicare al copilului, înainte de a comunica egal cu adultul și de a lua parte la cele mai multe aspecte ale vieții familiei, fără a îl restrânge prea mult, dar să aibă suficientă libertate de alegere (Birnbaum, 1997)

1.3.2. Alte clasificări a conflictului

Există multe criterii pentru clasificarea conflictelor. Dacă criteriul este un obiect de conflict, atunci pot fi identificate următoarele tipuri de conflicte:

1. economice - Se bazează pe o ciocnire a intereselor economice, atunci când nevoile unei părți sunt îndeplinite în detrimentul nevoilor celuilalt. Cu cât aceste contradicții sunt mai adânci, cu atât este mai greu de rezolvat. Din motive economice, de cele mai multe ori se află la baza crizelor globale între societate și guvern.
2. sociale și politice - Ele se bazează pe contradicții privind politica de stat în sfera puterii și relațiile sociale, partidele și asociațiile politice. Ele sunt strâns legate de ciocnirile interstatuale și internaționale.
3. ideologice - Concentrate pe contradicții în opiniile și atitudinile oamenilor asupra celor mai diverse probleme ale vieții, societății și ale statutului. Ele pot apărea atât la nivelul macro, cât și în cele mai mici asociații la nivelul grupului.
4. sociale și psihologice - Aceste apar atât între indivizi, cât și între grupurile sociale. Ele se bazează pe încălcări în domeniul relațiilor. Motivul poate fi incompatibilitatea psihologică, respingerea nemotivată a unei persoane de către o altă persoană, lupta pentru conducere, prestigiu, influență etc.
5. familiale și casnice - Sunt asociate cu reprezentări variate ale grupurilor și ale indivizilor de diferite generații în ceea ce privește principiile vieții, existenței etc. Principala cauză se datorează relațiilor de familie, implicând motive ca: probleme interne, libertate morală și internă, precum și diferențe ideologice grave (Felau, 2006, p. 116-120).

Dacă luăm drept criteriu durata și gradul de tensiune, atunci conflictele pot fi permanente și trecătoare. Sunt manifestări extrem de emoționale sau extreme ale atitudinii negative în conflict. Acestea se pot încheia cu rezultate grave și au consecințe tragice, și se bazează pe starea psihologică a oamenilor. Pot fi imediate sau de termen lung și se produc, în special, în cazurile în care contradicțiile sunt suficient de profunde, stabile sau dificil de clarificat. Părțile conflictuale își controlează reacțiile și acțiunile care se manifestă în diferite perioade de timp. Prognoza deciziei este în mare parte greu de specificat. Slabe și lente. Caracterizate prin contradicții care nu sunt acute, în care doar o parte de indivizi sunt activi, iar cealaltă nu caută să-și definească în mod clar poziția sau să evite confruntarea. Rapid – se poate vorbi despre un conflict „favorabil” apărut între indivizi. Dacă este urmat de un nou lanț de conflicte similare, atunci acesta se agravează.

Desigur, este imposibil să reducem toate conflictele într-o schemă universală. Există conflicte cum ar fi „luptele”, unde la final se pot încheia prin revoluție și „dezbateri” în care este posibil compromisul. În plus, există și alte opinii privind tipologia conflictului, de exemplu, putem menționa și următoarele tipuri de conflicte (luând în considerare motivația conflictului și percepțiile subiective ale situației): conflictul fals - subiectul percepe situația ca un conflict, deși nu există motive reale pentru aceasta. Nu are motive obiective, apare ca urmare a noțiunilor sau a neînțelegerilor false. Conflictul potențial - există motive reale pentru un conflict, dar până acum una dintre părți sau ambele, din diferite motive (de exemplu, din cauza lipsei de informații) nu a realizat încă situația ca fiind un conflict. Aceasta poate avea loc din motive obiective, dar nu este actualizată până la un anumit timp. Conflictul adevărat - este o adevărată ciocnire între două părți. Această ciocnire a intereselor există în mod obiectiv, este realizată de participanți și nu depinde de un factor ușor de schimbat (Freud, 2014, p. 864).

Luând în considerare principalele tipuri de conflicte, în funcție de gradul de înflăcărare al oamenilor în ele, acestea sunt frecvente și în ceea ce privește interacțiunea generațională în familie, dintre părinți și copii. De exemplu, copiii și soțul au nevoie de o mamă pentru a-i oferi familiei și casei o atenție deosebită, pentru a avea grijă de gospodărie. În același timp, în situația economică actuală, o femeie este obligată să lucreze și să contribuie în mod semnificativ la bugetul familiei. Ambele tipuri de cerințe pe care o femeie le consideră personale provoacă un conflict intrapersonal. Conflictul poate apărea și ca urmare a faptului că cerințele de producție nu sunt în concordanță cu nevoile sau valorile personale. Studiile arată că un conflict poate fi asociat cu un grad scăzut de satisfacție profesională, de încredere și organizare scăzută, precum și de stres.

2. Metodologie

Pornind de la ideea că familia este fundamentală în transmiterea unei variații mari de elemente necesare pentru o societate întreagă, preocupându-se și de implementarea acestor, am fost motivată să studiez mai amănunțit cum se efectuează acest schimb

intergenerațional, din punctul de vedere al absolvenților. Aflați la finele liceului, tinerii conform parametrilor vârstei deja pot fi considerați maturi, însă în alegerea viitoarelor cariere profesionale, influența părinților și statutul educațional, se pretinde a fi destul de mare. Prin această lucrare, vreau să investighez dacă tinerii totuși se lasă conduși de părerile părinților.

Pentru cercetare am folosit metoda calitativă, și anume interviul structurat. În literatura de specialitate, interviul ca tehnică de cercetare este folosit des pentru cantitatea de informație, pentru libertate în abordarea temelor; flexibilitate în formularea și modificarea întrebărilor sau schimbarea succesiunii acestora cât și repetabilitatea lor în funcție de caz (Chelcea, 2004, p. 127). Am preferat discuții față în față pentru a putea observa aspecte mai profunde, creând situații de chibzuire am motivat tinerii la dialoguri de meditație asupra unor teme. Rolul fiecărui participant constă în definirea personală a subiectelor de discuție, identificarea problemelor, cauzelor de conflict, precum și propunerea propriilor modalități de clarificare a acestora. Subiectul trei conturează aspectele transmiterii intergeneraționale, prin care se încearcă exteriorizarea similitudinilor și diferențierilor între cele două generații. Punctul șase reprezintă de fapt o temă subiectivă, de cugetare asupra expresiilor utilizate de părinți „Eu la vârsta ta/Eu pe timpul meu”. Poziția elevilor față de aceste două expresii reflectă adevăratele părerii față de generațiile vârstnice. Abordând această temă ca o încheiere, prin care participanții confirmă sau infirmă realitatea răspunsurilor de la precedentele subiecte.

Tinerii aparțin aceluiași grup de referință, se cunosc foarte bine între ei și interacționează zilnic. Pentru a realiza interviurile, au fost selectați toți elevii claselor a XII-a din liceu, 9 elevi de la profil real și 11 elevi profil uman. După gen, aceștia se împart în 12 fete și 8 băieți, și au vârsta de 18 sau 19 ani. Cu toate că, au foarte multe caracteristici în comun precum mediul de trai și socializare, ocupațiile, programul de studii, tinerii fac parte din diferite categorii sociale, prestabilite de cariera profesională și activitățile părinților. Părinții acestora, despre care va merge integral vorba în interviu, aparțin unei generații comune. Am preferat să intervievez elevii dintr-o singură instituție de învățământ, din mediul rural, urmărind ideea că în acest anturaj, s-a păstrat modelul de familie tradițională, în care transmiterea intergenerațională este mai semnificativă.

Obiectivele cercetării

Identificarea dinamicii și frecvenței cu care tinerii interacționează, se implică în discuții și acțiuni ce presupun o transmitere de informații de la părinți, provoacă contraziceri intergeneraționale în contextul familial-educational. Aceasta cuprinde toate fenomenele petrecute zilnic în relațiile părinte-copil, în care sunt incluși tinerii din mediul rural.

Evidențierea particularităților prin care generația părinților modelează gândirea tinerii generații. Mecanismele de schimb și transmitere intergenerațională a modelelor,

atitudinilor, perspectivelor, normelor sau valorilor, și impactul acestor în transformarea societății.

Analizând convingerile preluate de la părinți se evidențiază similitudini sau diferențe a stereotipurilor sociale, în ceea ce privește planurile și acțiunile pe viitor, cariera profesională, întemeierea unei familiei, educarea viitorilor copii etc.

Rezumarea dialogurilor zilnice, temelor de discuții, pentru care părintele oferă preferință. Aspecte comportamentale și morale, ciocniri de interese și practici de lucru sau ocupații împreună, de la care s-a preluat mai multe trăsături ale generației tinerilor în anul final de liceu.

Determinarea calităților preluate de la părinți, impactul pozitiv sau negativ pentru psihicul tânărului, tendința de a se complexa sau critica, tehnici de motivare sau manipulare determinând starea de vină și impactul acestora în statutul și competențele educaționale.

Ipoteze identificate

Cu cât dependența de familie, pe plan emoțional, al elevilor este mai mare – cu atât dinamica transmiterii intergeneraționale crește.

Prin felul lor de-a fi, părinții devin primele modele comportamentale și morale pentru tână generație.

Statutul educațional transmis de la părinți are un rol decisiv în proiectarea perspectivelor de viitor.

Dacă elevii sunt dispuși să preia stereotipuri de la părinți, ar fi la fel de dispuși să preia și una din profesiile acestora.

Conflictele în familie se creează din motiv că părinții nu împărtășesc aceleași viziuni a activităților elevilor.

Prelucrarea și interpretarea informațiilor obținute în timpul interviului, este una dintre cele mai provocatoare sarcini ale cercetătorului. Cantitatea mare de date și nu întotdeauna cu caracter valid sunt un bun prilej pentru riscul în evaluarea datelor, concluzii grăbite, cât și construcția unei imagini greșite a subiectului de discuții (Scârneci, 2006, p. 55-62). Cel mai simplu și mai fiabil mod de a evalua tipul de gândire și percepția realității de către o persoană este de a asculta discursul său, acordând atenție conținutului. Obținerea unui răspuns pe analiza formulărilor, a cuvintelor și a expresiilor utilizate în dialog mai realizează o filtrare în plus a datelor. Pentru a evita interpretarea subiectivă a informațiilor obținute, am trecut interviurile prin următoarele etape.

Etapele analizei și interpretării datelor:

1. Organizarea, clasificarea și gruparea datelor obținute în conformitate cu ipotezele de cercetare. Având cinci subiecte principale de discuție, am creat cinci ipoteze

care urmează a fi confirmate sau infirmate. Subiectul șase este unul de încheiere a discuției, care mai are rol de a estima cât de sinceri și deschiși au fost participanții.

2. „Comprimarea” datelor empirice prin excluderea vorbirii familiare, separarea datelor aleatorii de cele determinate. Am redus interviurile transcrise la ideile principale, nu am eliminat decât abrevieri, repetiții, cuvinte de legătură, momentele de pauză sau reluarea unor întrebări.

3. Verificarea utilizării caracteristicilor obținute din ipotezele de cercetare existente. Pentru fiecare subiect am reluat câte o ipoteză, din datele căpătate am descris situația liceenilor și a familiilor acestora.

Analiza interviului:

Analiza fiecărui caz în parte;

Analiza pe gruparea cazurilor între ele;

Efectuarea cercetării pentru fiecare unitate în parte și compararea acestora cu alte unități în cadrul unuia dintre subiecte;

Gruparea și clasificarea răspunsurilor scurte între ele și expunerea datelor după numărul de cazuri determinate.

Eșantionul și dificultățile neprevăzute:

Au fost intervievați toți elevii claselor a XII-a din Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt”, satul Taraclia. Se numără 11 elevi de profil uman și 9 elevi de profil real, 12 subiecți de genul feminin, și 8 subiecți de genul masculin, cuprinși între 18-19 ani. Interviurile s-au ținut în biblioteca instituției de învățământ, pentru ca participanții să se simtă familiarizați cu împrejurimea, ceea ce trebuia să îi motiveze la discuții neprefăcute și la un comportament obișnuit pentru ei. Dialogurile au fost de tip „față în față” cu răspunsuri neforțate, exprimare fluentă de păreri, gânduri, atitudini, cât și sinceritate în discutarea relațiilor familiale. Tinerilor li s-a propus ghidul de interviu pentru a cunoaște temele și întrebările ce urmează să fie abordate. Înainte de a începe audio înregistrarea, elevii au fost preveniți. În timpul interviului întrebările nu au fost citite de pe foaie, ca să nu se creeze o analogie cu ancheta. Întrebările la care se părea că elevii nu găseau decât răspuns cu – da, nu – erau reformulate și reluate, dar oricum se întâlnesc și respectivele variante de răspuns.

Interviurile încep direct cu definirea familiei din perspectiva personală a elevului, apoi se realizează trecerea lentă la calitățile pozitive-negative, statutul educațional, perspective profesionale, crearea conflictelor, iar încheierea este realizată cu păreri și reflecții despre utilizarea anumitor expresii în vorbirea părinților.

Elevii au fost anunțați din timp de desfășurarea interviurilor și în funcție de timpul lor liber erau rugați să mă contacteze. Inițial aveam planificat să merg la fiecare subiect acasă pentru culegerea datelor, dar din lipsă de timp am renunțat la această idee. Astfel am mers

câteva zile consecutiv la școală, unde aveam acces la ei. Am apelat și la profesori, pentru a-i învoi de la anumite ore câte unul, spre fericirea mea, învățătorii au fost indulgenți și înțelegători. Printre dificultățile pe care le-am întâlnit în culegerea datelor, cel mai tare se evidențiază caracterul restrâns al răspunsurilor. Evident că elevii preferau de fapt să răspundă cu – da, nu – la întrebări, astfel era nevoie de un efort mult mai mare pentru a iniția o discuție deschisă. Într-un final toți elevii au avut răspunsuri la care veneau și cu explicații sau exemple, fără intervenirea mea în discuții.

Pornind de la principalele variante de răspunsuri ale elevilor, identificate în interviu, le-am clasificat în două tipuri: primele fiind deschise - în care nu era necesară implicarea mea – pe care le-am analizat individual în funcție de caz și le-am exemplificat prin citări directe din interviuri; celelalte sunt formele din răspunsuri - da sau nu - pe care în funcție de extrema lor, le-am grupat în interpretarea datelor.

2.1. Analiza și interpretarea datelor

2.1.1. Rolul familiei

Definițiile privind valoarea familiei variază de la un individ la altul. Acestea includ componente asociate proceselor fiziologice, dinamicii psihologice a relațiilor, normelor și valorilor culturale, condițiilor economice, transformărilor istorice, schimbărilor demografice și instituțiilor precum: armata, biserica, sănătatea. Unul din rolurile care îi revine familiei este cel de a forma și transmite regulile societății, ocupându-se de încadrarea copiilor în toate sferile sociale, stabilind primul și cel mai individual nivel al relațiilor dintre generații.

Pentru unii subiecți familia se definea a fi ceva mai subiectiv, focusat pe emoții și sentimente, pentru alții familia se limita la cercul persoanelor cu grad de rudenie, iar alții fac referi chiar la locuri și obiecte. Protecția, pacea interioară, inspirația și energia sunt doar câteva elemente pe care le găsesc tinerii în familie: „Pentru mine, familia este cel mai important lucru de pe lume. Atunci când îți este greu, știi că te poți baza pe familia ta. Părinții sunt singurele persoane în lume care te vor iubi indiferent de situație și care te vor proteja până la sfârșit, în orice moment din viață.” (VG 19 ani, 2019). O altă definiție: „Nu știu dacă există altceva mai important decât familia. Persoanele apropiate, în primul rând mama, tata care îți dau viață – fără ei nu ar exista nimic în lume.” (VM 19 ani, Interviu 17, 2019). Precum și această părere: „Pentru mine familia reprezintă locul și atmosfera în care eu mă simt foarte bine. Ține atât de casă, cât și de anturaj, de dragostea și de iubirea de care am parte acolo, din partea părinților.” (VS 18 ani, 2019).

Au fost urmăriți factorii dependenței emoționale și materiale ai adolescenților. Toți au atins vârsta de 18 ani, perioada în care se presupune că sunt maturi și este nevoie să înceapă viața bazându-se doar pe ei. Astfel, se depistează tendințele tinerilor spre o existență bazată pe cont propriu, prin căpătarea unui job, unor ocupații periodice care aduc venit sau prin diminuarea necesităților pentru a nu apela la părinți, decât în cazuri

excepționale. Printre participanții de gen masculin sunt angajați în câmpul muncii 6 din 8 cazuri, iar din participanții de gen feminin au un loc de muncă doar 2 din 12 cazuri. Intervistații afirmă că depind de resursele financiare ale părinților în totalitate sau parțial și apelează după necesitate la ajutorul acestora: „Pe plan material, tot depind, din cauză că sunt la liceu și am nevoie de sprijinul lor. Eu cred că părinții mereu vor fi alături.” (CG 19ani, 2019), cât și: „Cred că dacă luăm de la 1 la 10, undeva la 8. Iar pe plan material 10, pentru că abia am 18 ani și nu pot să-mi achit singură toate lucrurile.” (VS 18 ani, 2019) sau: „Material, financiar întotdeauna încerc, în primul rând, să iau măsuri eu, iar apoi dacă nu se primește, apelez la părinți.” (DG 18 ani, 2019) și: „Pe plan material nici nu încerc să cer, mai rar.” (DD 19 ani, 2019). Unii se simt normal că cer sprijin sub forma de bani de la părinți, alții însă sunt jenați de aceste circumstanțe și preferă să economisească sau să nu ceară. Printre motivele pentru care băieții acceptă deja să activeze în câmpul muncii se evidențiază - vârsta: „Pe plan material – apelez la ei puțin de tot, pentru că deja e vârsta, mai lucrez puțin și eu ca să am ceva personal.” (PZ 19 ani, 2019) sau: „Iar pe plan material sunt independent, pentru că e vârsta.” (RD 19 ani, 2019), de unde rezultă că participanții de gen masculin sunt dispuși spre căutarea unui loc de muncă, comparativ cu genul feminin.

Dependența emoțională de familie se identifică în mai mult de jumătate de cazuri într-o proporție ridicată. Aceasta poate fi considerat un indice al transmiterii și schimbului de relații intergeneraționale frecvente, ce se poate verifica prin compararea cu răspunsul de la întrebarea – cât de des se vor întoarce acasă. În dependență de perioada la care ei cred că vor reveni acasă, se manifestă atașamentul față de părinți, care variază foarte mult. De exemplu: „Pe plan emoțional sunt foarte dependent de părinții mei. Depinde ce stare au părinții mei, aceeași stare o am și eu. Dacă mă aflu în aceeași companie cu ei și dacă ei sunt triști, eu tot pot să fiu influențat de această stare și să mă întristez. Dacă ei sunt veseli, la sigur că și eu o să fiu vesel. Dacă ei sunt triști – eu am să mă strădui ca ei să fie influențați de mine și să fie veseli.”, în raport cu: „Eu personal, de la început o să încerc să mă întorc mai rar, fiindcă să nu prea depind de ei. Să încerc să întrerup legătura aceasta, ca să mă formeze ca personalitate. Eu singur să fiu puternic.” (VG 19 ani, 2019). Aici se identifică o dinamică pe plan emoțional foarte mare a familiei, însă de care interviueatul dorește să se detașeze. Astfel, putem presupune că familia ar putea fi și un factor de vulnerabilitate. Tinerii se lasă afectați prin intermediu familiilor lor, de cei din jur: „Sunt foarte dependentă, mai ales atunci când cineva încearcă să mă umilească sau să mă jignească prin intermediul familiei - aceasta este foarte cumplit, aceasta la mine este tragic, deoarece familia - este pe primul plan.” (CG 18 ani, 2019) sau: „Distrug omul dacă cineva poate să-mi spună că familia mea este ceva „nimic” sau să ofenseze părinții mei, nu răspund de mine și nu contează de pedeapsa pe care o voi primi de la școală. Am deja 2 dosare penale pentru că o domnișoară a ofensat-o pe mama mea, spunându-mi „Parcă ai fi mamă-sa, uite cum îi ea!”. Cu o palmă - dosar penal și nu ai drept să te atingi de elevi în timpul școlii, „Unde te afli tu? Ce educație primești?”. Toți s-au aninat de familie, pe mine cum mă educă. Dar pe

ea cum o educă?” (AG 18 ani, 2019); asemenea primul subiect la fel afirmă că o să meargă cât mai departe la studii, iar celălalt că o să vină des doar în condiția de distanță mică.

Majoritatea participanților susțin că sunt dependenți, și parțial dependenți pe plan emoțional de relația în familie, și afirmă că revenirea lor acasă nu depinde mult de distanța orașului unde vor studia în raport cu casa lor. De exemplu: „Dacă ar fi o scară de 10, atunci ar fi pe 9. Pentru mine foarte mult contează părerea lor și voi ține cont tot timpul.” și: „Eu sper că voi învăța în țară, nu voi pleca peste hotare. Pentru a fi alături de ei – acesta e unicul motiv pentru care nu plec peste hotare.” (DȘ 18 ani, 2019); sau: „Nu sunt tare independentă, mai ales când am ceva emoții apelez des la mama și la tata.” și: „Cred că des, cred că în fiecare săptămână voi veni acasă.” (DG 18 ani, 2019) sau: „Tare dependent. Dacă ei se simt rău și eu la fel.” și: „Cum o să am posibilitatea, adică cât mai des, cum o să apară o ocazie oarecare.” (TP 19 ani, 2019).

Însă sunt prezente cazuri în care dinamica de transmitere pe plan emoțional va scădea pe parcursul trecerii timpului, iar legăturile primordiale cu părinții riscă să-și piardă din importanța lor: „Nu am avut momente în care să fiu pe un timp îndelungat departe de ei, sau așa să simt lipsa lor, dar cred că mi-ar fi greu fără ei.” și: „Pentru început, mai mult o să mă întorc acasă, dar cu timpul cred că se vor răci relațiile.” (VH 18 ani, 2019) sau: „Mereu am fost doar în sânul familiei, nu am fost despărțită pe perioade lungi de familia mea și nu îmi imaginez cum ar fi să nu fiu alături.” și: „Depinde cred că, unde o să plec și cât de departe o să fiu. Cum o să am posibilitatea – o să vin acasă.” (NM 18 ani, 2019) sau: „Nu am pățit niciodată să plec de lângă ei, nici nu au fost undeva plecați, dar cred că sunt foarte atașată.” și: „Cred că primul an, al doilea an o să mă întorc foarte des, dar mai urmă cred că mai rar.” (AG 19 ani, 2019). Un factor identificat pentru care elevii se simt atașați de familie - e motivul că nu au avut perioade lungi de despărțire cu părinți, ceea ce de fapt s-ar putea interpreta ca sunt în așa măsură dependenți – în care cred ei și că sunt gata de o viață pe cont propriu.

Un număr mai mic de elevi a susținut că nu sunt dependenți, că nu preferă să își împărtășească problemele cu părinții și care au preferat să răspundă sec. Aceștia afirmă că vor veni ocazional acasă, ca exemplu: „Depinde unde o să mă aflu. Depinde de distanță și dacă o să am nevoie, iar dacă nu – o să vin poate în vacanță.” (VM 19 ani, Interviu 17, 2019) sau: „Cred că o dată la 3 luni.” (VZ 19 ani, 2019) sau: „Cred că nu mai des de o lună.” (PS 19 ani, 2019). În cazul dat, dinamica transmiterii valorilor în familie este pusă sub riscul de a fi întreruptă. Comparând cazul elevilor ce susțin că sunt dependenți, dar vor veni o dată la 3 luni cu cazul elevilor ce susțin că nu sunt dependenți și vor veni după o lună – rezultatele se echivalează. Deci ipoteza că dependența elevilor pe plan emoțional depinde de statutul educațional preluat de la părinți se afirmă.

La întrebarea ce ține de relația lor cu părinții, toți subiecții au menționat că au relații bune și foarte bune cu părinții, astfel s-ar putea presupune că la fel și diferențele în alte

aspecte ale acestora ar trebui să fie nesemnificative. Adică, relații bune = lipsa diferențelor, dar la întrebarea dacă se simt diferiți de părinți, în 8 din 20 de cazuri s-a afirmat aceasta.

2.1.2. Deprinderi pozitive / negative

Calitățile se definesc a fi o serie de trăsături morale prin care un individ este judecat sau proslăvit de către societate. În funcție de acestea, se poate restabili un anumit tip de comportament, cât și se poate depista din timp conduitele deviante. Copilul însușește lucrurile prin capacitatea lui de a emite tipurile comportamentale ale părinților. Prin urmare, în cadrul acestui subiect mi-am propus să evaluez calitățile pe care elevii le enumera ca fiind preluate de la părinți, în contextul că părinții devin primele modele spre care aspiră, orice copil: „Părinții mereu mă învață să fiu o persoană bună cu toți, să nu aleg ce e rău, să fac mereu alegerile corecte și să fiu un exemplu pentru cei din jur. Mă învață cum să vorbesc cu oamenii maturi, cum să mă comport în societate ca să aibă toți o impresie bună despre mine.” (NM 18 ani, 2019); „Negative nu am luat nimic, fiindcă ei pentru mine sunt ideali, iar pozitive și ce mi-a plăcut cel mai mult – să fiu puternică și să știu că toate problemele au rezolvare.” (CG 19 ani, 2019); „Calitățile pozitive preluate de la părinții mei cred că, este bunătatea, mereu să fiu sinceră cu cei din jur, chiar dacă din păcate în perioada actuală lumea este foarte rea și foarte înșelătoare. Ei m-au învățat să fiu cinstită, mereu să ajut dacă am posibilitate, să nu atrag atenție la ceea ce este rău, dar să atrag mereu atenția la ceea ce este mai bun. Probabil din ceva negativ - câte o dată mă enervez foarte repede – aceasta cred că am căpătat-o.” (CG 18 ani, 2019).

Cu prilejul acestor discuții, am ales să fac legătura cu transmiterea intergenerațională a tradițiilor ce reprezintă cultura, valorile, datinile și țin neconținut de bunăstarea întregii națiuni. Prin rugămintea către elevi de a-mi vorbi despre o tradiție din familie, de fapt pretind să evidențiez contingența ce este creată prin transmiterea „de la tată la fiu” ca o modalitate de trecere a moșiei din generație în generație: „Da, este o tradiție foarte frumoasă la noi în familie. De obicei, de Paști după ce mergem la sfințit pasca, de dimineată, când ne întoarcem de la biserică la orele 04.00 – cel care a fost la sfințit pasca, de obicei sunt eu și bunica, intrăm în casă și strigăm în gura mare „Hristos a înviat!”. Toți se scoală din pat, se trezesc și punem masa mare. La orele 05:00 dimineată noi deja mâncăm.” (MM 19 ani, 2019) sau: „Probabil, faptul că când este o zi de naștere a unui membru din familie, mereu ne felicităm unii pe alții. Le urăm doar cuvinte frumoase, de bine și în acea zi persoana omagiată este de toți slăvită, de toți alintată.” (NM 18 ani, 2019) sau: „Nu știu dacă e numai la mine acasă, poate și în alte regiuni este așa, dar o tradiție este ca în ziua de Crăciun, este obligatoriu a doua zi dimineată la masă să fie numaidecât toată familia și numaidecât trebuie să fie mâncarea aleasă. Adică ca mâncare – mămăligă cu carne. Nu este nici o sărbătoare de Crăciun, să nu fie fără această masă.” (VS 18 ani, 2019). Au fost și intervievați ce nu au menționat nici o tradiție care strict le caracterizează familia, motivând că nu cunosc și nu au urmărit obiceiuri caracteristice grupului personal

familial, sau că nu se implică în așa tip de acțiuni. Este cert faptul că tradițiile religioase totuși sunt prezente în cadrul familiei acestor indivizi, doar că ei nu le oferă o importanță atât de deosebită: „Nu aş putea spune că am o tradiție cu părinții sau cu familia, în general. Ei poate și au o tradiție care o respectă și o repetă în fiecare an. O tradiție, cea mai tipică, ca de exemplu „Ziua familiei”, adică când mama și tata s-au cununat și chiar s-au mutat la casa aceasta... dar doar părinții mei o serbează, eu sunt doar simbolic prezent.” (VG 19 ani, 2019) sau: „Nu am așa tradiții. Poate că la fiecare sărbătoare ne stăruim să fim toți acasă în familie.” (AG 19 ani, 2019); sau: „Totuși mai mult rol au sărbătorile bisericești la care le acordăm multă atenție.” (DD 19 ani, 2019).

Toți subiecții au dat exemple de calități pozitive, susținând că doar pe acestea le-au preluat, însă în ceea ce ține de tradițiile familiale, unii susțin că sunt parțial indiferenți, ceea ce ar însemna că în relațiile de familie, totuși există careva motive că acești elevi, se izolează.

Indiferent de varianta de răspuns pe care au preferat să o împărtășească mai sus, la întrebarea – dacă pretind să transmită o oarecare tradiție, fie religioasă, fie provenită din idei proprii, absolut în toate 20 de cazuri, s-a spus că pretind să transmită copiilor lor un tip de tradiție: „Ceva asemănător cu „Ziua casei”, nu sunt sigur că o să transmit. Dar o oarecare tradiție o să fie oricum în familia mea, care în viziunea mea o să fie mult mai veselă și mai interesantă.” (VG 19 ani, 2019) sau: „Da, aş transmite. Este important aceasta, pentru că creează unitate în familie.” (AG 19 ani, 2019) sau: „Da, ca să meargă generație în generație, ca să fie o familie de durată.” (DD 19 ani, 2019), precum și: „Da, consider că ceea ce simți tu de la părinți, de la bunei aceea trebuie să transmiți la copii tăi ca să se promoveze valorile familiei.” (NM 18 ani, 2019) sau: „Am să mă stăruie din toate puterile să o transmit. Nu știu dacă o să pot găti atât de bine ca mama, însă aş dori să o transmit. Pentru că ține legătura dintre trecut și viitor, ține de ce a fost și ce va fi dintre moștenitori și ține de familie.” (VS 18 ani, 2019).

Acest fapt demonstrează importanța transmiterii intergeneraționale și ideea că aceasta nu se va întrerupe aici, indiferent de toate modernizările și modificările la care este supusă tânăra generație. Adesea, având în vedere termenul tradiție, se spune „așa e obiceiul, așa s-a transmis, așa s-a moștenit” ce reprezintă norma strictă, la care toată lumea aderă.

Am cerut copiilor să ofere și un exemplu de o tradiție implementată de ei, având în vedere un obicei, o idee care se respectă de cei din familie și se repetă de câțva timp, cât și poate pretinde pe viitor la statutul de tradiție. Creativitatea în această direcție, nu relevă altceva decât faptul că generația nouă a început să activeze în sfera transmiterii culturale în familie: „Probabil tradiția pe care am implementat-o eu a fost ca în zilele de weekend să nu ne trezim devreme. Adică ora 11:00 să fie trezirea, nu are voie nimeni dacă s-a trezit mai devreme, să vină să ne deranjeze până la ora 11:00. După 11:00 deja poate să fie trezirea la toți.” (AG 18 ani, 2019); „O tradiție personală nu, dar poate o idee, o regulă în

casă, de exemplu, ceea ce este legat de curățenie sau de o anumită mâncare am implementat.” (VH 18 ani, 2019); „Ca tradiție pe care am implementat-o chiar eu, aş putea spune, că înainte de Crăciun, chiar și de Anul Nou, personal eu, înfrumusețam casa. Singură, cu mâinile mele.” (CG 19 ani, 2019). Aceste fapte fiind niște modificări personale ale ideilor întemeiate cu părinții la vârste mai mici. Prin urmare, ipoteza conform căreia părinții reprezintă primele modele de la care copii învață diferite forme de comportamente s-a afirmat.

2.1.3. Statutul educațional

Statutul educațional este una dintre cele mai certe caracteristici ale activării tinerilor în domeniul resurselor cultural-motivaționale. Aceasta este determinată atât de indicatori obiectivi ai nivelului de educație – precum: competențele, abilitățile sau practicile, cât și subiectivi – care reflectă starea spirituală a conștiinței, creativitatea imaginară sau originalitatea gândurilor. Indicatorii obiectivi permit evaluarea situației sociale a tinerilor, datorită nivelului de educație atins, iar cei subiectivi – o reflectare a acestei situații în valorile lor.

Statutul educațional presupune toate abilitățile părinților în comparație cu cele a copiilor, care preluate și transmise mai departe formează mobilitatea socială, de aceea am propus discuției această temă. Părinții copiilor intervievați îi îndrumă, în toate cazurile să continue studiile după liceu. Nimeni din generația vârstnică nu le recomandă după liceu de exemplu, să se angajeze sau să-și întemeieze o familie. Reprezentantii generației de adulți, la rândul lor, în 13 din 20 cazuri – au finalizat o universitate sau o școală profesională, și în 7 cazuri din 20 – au urmat numai clasele de liceu. Printre îndrumările părinților de a continua neapărat studiile, s-a evidențiat și momente de influență în alegerea instituției de învățământ. Ideea că părinții își consideră copiii nepregătiți pentru plecarea de acasă, s-a manifestat în situațiile în care părinții și-au limitat copii financiar sau prin intermediul sfaturilor, provocându-i astfel să opteze pentru liceul din localitate: „Da, au influențat foarte mult. Eu foarte mult am vrut să plec la un colegiu cu specializarea în informatică, însă ei m-au influențat să merg la liceu – profil real și după influența lor am rămas și eu aici.” (VG 19 ani, 2019); „Da, ei mi-au zis că: „Este mai bine să te afli încă lângă părinți, să prinzi la cunoștințe, să-i mai ajuți. Mai stai pe acasă, că o să dovedești să pleci în lume.” (DD 19 ani, 2019) sau: „Da. Așa e mult mai ușor acasă, nu o să fie multe cheltuieli.” (PZ 19 ani, 2019); „Probabil a fost mai mult înțelegerea mea pentru finanțe, nu foarte mult au influențat.” (VH 18 ani, 2019) sau: „Da, au influențat. M-au impus, dându-mi un sfat.” (TP 19 ani, 2019); „De la început după clasa a IX-a am decis să plec la un colegiu de medicină. Părinții au spus „Pleci la colegiu – nu ai perspective, nimeni nu se va uita la tine, nimeni nu te va lua la lucru. Nu ai bac, nu ai diplomă, nu ai nimic și o să stai ca o servitoare la o cafenea acolo”. Ei au influențat foarte tare, mi-au spus „Îți oferim șansa să depui documentele, dacă intri – bine”, iar pe urmă când au văzut contractul au spus „Nu!”. Da eram gata-gata să plec,

absolut, dar am rămas în liceu și eu, chiar în ultima zi – de întâi septembrie am depus documentele. Mama a fost categoric împotriva și am rămas în liceu. Dar nu regret, este bine.” (AG 18 ani, 2019).

Paralel cu aceste cazuri s-au evidențiat și alegeri personale conduse de motivații, păreri, concluzionări proprii. Din frica de împrejurimi noi sau atașament prea mare de părinți și casă, însă cu mai multe aspirații și fericire în tonul vocii, relatau despre acele timpuri, alți participanți: „Nu a fost dorința mea, a fost dorința lor ca să fiu mai aproape de ei, să nu plec după clasa a IX-a, fiindcă ei mă consideră micuță pentru a pleca din cuibul părintesc.” (DȘ 18 ani, 2019); „Până în clasa a IX-a eu am avut cu totul alte idei, dar pur și simplu așa s-a primit că am avut mult de lucru și aceasta m-a motivat să rămân. Aceasta a fost de fapt inițiativa mea pentru a rămâne aici, pentru ai mai ajuta totodată.” (PS 19 ani, 2019); „Nu, pentru că am decis că încă 3 ani să stai acasă e mult mai bine decât să pleci undeva la vârsta de 16 ani la studii peste hotare sau chiar în capitală, este cam dificil. Mai bine 3 ani te mai dezvoltă în sânul familiei.” (VM 19 ani, Interviu 17, 2019); „Într-o oarecare măsură da, dar a fost și decizia mea, din cauză că după școala gimnazială nu te poți hotărî în ce domeniu sau unde să mergi. Am hotărât să stau pe loc, puțin să mă mai gândesc.” (GP 18 ani, 2019); „Nu, dar pot spune că părinții mi-au dat așa un imbold. Mi-au spus: „Tu încă ești copil – nu știi ce vrei de la viață, mai bine rămâi lângă noi, mai stai lângă noi mai crești mai învață, te mai maturizezi și după o să iei o decizie mai bună.” (MM 19 ani, 2019).

Analizând și celelalte răspunsuri de la întrebări ce privesc preferințele de a se împărtăși detaliat cu situația de la școală sau cu cazurile în care primesc note mici, tinerii din prima categorie au ales să răspundă sec sau sumbru, că nu vorbesc despre ceea ce se întâmplă la școală și preferă să mintă sau să evite discuții și asupra notelor: „Prefer să nu le spun, și chiar dacă află, evit să comunic pe această temă.” (VG 19 ani, 2019); sau „Uneori detaliile le comunic, pentru că dacă e o situație foarte grea – da, dar așa mă stăruie să rezolv singură problemele.” (VH 18 ani, 2019). Observate au fost cazuri în care elevii preferă să nu expună situația de la școală pentru a evita critica, împovărarea sau crearea părerilor negative în rândul părinților despre abilitățile lor: „Mai mult în mine țin, iubesc să fiu secretoasă așa, să nu mă știe mulți, pentru că îmi pare că o să mă simt rușinată față de ei dacă o să le spun toate problemele pe care le am la școală și să le bat capul ce copil au educat, numai atâtea probleme.” (AG 18 ani, 2019); „Sunt obișnuită să vorbesc mai mult doar despre succese, nu despre insuccese sau de unele conflicte, pentru că nu cred că ei ar putea să mă ajute cu ceva.” (VS 18 ani, 2019); „Aleg mai bine să nu discut, ca să nu-i împovărez pe ei.” (AG 19 ani, 2019).

Cei care au hotărât să meargă la liceu din propria inițiativă, au fost mai entuziasmați și deschiși în ceea ce ține de toate aspectele vieții de la școală, în convorbirile cu părinții. Menționând că nu au ce să ascundă, că sunt înțeleși și că au încrederea în propriile forțe: „Vorbim acasă ce se întâmplă, cum e la școală, care sunt notele, la ce activități iau parte. Nu rămâne nediscutată nici o problemă.” (VM 19 ani, 2019); „Desigur. Ei mereu mă

întreabă și eu le spun tot ce se petrece aici. Cum petrec timpul liber aici, cum învăț.” (NM 18 ani, 2019); „Cum am spus, părinții îmi sunt ca prietenii, nu ascund așa ceva.” (CG 19 ani, 2019).

În mare parte, în ceea ce privește planurile de viitor, părinții preferă deja să-și lase copiii singuri să decidă, să îi susțină moral și material, să caute informații despre instituții în scop de ajutor. Din totalitatea interviurilor, se numără 14 copii care au primit recomandări de la părinți și doar 6 care răspund, că părinții au încredințat alegerea totalmente în mâinile lor: „O să urmez alegerea mea. La alegerea mea, de exemplu, ei au acționat pozitiv, pentru că știu că e mai bine pentru mine.” (AG 19 ani, 2019); „Nu voi urma în special, cuvânt în cuvânt tot ce au spus ei. Voi asculta, dar voi face așa cum știu eu mai bine, singur și cu influența sfaturilor lor, într-o oarecare măsură. Le voi pune pe o balanță, voi analiza ce e mai bine pentru mine.” (VG 19 ani, 2019); „Da,ei de mult îmi dau sfaturi, dar au zis că decizia o voi lua eu, pentru că eu trebuie să trăiesc cu aceasta, nu ei... îi ascult pe ei, mă mai gândesc eu și la final iau o decizie finală.” (NM 18 ani, 2019); „Da, vreau să plec din Moldova să învăț peste hotare. Ei sunt foarte de acord și mereu sunt pentru, mereu mă îndrumă spre calea aceasta. Aleg oricum și ceva al meu, nu tot timpul merg după părinți, dar ei mă înțeleg.” (DD 19 ani, 2019). Indiferent de recomandările primite sau decizia luată în considerare sau nu, toate hotărârile sunt susținute, și pot deveni decisive numai dacă tânărul așa vrea. În cazul fetelor, s-a evidențiat o manifestare a grijii mai mari pentru bunăstarea emoțională, iar în cazul băieților mai mult pentru sprijinul material. Astfel, se poate presupune, că genul feminin este mai vulnerabil la întreruperea relațiilor familiale, iar genul masculin mai decis în viitoarea carieră.

Particularitățile transmiterii statutului educațional presupune experiență din ambele domenii –familial și școlar. Ce ține de preluarea acestuia în viitor, toți tinerii preferă să aleagă ceva personal. Evident că se vor păstra în comportamentul elevilor forme identice cu ale părinților, însă ceea ce privește profesia acestea nu se evidențiază. Ceea ce a aparținut părinților deja nu e pentru ei. Tinerii sunt liberi și deschiși la toate variațiile de viitor în ceea ce privește ocupațiile generației noi. Ipoteza că statutul educațional preluat de la părinți are rolul decisiv în stabilirea perspectivelor de viitor – se infirmă. Se vede că odată cu înaintarea în vârstă, elevii sunt predispuși să opteze mai mult pentru idei personale. Așa se modifică statutul primit de la părinți și devine personal al tânărului.

2.1.4. Statutul profesional

Familia are un rol fundamental în transmiterea educațională și alegerea viitoarei profesii. Sunt de părere că familia coordonează mult modul de gândire în alegerea perspectivelor de viitor ale tinerilor ce se află în ultimul an de liceu și urmează să ia o decizie foarte importantă. Toți tinerii deja și-au făcut o schiță a activităților de după liceu, deja le apar imagini clare înspre ce domeniu să se orienteze, în ce profesii se regăsesc.

În alegerea perspectivelor de viitor, elevii nu mai permit influenței părinților să coordoneze variantele de desfășurare ale acestora. Toți părinții în cazul dat motivează copiii spre cariere profesionale și îi susțin în ceea ce privește continuarea studiilor: „Da, mi-am făcut un oarecare plan sau planuri, dar prefer să nu discut despre aceasta acum. Părinți mei au să fie într-o oarecare parte de acord cu mine, fiindcă deja a trecut vremea aceea. Ei au observat că nu pot influența cum până acum au influențat – eu de exemplu să nu plec la colegiu. Iată deja, după liceu o să merg după ceea ce vreau eu, ca să fie mai spre binele meu ceea ce urmează. Unde mă voi duce să îmi fie și mie interesant, nu doar lor.” (VG 19 ani, 2019); „Da. Părinții nu sunt de acord cu toate, dar ei pur și simplu câteodată poate și revin de partea mea, pentru că știu că nu e rost să facem o comparație între ceea cum au învățat ei și cum ar vrea ei ca eu să învăț.” (PS 19 ani, 2019); „După ce au ascultat ideea mea, după aceasta mi-au dat un sfat cum să fac mai bine. Dar să-mi impună ceva – nu. Dacă m-ar ajuta foarte mult, cred că am să respect sfaturile.” (VG 19 ani, 2019); „Mi-au dat un sfat, să mă gândesc atent ceea ce aleg. Ei nu s-au pus pe capul meu să influențeze că e bine sau nu, dar cu precauție au spus: „Gândește-te ce faci!”. Pe care o să îl urmez.” (ML 19 ani, 2019); „Da. Primesc deseori îndrumări de la mama și de la tata. După caracterul meu mi-au spus unde mai bine să îmi fac studiile mai departe. Pe de-o parte tot sunt de acord cu părinții, dar am și părerea mea personală. Eu am ales tot aceeași profesie – dar puțin în alt domeniu.” (DG 18 ani, 2019).

Niciunul dintre tinerii intervievați nu pretind să preia statutul profesional al părinților, motivând aceasta prin faptul că, profesiile respective nu sunt caracteristice tipurilor lor de personalitate, nu îi reprezintă și nu îi motivează. Este vorba de un total dezinteres pentru ocupațiile părinților. Aici se poate vorbi de o întrerupere a transmiterii intergeneraționale.

Ipoteza potrivit căreia statutul educațional este preluat în paralel cu statutul profesional – se infirmă. Primul într-adevăr ține de relația părinte-copil pe plan educativ, afectiv, emoțional, cultural și pe care copilul în totalmente îl preia din anturajul său. Cel de-al doilea ține de afaceri și ocupații unde deja fiecare are performanțe și preferințe proprii. Factorul care a constituit infirmarea acestei idei este mediul rural de trai, care are o listă foarte limitată de profesii în care se poate activa.

2.1.5. Conflictele intergeneraționale

În literatura sociologică există doi poli de interpretare a relațiilor intergeneraționale: primul care afirmă că în societatea modernă există un mare decalaj de diferențiere între generații, iar al doilea ce subliniază ideea că diferențierile dintre generații sunt mai degrabă iluzii. Conflictele și temele de ciocnire sunt consecințele acestor decalaje între generații. Acestea fac parte din experiența necesară pentru integrarea în spațiul social al tinerelor generații. Metodele de prevenire a ciocnirilor, cât și aplicarea lor este calea spre succesul interacțiunilor realizate de indivizi.

Am propus identificarea principalelor motive de conflict, din cadrul familial al intervievaților în raport cu cel mai memorabil conflict din viața lor. Prin subiectul dat, bazat pe ideea de putere, în care societatea nu e nimic altceva decât ocuparea și îndeplinirea unui rol prescris, atunci conflictul nu e altceva decât manifestarea puterii, dorința de a deține și de a domina. Din acest punct de vedere, familia e un permanent cadru de manifestare a influenței, prin dominatori, care sunt părinții și supuși care sunt copiii. Ultimii fiind obligați să se supună dacă doresc să capete beneficii, să îndeplinească treburile casnice, să respecte și să nu iasă din cuvântul părinților. În caz contrar, are loc educarea prin pedeapsă: „Sunt o fire rebelă, care vreau să-mi capăt permanent dreptatea. Dacă nu am dreptate, sigur îmi cer scuze, dar dacă știu că am dreptate, atunci lupt până la capăt și nu mă las... Este școala uneori, pentru că se întâmplă uneori că vreau să mă distrez și eu. Părinții tot mă impun: „Învață și învață – că ție îți trebuiește, trebuie să susții bacalaureatul”. Eu sigur învăț, dar vreau și eu puțin să mă distrez, de aceea aceasta cel mai des se întâmplă să fie un conflict.” (MM 19 ani, 2019); „Da. Cel mai memorabil a fost atunci când aveam undeva 5 anișori și eram la grădiniță împreună cu sora. Tata de Crăciun a adunat la ambele un portmoneu și mama având noi 5 ani, a vrut să ne ia banii, noi am dat portmoneul, dar eu 5 lei de unu mi-am lăsat mie, lasă să fie pentru mine. La grădiniță, când am plecat deja la baie cu fetele, am decis să le arăt lor că eu am bani, și ele invidioase că ele nu au, au plecat și au spus la educatoare, educatoarea a spus mamei că eu am furat de la fete. Mama a venit acasă și să dea în mine până ce o să aflu de unde eu i-am luat, dar eu îi spun că nu i-am luat. M-am ales până la final cu un ochi umflat de la coada măturii și am plecat la grădiniță cu băsmăluța pe ochi. Îmi era rușine de fete, dar cu toate că nu eram vinovată am primit-o bine.” (AG 18 ani, 2019); „Cel mai recent a fost pe faptul că toată ziua am lipsit de acasă. Mama îmi dăduse de lucru și când am venit seara acasă a început cearta. Eu mi-am cerut iertare și cu aceasta s-a rezolvat.” (ML 19 ani, 2019); „Da, a fost un conflict, pe baza la aceea că părinții vor ca eu să-mi continui studiile la România, dar eu din țară nu vreau să plec.” (PS 19 ani, 2019).

Printre temele principale de conflict, identificate de către tineri se iscă a fi școala, distracția, iresponsabilitatea sau neîndeplinirea obligațiilor, iar cele mai memorabile conflicte menționate fiind acelea care s-au penalizat prin interdicție, restricție sau învinuire pe nedreptate. „Da. A fost un caz când, aceasta a fost anul trecut, am avut o festivitate mare la școală și am venit târziu. A doua sau a treia zi trebuia să mă pregătesc și de o testare, nu mai țin minte, și am venit seara târziu, nu am vrut să trezesc pe nimeni. Mama însă s-a trezit și a început să țipe la mine, că eu nu învăț. Ne-am certat foarte tare. Ea este la fel o fire impulsivă, și s-a întâmplat să îmi spună niște cuvinte obiduitoare, care sigur m-au afectat. Cred că nu o să uit niciodată. Nimeni nu și-a cerut scuză, a rămas un conflict înghețat.” (MM 19 ani, 2019); „Dacă vreau să ies – atunci până la ora aceasta, iar dacă întârzii începe cearta. Așa s-a primit că am întârziat cu jumate de oră, si am auzit: „Noi ți-am spus la ora 00:00 atunci să fii acasă!”. După aceasta vreo două ori stai acasă, apoi s-a rezolvat.” (VM 19 ani, 2019); „Ultimul chiar a fost astăzi dimineața, pentru că am îmbrăcat

o pereche de pantaloni, și tata mi-a făcut observație că sunt largi. Mie nu mi-a plăcut comentariul spus de părinți și am început să mă cert din cauza hainelor. S-a clarificat, tot pe al meu a ieșit.” (DG 18 ani, 2019).

Istoria vorbește de existența conflictului intergenerațional pentru putere. Cei bătrâni aveau experiență, statut, informații, pe când cei tineri aveau forță, sănătate și abilități bune de adaptare. Astfel, în societatea tradițională, locul fiecărei persoane a fost determinat din momentul nașterii, iar modalitățile de interconectare și transfer intergenerațional au fost definite ca procese indispensabile societății. În societatea modernă este cu totul diferit pentru că este foarte dinamică în probleme și sarcini de auto-afirmare cu fiecare nouă generație. Într-o astfel de societate, experiența generațiilor anterioare nu poate răspunde pe deplin provocărilor prezentului și viitorului, întrucât mecanismele de percepție/primire a statutului de către tânăra generație se schimbă. În special conflictul intergenerațional se manifestă în perioada când generația tânără respinge ideile valoroase ale trecutului și impune propria imagine globală a acesteia.

Asemenea, comportamentul participanților la interacțiunea în familie poate depinde și de genul lor. Acesta influențează intrarea sau evitarea conflictelor, cât și strategia comportamentului în conflicte. În ciuda faptului că copiii consideră familiile lor fericite, majoritatea au conflicte. Respondenții nu au numit adesea ca teme de conflict o reprezentare starea materială, deoarece majoritatea conflictelor rămân din motive morale. Și poate cea mai importantă concluzie care poate fi făcută este aceea că majoritatea tinerilor consideră că ambele părți la conflict sunt de vină, ceea ce înseamnă că toate aceste conflicte pot fi rezolvate destul de bine, întrucât vina a fost deja acceptată. Ipoteza că toate conflictele provin din diferențele de viziuni ale generațiilor – se afirmă parțial.

2.1.6. Expresiile „Eu la vârsta ta ...” / „Eu pe timpul meu ...”

Pentru încheierea discuției s-a abordat o temă mai obiectivă, la baza căreia se află depistarea modalităților de comparare a caracteristicilor generale dintre generația nouă și generația vârstnică, pe baza experiențelor din trecut ale celei din urmă. Am presupus că abordarea mai negativă a acestor metode de comparare exercită foarte multă influență asupra elevilor, însă participanții au susținut că le tratează cu indiferență. De asemenea, se evidențiază caracterul critic al elevilor asupra acestora. Din aspectul mai arogant al expresiilor, atât participanții care se întâlnesc cu acestea în viața familială, cât și cei care susțin că nu au ciocniri cu astfel de vorbe din partea părinților, preferă să nu le utilizeze în vorbire cu viitorii lor copii: „Cred că nu. Da pe mine nu m-au afectat vorbele, dar parcă mă descurajez. Cred că copiii mei nu ar trebui să audă așa ceva de la mine. Că eu la vârsta mea am făcut ceea - păi da, dar acum e timpul tău – folosește-te de el.” (MM 19 ani, 2019); „Eu cred că o să mă stărui să nu le folosesc, să explic mai bine, dar să nu dau exemplu pe mine, pentru că fiecare om la vârsta sa are înțelegerile sale.” (NM 18 ani, 2019); „Nu. E de dorit să nu folosim, pentru că eu știu ce înseamnă aceasta. Adică cum m-aș simți eu să mi se spună

așa cuvinte și nu cred că le-aș folosi. Chiar și dacă o să am mai multe succese decât copiii mei, o să găsesc alte metode ca să îi încurajez să facă ceva.” (VS 18 ani, 2019).

În detrimentul presupunerilor mele, copiii au afirmat că nu se utilizează aceste expresii în vorbirea zilnică, atunci am fost nevoită să reformulez întrebarea din – dacă te afectează sau deranjează acestea în – părerea ta asupra acestor expresii. Astfel am urmărit elementele care demonstau că totuși în familiile acestor sunt utilizate aceste tehnici de expunere a ideilor și, că de fapt, ei se lasă afectați foarte tare de aceste. „Eu cred că creează un oarecare obstacol între comunicarea părinte – copil. Pentru că afirmația aceasta „Eu la vârsta ta ...”/„Eu pe când eram – tu ...” (răspunde evidențiat cu dezgust), nu acestea sunt cele mai importante. Important este cum tu îți educi copilul tău. Adică el la vârsta lui este ceea ce tu ai creat, nu „Tu la vârsta lui!”. Sunt vremuri diferite și sunt diferite generații. Timpul acela a fost 20 de ani în urmă, acum sunt 20 de ani mai târziu. După ce acel copil a finisat studiile, și-a făcut o oarecare familie, profesie, 20 de ani au trecut, a apărut copilul acesta care deja este la liceu și el (se are în vedere unul dintre părinți) spune că „Eu la vârsta ta .../„Eu pe timpul tău ...” deja aveam copii, sau deja aveam casă (răspunde îngândurat și trist) și 3 hectare de pământ (o încercare de a glumi).” (VG 19 ani, 2019).

„Da, majoritatea conflictelor pornesc de la aceasta, deoarece începe cu „Eu când eram așa ...”. Noi des îi spunem că nu e timpul cum era cândva, acum mult s-a schimbat, lumea este altfel. Mama mereu cu „O dat multe drepturi, că acum nici așa nu ai voie să atingi copilul, nici așa.” Nu e vorba în aceasta (vorbește mai apăsător), dar vorba e că nu mai e așa, înainte 8 clase făceau, dar noi 12 clase, la 19 ani ieșim din școală, pleci faci studii – deja 26 de ani termini școala.” (AG 18 ani, 2019); „Da, dar nu ca o delimitare, ci mai mult ca o batjocură. Ca o insultă că „Uite cum am putut eu ...”, adică e un fel de mândrie că ai făcut așa, dar nu toți au așa posibilitate și nu toți pot să își construiască o casă, o carieră, o familie.” (VS 18 ani, 2019); Da, eu le privesc ca o delimitare între generații. Adică ei fac comparații cum erau timpurile când au crescut ei și cum sunt timpurile acum când creștem noi. Ei prin aceasta vor să ne spună că atunci totuși era mai bine, atunci oamenii erau diferiți. Da, suntem de acord, atunci oamenii poate erau mai buni, erau mai încrezuți în sine. Acum, din păcate oamenii sunt mai iresponsabili, sunt foarte răutăcioși, foarte invidioși ceea ce duce la diferite situații neplăcute.” (CG 18 ani, 2019).

2.2. Rezultatele finale

Mobilitatea socială funcționează în baza dinamicii de transmitere a tuturor elementelor în familie. Eficiența cu care sunt împărtășite informațiile, succesul cu care acestea sunt asimilate, precum și capacitatea de a le însuși și de a le pune în aplicare este decisivă în căpătarea unui statut social. Fiecare individ îndeplinește o serie de roluri obținute pe fundamentul competențelor pe care le are sau prescrise de condițiile în care activează. Familia e responsabilă, în contextul acestor atribuții, să educe tână generație și să o familiarizeze cu metodele de gestionare a cunoștințelor și resurselor.

În cadrul primului subiect discutat cu elevii din ultimul an de liceu s-a propus definirea conceptului de familie cu primele cuvinte care le apar în gând. Este evident că pentru toți tinerii, familia se asociază cu: protecție, sprijin, apartenență, afecțiune etc. Cu toate că subiecții și părinții lor fac parte din generații diferite, aproximativ o vârstă de 25-30 de ani care îi diferențiază, tinerii nu se simt diferiți de cei care i-au crescut. Împărtășesc și susțin opiniile și modul de gândire ce li s-a transmis de la naștere, având relații bune și foarte bune cu părinții. Începând cu vârsta majoratului, tinerii depind încă din punct de vedere financiar de părinți. Ce ține de planul emoțional – copiii se arată atașați și influențați de situațiile familiale, astfel ei pot fi încurajați și ajutați, dar și ofenșați. Prin urmare, putem spune că este manifestat statutul preluat de la părinți, prin care se și regăsesc cele mai profunde trăsături morale comune.

Tradițiile familiale constant transmise de la părinți la copii au un rol indispensabil în educarea individului în spirit tradițional. Pentru unele familii – ultima zi a săptămânii este predestinată pentru a merge în parc pentru a se relaxa; pentru alte familii e preferabil să gătească în anumite zile, feluri speciale de mâncare; și, în final, alții preferă să rămână acasă, ca să analizeze rezultatele acestei săptămâni. Toate acestea se dovedesc a fi, în mod spontan, o invenție, pe care fiecare membru a preluat-o, și totodată sunt transmise de la generația vârstnică la cea tânără.

În cadrul studiului, majoritatea subiecților susțin că au primit de la părinți tradiții, fie religioase, fie originale, fie reinterpretarea unor reguli. La rândul lor, tinerii, când vor avea familii, vor fi responsabili de transmiterea intergenerațională a propriului patrimoniu cultural, format din obiceiuri primite de la părinți, cât și din creativitatea propriilor idei. Elevii recunosc această acțiune de transmitere între generații, ca fiind una definitivă în menținerea bunăstării familiilor, prin prisma întâlnirilor reciproce cu toți membrii acesteia, caracterul de unicitate, ca la sărbătorile mari să se urmărească prezența obligatorie a întregului grup, ca avere istorică de cunoaștere a neamului.

Locuind în mediul rural, acești elevi sunt ușor influențabili de către părinții lor. Nu vreau în nici un caz, să afirm că aceasta are un caracter negativ sau că prevede efectuarea acțiunilor ascunse în detrimentul copilului – ci doar simpla prezență a acesteia. Într-adevăr liceul din localitate era singura instituție de învățământ unde tinerii puteau să își continue studiile, ceea ce era mult mai convenabil pentru părinți.

Unii elevi spun că împreună cu părinții lor au căzut de comun acord la această oportunitate, alții că s-au lăsat conduși de influența părinților și sub impactul acestora au rămas, ceilalți consideră că încă trei ani lângă părinți le va aduce numai folease, iar cei din urmă văd în decizia de nu a pleca din sat, un beneficiu financiar în măsura reducerii cheltuielilor.

Ceea ce ține de disponibilitatea lor pentru discuțiile pe tema școlii, se împarte egal în trei categorii: cei care sunt predispuși să discute despre toate activitățile din cadrul liceului, împărtășind cu părinții lor detaliat situația care s-a creat la școală, chiar și cele cu

caracter negativ; cei care menționează că discută în general pe subiectul școlii cu părinții, doar că preferă să pună mai mult accent pe succesele și realizările în cadrul studiilor și cei care nu preferă sub nicio formă să discute de viața școlară, evitând orice provocare la astfel de dialog.

Perspectivile de viitor și calea profesională diferă totalmente de ceea ce la timpul lor au ales grupul de părinți. Tinerii pretind să aleagă ceva propriu, preferând profesii mai caracteristice lumii moderne, în ideea în care, niciunul nu va rămâne în sat pentru a pretinde la ocupații precum: bucătar, șofer, lucrător în construcții etc. În ceea ce privește preluarea carierei unuia dintre părinți, toți participanții au spus că nu vor activa în domeniul în care au activat părinții lor.

Majoritatea părinților totuși au preferat să vină cu sfaturi și propuneri pentru viitoarea profesie a copiilor. Prin urmare, acțiunile respondenților se divid strict în cele ce urmează: unii elevi susțin că vor ține cont de îndrumările părinților lor, dar se vor baza pe părerea lor în alegerea viitoarei cariere, alți elevi au afirmat că nu țin cont de sfaturile părinților și se vor baza doar pe propria intuiție.

Confliktele apărute datorită diferențelor dintre generații, a prezentat un interes major în cercetare. Printre motivele principale se numără a fi: contraziceri de interes, certuri din motivul neîndeplinirii sarcinilor casnice sau problemele de la școală. Însă în momentul când elevul este rugat să dea exemplu de un conflict care a rămas până în prezent în memoria lui, acesta prezintă ca model un caz care a rămas neclarificat încă, care la timpul lui l-a descurajat, l-a închis în sine sau l-a îndepărtat de părinți. Adesea acest conflict rămânând înghețat până în prezent.

Ca rezultat al studiului, a fost constatată ideea conform căreia părinții găsesc mai des o limbă comună cu copiii de același gen. Fiicele au spus că este mai ușor să comunice cu mamele lor decât cu tații lor. Dintre respondenți, fiicele sunt mai des interesate de problemele mamelor, pentru că fac activități casnice și au ocupații în comun. De asemenea și reprezentanții generației tinere masculine sunt mai frecvent dispuși să împărtășească sentimentele lor interioare cu tații lor.

În încheierea cercetării, am abordat un subiect mai deschis la reflecții și păreri, pentru a determina cum reacționează noua generație la expresia „Eu la vârsta ta ...” / „Eu pe timpul meu ...” utilizată de către generațiile vârstnice. Cei care au spus că îi afectează utilizarea expresiei în vorbire, cât și cei care nu le aud în familiile lor - susțin că e o comparație nereușită între competențele generațiilor, că sunt o formă de judecată a reușitelor căpătate în independență de generație și încearcă să le trateze cu indiferență.

Absolut toți elevii recomandă pe viitor evitarea expresiilor: „Eu la vârsta ta ...” / „Eu pe timpul meu ...” pentru a nu afecta societatea prin caracterul lor ofensator. Ei susțin că nu vor utiliza aceste forme de expunere a părerilor, că vor găsi alte metode de a transmite copiilor lor sfaturi, idei, recomandări, dar sigur nu prin mijloace de comparare a experiențelor în timp. Chiar dacă expresiile vin ca pur îndemn pentru a face ceva, copiii le

văd ca o critică și sunt dispuși să le trateze cu indolență, în caz contrar va avea loc un conflict.

Concluzii

Prin scrierea acestei lucrări, mi-am propus să identific care e relația de transmitere intergenerațională din grupul de elevi selectat. De fapt, am urmărit stările lor exterioare manifestate prin gesturi și cele interioare exprimate prin gânduri și păreri, în ideea de a absorbi toată informația referitoare la acest subiect. Am analizat rolul trăsăturilor culturale și educaționale transmise între generații, conflicte și ciocniri de unitate intergenerațională, cât și adaptarea tinerii generații în spațiul informațional socio-cultural.

Au fost îndeplinite următoarele sarcini: analiza abordărilor teoretice ale conceptului de „generație” în cunoștințele sociologice; identificarea criteriilor de diferențiere între generații; determinarea factorilor și potențialului de conflict în cadrul interacțiunii și transmiterii intergeneraționale; evidențierea modelelor comportamentale, profesionale, educaționale preluate de tineri din generațiile anterioare; menționarea stereotipurilor caracteristice fiecărei generații.

Conținutul lucrării a fost întemeiat pe următoarele ipoteze: conflictele apărute între generații provoacă sentimente de agresiune la părinți - conduși de acestea, în vederea recăpătării statutului dominant, ei le impun copiilor să îndeplinească sarcinile casnice; preluarea valorilor și normelor de către tineri, este primul indicator că părinții prin felul lor de-a fi, au devenit un model comportamental; pornind de la idea că părinții se simt îndatorați să asigure un viitor perfect pentru copiii lor - recurg la susținerea diferitor perspective, care ajung a se identifica total diferit de realitatea pe care și-o doresc copiii; din motivul că generația tânără acceptă stereotipurile generațiilor vârstnice, aceștia nu ar trebui să manifeste diferențe în caracteristicile generale, unii față de alții; elevii sunt în mare parte influențați de părinții lor, astfel statutul educațional transmis are o importanță semnificativă în alegerea viitoarei profesii a tinerilor.

Pornind de la ideea că elevii aflați la studii în ultimul an de liceu trebuie deja să decidă personal activitatea lor de după absolvirea acestuia, dar, în același timp, sunt influențați de părinți – totuși proiectarea planurilor de viitor ține mai mult de preferințele personale decât de cele preluate din statutul educațional al părinților.

În unele cazuri, părinții nu împărtășesc și nu susțin alegerile tinerilor, nu recurg la compromisuri sau încearcă să îi manipuleze financiar, pentru că se simt responsabili să asigure un viitor cât mai prosper copiilor lor. Astfel, tinerii hotărăsc să se supună sau să se contrazică cu îndrumările părinților. Prin urmare, conflictele intergeneraționale rămân o problemă actuală în cadrul societății.

Generația tânără împărtășește stereotipurile care există în societate cu privire la statutul educațional, însă se simt foarte diferiți de generațiile vârstnice și nu sunt dispuși să urmeze cariera profesională a unuia dintre părinți lor.

Viziunile, atitudinile și opiniile copilului pot uneori descuraja părinții în vederea transmiterii informației generației tinere. Aici se au în vedere cazurile în care părinții, conduși de starea de ofensare, încep să facă comparații, prin exemplificare, între timpul când ei au fost tineri și cel actual, al copiilor lor. Acestea sunt făcute de către părinți nu neapărat în vederea oferirii unui sfat sau împărtășirii de experiențe, ci mai probabil cu scopul de a își menține statutul dominant în familie. Astfel apar contraziceri, ceea ce pentru tineri este actual, pentru adulți poate fi necunoscut.

Părinții prin felul lor de a fi, sunt modele pentru tână generație. Chiar dacă în rutina zilnică copiii observă comportamente deviante, ei nu preferă să le discute – afirmând că nu au evidențiat calități negative la părinții lor. Acceptarea și preluarea valorilor și normelor în cadrul familiei, este primul indicator al statutului de model la părinți. Prin urmare, transmiterea acestor modele comportamentale și morale determină felul în care copilul se identifică în societate.

La finalul acestui studiu se poate concluziona: transmiterea statutului educațional la copii creează dependență emoțională de relațiile cu părinții lor; părinții sunt primele modele pe care copiii le preiau încă de la vârste mici; proiectarea perspectivelor de viitor se face din preferințele personale ale copiilor, dar nu pe baza statutului educațional căpătat de la părinți; copii sunt predispuși să preia conduite comportamentale de la părinți și în acel timp să se considere diferiți.

Rezultatele din cadrul acestei cercetări pot fi utile în sfera sociologică ce se ocupă de cercetarea transmiterii intergeneraționale; preluarea statutului educațional; conflictelor familiale; modele în perspectivele de viitor, urmărirea carierei profesionale și delimitările care se stabilesc între generații.

Bibliografie

- Birnbaum, P. (1997). Conflictele. În R. Boudon, *Tratat de Sociologie*. București: HUMANITAS.
- Blumer, H. (1984). *Symbolic Interaction: Perspective and Method*. Moscova: MGU.
- Chelcea, S. (2004). *Metodologia cercetării sociologice*. București: Economică.
- Cherkaoui, M. (1997). Mobilitatea. În B. R. *Tratat de Sociologie*. București: HUMANITAS.
- Chernikov, A. K. (2013). Konrad Lorenz despre animale și oameni. *Chimia și viața*.
- Cuznețov, L. (2013). *Filosofia practică a familiei*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”.
- Felau, E. (2006). *Conflicte în organizații*. Moscova: Omega.
- Freud, S. (2014). *I and Ego*. Moscova: Eksmo.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Moscova: Editorial.
- Goffman, E. (2000). *Strategic Interaction*. Sankt-Petersburg: Aletheia.

- Gritsanov, A., Aushenko, V., Evelkin, G., & Sokolova, G. &. (2003). Enciclopedie Sociologică. Minsk: Casa Cărților.
- Homans, G. (1958). Social Behavior as Exchange. *American Journal of Sociology*, 63.
- Iluț, P. (2000). Sociopsihologia și antropologia familiei. Iași: POLIROM.
- Iluț, P. (2015). Dragoste, familie și fericire. Iași: POLIROM.
- Kon, I. S. (2003). Copilul și societatea. Moscova: ACADEMIA.
- Mannheim, K. (Essays on the Sociology of Knowledge). The Problem of Generations. În K. Mannheim, Kecskemeti. Kecskemeti: Paul.
- Mead, G. (1994). Mind, Self, and Society. Moscova: MGU.
- Mineeva, A. (2008). Interacțiunea socială. În A. Mineeva, Omul. Societatea. Lumea. Moscova: Omega.
- Pilcher, J. (1993). Mannheim's sociology of generations.
- Saporovskaia, M. (2013). Relațiile intergeneraționale în familie. Kostroma: FGBOU VPO.
- Scârneci, F. (2006). Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane. Brașov: Transilvania.
- Schifirneț, C. (1991). Generație și cultură. București: Albatros.
- Shelekhov, I. L., Belozerova, G., & Martynova, A. (2015). Personalitatea și conflictul în teoria lui S. Freud. Psihologia.
- Sorokin, P. A. (1992). Omul. Civilizația. Societatea. Moscova: Proletarul Roșu.
- Stoica-Constantin, A. (2004). Conflictul interpersonal. Iași: POLIROM.
- Zamfir, C. (1998). Dicționar de Sociologie. București: Babei.

Problemele bunicilor-părinți în relația lor cu nepoții

Lia Valerina BORAN¹

Abstract

De la început se cuvine făcută o precizare: tema este foarte generoasă, emoționantă și există uneori tendința de a generaliza sau de a trece totul printr-un filtru sentimental. Am să încerc să evit să cad în această capcană, pentru că încerc să le fiu de folos părinților, bunicilor aflați în această situație și de ce nu chiar copiilor aflați, pentru o vreme, în grupul țintă. Situația nu este condamabilă, de obicei are explicații logice și sănătoase, dar gestionarea complexului de manifestări derivate este o misiune greu de îndeplinit, mai ales dacă fenomenul (pentru că este un fenomen!) nu este atent studiat și normele sale aplicate.

De asemenea, este important de precizat că lucrarea de față nu dă verdicte, nu lansează ipoteze și nu face rețete. Este un corolar de analiză la finalul studiilor universitare de licență. Trecem în revistă cadrul global, căutăm cele mai bune studii în domeniu pentru a fi de folos celor trei categorii enumerate mai sus: părinții cu copii lăsați în grija bunicilor, buncii înșiși cărora li se adaugă uneori chiar copiii din acest grup în sine, când trec de vârsta primelor constatări existențiale.

Keywords: *copii, creștere, dezvoltare, părinți, buncii, centre de plasament.*

Introducere

Experiența de viață (prin prisma generațiilor care se succed) ne prezintă copiii defalcat, pe trei categorii, care apoi pot fi, desigur, împărțite pe mai multe subcategorii. Sunt, în primă instanță, copiii ai căror părinți își văd de treabă, le asigură tot ce pot ei (fără ca asta să însemne idealul) pentru creștere și dezvoltare. Există apoi cea de-a doua categorie, a copiilor înfiați de mici, care adesea nu știu că nu sunt crescuți de părinții biologici și poate nu vor afla asta niciodată (că este bine așa sau nu, asta ține de resortul altei discipline). În fine, dar poate nu în ultimul rând, este categoria copiilor din centrele de plasament, care cresc în condiții diferite de copiii primelor două categorii.

La o analiză atentă observăm că nișe ale primelor două categorii de copii sunt susceptibile să formeze nucleul de cercetare pentru această lucrare: după ce copiii se obișnuiesc cu natura părintească, ajung să fie încredințați bunicilor, pentru că părinții

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

pleacă într-o altă țară (adică departe) să lucreze. Motivele ce stau la baza acestei decizii sunt și ele diferite și nu fac obiectul acestei analize. Cert este că, indiferent dacă sunt părinți biologici sau adoptivi, aceștia pot, la un moment dat, să transfere dreptul și obligațiile de creștere ale copilului către bunicii acestuia. Observăm din start că cea de-a treia categorie, a copiilor instituționalizați, nu poate ajunge aici, pur și simplu pentru că acești copii din centrele de plasament (adesea admirabili și deosebiți) nu au, adică nu știu să aibă nici părinți, nici bunici.

Ce se petrece însă cu cei mici care, atunci când își formează viitoarele repere fundamentale pentru viață, ajung să fie dați în grija unor bătrânei mai mult sau mai puțin simpatice, cu aptitudini mai mult sau mai puțin elaborate în sensul de educație, dezvoltare personală, formare de anticorpi sănătoși? Ei bine, chiar acesta este subiectul lucrării de față.

Începem prin a sublinia o constatare surprinzătoare făcută de un grup de specialiști într-un un studiu recent al Băncii Mondiale: „Contrar părerii generale, marea majoritate a copiilor plasați în instituții nu sunt orfani. Peste 90% din copiii din sistemul de protecție au o mamă care este în viață și este cunoscută. Prin urmare, majoritatea copiilor aflați în sistemul de protecție specială sunt mai degrabă orfani sociali decât biologici. Mamele tind să fie tinere, cu o vârstă medie de 36,3 ani comparativ cu 42,1 ani pentru populația feminină la nivel național. Ele au născut la o vârstă mai scăzută decât populația generală, la o medie de 23,4 ani comparativ cu 27,8 ani pentru mamele din România. Această vârstă medie este și mai mică pentru mamele din mediul rural și cele de etnie romă. Situația mamei este insuficient documentată în dosarele copiilor, doar cu puține informații despre starea civilă, sănătate, educație și statut ocupațional. Totuși, datele disponibile arată că multe din aceste mame au puțină educație sau deloc, nu sunt integrate pe piața muncii, au stare civilă nedeclarată și suferă de probleme de sănătate mintală și/sau au o dizabilitate fizică. De aceea, orice plan de reunificare a copiilor cu aceste mame va necesita eforturi substanțiale și sprijin consistent acordat mamelor atât din partea profesioniștilor din sistemul de protecție a copilului, cât și din alte instituții pentru a se asigura că mediul familial este stabil și oferă șanse pentru dezvoltarea copilului.”

„În dosarele copiilor, situația taților este chiar mai slab documentată decât cea a mamelor, dar numai 48% din copiii din sistemul de protecție specială au tați care sunt în viață și cunoscuți. Numai pentru foarte puțini copii, tatăl se pare că reușește să ofere un trai decent, care nu este însă neapărat însoțit de un mediu familial stabil. Aproximativ o treime dintre copii, 32%, provine din familii cu mamă singură în cazul cărora nu există nicio informație despre tată. O altă treime, 31%, provine din familii nucleare tipice, incluzând mama și tatăl și, posibil, alți copii. Ultima treime, 37%, provine dintr-o varietate de familii atipice, cu două tipuri mai frecvente: (a) mamă singură ce trăiește cu încă un adult (de obicei bunica) care are grijă de copil (9%) și (b) cuplu ce trăiește cu copilul într-o gospodărie multigenerațională, în care o persoană (de obicei bunicii) au grijă de copil

(8%). Modelul de relații instabile, divorț și separare înseamnă că 28% dintre copii s-au aflat în grija altor persoane decât a părinților înainte de a intra în sistem.” (Stănculescu, M., Grigoraș, V., Teșliuc, E., & Pop, V., 2016).

Rezultă de aici o nuanță pe care ne mulțumim să o consemnăm, cu amărăciune. Cei mai mulți oameni cred că în centrele de plasament se află copii care nu mai au părinți. Iată însă că nu este deloc așa. Mai mult, același studiu precizează că, raportat la țara noastră, în numai 9% dintre cazuri nu se cunoaște mama biologică sau aceasta nu mai este în viață. În 91% din cazuri, se știe cine este mama și ea trăiește. Și ea știe unde se află copilul ei. Ce are însă pe conștiință o astfel de mamă, asta nu vom afla, poate, niciodată.

Înainte de redactarea finală au fost purtate discuții și cu subiecții din aria de studiu, le-au fost monitorizate trăirile, iar felul cum au răspuns la întrebări a fost adesea mai relevant decât răspunsul în sine. Dar cuantificarea acestor nuanțe este greu de făcut cu mijloace de exprimare sau de comunicare, sociologia având rolul de a acumula acest gen de indicatori pentru a fi utilizați mai târziu pe diverse paliere. Din acest punct de vedere, lucrarea în sine este un privilegiu și chiar un corolar la final de stagiu universitar.

1. Migrația și urmările sale în rândul familiei

Contextul general

Sunt foarte multe situații diferite în care migrația generează probleme accentuate. Sigur că, în majoritatea cazurilor, fenomenul își urmează cursul firesc și nu generează daune colaterale, dar, uneori, lucrurile scapă de sub control. Mai ales atunci când e vorba despre părinți care pleacă la lucru în străinătate. Gestul este greu de suportat și dacă unul dintre părinți pleacă, iar situația devine mult mai gravă dacă este vorba despre amândoi! Iată gândurile așternute de un expert în materie:

„Copiii au fost întotdeauna cei mai afectați de fenomenele și crizele prin care trece societatea. Majoritatea persoanelor care trăiesc în sărăcie în întreaga lume sunt copii. De exemplu, atunci când o maladie afectează mii de persoane – copiii sunt cei care au cel mai mult de suferit. În primul rând, pentru că se îmbolnăvesc și, în al doilea rând, pentru că boala îi lipsește de părinți și îi lasă fără protecție. De cele mai multe ori, crizele și fenomenele sociale distrug mediul protector pe care familia și comunitatea îl creează în jurul copiilor, lăsându-i expuși riscurilor abuzului și exploatării, diminuându-le încrederea în forțele proprii și în viitor (...)” (Gavriliuc, 2006).

„Migrația în căutarea unui loc de muncă este unul dintre aspectele acestor crize și schimbări (...). Sărăcia și migrația contribuie la destrămarea familiilor și la creșterea numărului copiilor lipsiți de îngrijire părintească. Condițiile de viață ale acestor copii rămân un semn de întrebare. De regulă, copiii sunt lăsați în grija rudelor apropiate sau a vecinilor, dar aceștia nu le pot oferi dragostea, afecțiunea și sprijinul necesare pentru creșterea și dezvoltarea lor. Datele neoficiale arată că în unele cazuri acești copii sunt

expuși la violență, trafic, delincvență și abandon școlar. În prezent nu există servicii la nivel de instituție sau comunitate, care să-i ajute să evite aceste pericole.

Opinia general acceptată este aceea că situația economică a copiilor migranților se îmbunătățește semnificativ din moment ce părinții lor încep să trimită bani acasă. Cu toate acestea nu există studii care ar certifica legătura între migrație și creșterea nivelului de trai al copiilor. Nu există nici studii care ar analiza schimbările care se produc în dezvoltarea emoțională și socială a copiilor rămași fără îngrijire părintească din cauza migrației. Astfel de schimbări au un impact enorm asupra cursului vieții și asupra situației psihologice a copiilor. Care sunt urmările acestor schimbări? Cum vor influența ele societatea?

Studiul de față, inițiat în cadrul inițiativei regionale UNICEF privind analiza fenomenului sărăciei și a impactului acestuia asupra copiilor, reprezintă un prim, dar necesar, pas în evaluarea și analiza mult mai amănunțită a situației copiilor rămași fără îngrijire părintească din cauza migrației. Sperăm că atât instituțiile guvernamentale, cât și cele non guvernamentale vor găsi utile constatările studiului pentru stabilirea unor mecanisme eficiente de prevenire a fenomenului migrației, prin crearea diferitor servicii de susținere a familiilor și protecție a copiilor.

Fiind una dintre cele mai populare strategii de a scăpa de sărăcie, migrația este responsabilă și pentru multe consecințe negative în sferile economică și socială. Unul din subiectele peste care s-a trecut cu vederea în legătură cu migrația este impactul acesteia asupra dezvoltării copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare. În scopul obținerii unor câștiguri cât mai mari, dar și din cauză că se află, de cele mai multe ori, ilegal în țara de destinație, migranții se rețin acolo pentru perioade îndelungate. Astfel, aceștia lipsesc ani buni din viața copilului, comunicând cu ei sporadic prin intermediul telefonului și al coletelor cu bani, alimente sau îmbrăcăminte." (Gavriliuc, 2006).

Organizația Salvați Copiii radiografiază domeniul și ne oferă date suplimentare într-o analiză de context. Se face remarcată, în primul rând, lipsa de afecțiune resimțită de copiii lăsați acasă de părinții plecați la muncă în străinătate.

„Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție au înregistrat o creștere semnificativă în ultima perioadă, de la 85.000 de cazuri în decembrie 2015 la aproape 100.000 în decembrie 2017. Datele obținute de Ministerul Educației de la Inspectoratele Școlare Județene au relevat, însă, un număr mult mai mare de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate: 159.038 de copii, iar aceste date nu surprind nici ele întreaga amploare a fenomenului (nu țin cont și de copiii de vârstă antepreșcolară și de cei neînscrși la școală sau aflați în situație de abandon școlar).

Alte studii oferă o percepție și mai fidelă fenomenului, a laturii sale relative (datele oficiale nu surprind dimensiunea reală a fenomenului): există un studiu oficial realizat în 2007 care spune că 170.000 copii din clasele V-VIII au părinții plecați la muncă în străinătate, dar un alt studiu, din 2008, spune că 350.000 de copii au părinții migranți, dintre care 126.000 cu ambii părinți în străinătate." (Salvați Copiii, passim).

De aici rezultă că se fac eforturi, societatea încearcă să limiteze fenomenul, dar pașii par mici. Rămân în continuare foarte multe de făcut în acest domeniu, iar timpul este o resursă importantă, de care beneficiem din plin. Măcar în beneficiul generațiilor care vin!

1.1. Migrația: particularități, efecte

„Lăsați acasă de părinții plecați la muncă în străinătate, copiii sunt lipsiți de afecțiunea acestora” (Salvați Copiii, *passim*). Suplinitorii le pot oferi supraveghere și poate ghidare, dar nu afecțiune. Cel puțin teoretic, sau nu afecțiunea pe care le-o poate da mama. Uneori, tata. Cei mici din acest grup sunt expuși mai multor riscuri comune.

Specialiștii spun că avem în față un fenomen dinamic și am consultat mai multe statistici și estimări. „Se spune că statisticile oficiale nu reușesc încă să surprindă adevărata dimensiune a fenomenului, dar măcar proiectează o mai bună recunoaștere a fenomenului de către instituții: astfel, datele Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție au înregistrat o creștere semnificativă în ultima perioadă, de la 85.000 în decembrie 2015 la peste 94.896 în decembrie 2017. Datele obținute de Ministerul Educației de la Inspectoratele Școlare Județene au relevat, însă, un număr mult mai mare de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, 159.038 de copii, iar aceste date nu surprind nici ele întreaga amploare a fenomenului, pentru că nu cuprind și copiii de vârstă antepreșcolară și pe cei neînscriși la școală sau în abandon școlar.” (Salvați Copiii, *passim*).

Alte studii consemnează, de asemenea, că datele oficiale nu reflectă dimensiunea reală a fenomenului. Un studiu realizat în 2007 și preluat tot de Salvați Copiii estimează 170.000 copii cu părinții plecați la muncă în străinătate în clasele V-VIII, în timp ce alt studiu, realizat în 2008, estima un număr de 350.000 de copii cu părinții migranți, dintre care 126.000 cu ambii părinți în străinătate.

„Salvați Copiii România derulează, începând din anul 2010, un program complex destinat protecției și educației copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. Programul a fost dezvoltat pe baza recomandărilor formulate în cercetarea Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă, care a evidențiat impactul plecării părinților asupra bunei dezvoltări a copiilor și nevoile pe care aceștia le au în perioada lipsei de îngrijire parentală.

Scopul programului este acela de a-i ajuta pe copiii rămași singuri acasă, dar și pe părinții sau persoanele în grija cărora au rămas copiii să depășească această perioadă de criză, prin dezvoltarea de servicii destinate acestora (intervenție directă și consiliere telefonică sau online) și prin demersuri de îmbunătățire a aplicării legislației. Intervențiile programului sunt structurate în cadrul a două componente principale: servicii de intervenție directă pentru copii și familii și servicii de informare și consiliere. Serviciile de intervenție directă pentru copii și familii sunt asigurate în cadrul a 17 centre locale și constau în:

- pregătire școlară suplimentară pentru copii;
- servicii sociale, psihologice și juridice pentru copii și părinți;
- activități de socializare și timp liber pentru copii, facilitarea comunicării cu părinții din străinătate.

Locațiile centrelor sunt următoarele: București, Pitești, Mangalia, Târgoviște, Craiova, Reșița, Timișoara, Lupeni, Petrila, Brașov, Piatra Neamț, Sighișoara, Târgu Mureș, Negrești, Iași și Suceava.

Serviciul de consiliere telefonică și online Help-Line 0800.070.040, precum și platforma online www.copiisinguriacasa.ro oferă gratuit consiliere psiho-socială și juridică pentru părinții și copiii afectați de migrația economică și pentru alte persoane interesate." (Salvați Copiii, *passim*).

Pentru a avea o cuprindere de ansamblu a situației migranților am consultat în detaliu Raportul Final de „Studiu privind migrația în Italia și Spania” realizat de Centrul de Sociologie Urbană CURS, 2008, de unde spicuim cele mai importante date analitice: „Există două tipuri de estimări ale populației din România plecate pentru muncă în străinătate, în special în Spania și Italia: datele oficiale ale instituțiilor sau organizațiilor din statele implicate (în cazul studiului nostru Spania/Italia și România) și respectiv sondaje de opinie efectuate în România și în cele două țări. Pentru evoluția fenomenului se fac trimiteri și la datele EUROSTAT.

Situația actuală, începând cu 2007, este total diferită de cea existentă în anii 1990-1999, dar și în 2006. De pildă, în topul țărilor de destinație a migranților (emigranților) figurau, pentru primii ani, după 1989 conform studiului Locuirea temporară în străinătate: Israelul, Turcia, Ungaria pentru ca apoi, prin 1999 în top să figureze, conform datelor oficiale ale Recensământului Populației și Localităților din România, 2002, Germania cu 21%, Italia cu 17%, Ungaria cu 15% și Spania alături de Turcia cu câte 5% fiecare." (Abraham, D., Bădescu, I., Burcea, M., Șufaru, I., Abraham, A. & Carpoș, M. 2008).

Ar fi interesant de aflat câți migranți români pentru muncă există acum, dar cercetarea se lovește de anumite bariere. Mulți sociologi spun că tabelele statistice nu sunt actualizate și cele care sunt nu pot fi luate ca reper pentru o cercetare științifică. Luăm așadar exemple sporadice și le analizăm orientativ, fără să putem considera că ne aflăm în interiorul limitelor unei cercetări științifice. Facem precizarea că și eventuala încercare de a face un recensământ riguros al cazurilor referitoare la familii sau membri de familie plecați la muncă în străinătate s-ar lovi de o barieră greu de ridicat: sunt multe cazuri în care oamenii lucrează fără acte legale și ei ar ezita să ofere informații reale sau ar ocoli întâlnirea cu asistenții de sondaj. Dorința lor este aceea de a-și asigura lor înșiși plus valoare, nu pun prea mult preț pe încercarea autorităților de a stabili adevăruri istorice care-l lasă indiferenți. Pe baza acestui postulat, orice statistică ar exista, ar fi doar orientativă, nu riguros exactă.

Lucrarea menționată cartografiază situația din Spania și Italia în 2008, spunând că e vorba despre Estimări pe bază de date oficiale. „Conform datelor oficiale furnizate la solicitarea CURS de către Institutul Național de Statistică al Spaniei, cifrele preliminare privind situația românilor din Spania, la 1 ianuarie 2008 erau următoarele: total români înregistrați în Spania la 1.01.2008, 728.967, din care bărbați 391.799 (53%) și femei 337.1682 (47%). Este vorba despre o creștere spectaculoasă datorată și legalizării în 2007 a situației multor migranți din Spania. Dintre aceștia, în zona metropolitană Madrid locuiau 189.001 migranți, adică 25%, dintre care 98.321 bărbați (55%) și 90.680 femei (45%).

Pentru Italia, conform ultimului Raport Caritas Romania. Immigrazione e lavoro în Italia, la începutul anului 2008 existau 1.016.000 migranți români, din care 749.000 lucrători români (73,7%), 239.000 membri de familie (23,5%) și 28.000 (2,8%) alte categorii. Este vorba despre o creștere spectaculoasă rezultată în 2007, dar nu atât prin valuri noi de migranți cât prin oficializarea sau legalizarea situației migranților aflați deja în aceste țări, mai ales în Italia unde procentul a crescut spectaculos, cu aproape 100%, într-un an, conform statisticilor oficiale de aici.

Prin urmare, la cei cca. 1.750.000 migranți români înregistrați oficial în cele două țări, Spania și Italia, adăugăm cca. 437.000, adică un sfert, cât este ponderea celor care declară că locuiesc aici clandestin. Ajungem la 2.187.000 migranți români aflați în cele două țări. Desigur că această cifră poate fi văzută și ca o variantă maximă, dar, oricum, ea este relativ apropiată de situația reală, comparativ cu datele din statisticile oficiale.

Vârsta migranților în cele două țări este și ea caracteristică foarte des populației active și anume, deși cuprinde situații care acoperă cazistic între 16-66 de ani în Spania și 15-65 de ani în Italia, media de vârstă este a acestei categorii de populație, adică relativ redusă, și anume de 37,3 ani în Spania și de 34,3 ani în Italia.

De menționat că, deși există procente semnificative ale celor cu studii superioare (de 8,5% în Spania și 11% în Italia), nivelul mediu de educație este inferior celor în vârstă de peste 18 ani rămași în țară, situația datorată, mai ales ponderilor mari ale celor cu pregătire subliceală, care sunt de 35% printre cei din Spania și de 30% printre cei din Italia." (Abraham, D. et al. 2008).

1.2. Efectele migrației asupra familiei

Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației

Odată plecați la muncă în străinătate, părinții afectează emoțional starea generală a copiilor prin multiplele efecte negative care durează. Copilul sau chiar adolescentul nu poate compensa traumele psihologice și se adaptează greu la această schimbare. A fost elaborat un proces în mai multe etape, astfel încât copilul să poată suporta schimbarea cât mai bine: „Unul dintre cele mai importante aspecte de luat în seamă este informarea copiilor cu referire la plecarea în străinătate a părinților, fie că sunt amândoi sau numai

unul dintre ei. E greu de aflat momentul cel mai bun în care să se facă această informare, dar studiile spun că este cu atât mai bine cu cât fapta se consumă mai repede. Copilul trebuie să primească argumentele reale ce stau în spatele motivației părintelui de a pleca. Este important să i se comunice că nu el este cauza plecării. Dacă acest lucru nu este specificat foarte clar copilul se poate simți vinovat de plecarea părinților. Un alt punct nevralgic este relația dintre copil și persoana în grija căruia va rămâne; pregătirile trebuie făcute cu mare atenție. Adulții care vor forma noul univers al copilului trebuie să dea dovadă de consecvență și vor încerca să-și respecte promisiunile pentru că numai astfel se poate câștiga încrederea celor mici. În general, copiii știu care le sunt limitele și care sunt consecințele exacte pentru încălcarea lor, ce urmează să se întâmple." (Muntean, 2015)

Există mai multe elemente pe care societatea și sociologii trebuie să le supună dezbaterii publice, pentru că, în afara acestor conștientizări, oamenii dovedesc mereu că sunt foarte ocupați, au treburi diverse și practic nu au dispoziția necesară studiilor și analizelor. Acesta este motivul pentru care, măcar specialiștii, trebuie să se agațe cât mai des de un semnal de alarmă care să aibă menirea principală de a conștientiza membri societății. Ignoranța manifestată de aceștia nu este rea voință, ci rezidă în multitudinea de atracții pe care cotidianul le oferă: oamenii sunt asemenea copiilor, simt nevoia să înceapă activități pe diverse paliere simultan și atunci din când în când renunță la ceea ce e, sau pare, mai puțin interesant, atractiv, util. Și, din păcate, până și copiii celor vizați sunt, adesea, lăsați să se descurce singuri. Fiecare cu jucăriile lui, nu?! Nu. Firește că nu.

„Există câțiva indicatori ce ne pot sugera că această etapă a fost îndeplinită: copilul vorbește cu ușurință (cu persoanele în grija cărora va rămâne) despre cât de dificilă este viața lui; reușește să manifeste și comportamente prosociale în noul context; consideră noua casă un mediu sigur; este capabil să se simtă inconfortabil, speriat, frustrat.

În primele două etape (informare și stabilizare) copilul poate experimenta emoții variate de furie, anxietate, tristețe, rușine, vinovăție etc. În aceste momente copilul are nevoie ca părintele să-i demonstreze că înțelege ceea ce simte și că este conștient de greutatea situației. Părintele trebuie să identifice sentimentele copilului, să le numească și să le discute cu copilul, fără ca acesta din urmă să se simtă judecat, criticat sau minimizat.

După împănmântenirea sentimentului de securitate în cadrul noilor relații, copilul este capabil să diferențieze și să recunoască natura și rolul diferit al acestora și să treacă de la poziția de persoană dependentă la poziția de persoană autonomă, capabilă să mențină relații de interdependență. Aceasta este etapa de adaptare. Misiunea adulților în această etapă este de a oferi suport copilului să-și poată dezvolta abilitățile sociale, să-și poată dezvolta un concept de sine pozitiv, să formeze relații noi cu persoanele din jurul său și să experimenteze propria putere a controlului și a încrederii în sine, dobândind astfel abilități cu caracter protectiv pe viitor. Calea regală de a atinge aceste deziderate este dată de dezvoltarea deprinderilor de viață independentă: abilitatea de a gestiona un buget,

abilitatea de a acționa în diverse situații astfel încât să fie în siguranță, abilitatea de a identifica și folosi resursele comunitare, de a-și planifica timpul etc.

Dacă copilul posedă un sentiment de securitate în legătură cu mediul în care urmează să se stabilească după plecarea părinților și dacă are dezvoltată autonomia, etapa tranziției poate fi o experiență pozitivă. Cu toate acestea, studiile au demonstrat că orice tranziție trezește sentimente de pierdere și abandon. Pentru a minimiza impactul acestor sentimente, orice acțiune ce are legătură cu tranziția trebuie să fie predictibilă (copilul știe exact ziua, ora când va fi lăsat la adultul care-i va purta de grijă), planificată anterior împreună cu copilul și trebuie să fie așteptată cu un set mental pozitiv.

Certitudinea impactului emoțional negativ resimțit de copil în momentul plecării părinților la muncă în străinătate, obligă adultul să elaboreze și să implementeze un plan de acomodare și adaptare al copilului la noul context în care va trăi, încercându-se astfel prevenirea unor probleme grave de sănătate mintală (depresie, anxietate etc.)" (Muntean, 2015)

1.3. Redistribuirea rolurilor (care nu dispar odată cu migrația părinților)

La acest capitol distinct am identificat o anumită lipsă de manuale sau cursuri necesare bunicilor care preiau sarcina de îngrijire a copiilor lăsați acasă. Există mai multe prevederi și sfaturi legislative privind acordarea tutelei și înștiințării autorităților referitor la acest aspect dar îndrumarea efectivă lipsește. Este un aspect mai cu seamă psihologic decât strict educativ, dar consider că ambele domenii ar putea face mai mult pentru îndrumarea persoanelor care, într-un fel sau altul, asigură creșterea, în sensul de evoluție, al copiilor lăsați acasă. Cercetarea sociologică poate doar să constate această lipsă. Vom vedea cine va ridica mănua!

Efectele redistribuirii rolurilor la nivelul sistemului familial

Fiind alcătuită să funcționeze ca un sistem solid, familia presupune distribuirea corespunzătoare a rolurilor specifice atunci când apare o nevoie concretă, afirmă dr. Maria Cojocaru în Componenta migrația și efectele ei în plan familial, document al Organizației Internaționale pentru Migrație.

„Confruntată cu fenomenul migrației, familia suferă schimbări structurale și întâmpină dificultăți, deoarece trebuie să asigure îndeplinirea aceluiași set de nevoi, dar într-un context fundamental modificat.

Prin plecarea la muncă în străinătate, de exemplu, a unui membru al familiei se produce un dezechilibru la nivelul sistemului familial în planul exercitării rolurilor, iar disfuncția trebuie rezolvată printr-o redistribuție a sarcinilor specifice. Dacă plecarea unui membru al familiei aduce un plus în zona satisfacerii necesităților primare (hrană, îmbrăcăminte, condiții de locuire mai bune etc.) există posibilitatea unei pierderi în zona satisfacerii necesităților de ordin afectiv, iar, în acest caz, membrii sistemului familial cei

mai afectați sunt copiii. Disfuncțiile la acest nivel nu vizează doar planul afectiv și pot fi identificate printr-o analiză a procesului de socializare (cu ambele dimensiuni primară și secundară), atât în mediul intra-familial, cât și în cel extra-familial." (Cojocaru, passim)

1.4. Impactul migrației asupra copiilor

Indiferent cât de dur sună, abandonarea copiilor de către părinții care cred că numai în străinătate își pot asigura un trai mai bun, sacrificându-și tocmai traiul existent creează o nișă, un grup, chiar o categorie socială pentru mai târziu. Anumite componente ale vieții de mai târziu vor fie explicate, fără îndoială, prin aceea că, la vârstă fragedă, au fost abandonați de părinți și lăsați în grija nu știu cui. Faptul că acest nu știu cine este un bunic salvează numai într-o câțva situația. Mulți sociologi sau formatori de opinie cu care am discutat, și anume Dan Negru, Trustul Intact, Călin Bârcean, liderul trupei folk Pragu' de Sus, Radu Micu, realizator de emisiuni la Radio Timișoara, spun că strategia părinților de a-și abandona copiii pentru a le asigura un trai mai bun este greșită tocmai pentru că și părinții, și copiii, pierd cele mai frumoase momente din viața lor comună, acelea aferente creșterii copiilor. Trecerea timpului copilăresc decurge într-un fel între 2 și 8 ani decât, să zicem, între 8 și 14 ani sau chiar între 14 și 18 ani deși, în acest caz, tarele, considerabile și ele, n-ar trebui să mai fie atât de proeminente. Cu toate că unii spun că între 15 și 17 ani se fixează cele mai importante repere ale vieții, cum este cazul lui Dan Negru. „Să fil alături de copilul tău, să-l vezi și să-l asigți cum crește este mai important decât să te întorci, la un moment dat acasă, lângă el, să-l vezi cât de mare a crescut și să-i explici cât de multe ai fi vrut tu să-i aduci acum dar... n-a fost să fie decât acest ursuleț de pluș pe care l-ar fi îndrăgit mai mult când ai plecat decât atunci când te-ai întors.”, crede Radu Micu.

Și Fundația Soros a realizat un studiu similar, Efectele Migrației – Copiii rămași acasă, iar amploarea fenomenului descrisă aici este mai mare, chiar dublă. „Deși este un subiect amplu mediatizat, situația copiilor cu părinți plecați în străinătate la muncă a fost puțin studiată. În acest moment nu se cunoaște nici numărul acestora și nici consecințele negative sau pozitive generate de plecarea părinților la muncă în străinătate. Există unele date statistice oficiale (din păcate insuficiente), precum și câteva studii ale unor organizații non-guvernamentale; aceste studii sesizează unele dintre problemele apărute și sunt un bun punct de start.

Cercetarea Fundației Soros și-a propus să determine care este impactul absenței părinților plecați la muncă în străinătate asupra copiilor rămași în țară și să propună măsuri prin care efectele negative pot fi diminuate. Pentru a atinge aceste obiective, au fost prevăzute următoarele activități:

- realizarea unui sondaj de opinie printre elevi de gimnaziu; chestionarul a cuprins întrebări ușor de înțeles care vizează stilul de viață, componența familiei, performanțe școlare, starea de sănătate, bunăstarea (starea materială) familiei, unele comportamente și valori. Toate interviurile au fost

anonime și în nici un fel respondenții nu pot fi identificați. Folosind acest instrument s-au determinat principalele deosebiri care apar la copii ai căror părinți sunt absenți.

- realizarea unei serii de interviuri cu decidenți locali (primărie, consiliu local), asistenți sociali, profesori, directori de școli și părinți, din zone și comunități cu incidență mare a migrației; scopul acestei cercetări este să determinăm care sunt principalele tipuri de intervenții de succes ale comunității locale pentru sprijinirea acestor copii și care sunt nevoile școlii și ale autorităților locale (cunoștințe, resurse materiale, voință politică etc.) pentru a furniza eficient astfel de proiecte.
- realizarea unei analize comparative a tipurilor de măsuri luate în alte țări (în principal europene) care s-au confruntat în trecut cu o situație similară.

În luna iunie a acestui an a fost implementată prima activitate, un sondaj național cu un eșantion de elevi din clasele V-VIII reprezentativ la nivel național, cât și la nivelul regiunilor cultural-istorice și un eșantion suplimentar de elevi care au ambii sau doar unul din părinți migranți. În total au participat la cercetare 2.037 de elevi și 200 de reprezentanți (în principal directori, în unele situații directori adjuncți sau secretare) din tot atâtea școli." (Toth, 2007)

Ambele instituții, Fundația Soros respectiv Salvați Copiii recunoșteau atunci că fenomenul abia începe să fie studiat. Deși am căutat mult date și statistici, nu am găsit niciunde afirmații de acest gen care să consemneze dezvoltarea studiilor, aprofundarea lor sau chiar trecerea la un nivel superior. Studiile și analizele rămân la același nivel de culegere a datelor, cu o interpretare statistică sau semantică, dar atât, fără să avem propuneri legislative derivate sau idei de accentuare a strădaniilor de aplicare a legislației existente, care presupune eliminarea migrației ilegale pornind de la aceste fenomene, interzicerea părăsirii copiilor de către un părinte dacă nu rămâne sau dacă nu există un altul care să preia integral funcțiile părintești etc.

Organizația Salvați Copiii precizează, în studiul citat mai sus, toate aceste semnificații sunt ancorate din perspectiva respectării drepturilor copilului: Convenția ONU aferentă și respectiv Legea 272/2004 care reglementează protecția copilului și promovarea drepturilor lui. Dorința declarată este de a evidenția măsura în care migrația părinților peste hotare are impact asupra minorilor rămași acasă. Răspunsul argumentat este Da, desigur!

S-au urmărit în principal elemente legate de mediul familial în care copiii, lipsiți de îngrijirea părintească, cresc și se dezvoltă, elemente legate de starea de sănătate și bunăstare prin evidențierea nevoilor pe care acești copii le-au, elemente legate de educația, cultura și petrecerea timpului liber și nu în ultimul rând, s-a urmărit măsura în care este respectat dreptul la participare, dreptul de nediscriminare, incluziune socială și la măsuri de protecție specială.

Concluzia (una dintre ele) elimină orice echivoc: „Așadar, prin natura sa, un copil are nevoie de protecție specială din partea tuturor părților implicate: Statul prin instituțiile și serviciile oferite pentru a asigura protecția copilului, părinții care poartă cea mai mare responsabilitate în acest caz, instituțiile nonguvernamentale etc. În acest sens, se va urmări situația copiilor rămași temporar sau definitiv fără îngrijire părintească, cu scopul de a găsi cele mai potrivite modalități de acțiune pentru ca drepturile acestei categorii de copii să fie pe deplin respectate.

Fiind un studiu bazat pe metode calitative de culegere a datelor, analiza va putea semnală doar anumite fenomene sau probleme legate de lipsa temporară a părinților, însă nu poate oferi și o măsură a intensității acestor fenomene. Măsura intensității, gradul și amploarea fenomenelor, problemelor evidențiate la grupul țintă poate fi subiectul unei viitoare cercetări de tip cantitativ.” (Alexandrescu, 2007).

2. Efectele dezvoltării psiho-sociale asupra copiilor rămași acasă în grija rudelor

2.1 Dezvoltarea psiho-emoțională

Seria de fenomene, senzații, sentimente și reacții din mediul unui copil părăsit de părinții lui în cea mai complexă perioadă a dezvoltării sale este complexă, iar analiza ei cere multă dibăcie alăturată unui har pedagogic. Nu doar copilul trebuie educat astfel, ci mai ales adultul, ceea ce, uneori, este foarte greu spre imposibil. Apelul la specialiști este binevenit: „În contextul lipsei părinților, legătura care se stabilește între părinții plecați și copiii rămași acasă are un rol foarte important în dezvoltarea psiho-emoțională a copiilor. O relație apropiată, deschisă și sinceră stabilită cu copiii contribuie pe de o parte la încrederea pe care aceștia o capătă în adulți și pe de altă parte la o viziune optimistă asupra propriului viitor. În acest fel, chiar dacă părinții lipsesc o perioadă mai mare sau mai mică de timp, copiii nu se simt abandonați total. Lipsa comunicării și a interesului pentru copil pe perioada lipsei îi determină pe aceștia să se simtă abandonați, singuri și fără prea mari speranțe în viitor. Efectele sunt vizibile la nivel comportamental. Învățătorii, profesorii, bunicii aflați în apropierea copiilor consideră că lipsa comunicării dintre părinții plecați și copiii rămași, precum și a unui control din partea părinților duce la apariția unor efecte vizibile la nivelul comportamentului copiilor: izolate, pesimism, asocierea cu grupuri mai puțin dezirabile social în detrimentul școlii etc.

În general, părinții păstrează legătura cu copiii lor prin intermediul telefonului, mai rar al internetului, ocazional trimit pachete cu haine, jucării și dulciuri și în unele cazuri își iau copiii să petreacă vacanța alături de ei în țările de destinație.” (Alexandrescu, 2007).

În Studiul UNICEF intitulat *Children Left Behind*, găsim, la pagina 53, o mărturie emoționantă:

„Sunt elevă a clasei a XI-a și am un frate mai mic, în clasa a IX-a. Părinții noștri sunt plecați peste hotare la muncă în Moscova, deja de 2 ani, însă în acest interval de timp au mai venit acasă. Fără părinți este foarte greu. Chiar pe lângă munca fizică obositoare ne lipsea căldura sufletească, cuvintele dulci, cu ei comunicam prin telefon. În gospodărie avem 2 vaci, un cal, 2 porci și 10 ha de pământ pe care le lucrăm, căci părinții ne trimiteau bani. Era greu, căci trebuia să ne pregătim și temele pentru acasă. În fiecare dimineață, ne sculam la ora 6 și hrăneam animalele, apoi pregăteam micul dejun și plecam la școală. La amiază, spre seară, ajungeam la orele 4-5. Venind, trebuia să pregătesc mâncare, pentru că nu în fiecare seară reușeam să pregătesc și pentru a doua zi. La pregătirea lecțiilor îmi venea greu, îndeosebi în zilele de primăvară, mă apucam târziu, că era și lucrul în grădină. Terminam de făcut lecțiile pe la 11-12 noaptea, mai ușor era iarna, că erau mai lungi nopțile. La școală învăț bine, la sfârșit de an de studii, cu diplomă. Vara de asemenea era greu, că aveam de prăsit 3 ha de porumb și floarea soarelui. În luna august trebuia să căutăm combină pentru a strânge roada de grâu și fiindcă eram copii, ne venea foarte greu. Vara, 3-4 cosiri de lucernă trebuia să le aducem acasă, noi aveam 2 ha de lucernă. Noaptea dormeam, dar nu prea bine, că în sat se mai întâlneau și furturi. Într-adevăr este greu fără părinți. Acum, de o lună de zile, părinții mei au venit acasă.” (Gavriliuc, 2006).

Adesea, mărturiile simple, needucate, nefiltrate, sunt cele mai relevante. Nu e ușor să fi copil în toate cazurile. Oare părinților le-a fost ușor să fie părinți în aceeași circumstanță?

Considerăm relevantă o altă mărturie preluată din același document UNICEF, la pagina 24: „De câțiva ani, părinții mei au plecat peste hotare, ca să facă bani. Din cauza insuficienței locurilor de muncă, am fost nevoiți să ne despărțim de ei pentru ceva timp. Bunicii au devenit a doua familie pentru noi, iar casa lor a devenit și casa noastră. Niciodată nu am crezut că ne va fi greu (mie și fratelui meu, pentru că suntem doi copii în familie) să trăim fără părinți. La plecarea lor, pentru prima oară, m-am simțit singură în această lume nebună. Mi-a fost greu să mă împac cu gândul că ei nu mai sunt lângă mine, că trăiesc, dar undeva departe. Numai vocea le-o pot auzi în fiecare zi, dar nici aceasta nu e reală, pentru că vorbim la telefon. N-am destăinuit nimănui, niciodată, ceea ce aveam pe suflet. Cel care m-a ajutat să depășesc această criză a fost fratele meu. El mereu mă liniștea și-mi spunea să am curaj și un pic de răbdare. Nu știu cum putea să-și țină emoțiile în secret, pentru că era mai mic ca mine și niciodată nu și le arăta. Cine zice că e bine să ai bani și să fii bine îmbrăcat, dacă în schimbul lor simți lipsa părinților? Cred că și ceilalți copii suferă ca și mine. Cât de mult îmi doresc ca părinții noștri să se întoarcă acasă, să fim toți împreună, o familie unită! Deja m-am deprins, bunica este ca o mamă ce ne veghează mereu și bunicul de asemenea. Dacă pe viitor voi avea copii, pentru nimic în lume nu am să mă despart de ei, oricât de greu va fi. Pentru că atunci când iubești și greul trece altfel.” (Gavriliuc, 2006).

2.2. Felul în care percep copii despărțirea de părinți

„În cartea Migrația și efectele ei în plan familial sunt analizate câteva aspecte legale și contextuale pe care le redăm integral, pentru o cât mai largă cuprindere a domeniului.” (Cojocaru, p56-60).

„Din perspectiva Legii 272/2004, copiii a căror părinți se află la muncă în străinătate și care nu sunt lăsați în îngrijirea unui adult care să răspundă nevoilor de creștere și dezvoltare a copilului, acesta este un copil neglijat. Neglijarea se întâlnește în situația în care ambii părinți plecați la muncă în străinătate lasă copiii acasă în îngrijirea fratelui, a sorei mai mari sau unei alte persoane care nu-și îndeplinesc atribuțiile. Practica arată că de cele mai multe ori persoana mai mare ca vârstă este o soră. Aceasta nu are maturitatea și abilitățile necesare internalizate pentru a crește și educa copii și de cele mai multe ori se simte depășită de situație. Miller și Perrin (1999) spun că neglijarea generală este neacordarea de îngrijire adecvată în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală și supravegherea copilului.” (Cojocaru, passim).

Neglijarea copilului este „omisiunea, voluntară sau involuntară a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură subordonată acestei responsabilități, fapt care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului.” (INDACO, 2019).

„Formele de neglijare a acestor copii sunt:

- neglijarea alimentară (privarea de hrană, absența unor mai multe categorii de alimente esențiale creșterii, mese neregulate etc);
- neglijarea vestimentară (haine nepotrivite pentru anotimp, haine prea mici sau prea mari, haine murdare);
- neglijarea medicală (absența îngrijirilor necesare, omiterea vaccinărilor și a vizitelor de control, neaplicarea tratamentelor prescrise);
- neglijarea educației (sub-stimulare, instabilitatea sistemului de pedepse și recompense, lipsa modelelor de învățare a curățeniei, a limbajului, lipsa de urmărire și supraveghere ca școlar);
- neglijarea afectivă (lipsa atenției, a contactelor fizice, a semnelor de afecțiune și a cuvintelor de apreciere).” (DASIB, 2019).

„Consecințele neglijării acestor copii se pot observa atât în plan emoțional, cât și în plan social:

- atitudine de indiferență sau timiditate. În momentele dificile cu care se confruntă copilul interpretează absența părinților ca o manifestare a indiferenței acestora față de el și nevoile lui.
- tulburări de atenție;

- un prag prea scăzut sau prea ridicat în ceea ce privește toleranța la frustrare;
- tulburări ale stimei de sine, supraapreciere și subapreciere;
- datorită lipsei de afecțiune copilul somatizează ușor: cefalee, grețuri, vărsături etc;
- datorită sub stimulării nu este dispus să facă eforturi cognitive la școală;
- nu au aspirații pe termen lung (nu se pot proiecta în viitor) sau au aspirații nerealiste determinate de distorsiuni cognitive de genul: ca să ai bani nu trebuie să înveți, când o să fiu mai mare o să plec și eu să muncesc în străinătate și pentru asta nu trebuie să ai carte etc.;
- dificultăți de adaptare la noi situații. Datorită absenței bruște a părinților și lipsei unei consilieri psihologice adecvate cu privirea la plecarea acestora pe termen lung, copiii traversează o etapă de adaptare la noua situație numită în psihotraumatologie reacție de adaptare." (Cojocaru, passim).

2.3. Singurătatea copilului lăsat acasă. Riscuri

Unul dintre cele mai mari pericole care îi pândesc pe copiii lăsați singuri acasă este abandonul școlar, care, la rândul lui, poate să derive din alte maladii asociate (adică deviația copilului nu începe prin a abandona școala) ci mai întâi deprinde obiceiul insubordonării, al rebeliunii, pe urmă desfășoară mai multe activități pe care nu le-ar fi urmat în condițiile traiului de familie tradițional, apucă pe diverse căi greșite și culminează cu abandonul școlar. Acesta este un risc major, de unde, ulterior, derivă mai multe insuficiențe, lipsuri, greșeli și inabilități de adaptare la un curs normal pentru viața căreia i se ratează tocmai startul, pregătirea, fundamentare.

Cauzele abandonului școlar pot fi de multe feluri, de lipsa de concentrare sau chiar incapacitatea de adaptare la activitatea de învățare, lipsa de atracție manifestată de o școală față de care mediul familial nu îi insuflă pasiunea necesară, ar fi diverși factori interni, psihologici, contextuali sau externi, economici, sociali, culturali.

Cauzele abandonului școlar sunt diverse, au o complexitate peste medie și trebuie tratate cu responsabilitate maximă din motivele enumerate deja și din altele, poate la fel de importante. Nu trebuie să uităm niciodată că abandonul școlar, dacă se petrece, are origini în plan emotiv. Copiii, în general, nu vor să abandoneze școala, dar ajung să facă asta din diverse motive: tristețe, frustrare, supărare, lipsă de motivare, angoasă.

„Copilul are nevoie de suport emoțional susținut, de siguranță și de apartenență la grup. Orice dezechilibru al stării emoționale a copilului îl dezorientează și îl descurajează atunci când trebuie să depună un efort semnificativ în ceea ce privește activitățile școlare. Un copil care resimte un disconfort în plan fizic, psihic sau emoțional poate manifesta, la un moment dat, tendința de a abandona școala. Plecarea părintelui/părinților la muncă în străinătate este un stresor semnificativ ce poate avea un impact negativ asupra echilibrului emoțional al copilului determinându-l în mod indirect să abandoneze școala.

Copilul care abandonează școala poate fi descris astfel: îi lipsește motivația școlară; are dificultăți de învățare; are o rată a absenteismului mare; are rezultate școlare slabe; are imagine de sine scăzută; este izolat față de colegi; îi lipsesc achizițiile în zona autocunoașterii; este incapabil să se adapteze la mediul școlar; are o lipsă reală a unui suport școlar; manifestă dezechilibru emoțional survenit în urma absenței părinților de acasă sau a lipsei unui control parental; cerințe educaționale speciale; stare de sănătate precară; manifestă comportamente deviante (agresivitate fizică și verbală, tendința de vagabondaj, vandalism, consum de tutun, alcool sau alte substanțe interzise); provine din medii sociale sărace; nefrecventarea grădiniței; lipsa unui model educațional din familie.

Pentru fiecare copil, părintele sau persoana în grija căruia se află copilul sunt primii profesori. Adulții care îngrijesc copilul trebuie să știe că prin implicarea în educația și formarea copilului pun bazele de care acesta are nevoie pentru a se dezvolta și a-și construi un viitor de succes." (COPII SINGURI ACASĂ, site)

Scrisoarea ilustrativă postată de UNICEF este sugestivă și cuvintele vorbesc de la sine: „Acum am 16 ani. Asta s-a întâmplat acum un an. Am rămas acasă, împreună cu fratele meu, în grija mătușii, părinții fiind plecați la muncă. Din cauză că eram foarte liniștit, am devenit victima băieților mai mari. Când mătușa mea era plecată la ea în sat, la mine acasă se adunau toți răii satului și toate fetele ușoare. Începusem a mă schimba radical, grija mea cea mare fiind atunci telefoanele mobile și distracția. Satul este mic și bârfele se răspândesc repede, astfel au aflat și profesorii.

Eu, cu toate că nu învățam bine, școala o frecventam, dar asta pentru mine era un chin, deoarece profesorii făceau glume pe seama mea, nu știau decât să mă ia în derâdere și să dea celorlalți elevi exemple din viața mea. Zilnic eram expus acestor torturi din partea profesorilor și, fiind foarte cuminte, eu nu încercam să mă apăr. Totul a continuat așa până când părinții mei s-au întors. În prezent, sunt acasă cu mama, învăț mai bine, am o prietenă. Visul meu cel mare este să ajung la tatăl meu peste hotare. Urăsc profesorii și îmi iubesc prietenii.” (Gavriliuc. 2006).

2.4. Cadrul legislativ privind problematica copiilor care sunt lipsiți de îngrijirea părinților pe perioada în care aceștia se află la muncă în străinătate

„Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 Noiembrie 1989 a presupus trecerea drepturilor copilului dintr-un cadru mult mai larg, cuprins în Declarația Universală a Drepturilor Omului, într-unul specific care, în scurt timp, a devenit un important instrument pentru guverne, organizații neguvernamentale și internaționale. România, odată cu ratificarea Convenției Drepturilor Copilului prin Legea nr. 18/ 1990, a devenit una dintre primele țări care a aderat la principiile și prevederile acesteia.” (COPII SINGURI ACASĂ, site)

„Prin prezenta convenție statele părți la Convenția cu privire la Drepturile Copilului, au recunoscut că pentru dezvoltarea plenară și armonioasă a personalității sale copilul

trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere, ținând seama de faptul că un copil trebuie să fie pe deplin pregătit să trăiască independent în societate și să fie educat în spiritul idealurilor proclamate de Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, toleranței, egalității și solidarității. În acest sens convenția acordă o importanță deosebită familiei, acestea revenindu-i responsabilitatea principală în îngrijirea și protecția copilului.” (CONVENȚIA ONU CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI, 2019).

Convenția stipulează în continuare faptul că, „datorită vulnerabilității lor, copiii necesită îngrijire și protecție specială, punând accent pe:

- necesitatea protecției juridice și de altă natură a copilului înainte și după naștere;
- importanța respectului pentru valorile culturale ale comunității copilului;
- rolul vital al cooperării internaționale în realizarea drepturilor copilului (Convenția cu privire la Drepturile Copilului, material tipărit în 3000 de exemplare și distribuit gratuit de către organizația Salvați Copiii). (COPII SINGURI ACASĂ, site).

Rețeaua de servicii sociale specifice

Există posibilitatea realizării serviciilor de consiliere psihologică la modul individual, cumva protejat, sau în grup de mai mulți copii. Dar, indiferent de metodă, au fost identificate câteva concluzii care îi pot netezi copilului drumul, tranziția prin perioada singurătății sale specifice: „Serviciile sociale reprezintă ansamblul complex de măsuri și acțiuni realizate pentru a răspunde nevoilor sociale individuale, familiale sau de grup, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate sau dependență pentru prezervarea autonomiei și protecției persoanei, pentru prevenirea marginalizării și excluziunii sociale, pentru promovarea incluziunii sociale și în scopul creșterii calității vieții. În funcție de complexitatea situației, serviciile sociale pot să fie furnizate în sistem integrat, prin asocierea serviciilor medicale, educaționale, de locuire și de ocupare în munca la serviciile sociale.

La baza furnizării serviciilor sociale sunt următoarele principii și valori (Ordonanța 86 din 2004):

- solidaritatea socială;
- unicitatea persoanei;
- libertatea de a alege serviciul social în funcție de nevoia socială;
- egalitatea de șanse și nediscriminarea în accesul la servicii sociale și în furnizarea serviciilor sociale;
- participarea beneficiarilor la întregul proces de furnizare a serviciilor sociale;
- transparență și responsabilitate publică în acordarea serviciilor sociale;
- proximitate în furnizarea serviciilor sociale;

- complementaritate și abordare integrată în furnizarea serviciilor sociale;
- concurență și competitivitate în furnizarea serviciilor sociale;
- confidențialitate;
- parteneriat între părțile implicate în procesul de furnizare a serviciilor sociale și beneficiarii acestora." (Cojocaru, passim, p 64).

2.5. Relația copiilor rămași acasă cu bunicii

„Relația copiilor cu bunicii în a căror grijă rămân pe perioada lipsei părinților are un caracter foarte important, luând în considerare că cei mai mulți dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate rămân în grija acestora (conform datelor oferite de către ANPDC). Relația stabilită cu bunicii a fost percepută diferențiat în funcție de vârsta și sexul copilului. Pentru toți copiii însă, indiferent de vârstă și gen, bunicii au fost văzuți ca având valori și percepții rămase în urmă / neadaptate la timpurile moderne, despre stilurile de viață actuale și despre relațiile cu ceilalți. Această situație în percepția copiilor se dovedește a fi de cele mai multe ori „o barieră” în comunicarea și înțelegerea cu bunicii. În majoritatea cazurilor participante la acest studiu, copiii, mai ales cei cu vârste peste 11-12 ani au fost de părere că se creează o distanță foarte mare între ei și bunici, aceștia din urmă fiind mai puțin capabili să găsească acea modalitate optimă de a se apropia de ei, de a comunica și de a susține o relație de prietenie și apropiere. S-a evidențiat faptul că bunicii reușesc să comunice mai bine cu cei mici sau cu fetele, care emoțional sunt mai apropiate de ei, și mai slab cu adolescenții băieți asupra cărora nu mai reușesc să se impună / nu reușesc să aibă autoritate sau să comunice în majoritatea cazurilor. Efectele lipsei de comunicare și înțelegere pot duce atât la absenteism școlar, abandon sau chiar asocierea cu grupuri mai puțin dezirabile social, cu risc de infracționalitate.

Pe lângă percepția asupra diferenței de valori, copiii resimt nevoia unor persoane mai active lângă ei, a unor persoane care să se joace, să discute mai mult cu ei, să se plimbe și să facă excursii în natură, să iasă la iarbă verde etc., nevoi care în cele mai multe dintre cazuri nu pot fi îndeplinite de bunici atât din cauza vârstei mai înaintate cât și a stării precare de sănătate. - Păi una e să stai cu bunica și una e să stai cu mama și tata.

„- Unde simți tu că există diferențe?”

„- Păi bunica e mai bătrână. Cu tata mergeam pe teren. Bunica nu poate. Cam asta ar fi.” (Discuție focus-grup 8-12 ani, băiat, Suceava).

De asemenea, și bunicii au evidențiat câteva probleme existente în relația cu nepoții pe care îi au în îngrijire. Aceștia simt că au mai puțină energie și forță pentru a îi ajuta pe copii la teme, la asimilarea și explicarea unor cunoștințe predate la școală, situație datorată faptului că cei mai mulți dintre bunici nu au depășit nivelul primar sau gimnazial de școlarizare. Mai mult, de-a lungul timpului, în sistemul de învățământ s-au produs multe schimbări, nivelul de cunoștințe și informație asimilate în școală fiind mult diferit. „Bunicii întâmpină dificultăți atunci când trebuie să participe la diferite activități specifice unei

vârste cu care nu mai sunt deloc familiari de la jocuri până la plimbări în natură." (Alexandrescu, 2007).

3. Problemele bunicilor-părinți

3.1. Metodologia cercetării (*Obiectivele cercetării, scopul cercetării, metodele utilizate, instrumente folosite*)

Obiectivele cercetării au stat la baza elaborării Ghidului de Interviu și pun accent pe identificarea problemelor specifice resimțite de copiii ai căror părinți au plecat la muncă în străinătate și i-au încredințat spre creștere și educare temporară bunicilor.

- O1. Câți nepoți sunt în îngrijire, de câți ani durează fenomenul și cum se desfășoară?
- O2. Care este cea mai grea misiune din context?
- O3. Au fost necesare cursuri de specializare pentru educare?
- O4. Care este dinamica rezultatelor la învățătură?
- O5. Cât de des își vizitează sau vorbesc părinții cu copiii lor?

Metodologia cercetării sociologice care a stat la baza acestei lucrări de licență a fost elaborată ținând seamă de progresul, apariția și dezvoltarea acestui nou tip de rezolvare a problemelor din spectrul social, de rigorile aferente muncii cu copiii pentru creștere și dezvoltare pe fondul analizei fenomenului de migrație pentru muncă la nivel internațional.

Precizăm că a fost mai degrabă o cercetare calitativă nu cantitativă: am operat cu elemente culese personal de pe teren de la subiecți sau cazuri relevante și am preluat informațiile sintetizate de nuclee de notorietate din spectrul social contemporan. Anumite trimiteri metodologice specifice pot fi regăsite în capitolele de analiză a datelor.

Cercetarea cantitativă a avut drept obiective documentarea temeinică, realizarea interviurilor pe teren cu cel puțin 10 subiecți direct vizați (pentru capitolul Studiu de Caz) și interpretarea unor date statistice sau factuale existente în literatura de specialitate.

Lucrarea de față nu își propune să stabilească verdicte sau să sugereze rețete dar nădăjduiește să tragă anumite semnale de alarmă, fiind concepută ca un îndrumar pentru categoriile de public vizate: părinți, bunici, copii. Nu putem vorbi sau face performanță în absența informațiilor veridice. Și, așa cum reiese din context, copiii de acum, vizați de abandonul părintesc, pot ajunge la un moment dat în viață în situația de a comite erori explicabile tocmai prin faptul că, la vârstă fragedă, au fost nevoiți să se autoeduce. E mai mult decât clasicul reproș al celor șapte ani de acasă.

Cercetarea calitativă a ținut cont de percepțiile și reacțiile pe care acești copii le au asupra situației lor, a nevoilor pe care ei le au. De asemenea, a fost radiografiată percepția pe care o au copiii asupra soluțiilor posibile la problemele lor. Copiii fiind cei care resimt cel mai pregnant problemele analizate, ei nu sunt în măsură să stabilească ordinea de

priorități a elementelor ce trebuie corijate, dar au capacitatea de a oferi specialiștilor elemente definitorii care, puse cap la cap, să le dea direcția în care trebuie să acționeze.

3.2. *Prezentarea rezultatelor*

Pentru realizarea acestei lucrări de licență am folosit tehnica interviului. Am întocmit ghidul de interviu cu gândul la cele mai importante probleme pe care le întâmpină bunicii-părinți. Am folosit întrebări care să deschidă apetitul la expunerea sentimentelor și altele care au cerut răspunsuri pragmatice. Eșantionul bunicilor-părinți cuprinde vârste de la 45 la 70 de ani, iar copiii aflați în grija acestora între 4 și 17 ani.

Am insistat pe dificultatea demersului și pe rostul plecării la muncă în străinătate, iar rezultatele pot fi sintetizate astfel: La întrebarea „Cum li se pare sarcina de a educa și crește un copil de vârstă fragedă?”, 6 din 10 bunici spun că e greu sau foarte greu, avem 2 cazuri în care senzația e de „bine”. Un caz semnificativ a renunțat la serviciu pentru că altfel nu s-ar fi descurcat, și cel mai fericit caz e „Lumina ochilor mei”, dragoste completă pentru copilul aflat în grija bunicilor-părinți.

Principalele nevoi declarate de bunicii-părinți sunt: apărarea celor mici de pericolele lumii moderne, banii au fost invocați în 2 cazuri, dragostea părintească de asemenea în 2 cazuri, educația (1), disciplina (1), alții 3 au spus că nu există nevoi speciale sesizate.

Cea mai dificilă sarcină invocată de bunicii-părinți este asigurarea disciplinei, invocată în 3 cazuri. Alte două invocă suplinirea rolului mamei, iar celelalte sunt invocate în câte un rând fiecare:

- frica de a face greșeli în educație (ca bunici-părinți);
- asigurarea confortului minim pentru copil;
- combaterea stărilor emoționale la copil.

Un caz a declarat că nu sesizează sarcini dificile, toate par la îndemână, iar la polul opus, cineva a spus că toate sunt foarte greu de îndeplinit.

La întrebarea dacă trimit constant bani și aceștia ajung, în 4 cazuri se constată că da, alte 4 cazuri spun că primesc strictul necesar, iar alte două susțin că nu e destul.

Cum le pot bunicii-părinți astâmpăra copiilor dorul de părinții plecați este o problemă spinoasă: 5 cazuri, adică jumătate, spun că este imposibil, așa ceva nu poate fi ameliorat. Două cazuri constată că cei mici încearcă să se abțină, altul face eforturi să accepte, să înțeleagă. Unuia îi este tare dor de părinți, iar într-un caz problema nu se simte, mama-bunică având 45 de ani, iar copilul 4 ani.

La întrebarea cât de des vorbiți cu părinții, cele mai frecvente cazuri sunt:

- rar (3)
- deloc (3)

Din cei 10 subiecți chestionați, rezultă că peste 50%, adică 6, vorbesc foarte rar sau deloc.

Există alte două cazuri în care părinții vorbesc des, dar copiii rar, sub rezerva că îi emoționează foarte tare dialogul la distanță cu mama sau cu tata. Există și un caz în care bunica vorbește rar, dar copilul vorbește des, fiind mult mai stăpân pe mijloacele tehnice avansate. Desigur, avem și cazul copilului de 4 ani care încă nu vorbește cu părinții lui adevărați, considerând-o mama pe bunica de 45 de ani.

La întrebarea de final, cum v-ați simțit pe durata interviului?, în două cazuri constatăm că încercarea a fost grea, în rest fiecare a răspuns altceva: minunat, nu foarte ușor, emoționant, rezervat, mi-a făcut plăcere, a fost suportabil, mă doare sufletul și, în fine, nostalgic!

E cel mai bun semn că (aproape) fiecare își trăiește experiența în felul său. Oamenii au personalități profund diferite, iar răspunsul lor la aceiași stimuli este diferit!

3.3. Concluziile cercetării

Pornim de la ipoteza că există părinți care sunt nevoiți să-și lase copiii acasă când pleacă la muncă în străinătate și apelează la părinții lor să îi îngrijească pe cei mici. La o cuprindere generală a fenomenului pare să fie situația ideală, pentru că părinții plecați la muncă în străinătate țin legătura constant cu părinților, deci și cu copiii rămași acasă, reușind să suplinească minusurile derivate. Practic aceasta a fost premiza de la care am pornit la redactarea acestei lucrări de licență.

Pe lângă nișa descrisă deja, există ancora de interes și printre părinți în general, cei care doresc să își perfecționeze stilurile de educație și metodele de aprofundare, subiectul ar trebui să suscite interesul instituțiilor din sfera educațională și de asistență socială.

Modalitatea de culegere a datelor pentru cercetarea sociologică aferentă a fost complexă, cuprinzând, la o înșiruire succintă, documentarea, interviul, analiza. Perioada în care au fost culese datele, localizarea cercetării: Caransebeș, zona Caransebeș, județul Caraș-Severin, septembrie 2018-mai 2019.

Limitele cercetării de teren și dificultățile întâlnite: subiecții sunt practic plecați din țară, discuțiile au vizat tocmai pe cei care iau locul celor vizați, adică buncii. Firește am încercat să surprindem și comportamentul copiilor vitregiți de dragostea părintească în cei mai importanți ani de formare personală și am ținut cont de opiniile specialiștilor dintr-un domeniu atât de vast și atât de frumos cum este sociologia comportamentelor sociale.

Concluzii generale

Pornim de la esența conviețuirii, așa cum este ea constatată în viața de zi cu zi: familiile au rolul de a perpetua rasa umană, de a concepe, educa și consolida tineri care să preia misiunea oamenilor activi de astăzi, atunci când ei vor ieși la pensie. Așadar este de la sine înțeles că familia formată din mamă și tată aduce pe lume un copil, pe care părinții, adică mama și tata, trebuie să îl asiste până la majorat, cel puțin. Sigur că în dese cazuri copiii

rămân alături de părinților până la împlinirea vârstei de 20-25 de ani, în funcție de împrejurări.

Creșterea copiilor de către bunici nu este neapărat un fenomen nou, dar încredințarea lor exclusiv acestora a devenit o practică destul de larg răspândită. Pe durata interviurilor, dar și în timpul documentării, am constatat o situație rigidă și greu de schimbat. Pe de o parte este reticiența oamenilor la stimuli externi: ei știu mereu ce este mai bine și nu acceptă sfaturi, pe de altă parte misiunea este una foarte dificilă. Am întâlnit un caz deosebit, în care două fete (Andreea și Teodora) au rămas în grija bunicii, rămasă și ea singură, fără soț. Două fete, în vârstă de 14 și respectiv 17 ani au rămas în grija bunicii după ce părinții au divorțat, mama a plecat de acasă și pe urmă tatăl a plecat să lucreze în Anglia pentru că nu avea o calificare suficient de bună pentru a câștiga bani destui în România. Ambele fete sunt premiante, au rezultate foarte bune la învățătură, dar este extrem de greu să se schimbe ceva în lumea lor. Nici ele nu acceptă schimbări și practic nici societatea nu prea are cum să le amelioreze situația.

Se poate vorbi foarte mult despre această situație determinată de condiții socio-economice nu de voința uneia dintre părți. Este clar că, din punct de vedere sociologic, nici mama sau tata nu doresc să-și lase copilul sau copiii în grija altora pe durata cât ei merg să câștige bani într-o altă țară sau, oricum, la distanță. Copiii cu siguranță nu doresc așa ceva, ei au nevoie de căldura familiei pentru a-și alimenta dezvoltarea.

În acest caz se pune problema oportunității, dacă e bine ca părinții să plece de lângă copii chiar în această perioadă grea din viața lor. Poate ar fi fost mai bine să facă asta înainte de nașterea lor, sau poate ar fi fost de asemenea bine ca băncile să aibă un produs dedicat părinților: împrumut care va fi rambursat odată ce copilul împlinește 20 de ani. Un caz asemănător se întâlnește în Statele Unite ale Americii cu acoperirea costurilor universitare: studenții au, la absolvire, un deficit de aproximativ 200,000 USD pe care îl vor plăti începând cu primul salariu! Din acest motiv întâlnim cazuri de studenți români veniți din America să urmeze cursuri universitare în România chiar dacă nu cunosc foarte bine limba română! În comunitățile românești de peste ocean există multe cazuri de familii de români sau familii mixte, în care numai unul din cei doi soți e român. Adesea, părinții cercetează condițiile în care pot urma cei mici cursuri universitare în România, pentru a nu avea acel deficit financiar la capătul studiilor universitare.

Am putea, desigur, cere opinia unui sociolog, referitor la cazurile în care părinții își abandonează copiii, pentru o vreme, ca să câștige banii necesari creșterii copiilor. Pare non-sens și poate că este. Dar pregătirea deficitară a oamenilor de rând, absența unor linii de consiliere și poate și lipsa disponibilității oamenilor de a accepta sfaturi pun demersul într-o situație neplăcută. Lucrurile își urmează cursul firesc, deși este destul de clar că nu așa este cel mai bine.

Analiza a identificat și cazuri mai simple, dar care au de asemenea o greutate considerabilă. Sunt situații obișnuite, destul de larg răspândite, când oamenii preferă să

plece la muncă în străinătate pentru a le oferi copiilor un viitor mai bun, uitând că astfel le compromit chiar prezentul (care, dată fiind vârsta, este foarte important).

Am încercat să descifrez mecanismele acțiunilor oamenilor, descoperirea motivațiilor pe care le-au, analiza sistemului de valori la care aderă și a comportamentelor relevante, pe baza experienței de viață.

Bibliografie

- Abraham, D., Bădescu, I., Burcea, M., Șufaru, I., Abraham, A. & Carpoș, M. (septembrie 2008). Afirmarea identității și integrarea socio-culturală a emigranților conaționali pentru muncă în zonele metropolitane din Spania și Italia. Centrul de Sociologie Urbană CURS, <http://sociologia-azi.ro/wp-content/uploads/2013/10/Raport-final-studiu-Migratie-Spania-si-Italia.pdf>.
- Alexandrescu, G. (2007) Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă, Salvați Copiii, București, 2007, https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Impactul%20migrației%20parinților%20asupra%20copiilor%20ramasi%20acasa_Salvati%20Copiii.pdf.
- Cojocaru, M., Gulei, A., Irimescu, G., Luca, C., Lupu, A., Miftode, V. Migrația și Efectele ei în Plan Familial, Organizația Internațională pentru Migrație Singur Acasă (site), [passim, http://singuracasa.ro/_images/img_asistenta_sociala/pentru_profesionisti/re_surse_asistenta_sociala_copil_singur_acasa/abilitati/Migratia_si_efectele_ei_in_plan_familial_OIM2006.pdf](http://singuracasa.ro/_images/img_asistenta_sociala/pentru_profesionisti/re_surse_asistenta_sociala_copil_singur_acasa/abilitati/Migratia_si_efectele_ei_in_plan_familial_OIM2006.pdf).
- COPII SINGURI ACASĂ, site, <http://copiisinguriacasa.ro/pentru-parinti/educatia-scolara-a-copilului/combaterarea-abandonului-scolar-sfaturi/>.
- CONVENȚIA ONU CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI. (2019). site, <https://manuale.edu.ro/manuale/Clasa%20a%20V-/Educatie%20sociala/CORVIN/anexe/conventia-ONU.html>.
- DASIB, Tipuri de abuz, neglijare, exploatare, 2019, <http://www.dasib.ro/index.php/copil-si-familie/copil-abuzat-neglijat-exploatat/tipuri-de-abuz-neglijare-exploatare/63-tipuri-de-abuz-neglijare-exploatare>.
- Gavriliuc, C., Platon, D., Afteni, V. & Torres, V. (2006). Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației, UNICEF pdf, Chișinău, Salvați Copiii (passim) <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/protectie/copii-cu-parinti-plecati-la-munca-in-strainatate>.
- INDACO, Lege. (2019). <https://lege5.ro/Gratuit/gu3donjv/protectia-copilului-impotriva-abuzului-sau-neglijentei-lege-272-2004?dp=gi2tcmjtgayts>.

- Muntean, L. (2015, octombrie). Plecarea părintelui și procesul de adaptare al copilului, COPII SINGURI ACASĂ, <https://copiisinguriacasa.ro/pentru-specialisti/interventie-psihologica/plecarea-parintelui-si-procesul-de-adaptare-al-copilului/>.
- Stănculescu, M., Grigoraș, V., Teșliuc, E., & Pop, V. (2016 iunie). România: Copiii din sistemul de protecție a copilului, UNICEF site, http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Copiii-din-sistemul-de-protectie-a-copilului_UNICEF_ANPDCA_BM.
- Toth, G., Toth, A., Voicu, O. Ștefănescu, M. (2007). Efectele migrației: copiii rămași acasă, SOROS site. Bucuresti, https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Efectele%20migrației_copiii%20ramasi%20acasa_Fundatia%20Soros.pdf.

Evaluarea leadershipului într-o organizație

Marilena CACUCI¹

Abstract

Evaluare performanțelor liderului, presupune evaluarea activității și comportamentul liderului, pentru a putea identifica nivelul de performanță atins de lideri, pentru a sesiza eventualele disfuncționalități în exercitarea funcției de conducere și a lua măsurile care se impun pentru îmbunătățirea performanței obținute. Procesul de evaluare a performanțelor este definit de Robert Bosquet ca fiind „un ansamblu de proceduri standardizate vizând obținerea informațiilor, într-un sistem de ierarhie managerială, privind comportamentul profesional al personalului firmei”.

Keywords: lider, leadership, performanță, organizație.

Introducere

Conceptul de leadership a pătruns în terminologia specialiștilor, fiind unul dintre elementele actuale ale științei conducerii. Astăzi, un rol tot mai important în organizații, este acel de leadership.

Leadershipul fiind un subiect analizat de un număr tot mai mare de cercetători. Conceptul de leadership apare de fiecare dată când un grup de indivizi își unesc și armonizează eforturile în vederea realizării unui obiectiv comun. (Dâmbovița, 27.09.2013 - 27.11.2014) Leadershipul poate fi considerat drept procesul (actul) de a influența activitățile unui grup organizat în eforturile sale de a stabili obiective și de a realiza obiectivului. Este un proces de influență între un lider și cei care sunt adepți. (Hollander, 1978, p. 1) Leadership este comportamentul unui individ atunci când conduce activitățile unui grup spre un scop comun. Au existat numeroase preocupări de-a lungul timpului, în a determina prin ce se caracterizează un lider de succes și astfel s-au emis diferite ipoteze cu privire la însușirile pe care ar trebui să le posede un anumit lider.

Principalele teme de cercetare din studiul prezenței lucrări, prezintă în prima parte a lucrării conceptualizarea și contextualizare a leadershipului, care cuprinde mai multe

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

subcapitole, definirea conceptului de leadership, evoluția conceptului de leadership, profilul unui lider, rolul liderului în organizație, elementele componente ale relației de conducere a leadershipului în organizație și modalitățile de manifestare, factori care influențează leadershipul. Iar în cea de-a doua parte a lucrării, sunt prezentate dimensiunile evaluării leadershipului, definirea evaluării, și nu în ultimul rând procesul evaluării, criterii, standarde și modalități de evaluare.

Obiectivul principal al acestei lucrări, este acela de a afla cum este percepută imaginea liderului în organizația sa, de către angajații săi. Pentru a obține informațiile necesare studierii acestei teme, am optat pentru cercetarea de tip calitativă, pe bază de interviu structurat, după care am construit un instrument de cercetare pe bază de ghid de interviu, alcătuit din 20 de întrebări și cu mai multe variante de răspuns, care scot în evidență imaginea liderului așa cum este percepută de către angajați, stilul și modul de conducere adoptat în organizația sa, și nivelul de performanță atins de către lider. Acest instrument, de cercetare, a fost aplicat celor 20 de angajați din cadrul firmei. Cei 20 de respondenți au fost fiecare intervievați, pe rând, prezentându-i-se întrebările, și variantele de răspuns.

În concluzie, studiul de față continuă să exploreze imaginea liderului, așa cum este percepută de către angajații din cadrul firmei, și analizând modul de evaluare făcută de către aceștia.

1. Cadru conceptual și teoretic

1.1. Conceptualizarea și contextualizare a leadershipului

1.1.1. Definirea conceptului de leadership

Leadershipul, este atât un domeniu de cercetare, cât și o abilitate practică care cuprinde capacitatea unui individ sau a unei organizații de a „conduce” sau de a ghida alte persoane, echipe sau întreaga organizație. Literatura specializată dezbate diferite puncte de vedere, contrastând abordările orientale și Orientale occidentale cu privire la conducere și, de asemenea, Statele Unite față de abordările europene. Mediile academice din S.U.A. definesc conducerea ca „un proces de influență socială în care o persoană poate atrage ajutorul și sprijinul altora în îndeplinirea unei sarcini comune”.

Leadershipul a fost definit în mai multe moduri, cum ar fi: deținerea de către un individ a unor caracteristici „de conducere” personale, deținerea de către un individ a celui mai înalt nivel de calificare pentru o anumită sarcină, deținerea de către un individ a unui birou de conducere în cadrul unui grup; sau performanța funcțiilor de conducere în cadrul unui grup. Toți se ocupă cu aspecte diferite de conducere, dar au în comun imaginea o persoană care exercită o mai mare influență asupra activităților și grupurilor unui grup.

Conceptul de leadership a pătruns în terminologia specialiștilor, fiind unul dintre elementele actuale ale conducerii. Liderii se găsesc și se impun în majoritatea aspectelor societății, de la afaceri la politică și regiune până la organizații comunitare.

Conceptul de leadership apare de fiecare dată când un grup de indivizi își unesc și armonizează eforturile în vederea realizării unui obiectiv comun. În leadership este vorba despre cum anume îi poți influența pe alții să dorească să îndeplinească obiectivele. „Leadership” este definit ca procesul de influențare a activităților unui grup organizat în vederea realizării obiectivelor.

Este factorul uman care asigură coerența unui grup și îl motivează pentru atingerea unor scopuri. Leadership este abilitatea unui individ sau a unui grup de indivizi de a influența și de a orienta adepții sau alți membri ai unei organizații.

- John Kotter consideră că „leadershipul desemnează procesul de orientare a unui grup sau a unor grupuri de persoane prin mijloace necoercive”.
- Definiția dată de James Kouzes și Barry Posner susține că „leadershipul este o relație reciprocă între cei care aleg să conducă și cei care se decid să îi urmeze.”
- O altă definiție dată de John Harvey Jones spune că „leadershipul se referă la obținerea unor rezultate extraordinare prin oameni obișnuiți”.
- Robert Tannenbaum, Irving R. Weschler și Weschler și Fred Massarik (1959) consideră că leadershipul este „influența interpersonală ce se exercită direct într-o situație dată, prin procesul de comunicare pentru atingere unui scop/scopuri comune”.
- Chester A. Schriesheim, James M. Tolliver, Orlando C. Behling afirmă că: „leadershipul este un proces de influențare socială în care liderul caută participarea voluntară a subordonaților la efortul de atingere a obiectivelor organizaționale”.

Elementele comune din aceste definiții implică faptul că conducerea implică un proces de influență socială în care o persoană conduce membrii grupului spre un scop.

Leadershipul poate fi definit ca abilitatea unei persoane de a exercita un tip de influență prin intermediul comunicării asupra altor persoane, orientându-le spre îndeplinirea anumitor obiective. Leadershipul este caracterizat de următoarele trăsături:

- ✓ este un proces de influență intenționată;
- ✓ este un fenomen de grup;
- ✓ este un fenomen orientat spre obiective;
- ✓ leadershipul este un proces inspirațional, non material, punând accent pe latura informală a relațiilor interpersonale.

Liderii adoptă o atitudine personală și activă față de obiective. Influența pe care o exercită un lider în schimbarea stărilor de spirit, evocarea imaginilor și așteptărilor și stabilirea dorințelor și obiectivelor specifice determină direcția pe care o are o afacere. Rezultatul net al acestei influențe este acela de a schimba modul în care oamenii gândesc la ceea ce este de dorit, posibil și necesar.

Prin urmare, putem afirma că leadershipul înseamnă:

- a. un tip de comportament care se manifestă în direcția atingerii unui țel comun având două dimensiuni: inițierea structurilor și considerația față de cei cu care se lucrează;
- b. un ansamblu de relații intragrup și intergrupuri prin intermediul cărora se influențează comportamentul de grup, se dirijează, supraveghează și controlează activitățile și se asigură menținerea grupului. (BEJAN, 2010).

1.1.2. Evoluția conceptului de leadership

Conceptul de „leadership” a fost analizat și tratat pentru prima dată în scrierile filosofice ale Antichității, dar interesul general față de acesta a crescut odată cu epoca industrializării. Acesta este punctul în care dezvoltarea socio-culturală și evoluția tehnologică au influențat definiția inițială a conducătorului lider mai degrabă din perspectiva organizării sociale și politice – de la șefi de triburi, tarabostes, voievozi și până la faraoni sau împărați ca Nero, Iulius Cezar, Alexandru cel Mare.

Începând cu secolul al XVIII-lea, la semnificația inițială a termenului s-a adăugat aceea de „întreprinzător”, de conducător de companie, aici intervenind perspectiva economică. Clasa oamenilor de afaceri, fără să fie neapărat lideri politici sau administrativi, a început să câștige din ce în ce mai mult teren și influență. În secolul al XX-lea, termenul de „manager” se impune, mai ales în sfera afacerilor, iar „managementul” devine un obiect de studiu din ce în ce mai răspândit.

Mergând mai departe pe firul evoluției, observăm că secolul al XXI-lea modifică din nou definiția liderului, fără să le anuleze neapărat pe cele precedente. Este momentul în care societatea modernă se confruntă cu o „explozie” tehnologică și cu o expansiune majoră a mijloacelor de comunicare în masă. De asemenea, crește numărul de companii multinaționale, se largesc sferele de influență și se extind ariile de interes.

Teoreticienii au început să studieze conducerea ca un set de comportamente, să evalueze comportamentul liderilor de succes, să determine o taxonomie a comportamentului și să identifice stiluri largi de conducere. David McClelland, de exemplu, a apreciat că conducerea are o personalitate puternică, cu un ego pozitiv bine dezvoltat. Pentru a conduce, încrederea în sine și înaltă stimă de sine sunt utile, poate chiar esențiale.

1.1.3. Profilul unui lider

Abilitățile de leadership reprezintă o componentă esențială în poziționarea liderului pentru a lua decizii cu grijă cu privire la misiunea și obiectivele organizației și la alocarea adecvată a resurselor pentru a atinge aceste directive. Abilitățile de conducere valoroase includ capacitatea de a delega, inspira și comunica eficient. Alte trăsături de conducere includ onestitatea, încrederea, angajamentul și creativitatea.

Au existat numeroase preocupări de-a lungul timpului, în a determina prin ce se caracterizează un lider de succes și astfel s-au emis diferite ipoteze cu privire la însușirile pe care ar trebui să le posedă un anumit lider.

În ceea ce privește aspectele legate de profilul liderului, liderul dezvoltă oamenii care contribuie la construirea organizației. Accentul este pus pe caracterul și dorința conducătorului de a servi. În ceea ce privește partea de conducere, liderul construiește organizația prin utilizarea efectivă a oamenilor ca resurse; accentul este pus pe abilitățile de leadership.

Trăsături:

„Warren Bennis, a încercat identificarea unor arii de competență și anume:

- ✓ captare atenției – abilitatea de a comunica scopul, astfel încât să atragă adepți;
- ✓ exprimarea esenței – abilitate de a crea și comunica semnificații clare și inteligibile;
- ✓ credibilitatea – capacitatea de a fi o sursă veridică și consistentă de informații;
- ✓ autocontrolul – capacitatea de a se cunoaște pe sine, de a-și folosi aptitudinile, cunoscându-și atât punctele forte cât și limitele.”(Ielics, 2018, 64-65).

Liderii posedă o serie de calități, și anume:

- ✓ conștiința de sine: cunoașterea propriilor valori, pasiunile, aptitudinile, punctele forte și slăbiciunile, abilitatea de a recunoaște și de a învăța din greșeli și de a căuta informații pentru a umple lipsurile de cunoștințe;
- ✓ integritate: un simț puternic al „ceea ce este bine” și o demonstrație a practicilor etice care le dă tonul altora. Angajament față de predare prin exemplu;
- ✓ curaj: Puterea de a acționa în conformitate cu valorile tale și cu binele mai mare, în ciuda presiunilor care te împing în alte direcții. Abilitatea de a pune cauza în fața dorinței de a fi popular;
- ✓ încredere: o credință în abilitatea tale de a răspunde majorității provocărilor care vin în calea voastră;
- ✓ viziune: un sentiment puternic despre locul în care mergi ca persoană și unde crezi că societatea, comunitatea și organizația ta ar trebui să meargă - și cum ar putea ajunge acolo;
- ✓ entuziasm: un interes plin de viață asupra oamenilor, a problemelor și a evenimentelor din jurul vostru, un sentiment de entuziasm în privința posibilităților și de energie pentru a le îndruma spre realizare;
- ✓ inovare: abilitatea de a „gândi în afara casei” ia riscuri și dezvoltă soluții noi și eficiente pentru problemele vechi și emergente;
- ✓ înțelepciune: inteligență cuplată cu înțelegere și empatie, spre deosebire de inteligența brută;

- ✓ adaptabilitate: dorința de a fi flexibilă și de a răspunde rapid și eficient circumstanțelor în schimbare, împreună cu angajamentul față de învățarea continuă - formal și informal - și capacitatea de a pune această învățare în practică;
- ✓ competențe puternice interpersonale: abilitatea de a interacționa și de a lucra armonios cu ceilalți, pregătindu-se să-și asume responsabilități individuale;
- ✓ comunicarea eficientă: o voință și capacitatea de a asculta și de a înțelege gândurile, ideile și preocupările celorlalți și de a comunica în mod clar pe propriile voastre. O viziune nu este nimic dacă nu poate fi vândută altora;
- ✓ credința în ceilalți: dorința de a construi capacitățile altora, de a le lăuda acolo unde este cazul, de a le oferi feedback util și de ai motiva să facă tot posibilul;
- ✓ respectul colegilor: abilitatea de a inspira respectul, permițând unei persoane să conducă discuții, să mențină disciplina și să încurajeze contribuția altora;
- ✓ perspicacitate: abilitatea de a vedea imaginea de ansamblu, un puternic sentiment al scenei atinse de adepți și intuiesc problemele înainte ca acestea să apară sau înainte de a deveni insurmontabile;
- ✓ sensul umorului: abilitatea de a râde de tine și de a scuti stresul sau situațiile stresante cu umor;
- ✓ competența: este puțin probabil ca alții să urmeze conducerea unei persoane care nu pare să știe ce face;
- ✓ abilități de deplasare: disponibilitatea de a avea încredere în ceilalți și de a ceda anumite responsabilități;
- ✓ sensibilitatea spirituală: este cheia unei comunicări mai bune cu ceilalți, dar în primul rând spre o mai bună înțelegere a vieții private. Marchează atitudinea pozitivă în viață, determină să cauți și să te concentrezi asupra a ceea ce este bine și nu asupra a ceea ce este în neregulă.

1.1.4. Rolul liderului în organizație

Dezvoltarea conducerii extinde capacitatea indivizilor de a-și exercita rolul de lider în cadrul organizațiilor. Rolurile de lider sunt cele care facilitează execuția strategiei unei companii prin construirea alinierii, câștigarea mentalității și creșterea capacităților altora. Rolul de conducere poate fi formal, cu autoritatea corespunzătoare de a lua decizii și de a-și asuma responsabilitatea sau pot fi roluri informale cu puțină autoritate publică.

Abordarea atributivă începe cu poziția că liderul este în esență un procesor de informații. Pe baza informațiilor despre subordonații și comportamentele lor, liderul determină o atribuire a cauzei comportamentelor fiecărui subordonat și selectează strategii pentru a face față tuturor celor slabi. Atribuțiile se bazează pe capacitatea liderului de a procesa informațiile.

Așadar putem identifica mai multe roluri:

- „rolul motivațional, se manifestă prin inspirarea angajaților de către lider prin exemplul personal, prin aprecierea reușitelor acestora, prin exercitarea influenței pozitive, și prin viziunea împărtășită cu aceștia;
- rolul creativ, este necesar și se referă la crearea viziunii, crearea de sistem și structuri, elaborare de noi idei, noi produse și servicii, și noi tehnici de lucru;
- rolul decizional, care cuprinde luarea de decizii strategice, distribuirea de resurse;
- de exercitare a puterii în funcție de gradul de manifestare deținute de către lider, de recompensare în funcție de obiectivele avute în vedere și de sancționare;
- rolul informațional, ce cuprinde transmiterea de informații altor persoane semnificative pentru funcționarea eficientă a organizației, și mai rar angajaților;
- primirea de informații, care se exercită la fel ca și cel de transmitere de informații, doar că sensul în care se manifestă informația este opus. Cât, ce, când, cum și cine comunică, întrucât este vital ca informația care se transmite sau se primește să fie corectă, clară, exactă, coerentă, la timp, astfel încât să nu se creeze blocaje, distorsionări, interpretări deformate sau eronate ale mesajului. De monitorizare:
- de purtător de cuvânt care vizează mediul extern organizației;
- rolul interpersonal ce cuprinde rolul de prezentare în exterior, rolul de negociere, și rolul de soluționare a conflictelor, care se exercită diferențiat în funcție de natura conflictului;
- rolul evaluativ, care cuprinde rolul de evaluare a resurselor, rolul de evaluare a realizării obiectivelor, rolul de evaluare a structurilor organizatorice și a metodelor de lucru, rolul de evaluare a nevoii de schimbare, rolul de evaluare a performanțelor.” (Ielics, 2018, 50-52).

1.1.5. Elementele componente ale relației de conducere a leadershipului în organizație și modalitățile de manifestare

Pentru ca organizația să aibă o bună funcționare, liderii caută metode prin care să determine membrii participanți să acționeze într-un anumit mod. Așadar, elementele componente ale relației de conducere a leadershipului în organizație cuprinde 4 elemente, și anume:

- ✓ influență;
- ✓ putere;
- ✓ autoritate;
- ✓ control.

Influența este un proces persuasiv, nu se întâmplă dintr-odată. Influența este esențială pentru rezolvarea problemelor și pentru a face lucrurile să se întâmple. Aceasta înseamnă a convinge oamenii să producă schimbarea. Procesul include construirea de relații, înțelegerea perspectivelor altora și claritatea cu privire la ceea ce dorește liderul și la ceea ce doresc angajați. Ca angajați să accepte să fie influențați de către lider, mai întâi liderul trebuie să câștige încrederea angajaților.

Liderii pot îmbunătăți performanța unei organizații prin influențarea determinantilor de performanță. O formă de influență este folosirea unor comportamente specifice de conducere în interacțiunile cu subordonații, colegii și cei din afară. O a doua formă de influență implică deciziile privind programele și sistemele de management și structura organizatorică. O a treia formă de influență implică decizii privind strategia competitivă pentru organizație. Cele trei forme de influență trebuie utilizate împreună într-un mod consecvent pentru o conducere strategică eficientă.

Liderii pot influența performanța financiară a unei organizații de afaceri. Trei determinanți cheie ai performanței financiare sunt eficiența, adaptarea și capitalul uman. O gamă largă de comportamente de conducere, programe de management, forme structurale și inițiative externe pot fi folosite pentru a influența acești determinanți ai performanței. Programele și sistemele de gestionare sunt de obicei mai eficiente atunci când sunt compatibile și adecvate situației. Performanțele eficiente necesită un efort de cooperare între liderii multiple dintr-o organizație și trebuie să fie flexibile și adaptabile pe măsură ce situația se schimbă. Teoria oferă o modalitate de a integra constatările din mai multe literaturi diferite și în mare parte separate.

Totodată, eficiența influenței este condiționată de autoritate, personalitate, și de statusul și de rolul celor care efectuează influențarea.

Puterea nu este altceva decât posesia autorității, a influenței și a unor abilități față de altele. Această putere, în funcție de modul în care este utilizată în mod eficient, permite unei întreprinderi să preia conducerea asupra concurenței sale și să-și construiască o nișă. Majoritatea acestor tipuri de puteri sunt folosite pentru a prelua controlul angajaților care vă raportează sau pentru a avea o disciplină și un decor într-o organizație. Cele cinci surse de putere într-o organizație sunt:

Puterea legitimă este, de asemenea, cunoscută ca putere de poziție. După cum sugerează aceste nume, puterea legitimă este puterea pe care o persoană din organizație o deține din cauza poziției sale și care este considerată legitimă. Un manager care conduce o echipă are anumite responsabilități și are dreptul de a delega sarcini subordonaților ei, precum și de a-și revizui activitatea și de a oferi feedback.

Power Expert acționează, de asemenea, ca o piatră de temelie pentru ca angajații să obțină o putere legitimă. Un afișaj bun și acceptabil al puterii de expert va duce la promovări și va face un angajat indispensabil pentru companie. Promovările vor avea ca rezultat o putere legitimă sau pozitivă.

Puterea coercitivă este puterea pe care o persoană o folosește pentru a forța sau a amenința ceilalți angajați. Puterea coercitivă este folosită pentru a pune în aplicare termene stricte și acțiuni pedepsibile la locul de muncă și sperie angajații.

Puterea referență este puterea care este rezultatul personalității unei persoane. Relațiile pe care o persoană o dezvoltă cu colegii și carisma cu care o persoană este capabilă să se prezinte altora are ca rezultat un anumit nivel de respect și abordabilitate față de acea persoană. Referențul de putere poate fi, de asemenea, rezultatul cunoștințelor persoanelor în vârstă din cadrul organizației sau al celor care au o poziție de conducere și autoritate de orice fel.

Răsplata puterii apare din autoritatea pe care o persoană trebuie să o recunoască și să o recompenseze. Modalități de a face acest lucru pot fi prin creșterea salariilor, bonusuri, concediu plătit, companie sponsorizată sau chiar promoții. Angajații care posedă puterea de recompensă pot influența considerabil performanța angajaților.

Moneda conducerii este putere și autoritate. Ele sunt mijlocul de schimb pe care liderii investesc în relațiile lor pentru a influența oamenii să treacă de la realitatea lor actuală la viziunea lor comună asupra viitorului. Într-o relație tranzacțională, liderii exercită puterea și autoritatea de a cumpăra și de a vinde interesele adeptilor pentru a-și influența atitudinea și acțiunile față de un scop declarat. Liderii într-o relație de transformare împuternicesc puterea și autoritatea nu numai pentru a atinge obiectivele comune, dar și pentru a investi în viața celor pe care aceștia le duc să-și îmbunătățească viața și valoarea.

Un stil autoritarist de conducere este exemplificat atunci când un lider dictează politicile și procedurile, decide ce obiective trebuie realizate și conduce și controlează toate activitățile fără participarea semnificativă a subordonaților. Un astfel de lider deține controlul complet asupra echipei, lăsând o autonomie scăzută în cadrul grupului.

Liderul autoritar, cunoscută și sub denumirea de conducere autocratică, este un stil de conducere în care un individ are o putere totală de decizie și un control absolut asupra subalternilor săi. Un lider autoritar ia decizii privind politicile, procedurile și obiectivele grupului cu puțin sau deloc contribuție din partea membrilor echipei sau a adeptilor săi.

Controlul „constituie un element, al relației de conducere la care liderul apelează pentru a evalua în ce măsură puterea, autoritatea și influența sa, au avut efect. Lipsa controlului implică inexistența unei influențe. Controlul poate fi exercitat de către lider în mod direct, sau prin reprezentanți, de asemenea liderul poate face apel la un control permanent, periodic sau ocazional, la un control prevăzut sau neprevăzut. Indiferent de modul în care se realizează, în urma controlului se vor lua decizii, care vor menține starea de status quo.” (Ielics, 2018, 57).

Liderul ca să supraveghere trebuie să aibă toate capacitățile necesare pentru a menține cu succes acest rol sau relație. Acest lucru le va permite să vorbească cu autoritate atât în limitele lor profesionale, cât și în rolul lor funcțional din partea organizației și sugerează că vor avea puterea de caracter pentru a îndeplini toate sarcinile de

supraveghere, inclusiv cele care sunt mai dificile - de exemplu, cele referitoare la performanță, comportamente sau stres emoțional.

O componentă-cheie a leadershipului în orice mediu este să fie un exemplar pentru alții la locul de muncă. În cazul în care controlul este încorporat corespunzător în cultura și practica unei organizații, ea va fi practică în primul rând de liderii acesteia.

1.1.6. Factori care influențează leadershipul

Stilurile de conducere sunt afectate de factori externi, cum ar fi mediul organizațional, demografia, caracteristicile personalului, resursele, factorii economici și politici, tehnologia și cultura organizației. Factorii care influențează leadershipul, sunt:

Resursele organizaționale

Liderii depind de resursele organizaționale, cum ar fi personalul, tehnologia, finanțele și resursele fizice pentru a-și atinge obiectivele.

Mediul organizațional

Organizațiile au propriul mediu de lucru cu propriile valori, care este o moștenire a liderilor din trecut, precum și conducerea actuală. Aceste valori sunt îngrijirea organizației pentru investitori, clienți, personal și comunitate și determină modul în care va fi gestionată afacerea. Obiectivele, valorile și conceptele care definesc produsele sau serviciile constituie personalitatea organizației.

Rolul angajaților

Angajații au niveluri diferite de maturitate în abordarea sarcinilor și a relațiilor care influențează stilul de conducere necesar pentru a le ghida. Angajații afectează de asemenea organizarea prin etica muncii și prin valorile personale. Rolurile au capcane și blocaje pe care liderii trebuie să le recunoască și să le reducă pentru a ajuta personalul să-și îndeplinească sarcinile.

Cultura organizațională

Cultura unei organizații este o combinație a fondatorilor acesteia, a liderilor din trecut și actual, a istoriei și a crizelor. Cultura este dificil de schimbat, deoarece este rezultatul unor informații și sisteme formale, tradiții, obiceiuri și reguli care reprezintă imaginea de sine și așteptările comune ale organizației. Ritualurile înființate, cum ar fi ritualurile, rutina și modul de a face lucrurile, influențează normele companiei, cum ar fi modul în care un lucrător poate fi în stare bună și modul în care un lucrător poate răspunde în mod corespunzător pentru diferite circumstanțe.

Factori economici și politici

Liderii trebuie să se educe pe furnizorii, clienții și concurenții lor pentru a determina factorii politici economici și actuali care afectează piața. Acești factori influențează modul în care liderii își ating obiectivele.

Factori sociologici

Liderii trebuie să înțeleagă culturile demografice ale clienților organizației și tendințele de pe piață pentru a proiecta produse și servicii pentru anumite categorii de populație.

2. Evaluarea leadershipului**2.1. Definirea evaluării**

Evaluare performanțelor liderului, presupune evaluarea activității și comportamentul liderului, pentru a putea identifica nivelul de performanță atins de lideri, pentru a sesiza eventualele disfuncționalități în exercitarea funcției de conducere și a lua măsurile care se impun pentru îmbunătățirea performanței obținute.

Poate ajuta la organizarea, programarea, proiectarea, proiectul sau orice altă intervenție sau inițiativă pentru a evalua orice concept / propunere obiectivă, realizabilă sau orice altă alternativă care să ajute la luarea deciziilor; sau pentru a determina gradul de realizare sau valoare în ceea ce privește obiectivele și rezultatele oricăror astfel de acțiuni care au fost finalizate. Scopul principal al evaluării, pe lângă înțelegerea inițiativelor trecute sau existente, este de a permite reflecția și asistență în identificarea schimbărilor viitoare.

Evaluarea este interpretarea structurată și dând semnificație impactului anticipat sau real al propunerilor sau rezultatelor. Se uită la obiectivele inițiale și la ceea ce se prevede sau ce s-a realizat și cum s-a realizat. Evaluarea poate fi formativă, care are loc în timpul elaborării unui concept sau a unei propuneri, a unui proiect sau a unei organizații, cu scopul de a îmbunătăți valoarea sau eficacitatea propunerii, proiectului sau organizației. De asemenea, poate fi sumativă, luând lecții dintr-o acțiune sau proiect sau organizație finalizată într-un moment sau într-un moment ulterior.

Baza evaluării o constituie stabilirea criteriilor sau a factorilor folosiți în determinarea valorilor. Factorii utilizați în evaluare pot fi în număr foarte redus 2, 3 factori până la aproximativ 20 de factori, care pot fi grupați pe categorii: abilități, calități fizice, riscuri profesionale, calități morale, aptitudini mentale și responsabilități.

2.2. Procesul evaluării

Robert Bosquet definește procesul de evaluare ca fiind „un ansamblu de proceduri standardizate vizând obținerea informațiilor, într-un sistem de ierarhie managerială, privind comportamentul profesional al personalului firmei”. (Bosquet, 1989).

P. Lemaître, definește evaluarea ca fiind „operațiunea de elaborare periodică a bilanțului muncii depuse de colaboratori în scopul discutării cu aceștia a progreselor înregistrate și a măsurilor necesare a fi luate în viitor”. (Lemaître, 1983).

„Prin urmare, evaluarea:

- este o operațiune periodică scrisă, evaluarea se repetă la anumite intervale de timp. Fiind sub formă scrisă, ea constituie o formă de angajament, atât pentru evaluare cât și pentru cel evaluat;
- este un bilanț al muncii depuse, evaluarea realizându-se prin raportare la obiectivele stabilite de șeful ierarhic;
- permite o evaluare a șanselor de evoluție viitoare;
- presupune discuții cu personalul, oferind prilejul unui schimb de opinii între evaluator și evaluat, ambii având posibilitatea de a se exprima liber asupra principalelor puncte cuprinse în formularul de evaluare.”(Ielics, 2018, 64-65).

Etapele procesului de evaluare, care cuprinde cinci pași:

Pasul 1: Determinarea obiectivelor;

Pasul 2: Evaluarea regulilor, rolurilor și instrumentelor instituționale;

Pasul 3: Elaborarea unui plan de acțiune;

Pasul 4: Implementarea unui plan de acțiune;

Pasul 5: Măsurarea și evaluarea.

Evaluarea liderului poate fi realizată de către o singură persoană sau de către o comisie de evaluare formată din specialiștii din cadrul firmei, dar și din exteriorul său pentru a crește gradul de obiectivitate al operațiunii. În desfășurarea evaluării performanțelor, intervine mai multe persoane, care pot participa la evaluare pe nivele ierarhice diferite, persoane specializate în evaluare, așa numiți evaluatori externi, a căror evaluare poate avea un grad de obiectivitate mai mare datorită lipsei oricărei independențe ierarhice sau intereselor individuale în rezultatele evaluării.

2.3. Criterii, standarde și modalități de evaluare

O evaluare bine planificată și executată cu atenție a resurselor și a expertizei pentru a efectua evaluarea, necesită din timp o planificare cu atenție, care va duce la rezultatele dorite.

Evaluarea corectă este adaptată programului firmei și se bazează pe cunoștințele și resursele de evaluare existente.

Evaluarea ar trebui să fie elaborată pentru a răspunde obiectivelor și obiectivelor specifice ale programului. Cu toate acestea, este probabil ca și alți educatori de mediu să fi creat și să testeze pe teren modele similare și instrumente similare.

Un standard de performanță este o expresie aprobată de conducere a pragului de performanță, a cerințelor și așteptărilor care trebuie îndeplinite pentru a fi evaluate la un anumit nivel de performanță. Trebuie stabilit un standard complet (sau echivalent) pentru fiecare element critic și inclus în planul de performanță al angajaților. Dacă nivelurile de performanță sunt utilizate de programul de evaluare, nu este necesar să se încurajeze scrierea de standarde pentru acele nivele și includerea acestora în planul de performanță, astfel încât angajații să știe ce trebuie să facă pentru a îndeplini standardele mai înalte decât cele pe deplin reușite.

Pentru a dezvolta măsurători specifice, trebuie stabilit mai întâi măsurile generale care sunt importante pentru fiecare element. Măsurătorile generale folosite pentru a măsura performanța liderului includ următoarele:

Calitate

Cât de bine funcționează și/sau cât de precisă sau cât de eficient este produsul final. Calitatea se referă la precizie, aspect, utilitate sau eficacitate.

Cantitate

Cât de mult se produce munca. O măsură cantitativă poate fi exprimată ca o rată de eroare, cum ar fi numărul sau procentul de erori per unitate de muncă sau ca rezultat general care trebuie atins. Atunci când este stabilit un standard de calitate sau cantitate, standardul deplin de succes ar trebui să fie suficient de ridicat pentru a fi o provocare, dar nu atât de mare încât nu este într-adevăr posibilă.

Timp

Timpul de informare se referă la cât de repede, când sau la ce dată este realizată lucrarea. Cea mai obișnuită eroare în stabilirea standardelor de actualitate este de a nu permite nicio marjă de eroare. Ca în cazul altor standarde, standardele de actualitate ar trebui stabilite în mod realist, ținând cont de alte cerințe de performanță și de nevoile organizației.

Eficiența

Standardele care abordează eficacitatea costurilor ar trebui să se bazeze pe niveluri specifice de resurse (bani, personal sau timp) care pot fi documentate și măsurate în bugetele bugetare anuale. Standardele privind eficiența costurilor pot include aspecte de performanță precum menținerea sau reducerea costurilor unitare, reducerea timpului necesar pentru a produce un produs sau serviciu sau reducerea deșeurilor.

„În ceea ce privește evaluarea liderilor și a performanței acestuia, putem avea în vedere mai multe criterii de evaluare cum ar fi:

- rezultatele obținute, de care beneficiază angajații;

- manifestarea puterii;
- manifestarea autorității – prezența sau absența delegării;
- modul de luare a deciziilor - individual, colectiv;
- autoritarismul – gradul de concentrare a puterii și a luării deciziilor;
- directivitatea;
- natura relațiilor lider-membru – aceste relații pot fi: apropiate / distante, formale/informale, cu consecința asupra climatului psihosocial;
- tehnicile de conducere folosite – persuasiune, motivare, mustrare, angajarea personală, rugămintă, recompensă, ordin - sancțiune, ordin - recompensă, manipulare;
- manifestarea încrederii și respectul reciproc;
- credibilitatea;
- promovarea colaborării, cooperării versus competiție;
- încurajarea proceselor de învățare și inovare;
- atitudinea față de schimbare”(Ielics, 2018, 66-67).

Modalități de evaluare depind în mare măsură de metodele de apreciere folosite. Acestea sunt foarte variate, fiecare bazându-se pe diferite proceduri de evaluare. Fiecare își are propriile avantaje și dezavantaje. Așadar, câteva din modalitățile de evaluare a performanțelor liderului sunt: scale de evaluare, care figurează printre cele mai populate sisteme de apreciere a oamenilor. Sarcina celui care face aprecierea este să estimeze gradul în care un individ posedă sau nu o anumită calitate. Liste și scale comportamentale, care permite evidențierea gradului în care există o corespondență între anumite afirmații, calificative, obiective și performanțele liderului. Tehnica incidentelor critice, în care evaluatorul înregistrează toate elementele extreme privind aspectele favorabile și nefavorabile ale activității liderului.

Evaluarea se realizează prin diverse metode în funcție de diversitatea activităților firmei, mărimea ei, sau precizarea dorită. Firmele pot opta pentru una sau alta din metodele de evaluare în funcție de motivele care stau la baza alegerii: tradiția, faptul că metoda respectivă este utilizată cu bune rezultate de către o firmă similară, ușurința în folosirea a metodei, ușurința în explicarea metodei pentru lider, acceptare metodelor și a rezultatelor sale de către lider.

3. Metodologie

3.1. Ghid de interviu - Eșantion

În vederea realizării acestui studiu, dintre metodele de structurare și culegere a informațiilor, am optat pentru cercetarea calitativă pe bază de ghid de interviu. Am ales acest instrument, deoarece am putut obține date mai bogate în conținut și mai de

profundzime. Acest tip de cercetare mi-a acordat libertatea de a vorbi direct, față în față cu subiecții și de a vorbi deschis, iar datorită acestui fapt, am reușit să obțin informații importante în ceea ce privește cercetarea pentru care am optat.

Ca tehnică de cercetare am utilizat ghidul de interviu structurat, care este alcătuit din 20 de itemi, dintre care 5 au ca și variante de răspuns: 1. foarte des, 2. des, 3. uneori, 4. rar, 5. foarte rar, acestea vizează întrebări legate de elementele componente ale liderului în organizații. Alți 2 itemi au ca variantă de răspuns 1. niciodată, 2. rar, 3. uneori, 4. des, 5. de fiecare dată. Alți 7 itemi au ca variantă de răspuns 1. foarte mică, 2. mică, 3. potrivită, 4. mare, 5. foarte mare; acești 9 itemi împreună, vizează comportamentul și aptitudinile liderului. Alți 4 itemi vizează elementele de influență la care apelează liderul. Iar ultimi 2 itemi sunt formați din enumerarea a 3 calități ale liderului, iar ultima întrebare vizează vechimea pe care o are respondentul în firma respectivă.

Instrumentul de cercetare a fost construit prin intermediul Word-ului, și aplicat tuturor angajaților din cadrul firmei. În ceea ce privește caracterul confidențial al datelor personale al respondenților, la începutul ghidului de interviu, s-a menționat acest lucru. Recoltarea datelor a avut loc pe perioada verii, în luna mai-iunie, între 27 mai și 7 iunie, 2019, în localitatea Tulca, având un eșantion de 20 de respondenți, dintre care 8 dintre respondenți au fost de gen feminin, iar 12 au fost de genul masculin.

Modul de culegere a datelor, a constatat în interviuarea fiecărui angajat, pe rând. Desfășurarea culegerii datelor a avut loc în cadrul firmei. Fiecare dintre angajați a fost interviuat, pe rând, adresându-i-se câte o întrebare, și prezentându-i-se variantele de răspuns. În ceea ce privește vârsta, aceștia s-au încadrat între 20 și 52 de ani.

Partea cea mai dificilă, a fost cea de colectare a datelor, deoarece am întâmpinat probleme cu respondenții. Majoritatea dintre ei nu au înțeles unele dintre întrebări și termenii pe care i-am folosit, așa că a trebuit să le explic fiecăruia, utilizând un limbaj comun și cu termeni mai simplii, ca să înțeleagă întrebările. O altă problemă pe care am întâmpinat-o, a fost aceea că mulți dintre respondenți, la început nu au acceptat să fie interviuați din anumite motive de nesiguranță.

În concluzie, a fost folosită o metodă calitativă care a avut drept scop evaluarea liderului de către angajații săi, în ceea ce privește imaginea liderului în organizația sa, identificarea nivelului de performanță și sesizarea eventualelor disfuncționalități în exercitarea funcției de conducere.

3.2. Dimensiunile ghidului de interviu

Chestionarul este alcătuit din 26 de itemi, structurat pe următoarele dimensiuni:

O primă dimensiune face apel la „autoritate, putere, influență și control” cuprinzând itemi de la 1 la 8 (1,2,3,4,5,6,7,8).

A doua dimensiune este despre „comportamentul și atitudinea liderului” cuprinzând următorii itemi de la 9 la 15 (9,10,11,12,13,14,15).

A treia dimensiune cuprinde „performanța atinsă de liderului, și calitățile”, care cuprinde itemii de la 16 la 18, respectiv (16,17,18).

A patra dimensiune cuprinde ultimi 2 itemi, „vechimea angajaților și măsura în care intră în contact cu liderul”.

3.3. Obiective

Obiectivul principal:

Obiectivul principal al acestei cercetări este de a afla cum este percepută imaginea liderului în organizația sa, de către angajații săi.

Obiective specifice:

1. Identificarea nivelului de performanță atins de lider;
2. Sesizarea eventualelor disfuncționalități în exercitarea funcției de conducere;
3. Luarea unor măsuri care se impun pentru îmbunătățirea performanței obținute.

4. Rezultate

Odată încheiată etapa de culegere a datelor, am început să mă ocup de partea de prelucrare a datelor și interpretarea răspunsurilor primite.

4.1. Prelucrare și interpretarea răspunsurilor

În urma analizei răspunsurilor primite, s-a constatat faptul că subiecții sunt într-o mare măsură satisfăcuți de comportamentul liderului.

În ceea ce privește primii 4 itemi (1, 2, 3, 4,) fac referire la cât de des apelează liderul la autoritate, putere, influență și control.

După cum putem observa, în urma analizei, ținându-se cont de procentul cel mai mare, 40% dintre angajați consideră că liderul face apel la autoritate foarte des, la putere des/uneori – 35%, la influență foarte des – 70%, iar la control des – 40%.

Următorii patru itemi (5, 6, 7, 8,) din ghidul de interviu fac referire la exercitarea influenței, puterii, autorității și controlului a liderului în organizația sa. Așadar, după cum putem observa, 80% dintre angajați susțin că liderul alege să își manifeste influența prin exemplul său, iar 20% au ales prin recompensă. După rezultatele obținute reiese că liderul alege să își manifeste influența în firma sa, cel mai des prin propriul său exemplu.

În urma analizei, am putut observa că liderul alege să apeleze la puterea legitimă 55%, 30% la puterea informațională, iar la puterea de recompensă 15%. Așadar, liderul alege să apeleze cel mai des la puterea legitimă, având procentul cel mai mare, acela de 55%.

În urma analizei, am putut observa că liderul alege să apeleze la autoritate rațională 50%, charismatică 40%, iar legală 10%. Așadar, angajații consideră că liderul apelează cel mai des la autoritatea rațională, dat fiind prin procentul cel mai mare 50%.

S-a observat că liderul alege să își manifestă controlul, prin asistarea la desfășurarea activităților având un procent de 85%, iar 15% prin supraveghere prin reprezentanți.

În urma analizei, 40% dintre angajați au afirmat că liderul acceptă foarte des, idei venite din parte membrilor, 35% des, 20% uneori, și 5% rar. Prin aceste rezultate se evidențiază faptul că liderul acceptă în destul de mare măsură ideile venite din partea membrilor.

Răspunsurile analizate arată că 45% dintre angajați au afirmat că liderul este încrezător în forțele proprii, 30% destul de încrezător, și 25% foarte încrezător. Din aceste rezultate se poate afirma că procentul cel mai mare, după cum putem observa este cel de 45% - încrezător.

Răspunsurile celor intervievați arată că angajați au afirmat că liderul manifestă încredere față de ei 40% potrivită, 35% multă, 25% foarte multă. Așadar, rezultă că liderul manifestă o încredere potrivită în angajații săi.

Dintre cei intervievați, 50% dintre angajați au afirmat că au încredere foarte mare în deciziile luate de către lider, 40% mare, 5% potrivită, și 5% foarte mică. Prin aceste rezultate se evidențiază faptul că angajații au încredere în deciziile luate de către lider, într-o măsură foarte mare.

Liderul încurajează implicare membrilor echipei în activitățile zilnice într-o măsură foarte mare, procentul cel mai mare fiind 65%.

Angajații consideră că liderul le cere să stea peste program într-o mică măsură, cele mai mari procente sunt 45%- rar, și 40%- uneori.

În ceea ce privește soluționarea conflictelor, 55% dintre angajați susțin că liderul reușește să soluționeze conflictele, 25% des, iar 20% susțin că uneori.

Referitor la cât de performant este liderul, 75% dintre angajați consideră că liderul este destul de performant, iar 25% consideră că liderul este foarte performant.

Performanța liderului după următorii factori economici pe ultimi 4 ani se rezumă la:

1. numărul contractelor încheiate;
2. numărul de angajări;
3. creșterea profitului.

După numărul contractelor încheiate, putem observa diferența că în anul 2015, avem un număr de 15 contracte, iar în 2018 avem un număr de 20 de contracte.

În ceea ce privește angajabilitatea, s-a observat faptul că, cele mai multe angajări au fost în anul 2015, 6 angajați, iar în 2017, 7 angajați. Cel mai mare profit în ultimi 4 ani, îl putem observa în anul 2018, cel de 20%.

S-a observat faptul că cei mai mulți dintre angajați consideră că liderul și-a atins obiectivele propuse în mare măsură, procentul fiind de 60%, în destul de mare măsură 25%, iar 15% în foarte mare măsură.

În ceea ce privește vechimea angajaților din cadrul organizației, în urma rezultatelor obținute din ghidul de interviu, am putut observa că un procent de 20% din numărul

angajaților au vechime între 2-5 ani, 15% au vechime între 7- 9 ani, 20% au vechime între 10- 15 ani, iar 45% au vechime cuprinsă între 20- 25 ani.

În ceea ce privește măsura intrării angajaților în contact cu liderul, în urma rezultatelor obținute din ghidul de interviu, am putut observa că doar 5% intră în contact cu liderul în destul de mare măsură, 55% - în mare măsură, iar 40% - în foarte mare măsură. Așadar, putem spune că liderul intră în contact cu angajații săi într-o măsură destul de mare, acest fapt dat fiind de procentul cel mai mare 55%.

Calitățile liderului, pe care angajații le-au enumerat, sunt următoarele: răbdător, sincer, bunătate, punctual, onest, creativ, loial, harnic, entuziasm, discernământ, înțelept, un bun ascultător, sfătuitor, curajos, cinstit, autocontrolat, hotărât, implicat, împăciuitoare, serios, ordonat, ospitalier, flexibil, determinat, fermitate, atent, blând, cumpătat, conștiincios.

Concluzii

În urma cercetării intitulate „Evaluarea leadershipului într-o organizație” cu ajutorul instrumentului de cercetare, ghidul de interviu, am reușit să obținem rezultatele dorite.

Din analiza întrebărilor cuprinse în ghidul de interviu, s-a remarcat faptul că subiecții sunt într-o mare măsură satisfăcuți de comportamentul liderului și s-a evidențiat comportamentul angajaților față de lider prin răspunsuri la întrebări ce au implicat situații concrete. Totodată s-a evidențiat stilul adoptat de către lider, de asemenea, modul prin care alege cel mai des să își manifeste puterea, autoritatea, controlul și influența, dar și modul prin care alege să își manifeste aceste patru elemente. De asemenea, mai este evidențiată performanța pe care liderul a atins-o, în ce măsură liderul și-a atins obiectivele propuse, dar și trăsăturile și calitățile pe care liderul le are.

După analiza răspunsurilor primite, putem spune că stilul adoptat de către lider în firma sa este cel democratic. Liderul fiind foarte apropiat de angajați, având relații foarte bune cu aceștia, și acceptând foarte des, ideile venite din partea lor. Încurajează foarte des angajații în implicarea activităților, susținându-i și motivându-i. Manifestând încredere față de angajați, dar și angajații manifestând o mare încredere în deciziile pe care liderul le ia.

După cum putem observa, dintre elementele componente ale relației de conducere, liderul alege cel mai des să apeleze la influență, iar modul prin care alege să își manifeste influența este prin exemplul său. Controlul alege să-l manifeste cel mai des prin asistarea la desfășurarea activităților, iar modul de a-și manifesta puterea o face prin apelare la puterea legitimă. Autoritatea charismatică reprezintă tipul pe care liderul îl manifestă pentru a-și exprima autoritatea.

În urma analizelor făcute asupra performanței pe care liderul o are, s-a putut observa performanța pe care liderul a atins-o. După analizarea răspunsurilor primite de către angajați și după modul de îndeplinire a sarcinilor reiese că liderul are un nivel de

performanță foarte ridicat. După analizarea performanței liderului după cei trei factori economici, se poate spune că liderul are o performanță bună.

În urma analizei liderului, se pot sesiza câteva disfuncționalități în exercitarea funcției de conducere a liderului și anume: incapacitatea de a-și asuma riscuri, și neîncrederea totală în sine.

Măsuri pentru îmbunătățirea performanței obținute, este ca liderul să țină cont de motivațiile fiecărui individ în parte, dar și de motivațiile care apar la nivel de grup.

În urma enumerării calităților de către angajați putem spune că liderul este un bun ascultător, foarte răbdător cu angajații, un bun sfătuitor, este un lider cu o personalitate puternică, înțelept, flexibil, și un lider vizionar. Așadar, putem spune că stilul adoptat de către lider, în firma sa, este unul democratic, iar dintre elementele componente ale relației de conducere, liderul alege cel mai des să apeleze la influență. Din trăsăturile și comportamentul liderului reiese imaginea liderului realizată de către angajați, ca fiind una foarte bună, liderul fiind o persoană cu un caracter puternic și având multe dintre calitățile pe care un bun lider ar trebui să le aibă.

Bibliografie

- Alan, B. (2013). *Leadership and Organizations*. London: Editura 1st Edition.
- Bosquet, R. (1989). *Fondaments de la performance humaine dans l'entreprise*. Les Editions d'Organizações.
- Constantin, T., Constantin Stoica, A. (2002). *Managementul resurselor umane*. Iași: Editura Institutul European.
- DuBrin, A. J. (1998). *Leadership-Research, Findings, Practice and Skills*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Hemphil, D. H. (noiembrie 1968). What is leadership, in *The Canadian Administrator*, vol. VIII, nr. 2.
- Ielics, B. (2018). *Management și leadership în organizații*. Timișoara: Editura De Vest.
- Ielics, B. (2001). *Valorificarea resurselor umane în cadrul firmei*. Timișoara: Editura Eurostampa.
- Jones, H.J. (2003). *Making it happen. Reflection on Leadership*. Surrey, UK: BookMarque LTD Croydon.
- Kotter, J. (2009). *Forța schimbării. Cum diferă leadershipul de management*. București: Editura Publica.
- Kotter, J., Posner, B. (2012). *The Leadership Challenge*. New York: Willey and Sons, New York.
- Lemaître P. (1983). *Appréciation du personnel et entretien bilan*, Les Editions d'Organization.

Zlate, M. (2004). Leadership și Management. Iași: Editura POLIROM.

Probleme educaționale ale copiilor cu părinții plecați la muncă în străinătate

Ionela CLIM¹

Abstract

Din cauza globalizării și modificărilor în structura demografică a populației europene, România a trecut printr-o serie de modificări pe plan social și economic. Societatea și economia țării sunt afectate puternic de un fenomen care a luat amploare din ce în ce mai mare: cel al migrației externe. Oamenii care emigrează motivează lipsa locurilor de muncă și obținerea unor salarii mai bune. În timpul regimului comunist, migrația românilor în afara granițelor țării era interzisă, dar odată cu deschiderea granițelor după anii '90 și intrarea României în Uniunea Europeană în 2007, s-a dezvoltat și apoi a continuat o tendință ascendentă, implicând toate categoriile de populație.

Keywords: migrație, abandon, victime ale neglijărilor, situații de risc, exploatare prin muncă.

Introducere

Despre migrație și impactul asupra copiilor directorul executiv la „Asociația Alternative Sociale Iași”, Cătălin Luca, spunea: „Plecarea părinților la muncă în străinătate reprezintă un fenomen social cu impact complex asupra dinamicii și funcționalității familiei, copiii rămași singuri acasă sunt victime ale neglijării (emoționale, educaționale, medicale etc.). Datorită nesupravegherii, acești copii devin vulnerabili la abuz, exploatare prin muncă și alte situații de risc cu consecințe negative pe termen scurt și lung, care necesită o intervenție pluridisciplinară specializată.”

Migrația este un proces complex, care are multiple dimensiuni, aspecte, un fenomen dinamic în timp și spațiu. Aderarea României la Uniunea Europeană, înlesnirea liberei circulații a românilor și economia de piață slab dezvoltată sunt factorii ce au dus amplificarea fluxurilor la valuri de migrație spre țări dezvoltate ale Europei. Fenomenul migrației este mai mare în zonele „sărace” ale țării, în regiunile cu nivelul de dezvoltare scăzut unde, pentru comunitate, găsirea unui loc de muncă este o problemă majoră. Prin migrarea unui număr mare de persoane în afara țării, cu scopul de a-și găsi un loc de muncă mai bine plătit, în urma lor a rămas un număr mare de copii fără sprijinul părinților în demersul de dezvoltare și creștere. Acești copii cu părinți plecați la muncă în străinătate,

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

număr din ce în ce mai mare, definește un nou fenomen social cu care se înfruntă în momentul actual, România.

Concluziile studiului realizat de „Fundația pentru o Societate Deschisă” în anul 2006 „Locuirea temporară în străinătate - Migrația economică a românilor: 1990-2006” demonstrează că intensitatea fenomenului migrației este mare: „Peste o treime dintre gospodăriile țării, aproximativ două milioane și jumătate, au avut cel puțin unul dintre membri plecat în străinătate după 1989. Aproximativ o cincime dintre gospodăriile României au avut cel puțin un membru care a lucrat în străinătate. Intensitatea fenomenului s-a accentuat în special după anul 2002, odată cu liberalizarea circulației în spațiul Schengen pentru români. În prezent, fenomenul plecării temporare la lucru în străinătate este de aproximativ trei ori mai intens decât în 2002.” (Sandu, D. 2006, p. 23-24).

În 2007, studiul „Efectele migrației: copiii rămași acasă” realizat de „Fundația Soros” asupra populației școlare, arată că „170.000 de elevi din clasele V-VIII aveau cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate. Dintre aceștia 55.000 aveau la momentul realizării cercetării, mama plecată, 80.000 au tatăl plecat, iar 35.000 au ambii părinți plecați”. (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M. 2007, p. 8).

Cercetarea „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă” demarată de Fundația Salvați Copiii arată că în România sunt foarte mulți copii care rămân fără grija părintească în urma plecării acestora la muncă în străinătate: „conform celei mai recente comunicări din partea ANPDC, instituție care deține rolul monitorizării acestui fenomen, sunt peste 82.464 de copii rămași fără unul sau ambii părinți în urma plecării acestora la muncă în străinătate. Dintre aceștia, 26.406 sunt copii care provin din familii în care ambii părinți sunt plecați la muncă în străinătate; 47.154 sunt copii care provin din familii în care un părinte este plecat la muncă în străinătate și 8.904 sunt copii care provin din familii în care unicul susținător este plecat la muncă în străinătate” (Munteanu, M., Tudor, E., Alexandrescu, G. 2007, p. 8).

În 2008, un alt studiu, „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate”, realizat de „UNICEF”, „Alternative Sociale” și „Gallup România”, estima că, „la momentul derulării cercetării, la scară națională, erau 350.000 de copii ai căror părinți erau migrați în străinătate, iar mai mult de o treime dintre aceștia, adică aproximativ 126.000 de copii, erau afectați de migrația ambilor părinți” (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A. 2008, p. III).

Administrația Prezidențială România în „RAPORT Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate (CCPPMS)” prin datele oferite de „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adoptie (ANPDCA), subordonată MMFPSPV”, evidențiază că în 2015 erau un număr de 85.194 de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, Inspectoratele Școlare Județene (ISJ), subordonate MENCS, colectaseră un număr de cazuri de aproape 3 ori mai mare, respectiv 212.352

copii. În 01.01.2018 datele statistice furnizate de ANPDCA indică un număr de 94.896 de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, iar cele furnizate de MEN/ISJ 159.038 de copii. (Pralong, S. 2016, p. 4).

1. Cadrul conceptual și teoretic

1.1. Efectele migrației asupra copiilor rămași acasă

Cifrele oficiale transmise la sfârșitul lunii iunie 2007 de „Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului” în urma sondajului realizat de UNICEF, „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate” arătau că 82.464 de copii au cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate. Dintre aceștia, 26.406 au ambii părinți plecați la muncă în străinătate, iar 8.904 au părintele unic susținător plecat la muncă în străinătate. Peste 1.500 dintre copiii cu ambii părinți și cei cu părintele unic susținător plecat se află în sistemul de protecție specială. 873 de copii au ambii părinți sau părintele unic plecat la muncă în străinătate, aceștia aflându-se în grija vecinilor sau a altor familii care nu sunt rude și care nu au nicio măsură de protecție” (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. 10). Acest volum este mult subdimensionat. Estimările relevă un număr dublu față de statistica oficială.

Copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, au fost „diagnosticați cu un profil asemănător cu cel al copiilor ce trăiesc în familii monoparentale în urma decesului unuia dintre părinți sau a despărțirii acestora”. (Luca, C., Pascaru, G., Foca, L. 2009, p. 11) . Acest fapt arată că, chiar dacă plecarea la muncă este temporară (sau planificată a fi temporară), efectele asupra copiilor sunt asemănătoare cu cele ale unei despărțiri definitive sau pe termen lung.

În ultimii ani, discursurile de dezvoltare au fost reînnoite cu problema migrației, migranții în țările lor de origine și migrația transnațională au fost sinonime cu dezvoltarea. Autorii studiului de caz „La migration internationale : panacée ou entrave au développement local? Étude du changement social récent dans une ville roumaine de forte émigration” au realizat o cercetare cu impactul migrației masive asupra unei comunități, analizând migrația puternică care afectează orașul Borșa, în nordul României, și evaluând efectele mobilității la dezvoltarea orașului, demonstrând că rezultatele nu sunt, întotdeauna optimiste, ei prezentând migrația ca o frână (și nu un motor) la creștere. „Remitențele sunt considerate ca fiind un vector de dezvoltare, înțeles aici în dimensiunea sa economică care ameliorează sărăcia și îmbunătățește nivelul de trai. Deci, migrația provoacă schimbări sociale și, în consecință, determină dezvoltarea locală care, prin extensie, poate include schimbări politice.” (Anghel, R. G. 2010, p. 73-74). Cu toate acestea, specialiștii consideră că migrația nu poate rezolva problemele de subdezvoltare ci, dimpotrivă, contribuie la perpetuarea lor, deoarece depopulează regiuni întregi de cele mai bune forțe de muncă și încurajează persoanele în vârstă să nu-și câștige existența și să aștepte remitențele trimise din străinătate, acestea fiind utilizate pentru consumul

curent și pentru achiziționarea de bunuri neprofitabile și nu pentru investiții productive care ar putea duce la activități economice, nu se fac investiții în mijloacele de producție, nu se crează noi instituții economice, transfer de tehnologie, cunoștințe și resurse.

Lucrarea „Câteva efecte socio-economice ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României” evidențiază efectele și implicațiile migrației asupra familiei: „Implicațiile fenomenului migraționist la nivelul familiei sunt multiple, acestea făcând parte atât din sfera efectelor pozitive, cât și a celor negative. Banii trimiși de către emigranți familiilor lor contribuie la creșterea calității vieții acestora având implicații pozitive asupra relațiilor de familie. Pe de altă parte, ne confruntăm cu suferința familiei pentru pierderea unuia sau a mai multor membri chiar și cu titlu temporar. De fapt, cu cât perioada este mai mare cu atât mai puternice sunt efectele asupra familiei. Plecarea unuia dintre membri determină reorganizarea rolurilor în cadrul familiei. În acest caz, membrii familiilor preiau rolurile/funcțiile respectivului migrant, ceea ce poate conduce la pierderi de bunăstare în interiorul familiei și dezechilibre în relația de cuplu. Toate acestea pot conduce cu ușurință la destrămarea familiei (divorțuri)” (Roman, M., Voicu, C., 2010, p. 59).

Divorțul este o consecință cu implicații negative profunde ale migrației românilor, acest fapt este descris și în lucrarea „Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară”: „Funcționalitatea optimă a sistemului familial este asigurată prin distribuirea și exercitarea corespunzătoare a rolurilor specifice la nivelul familiei. Prin plecarea la muncă în străinătate a unui membru al familiei se produce un dezechilibru la nivelul sistemului familial în planul exercitării rolurilor, iar disfuncția trebuie rezolvată printr-o redistribuție a sarcinilor specifice. Faptul că fenomenul migrației are ca efect slăbirea relațiilor dintre soți, atât ca urmare a distanței fizice dintre aceștia, cât și ca urmare a dificultăților inerente procesului migratoriu. Îndeosebi, atunci când migrația durează mai mulți ani, părintele emigrant riscă să devină deprimat. De cealaltă parte, părintele rămas în țară, confruntat la rândul său cu dificultăți în gestionarea sarcinilor familiei rămase în totalitate ca responsabilitate a sa, poate considera că o soluție mai favorabilă este divorțul și poate, recăsătorirea. Prin urmare, putem spune că există cazuri în care migrația a condus la divorț, așa cum afirmam mai sus, dar și cazuri în care migrația apare ca strategie de supraviețuire după divorț” (Vîlcu, C. M., 2015, p. 14-15).

Migrația forței de muncă este privită ca aducând beneficii economice familiei din țara de origine prin transferuri financiare. Remitențele pot ușura lichiditățile și constrângerile bugetare și, prin urmare, pot contribui la bunăstarea pe termen lung a gospodăriilor, prin investiții în domeniul sănătății și educației. Pe de cealaltă parte, multe studii au evidențiat costul social pe care îl impune migrația asupra familiilor rămase în urmă. În special, absența fizică a migrantului poate avea multiple efecte adverse asupra educației, sănătății, răspunsului la oferta de muncă pentru membrii familiei, și statutul social.

Sylvie Démurger în „Migration and families left behind” argumentează: „Când oamenii migrează pentru muncă, grupurile care rămân în urmă de obicei sunt femeile, copiii și

vârșnicii. Migrația unui membru al familiei aduce de obicei venituri suplimentare familiei prin remitențe și, prin urmare, poate reduce constrângerile bugetare pentru membrii familiei din țara sau regiunea de origine. În special, efectul veniturilor poate permite investiții mai mari în educație și sănătate, de a crea noi oportunități de a investi în afaceri și de a crește salariile rezervării (cel mai mic salariu la care o persoană este dispusă să accepte un loc de muncă) a membrilor familiei care rămân în urmă. Cu toate acestea, migrația implică și absența unei familii active din punct de vedere economic. Această absență se poate traduce într-o îngrijire personală perturbată a dependenților de familie (copii și vârstnicii), și o povară mai mare de responsabilități pentru munca și treburile casnice în rândul membrilor familiei” (Démurger, S., 2015, p. 5). Întreruperea vieții familiale ca urmare a migrației unui părinte, și mai ales lipsa îngrijirii și supravegherii părintelui pot afecta în mod negativ performanța școlară a copiilor, și nu în cele din urmă, migrația unui părinte poate duce la o redistribuire a deciziilor și responsabilităților din cadrul gospodăriei, care pot afecta școlarizarea copiilor, redistribuirea rolurilor pun mai multă presiune asupra copiilor dacă aceștia iau parte la treburile gospodărești.

Despre impactul migrației și efectele acestuia vorbește și autoarea lucrării „The Impact of Migration on Family Left Behind” considerând că: „migrația unui soț/soție este asociată în mod semnificativ cu probleme academice, comportamentale și emoționale pentru copiii rămași în urmă. Majoritatea studiilor empirice evidențiază impacte eterogene care depind de sex, vârsta și ordinului de naștere al copiilor rămași în urmă, precum și în funcție de sexul părintelui migrant și dacă unul sau ambii părinți sunt absenți. Specialiștii au constatat că migrația de muncă a părinților în Europa este asociată cu un decalaj semnificativ în progresul educațional al fetelor.” (Antman, F. M., 2012, p. 9).

Mai mulți specialiștii confirmă existența de asociere semnificativă între lipsa mamei sau a ambilor părinți și simptomele de deprimare la copii. „Diferențele între copiii de migranți și cei de non-migranți sunt relativ mici în ce privește comportamentele deviante, totuși plecarea părinților reprezintă un factor de risc. Consumul de substanțe interzise minorilor (tutun, alcool) are o incidență puțin mai mare în rândul elevilor de gimnaziu care au ambii părinți plecați sau doar mama plecată la muncă în străinătate. Ponderele copiilor care au avut cel puțin o dată probleme cu poliția este ușor mai mare în rândul celor care au părinți migranți față de ceilalți (15-16% față de 10%).” (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., 2007, p. 30).

Plecarea părinților la muncă peste hotare are atât efecte negative, cât și efecte pozitive. Fundația Soros România a inițiat, la sfârșitul anului 2006, prima cercetare la nivel național asupra migrației românilor pentru muncă în străinătate: „Efectele migrației: copiii rămași acasă”. Potrivit cercetării „principalele efecte pozitive sunt legate de bunăstarea elevilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate. În cele mai multe dintre cazuri migrația părinților determină o creștere a nivelului de trai al copilului rămas acasă. Așa cum au arătat și alte studii, veniturile din străinătate sunt folosite în mare parte la îmbunătățirea condițiilor de

locuire și la înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată. Dincolo de bunăstarea materială, copiii de migranți, în special cei cu ambii părinți plecați, tind într-o pondere mai mare să aibă experiența unor călătorii în străinătate comparativ cu ceilalți copii. 34% dintre copiii cu ambii părinți migranți au călătorit în străinătate, spre deosebire de doar 14% dintre copiii de non-migranți. 20% dintre copiii cu ambii părinți plecați și-au petrecut vacanța de vară din 2006 în străinătate la părinții lor.” (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., 2007, p. 9). Din studiul derulat de „Fundatia Soros România”, a mai rezultat faptul că plecarea părinților în străinătate are efecte negative și asupra situației școlare: „în cazul copiilor ai căror părinți se află plecați la muncă în străinătate crește riscul de a se înregistra situații ce pot conduce la probleme legate de procesul de educație: copii care vin cu mai mică plăcere la școală, au rezultate mai slabe, acumulează mai multe absențe, au mai des nota scăzută la purtare și corigență. Unii dintre elevi ar vrea mai degrabă să se alăture părinților în străinătate. Tentația plecării în străinătate, mai ales dacă acolo se află deja un părinte sau măcar o rudă, induce un risc de întrerupere a studiilor după încheierea ciclului gimnazial, risc la care sunt expuși mai ales băieții cu rezultate mai slabe la învățătură, provenind din familii cu venituri mai mici și capital educațional mai puțin, locuind în principal în zona rurală, în orașe mici sau orașe foarte mari.” (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., 2007, p. 50).

Efectele migrației sunt consemnate și în broșura „Familii fără hotare: Copii rămași acasă? Părinți plecați în străinătate? Răspunsuri pentru profesioniști”. În această broșură sunt dezbătute atât efectele pozitive, cât și efectele negative asupra copiilor cu privire la fenomenul migrației: „Migrația este un fenomen ce produce schimbare, or schimbarea solicită eforturi de adaptare. Consecințele migrației nu s-au lăsat așteptate. Copiii și familia se confruntă cu efectele negative, dar nu pot fi neglijate nici efectele pozitive ale migrației: îmbunătățirea condițiilor de trai pentru cei rămași acasă; achiziția obiectelor necesare pentru trai decent; asigurarea studiilor copiilor; creșterea gradului de alfabetizare în domeniul tehnologiilor informaționale; dobândirea abilităților de viață independentă; călătorii și vacanțe în străinătate; tratamentul și menținerea sănătății etc.

Efectele negative au consecințe grave și marchează profund viața copiilor aflați în această situație: scăderea performanțelor școlare și absenteism școlar; dereglarea poftelor de mâncare, dureri de cap, dureri abdominale, insomnii; sentimentul de singurătate; dificultatea de integrare într-un grup de semeni și de relaționare cu copiii/adulții; depresii și stări emoționale negative determinate de lipsa afecțiunii; prezența unor aspirații nerealiste față de viitor; formarea unei identități neadecvate; incidența mai mare a consumului de alcool și tutun; creșterea incidenței comportamentelor deviante; manifestări agresive față de unul sau ambii părinți; agravarea relației dintre copil și părintele rămas acasă.” (Turchina, T., 2017, Tatiana Turchina, p. 3).

Într-un interviu acordat în 2012, senatorul Elena Mitrea, a vorbit despre efectele și consecințele migrației: „Printre cele mai frecvente și grave consecințe asupra copiilor se

numără: dorul de părinți care se transformă în depresie, anxietate, scăderea randamentului școlar, absenteismul școlar, probleme legate de delinquență, risc de abandon școlar, exploatare prin muncă, abuz și nu în ultimul rând, chiar suicid. Migrația contribuie la reducerea sărăciei și la creșterea investițiilor în capitalul uman, în schimb pentru copiii rămași acasă, există și aspecte negative, ce includ riscul unor deficiențe în îngrijire, în ceea ce privește sănătatea fizică și mintală, cum ar fi: depresie, utilizarea inadecvată a timpului liber pentru joacă și dezvoltare, lipsa participării la școală, la educație și formare, malnutriție și maltratarea copiilor.” (Mitrea, E., 2012, p. 1).

Efectele migrației internaționale a românilor sunt complexe și corelate între ele, atât pe plan demografic (spor natural negativ asociat cu plecarea celor tineri are ca efect creșterea ratei dependenței, depopularea și îmbătrânirea populației în anumite zone ale țării, în mediul rural cu precădere), cât și pe plan economic (irosirea de forță de muncă calificată și a persoanelor cu studii superioare) și, în consecință, pe plan socio-cultural și familial. În lucrarea „Câteva efecte socio-economice ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României” se consemnează pe larg aceste lucruri: „Din punct de vedere demografic, consecințele migrației, atât a celei temporare, cât și a celei definitive, sunt semnificative. Tendința de a rămâne definitiv în țările de destinație este bine cunoscută și conduce la pierderi considerabile în rândul populației. Această pierdere are drept consecință diminuarea ritmului de creștere economică sau chiar declinul activității economice. Majoritatea celor care emigrează sunt tineri, iar procentul acestora este în continuă creștere, putând astfel susține că emigrarea afectează grupele de vârstă cu rate mari de fertilitate, reducându-se astfel potențialul de nou născuți în România. În consecință, țările de emigrare se confruntă cu un proces accelerat de îmbătrânire a propriei populații.” (Roman, M., Voicu, C., 2010, p. 58).

1.1.1. Schimbările ce au loc în viața copiilor după plecarea unuia sau ambilor părinți la muncă în străinătate

Din perspectiva copilului, după plecarea părinților la muncă în străinătate, pot apărea unele schimbări, iar perceperea acestui fapt este un experiment de viață stresant până la trăirea unor evenimente psihotraumatizante. Toate schimbările se întemeiază pe anumiți factori care țin de felul de funcționare a familiei înainte de plecarea părinților și felul în care relațiile dintre membrii familiei au suferit schimbări după plecarea părintelui sau a părinților.

Un rol important îl are modul în care copilul percepe plecarea părinților, nivelul de informare despre ceea ce înseamnă plecarea: dacă copilul află din timp despre plecare, dacă și în ce fel este implicat în pregătirea plecării (discuția ce ar trebui să aibă loc între părinți și copil și informarea copilului despre schimbările ce vor surveni în viața lui, să fie asigurat de afecțiunea lor, să i se ceară părerea și să se implice la etapele pregătitoare plecării), atunci copilul va obține un control și un nivel de încredere solid în relația cu

părinții, aspecte care îl vor ajuta să gestioneze situația plecării și perioadelor ce vor urma, în care va simți nevoia de atașament față de părinți.

Un alt aspect ce poate influența starea emoțională a copilului se referă la schimbările care au loc după plecarea părintelui sau a ambilor părinți la muncă peste hotare. Modul în care părintele rămas cu copilul acasă își asumă și atribuțiile părintelui plecat este un alt aspect ce contribuie la starea emoțională a copilului și poate fi o stare favorizantă sau o stare traumatizantă pentru copil. Dacă copilului i se atribuie responsabilități ale părintelui lipsă, dacă părintele rămas acasă dă vina asupra copilului pentru plecarea partenerului, dacă acesta consumă alcool sau alte substanțe toxice, dacă folosește violența fizică sau verbal, toate acestea influențează direct dezvoltarea psiho-socială a copilului.

Schimbarea domiciliului, mutarea copilului în altă casă, a bunicii sau a altei rude, a unui vecin sau cunoștințe, presupune acomodarea cu un nou set de reguli ale casei, cu sarcini și roluri noi în configurația noului grup familial, un proces de integrare care pot fi dominante tipuri diverse de relații, de la cooperare și înțelegere până la inacceptare, marginalizare și izolare. „Manualul pentru profesioniștii care lucrează cu copiii rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate” face referire la schimbările ce survin în viața copilului rămas acasă și impactul avut asupra acestui fapt: „Experiențele trăite de copil înainte, în timpul și după plecarea părintelui / părinților la muncă în străinătate pot duce la dezvoltarea unei palete largi de manifestări psiho-comportamentale în funcție de vârsta copilului, caracteristicile sale psiho-sociale, de modul în care acesta a fost pregătit pentru plecarea părintelui / părinților, sprijinul de care copilul beneficiază din partea rețelei de suport a familiei. Aceste manifestări psiho-comportamentale pot include: trăirea sentimentului de abandon, tristețe, anxietate, nesiguranță, stări depresive, comportament agresiv sau atitudine de indiferență, deteriorarea conduitei școlare, scăderea capacității de concentrare, supra / subapreciere, autoizolare, stări de apatie, lipsă de motivație, comportamente (pre)delincvente etc.” (Luca, C., Pascaru, G., Foca, L., 2009, p. 42-43).

UNICEF a realizat cercetarea „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate”, iar rezultatele arătau că situația copiilor din România are probleme multiple care afectează dezvoltarea acestor copii și este nevoie de eforturi din partea statului pentru a le preveni: „sărăcia, incapacitatea sistemului educațional de a școlariza toți copiii cel puțin la nivelul școlii obligatorii, incapacitatea sistemului de a preveni apariția unor situații de risc sau încălcări ale drepturilor copiilor. Deși rata de cuprindere școlară este într-o permanentă creștere începând cu 64% 1996, la 77% în 2006, rata abandonului se află într-o continuă creștere, de la 0.6% în anul școlar 2000-2001 la 1.7% în anul școlar 2004-2005. Sistemul de protecție specială a urmărit cu constantă în ultimii 15 ani o reducere a ponderii copiilor asistați în cadrul sistemului de protecție specială de tip rezidențial și punerea unui accent mult mai mare pe prevenire și oferirea de servicii complementare familiei. Astfel, în România, la 30

iunie 2007, 25,802 copii beneficiau de protecție specială în servicii de tip rezidențial (publice sau private). Alți 46,604 beneficiau de protecție socială în servicii de tip familial. În același timp, 30,757 copii beneficiau de servicii de prevenire a separării copilului de părinți, acestea constând în principal în centre de zi, centre de consiliere, etc.”. (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. 10-11).

Rezultatele din ancheta națională realizată de Gallup - UNICEF, în ceea ce privește relațiile dintre membrii familiei în urma plecării în străinătate, reiese faptul că „deși tendința naturală a adulților din gospodăriile de migranți este de a subestima efectele negative ale plecării la muncă în străinătate a unuia dintre părinți asupra relațiilor dintre aceștia, cercetarea cantitativă a relevat faptul că există o pondere de 9% din cazul gospodăriilor cu tatăl migrant sau cu ambii părinți migranți în care se afirmă că relațiile s-au schimbat în rău. De asemenea, în 18% din cazurile în care doar mama este plecată la muncă în străinătate se recunoaște că efectele asupra relațiilor dintre părinți au fost negative. La nivelul familiei, cea mai gravă consecință este destrămarea acesteia. Divorțurile apar de obicei pe fondul problemelor preexistente sau din cauza despărțirii pe perioade foarte lungi. Copiii au de suferit nu numai din cauza formalizării despărțirii, ci și din cauza conflictelor ce apar atunci când se dispută custodia acestora.” (A.Toth, D. Munteanu, A. Bleahu, 2008, p. 26).

În ceea ce privește situația școlară a acestor copii, datele statistice arată faptul că „în cazurile în care copilul este separat temporar de mamă, controlul asupra acestuia este mult mai slab, astfel că în 5% din cazuri adulții care îl au în grijă afirmă că se întâmplă des să nu știe exact cum își petrece copilul timpul în afara casei. Îngrijorător este faptul că 2% dintre gospodăriile cu actuali migranți menționează că cel puțin unul dintre copii a renunțat să mai meargă la școală, această situație fiind mai frecventă în cazul familiilor cu mame plecate (5%). În 0,4% dintre cazuri, adulții afirmă că unul dintre copiii din familie a avut probleme cu poliția, deoarece a comis o infracțiune.” (A.Toth, D. Munteanu, A. Bleahu, 2008, p. 27).

1.2. Cum sunt integrați și percepuți în societate copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate

Copiii cu părinți plecați peste hotare au fost catalogați de societate ca formând o nouă categorie, manifestând diferite atitudini, de la compasiune, în special față de cei mici până la marginalizare și intoleranță față de unii dintre tinerii cu părinți plecați la muncă în străinătate. Deseori, despre copii aflați în această situație se vorbește cu termeni de „sărmanii copii”, „copii abandonați”, „copii fără emoții”, „copii lipsiți de empatie”, „copii cu dorințe materiale”, „copii care aruncă banii în vânt”, „copii care nu văd altceva decât plăcere de moment”. Percepția „copiilor abandonați” s-a creat atunci când părinții, odată ce au plecat, nu au dat de știre o perioadă îndelungată de timp, revenind în țară peste mulți ani. Cu toate astea „situația copiilor, ai căror părinți sunt plecați la muncă peste

hotare, nu este una de abandon, pentru că în general părinții nu au respins copiii, ci au încercat să le ofere un trai și un viitor mai bun, fiind la distanță. Mai mult decât atât, majoritatea părinților intenționează după o perioadă de timp să ia copiii cu ei sau să revină în țară. Majoritatea părinților plecați trăiesc cu sentimentul de vină că nu pot fi lângă copii, iar unul din scopurile lor este să facă tot posibilul să fie împreună.” (Turchina, T., 2017, p. 6).

Comunicarea limitată dintre copii și părinți, trauma separării copilului de părinte sau de ambii părinți și lipsa atașamentului dintre aceștia s-a resimțit și în comportamentul copiilor. Fiind fără supravegherea și grija părinților, unii dintre copii au un comportament reactiv inadecvat și abilități sociale diminuate. Părinții cred că pot compensa lipsa afecțiunii prin bunuri materiale, nereușind să reglementeze comportamentul copilului, iar acesta se comportă asemenea unui copil nesupravegheat.

Cercetările demonstrează că relația dintre părinții care sunt plecați și copiii care au rămas s-a distanțat în multe cazuri. Neînțelegerea dintre ei și comunicarea mediată (prin telefon, online) creează părinților senzația lipsei respectului, recunoștinței și a stimei din partea copilului, iar copiii sunt criticați pentru atitudinea de care dau dovadă. Însă respectul și stima se valorifică printr-un atașament securizant față de copil, interacțiune directă, apropiere și o relație de încredere construită și validată permanent pe toată perioada copilăriei. Părinții care sunt plecați peste hotare fac eforturi să recâștige iubirea copiilor prin a încerca să ofere necondiționat beneficii materiale copilului, să comunice cu copilul, să contribuie la decizii în ceea ce privește activitățile și orientarea școlară a copilului, să medieze relațiile dintre copil și cei în grija cărora acesta a rămas, dar toate acestea se întâmplă fără o participare directă a părintelui în viața de zi cu zi a copilului, printr-o comunicare viciată de medierea unui mijloc de comunicare online și în lipsa apropierii și afecțiunii acordate copilului în momentele de vulnerabilitate emoțională. Pentru a învăța să respecte, copii au nevoie de modele demne de urmat. Psihologii caută răspunsuri la câteva întrebări care apar frecvent: „Ce să facă copiii, care nu au modele de conduite și atitudini ce transmit mesaje de stimă și respect? Ce să facă copiii care primesc de la cei din jur mesaje de judecare a părinților pentru decizia plecării? Cum să reușească un copil să învețe stima și respectul într-un mediu în care acestea și-au pierdut din valoare?”. Acestea sunt câteva dintre întrebările pe care și le-au pus specialiștii ce au contribuit la lucrarea „Broșura Familiei fără hotare: Copii rămași acasă? Părinți plecați în străinătate? Răspunsuri pentru profesioniști”, care este elaborată și publicată în cadrul proiectului „Protecția copilului în contextul migrației” implementat de „Terre des hommes Moldova”, cu sprijinul financiar al „Ambasadei Olandei în cadrul Programului Drepturile Omului” (Turchina, T., 2017, p. 7-8).

Prin plecarea părinților și automat prin supraîncărcarea cu diferite sarcini și responsabilități precum: gătit, menaj, spălatul hainelor, plata facturilor lunare, îngrijirea și creșterea fraților mai mici, la mulți copii s-a accelerat procesul de maturizare. Etapele de

dezvoltare nu au fost parcurse în mod firesc de copiii care la vârsta adolescenței au preluat atribuțiile adulților care lipsesc din viața de zi cu zi a familiei. „În situația dată, există riscul exploatarei prin muncă fie din partea părintelui în grija căruia a rămas copilul, fie din partea tutorelui. De asemenea, apare riscul lipsei dorinței de a întemeia o familie, fiindu-i deteriorată reprezentarea despre viața de familie și datorită saturației precoce de responsabilități familiale.” (Turchina, T., 2017, p. 8).

În ceea ce privește debutul precoce al vieții sexuale, specialistii au descoperit că adolescenții vor căuta afecțiunea și aprecierea în relațiile intime premature, nu doar printre prieteni. Despre aceste lucruri autorii cărții „Metodologie asistența socială, psihologică și juridică a copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate”, spuneau: „în special puberii și adolescenții vor căuta afecțiunea și aprecierea de care au nevoie nu numai în grupul de prieteni, ci și în relațiile intime - lipsa unei educații adecvate privind viața sexuală, lipsa supravegherii, supraaglomerarea cu sarcini în familie pot conduce la relații intime, fugă de acasă, concubinaj, comportamente cu risc crescut pentru contractarea unor infecții cu transmitere sexuală sau chiar apariția de sarcini nedorite la vârste fragede.” (C. Luca, A.S. Gulei, N. D. Azoitei, 2007, p. 10).

Copiii își trăiesc emoțiile de moment, învață să simtă că sunt fericiți doar atunci când le sunt îndeplinite dorințele. Este un comportament pe care copilul l-a învățat prin condiționare repetată. În lipsa părinților, copilul trebuie să-și rețină sentimentele de tristețe, furie, frică sau dezamăgire și să caute sentimente pozitive.

Factorul cel mai important în dezvoltarea unei personalități armonioase Este indiscutabil mediu familial favorabil. Totuși sunt foarte multe exemple în care copiii ce provin din familii vulnerabile (monoparentale, divorțate, separate), unde au suferit trauma separării de unul sau ambii părinți, în care au suferit neglijență sau abuz, au devenit personalități remarcabile.

Instituțiile statului trebuie să se ocupe de copiii aflați în această situație și să înțeleagă că acești copii, în ciuda suportului material primit de la părinți, sunt supuși, în cele mai multe cazuri, unor riscuri: neglijență sau abuz psihologic de la părintele sau tutorele care a rămas să aibă grijă de el, ori din partea persoanelor din comunitate; încărcarea excesivă cu sarcini: preluarea atribuțiilor adulților (menaj, gătit, spălatul hainelor, plata facturilor lunare etc.), creșterea și îngrijirea fraților mai mici; excludere și discriminare în mediul școlar, „copiii migranților fiind percepuți în mod diferit și fiindu-le atribuite atitudini și prejudecăți; o dezvoltare insuficientă a abilităților de viață independentă necesare pentru a face față dificultăților viitoare ca adult: independență în luarea deciziilor, încrederea în forțele proprii, abilități de management al timpului și al banilor, controlul și exprimarea emoțiilor, relaționare și comunicare etc.; abuz sexual, trafic de copii - supravegherea slabă a copiilor sau lipsa acestora pot atrage potențiali agresori sexuali, recrutori sau traficanți de copii; limitarea accesului copiilor la servicii de sănătate, educație și la beneficii sociale; îmbolnăviri - sentimentul de nesiguranță, îngrijorare, vinovăție, stresul cronic pot duce la

depresie, probleme psihosomatice, tulburări de alimentație, somn și comportament.” (Turchina, T., 2017, p. 10).

1.3. Nevoile copiilor rămași acasă fără unul sau ambii părinți

Toți copiii au aproape aceleași necesități, oriunde s-ar afla părinții, iar satisfacerea acestora contribuie la dezvoltarea sănătoasă a acestora. Unele nevoi sunt mai accentuate în cazul copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate: nevoia de afecțiune, acceptare, aprobare, protecție, siguranță și reziliență în urma traumei separării de părintele sau părinții plecați la muncă în străinătate. Lipsa interacțiunilor directe și apropierei, sentimentele de tristețe, dor și singurătate, accentuează nevoile copilului: nevoia de protecție și de siguranță. Prosperitatea economică nu arată ceea ce numim protecția și securitatea copilului; prin faptul că copilul gestionează o bunăstare economică, nu semnifică că el are și un atașament securizant în relația cu părinții săi. Copilul are nevoie de legături emoționale puternice, directe și care au caracter de continuitate cu părinții săi, simte nevoia supravegherii, nevoia de reguli, de ghidare, asigurându-i securitatea vieții.

Nevoia de afecțiune și dragoste. Lipsa acestor afecțiuni părintești împing copilul să caute persoana sau obiectul care-i va suplini nevoia de atenție afectivă, asigurându-i confortul emoțional. Copii doresc ca afecțiunea să fie dovedită în cuvinte dar și în comportament. Copii simt nevoia să li se arate că sunt iubiți și doriți pentru ceea ce sunt, nu pentru ceea ce fac sau nu fac.

Nevoia de atașament. Acest lucru semnifică să fii în stare să cauți atașament și contact de la persoana apropiată atunci când ești într-o situație nesigură. Copilul care nu are parte de atașamentul părintesc are toate șansele să se atașeze de alte persoane sau obiecte crezând că acestea vor fi receptive, disponibile și îl vor ajuta ori de câte ori are nevoie.

Nevoia de comunicare. Copilul dorește să fie înțeles, ascultat, găsind în părinți sprijin în luarea deciziilor. Copilul simte nevoia unei comunicări deschise, fără a fi criticat sau blamat. Copilul dorește să exprime prin cuvinte trăirile și emoțiile sale. Îndeplinirea acestor nevoi îl ajută la a se cunoaște pe sine, la formarea imaginii și a identității de sine, la dezvoltarea lumii care îl înconjoară, cu bune și cu rele. Comunicarea îl ajută pe copil să învețe să caute și să ceară ajutor dacă este pus în circumstanțe de risc sau periculoase.

Nevoia de acceptare și aprobare poate fi îndeplinită prin mesaje de prețuire și valorizare, care au efect mare în ceea ce privește dezvoltarea imaginii și încrederii de sine pozitive.

Nevoia de stimulare, încurajare și apreciere. Prin obținerea unor rezultate bune, fiecare copil simte nevoia ca și succesele mici să îi fie apreciate. Toți copiii doresc să li se spună că ceea ce realizează este valoros.

Nevoia de a avea o familie. Stabilitatea familiei este o îngrijorare mare care îi preocupă pe copii, iar în situația în care părinții sunt plecați, copilul dorește să simtă și să știe că

apartine unui grup în care există dragoste și armonie, înțelegere și răbdare, iar neîndeplinirea acestor nevoi creează conflict în imaginea a ceea ce reprezintă familia.

Nevoia de informații. Copilul trebuie să fie informat dinainte atât de plecarea propriu-zisă, cât și despre schimbările ce vor surveni după plecarea părintelui/părinților: cu cine, cum și unde va trăi, rolul pe care îl va avea tutorele în viața lui, cine îl va îndruma la școală, cine se va ocupa de petrecerea de ziua sa de naștere, de la cine să ceară ajutor în caz de nevoie, etc.

Comportamentele îndoielnice nu ar trebui să schimbe viziunea persoanei adultă față de copil, ci trebuie să fie un avertisment pentru a înfăptui acțiuni de intervenție și prevenire.

1.3.1 Comportamente ce ar putea informa despre nevoile nesatisfăcute

Mediul familial este foarte important, acesta participă pozitiv sau negativ în demersul de creștere a unui copil. Percepția celor mici dar și a adolescenților, despre părinții simbolizează sprijinul necondiționat din toate activitățile. Pentru copii părinții simbolizează ajutorul sigur în cazul în care se întrezăresc luarea unor hotărâri importante din viața lor. Suportul și sprijinul acordat sunt foarte importante dar comunicarea este nevoia care primează și pe care o resimte un copil în lipsa părinților. Părinții, în special mamele, se străduiesc să comunice cu copii, să fie aproape de ei, să-i protejeze sprijinindu-i în rezolvarea problemelor care apar. De aceea, în special fetele, percep că nu au cu cine comunica în lipsa mamei și devin interiorizate și izolate. Copiii simt lipsa părinților și în clipa când sunt încărcăți cu grijile gospodărești. Chiar dacă acești copii rămân cu tatăl, sau cu o altă rudă, sau chiar singuri, unii dintre ei trebuie să preia o mare parte din treburile gospodărești.

Cercetări precum „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă”, realizat de Fundația Salvați Copiii, au evidențiat faptul că „pe perioada cât părinții sunt plecați peste hotare pentru a munci, copiii rămân de cele mai multe ori în grija unor membrii ai familiei extinse – fie în grija bunicilor, fie în grija altor rude apropiate (mătușă, unchi etc.), iar în acest context multe dintre nevoile resimțite de copii, ca cele de suport, sprijin, comunicare și îngrijire pot fi într-o anumită măsură suplinite/ împlinite de către aceștia. Există însă cazuri, în care copiii care au depășit o anumită vârstă, 13-14 ani, rămân să se îngrijească singuri având sprijin parțial sau deloc din partea unui adult (fie rudă, vecin sau o cunoștință apropiată a părinților). În aceste situații copiii aflați în plină adolescență pe lângă faptul că preiau aproape toate sau chiar toate grijile gospodărești și acolo unde este cazul, preiau și activitățile de îngrijire a celor mici, nici nu beneficiază de suport și sprijin din partea unui adult.” (Munteanu, M., Tudor, E., Alexandrescu, G., 2007, p. 15-16).

Circumstanța în care copiii stau un anumit timp fără existența unui părinte sau a unui bunic care să îi elibereze de activitatea casnică, să îi supravegheze, să îi protejeze, în

special la nivel emoțional în acțiunile pe care le desfășoară, a confirmat faptul că acestea au efecte negative atât la nivel emoțional, cât și la nivel comportamental.

Broșura „Familii fără hotare: Copii rămași acasă? Părinți plecați în străinătate? Răspunsuri pentru profesioniști” a sesizat faptul că la copiii rămași acasă, datorită nevoilor nesatisfăcute, apar comportamente problematice: „la copiii rămași singuri există cazuri de izolare; agresiune verbală sau fizică; scăderea motivației; îmbolnăviri frecvente; absențe nemotivate; stări depresive; dezinteres față de imaginea fizică; comportament excentric; comportament conflictogen; scăderea capacității de concentrare; iritabilitate; sentimente frecvente de frustrare, furie; ostilitate față de cei din jur; frici și îngrijorări intense etc.” (Turchina, T., 2017, p. 12).

Dintre efectele la nivel comportamental în cercetarea „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă” se amintesc: „abandon școlar (tendință întâlnită majoritar în rândul băieților); participare școlară scăzută (absenteismul este des întâlnit printre minorii adolescenți rămași singuri acasă fără o supraveghere constantă din partea unui adult); izolare și comunicare slabă atât cu ceilalți copii, cât și cu învățătorii sau profesorii; tendință de asociere cu grupuri deviante, uneori chiar infracționale (întâlnită în principal în rândul băieților); risc de consum de droguri” (Pop, Irimia, M., 2009, p. 17). Aceeași cercetare relevă faptul că la nivel emoțional, acești copii se simt: „lipsiți de speranță, de certitudinea unui viitor împlinit și fericit; fără niciun fel de susținere și încurajare în orice activitate de participare (includem aici și participarea la educație); fără susținere în perioadele considerate a fi decisive pentru ei (de ex. examenul de admitere la liceu, bacalaureat, alegerea unei facultăți); în majoritatea timpului, retrași și cu tendințe de izolare, lipsiți de dorința de a comunica cu ceilalți” (Pop, Irimia, M., 2009, p. 16). Rezultatele studiului au mai demonstrat și că efectele la nivel comportamental, dar și psihic, se găsesc într-o oarecare măsură și la minorii care sunt în îngrijirea unui adult sau locuiesc cu o rudă și nu regăsesc ajutor real în aceștia. La adolescenți, în special, lipsa părinților este o ocazie de a-și exprima libertatea și ajung în situații de risc precum abandonul școlar sau în grupuri mai puțin dezirabile social. „Rezultatele calitative ale studiului de față au evidențiat faptul că efectele, atât la nivel psihic, cât și comportamental, se regăsesc într-o anumită măsură și la minorii care deși teoretic se află în îngrijirea unui adult, adică locuiesc cu un bunic sau altă rudă, nu găsesc un sprijin real în aceștia sau mai mult, nu resimt autoritatea acestora. Mai ales printre adolescenți, lipsa părinților de acasă este un prilej de a-și exprima libertatea, ajungând în aceleași situații de risc (abandon școlar, asociere cu grupuri mai puțin dezirabile social). Această situație se întâlnește mai ales printre tinerii adolescenți, asupra cărora bunicii sau alte rude au un control foarte scăzut.” (Pop, Irimia, M., 2009, p. 18). Este cunoscut faptul că interacțiunea copiilor cu bunicii pe perioada în care părinții lipsesc, a fost înțeleasă diferit, în funcție de sexul și vârsta copilului: „bunicii reușesc să comunice mai bine cu cei mici sau cu fetele, care emoțional sunt mai apropiate de ei și mai slab cu adolescenții băieți asupra cărora nu mai reușesc să se impună / nu reușesc să

aibă autoritate sau să comunice în majoritatea cazurilor. Pe lângă percepția asupra diferenței de valori, copii resimt nevoia unor persoane mai active lângă ei, a unor persoane care să se joace, să discute mai mult cu ei, să se plimbe și să facă excursii în natură, să iasă la iarbă verde etc., nevoi care în cele mai multe dintre cazuri nu pot fi îndeplinite de bunici atât din cauza vârstei mai înaintate cât și a stării precare de sănătate.” (Pop, Irimia, M., 2009, p. 21).

Despre problemele copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate și în lucrarea realizată de Asociația Alternative Sociale „Metodologie asistența socială, psihologică și juridică a copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate” se specifică faptul că dintre problemele cele mai importante cu care se confruntă deseori copilul ai cărui părinți sunt plecați peste hotare la muncă, este că copilul rămâne fără sprijinul părintesc sau fără o persoană responsabilă cu creșterea, îngrijirea și supravegherea copilului sau, care să aibă putere de reprezentare legală a copilului. „Considerăm că în aceste situații o prioritate o reprezintă rezolvarea problemei responsabilității privind supravegherea, creșterea, îngrijirea și reprezentarea copilului, inclusiv prin luarea unei măsuri de protecție specială, respectiv plasamentul (în familia largită etc.). Plasamentul creează obligații și responsabilități referitoare la îngrijirea copilului. Permite reprezentarea acestuia în fața autorităților, inclusiv pentru realizarea actelor de identitate, înscrierea în sistemul de învățământ sau realizarea unor intervenții medicale.” (Luca, C., Gulei, A. S., Azoitei, N. D., 2007, p. 11).

Legătura care se realizează între copiii rămași acasă și părinții plecați este foarte importantă, contribuind la dezvoltarea psiho-emoțională a copiilor. Dacă relația stabilită cu copii este deschisă, sinceră și apropiată, ajută la încrederea pe care aceștia o investesc în adulți și chiar la a avea o viziune optimistă asupra viitorului propriu. Astfel, dacă părinții sunt plecați o durată mai îndelungată de timp, acești copii nu au senzația ca a unui copil abandonat și fără speranțe în viitor. Efectele se observă la nivel comportamental. Concluzia la care au ajuns specialiștii care au realizat cercetarea „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă” în legătură cu importanța comunicării sincere dintre părinții plecați și copilul rămas este următoarea: „important este ca părintele să stabilească o comunicare sinceră în care să ia în considerare părerea copilului, să nu îl mintă sau să îl amâne, ignorând capacitatea lui de a înțelege anumite situații. Cele mai bune relații, bazate pe încredere, se stabilesc atunci când copilul știe clar situația în care se află părinții lui, în care copilul, în funcție de capacitatea lui actuală, participă la deciziile pe care le iau părinții în legătură cu el, de asemenea este foarte important ca această comunicare care se stabilește între copii și părinți să fie constantă. S-a evidențiat faptul că o comunicare care nu decurge în mod constant creează sincope și goluri în relația dintre aceștia. Copiii, se îndepărtează astfel de părinți, fără a găsi nici un sprijin în aceștia. Mai mult, pentru actualii adolescenți și tineri lipsa unei comunicări constante până în prezent îi face să se simtă chiar mai puțin confortabil lângă părinți în situația unei reîntâlniri.” (Pop,

Irimia, M., 2007, p. 25-26). Și în ceea ce privește bunăstarea și sănătatea copilului, cercetarea a arătat faptul că modul în care se hrănesc copiii, calitatea hranei și accesul la serviciile de sănătate, sunt o problemă majoră în rândul acestor copii: „Rezultatele cercetării calitative au pus în evidență faptul că o parte dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate se hrănesc necorespunzător. Pentru cei ce rămân să se îngrijească singuri este cel mai greu, ei trebuie să își pregătească hrana fără ajutorul nimănui. Majoritatea din cadrul acestei categorii nu își pregătește mâncarea în mod regulat acasă, alegând mâncarea tip fast-food, sau cea semi preparată” (Pop, Irimia, M., 2007, p. 27). De cele mai multe ori pregătirea mesei rămâne în seama adolescenților, atât în cazul în care cea care a plecat este mama, cât și în cazul în care adolescențele rămân singure, numai cu frații. Pregătirea mesei ajunge să fie o problemă dacă se întrepătrunde cu alte activități, consumă din timpul alocat temelor și nu mai există timp liber.

Dacă istoria migrației internaționale nu este un fenomen nou în România, transnaționalismul migrant, a dobândit în epoca digitală, calități noi. Tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC), accesibile pe scară largă, sunt la originea dinamicii și a schimburilor fenomenelor transnaționale neprevăzute care sunt ancorate pe un regim permanent de „téléprésence”. Mihaela Nedelcu în lucrarea „Les migrants roumains online : identités, habitus transnationaux et nouveaux modèles du lien social à l'ère du numérique” susține că odată cu pătrunderea acestor TIC în toate domeniile vieții sociale, „modul în care indivizii se situează și percep poziția de care aparțin în lume se schimbă semnificativ. În acest fel, internetul facilitează co prezența actorilor mobili în mai multe locuri și creează începuturile apariției habitusului transnațional, creând noi moduri de comunicare de la distanță. Ca urmare, revoluția digital accelerează o transformare profundă a societății și contribuie la o „Cosmopolitanizare a societăților naționale”. Ea produce și noi forme de identificare, apartenență și participare care provoacă unele modele și teorii de migrație curentă. Internetul devine, într-un context migrat, un instrument de inovare socială cu entități dialogice. Pe de-o parte, acestor migranți, permițându-le să respecte valorile cosmopolite, să dezvolte identități determinate și biografii, pe de altă parte, TIC este un nou caz de topire socială cu noi modalități de a „trăi împreună” și de a acționa de la distanță în timp real, întărind astfel menținerea legăturilor cu țara de origine”. (Nedelcu, M., 2010, p. 50-51).

Efecte negative asupra copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate s-au văzut și în privința educației școlare, mai ales la copiii în cazul cărora ambii părinți sunt plecați la muncă în altă țară, aceștia rămânând în grija bunicilor sau în grija unor rude sau cunoștințe, justificarea pentru a învăța și a merge la școală este relativ scăzută și are efecte asupra rezultatelor școlare. „Această situație pare a se întâlni atât la cei mai mici, din ciclul primar și gimnazial cât și la cei mai mari. Scăderea interesului pentru activitatea de învățare la cei mici provine din faptul că pentru ei, motivația de a merge la școală și a învăța este încă exterioară, părinții fiind cei care îi motivează și asistă în această activitate.

S-a observat faptul că rezultatele școlare ale celor mai mici (ciclul primar și gimnazial) sunt puternic influențate de atitudinea și grija purtată acestui aspect de către părinții plecați la muncă în străinătate. În cazul în care părintele nu comunică, sau comunică foarte rar cu copilul rămas acasă, acesta nu se simte în nici un fel motivat de a învăța și de a participa la activitățile școlare. De aceea rezultatele acestora sunt mai proaste, fapt datorat și unei scăderi a atenției în general.” (Pop, Irimia, M., 2007, p. 29). În rândul tinerilor, a adolescenților, prin lipsa unei susțineri și a unui control permanent în activitatea școlară, s-a demonstrat faptul că rezultatele sunt negative în ceea ce privește importanța acordată școlii. „Rămași fără atenția părinților, unii dintre ei ajung în situația de a abandona școala în detrimentul altor activități percepute a fi mai motivante pentru ei în prezent: o mică afacere din care câștigă anumite sume de bani, asocierea cu anumite grupuri etc.” (Pop, Irimia, M., 2007, p. 30-31). Cât despre dreptul la opinie și la participare în legătură cu deciziile care îi afectează și îi privesc și pe copii, cercetarea a evidențiat faptul că nu sunt respectate aceste drepturi de către părinți decât în măsură foarte mică. Părinții își informează copiii despre deciziile pe care le iau abia după o anumită vârstă, de obicei abia când aceștia ajung aproape de maturitate. „Părinții consideră că ei știu mai bine ceea ce este bun sau rău pentru propriul copil, fiind mai puțin receptivi și atenți la ceea ce acesta ar putea gândi și spune. În acest sens, majoritatea copiilor intervievați, de diferite vârste, nu au luat parte la decizia părintelui / părinților de a pleca pentru a munci în străinătate. Cei mai mulți dintre cei cu vârste mici, 8-12 ani, s-au dovedit a nu fi nici măcar anunțați de plecare decât ulterior, după ce aceasta avusese loc.” (Pop, Irimia, M., 2007, p. 32).

Și rezultatele studiului despre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate realizat de „Asociația Alternative Sociale” în anul 2008 „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate” au evidențiat faptul că plecarea părinților a avut efecte negative și în rezultatele școlare a copilului, iar în unele cazuri acesta având probleme și cu poliția.” Îngrijorător este faptul că 2% dintre gospodăriile cu actuali migranți menționează că cel puțin unul dintre copii a renunțat să mai meargă la școală, această situație fiind mai frecventă în cazul familiilor cu mame plecate (5%). În 0,4% dintre cazuri, adulții afirmă că unul dintre copiii din familie a avut probleme cu poliția, deoarece a comis o infracțiune. În cele mai multe dintre situații, plecarea mamei exacerbează aceste efecte asupra comportamentului copilului: în 50% din cazuri se menționează suferința copilului, în 16% din cazuri copilul a devenit mai închis în sine, performanțele școlare au fost afectate în 14% din cazuri, iar în 2% din cazuri unul dintre copii a comis o infracțiune.” (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. 27). Deși unii părinți fac eforturi pentru a-i susține financiar pe copiii cu rezultate slabe la școală și le plătesc meditații, sunt și unele cazuri în care părinții se gândesc că copilului pur și simplu nu îi place școala: „Absența părinților din gospodărie își pune amprenta asupra performanțelor școlare sau chiar asupra participării școlare a copilului. Astfel, deși în unele cazuri părinții fac eforturi de a-și susține copilul prin meditații și a-l sprijini pentru a obține performanțe școlare, sunt și cazuri în care părinții se resemnează cu ideea că pur și simplu

copilului nu prea îi place cartea. Astfel se ajunge în situații în care, în lipsa mamei copilul acumulează una sau mai multe corigențe (8%), are absențe nemotivate (8% dintre cei cu mama sau tatăl plecat) sau are probleme la școală cu alți copii agresivi (8% dintre cei cu mama plecată)". (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. 32).

Legat tot de problema migrației, în ultimii ani, în România s-a format o nouă tendință: unii dintre migranți se întorc acasă cu intenția de a rămâne. Acest fenomen se numește „întoarcerea migrație „sau” remigrație” și a fost inițial studiat ca un proiect de viață. Florentina Scârnci Domnișoru și Codrina Csesznek au realizat o cercetare având ca obiectiv descrierea procesului de migrație și revenirea migranților la comunitatea originală. Autorii se concentrează pe schimbările de identitate cu care se confruntă membrii comunității care au revenit din Italia, realizând studiu de caz instrumental în Drăguș, județul Brașov, unde au efectuat observații ample, identificând toate persoanele care au revenit permanent din Italia și au studiat efectele percepute ale experienței lor de migrație. Participanții la acest studiu au crezut inițial că nu au cauzat probleme în țara în care trăiau și chiar dacă au fost lăudați de localnicii de acolo, ulterior, au simțit de multe ori că au fost tratați ca și intruși. Mulți dintre respondenți au relatat experiențe cu discriminare. Unii dintre participanți au fost lăudați la locul de muncă: „voi băieții români, văd că sunteți muncitori și responsabili”, copiii au fost lăudați la școală: „profesorii au spus: uite, chiar dacă este român și nu italian, a învățat limba și lecția”. Ei au reușit să se integreze cu localnicii prin cunoașterea lor, vorbind cu ei și, uneori, chiar vizitându-le casele. Cu toate acestea, atunci când un imigrant român a fost acuzat că a comis o infracțiune, au fost tratați cu totul altfel: „Încep să te bănuiesc rapid despre asta și asta pentru că ești român; aceste lucruri nu sunt ok”. (Scârnci Domnișoru, F., Csesznek, C. 2017, p. 90). Imigranții au simțit că au fost etichetați, li s-au atribuit comportamente nedorite (bazate numai pe naționalitate sau statutul de emigrant „fiind un migrant” este adesea o identitate negativă impusă de cultura dominantă). Rezultatele studiului au arătat că mijloacele de construire și exprimare a identității lor au fost restricționate „este greu să stăpânești limba și prezintă un handicap grav; locurile de muncă disponibile blochează avansarea lor ierarhică și nu au nici un mijloc de a-și dovedi competențele. Identificarea de la egal la egal este realizată prin mijloace de etichetare. Italienii au comparat interviuații cu alți români mai degrabă decât să încerce să-i distingă pe aceștia ca indivizi: nu au părut interesați de membrii familiei românilor care au rămas în România, nu păreau să ia în considerare ceea ce i-ar fi putut forța pe participanți să decidă să emigreze și, de asemenea, nu păreau să ia în considerare faptul că persoanele intervievate ar dori să se întoarcă acasă pentru vacanțe pentru a-și petrece timpul cu cei dragi”.(Scârnci Domnișoru, F., Csesznek, C., 2017, p. 94).

1.4. Lucruri pe care părinții și copiii trebuie să le facă împreună, înainte de a pleca, pentru prevenirea consecințelor negative ale despărțirii

Conform „Manualului pentru profesioniști care lucrează cu copiii rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate” sunt anumite lucruri pe care părinții ar trebui să le realizeze împreună cu copiii, înainte ca aceștia să plece peste hotare, prevenind efectele negative ale despărțirii. Aceștia ar trebui să discute și să stabilească: „motivul plecării și decizia că pleacă mama și/sau tatăl; modul în care copiii vor avea grijă de frații care rămân acasă; în grija cui rămâne copilul, care va fi relația cu persoana de îngrijire și ce atitudine să aibă față de aceasta; cum să facă mâncare, să se alimenteze corect, să fie atenți la termenul de valabilitate al produselor; care sunt regulile de igienă și cum să le respecte; cum să procedeze în caz de boală, cum să administreze medicamente; reguli de securitate (calamități naturale, electricitatea, focul, regulile de circulație); modul de pregătire și purtare a îmbrăcămînții de sezon; cum să distribuie banii și să economisească resursele material; cum să gestioneze timpul și să-și organizeze timpul liber; modul de întreținere a gospodăriei și de repartizare a sarcinilor între membrii familiei, între copil și persoana de îngrijire; cum să se comporte în situații neprevăzute și/sau de risc (gașcă, droguri, raporturi sexuale, relații cu persoane străine, trafic de ființe umane); cui să se adreseze atunci când au nevoie de ajutor (rude, profesori, psiholog școlar, asistent social, medic, polițist); listă cu numere de telefon ale diferitelor servicii din comunitate. Să-i asigure: despre menținerea legăturii cu membrii familiei rămași acasă pe durata plecării; că părintele plecat va trimite copilului resursele necesare; că are încredere în capacitatea copilului de a face față vieții independente; că orice dificultate poate fi depășită. Să lase: mai multe copii ale setului de documente în baza cărora părintele pleacă peste hotare (contract de muncă, pașaport, viză); datele de contact proprii în țara în care pleacă.” De toate aceste lucruri copilul ar trebui să fie informat, deoarece îi vor fi necesare și îl vor ajuta să gestioneze mai bine situația. (Luca, C., Pascaru, G., Foca, L., 2009, p. 55).

1.5. Recomandări

Cauzele migrației sunt foarte diverse. Plecarea părinților la muncă în străinătate este asociată, de obicei, cu dorința adulților de a-și îndeplini nevoile legate de familie, sănătate, casă, creșterea și dezvoltarea copiilor. Unii părinți sunt în căutarea experienței și creșterii profesionale, alții pun accent pe bunăstarea familiei. Plecarea la muncă peste hotare poate fi pe o perioadă lungă, scurtă, determinată sau nedeterminată de aceea este de preferat o colaborare cât mai strânsă între serviciile de asistență socială și familiile vulnerabile. Totuși, deocamdată colaborarea dintre serviciile de asistență socială din cadrul primăriei și comunitate este deficitară, iar rolul pe care îl are aceasta este momentan înțeles de comunitate ca fiind unul de indiferență, locul unde depui cereri pentru a primi anumite beneficii. Un pas foarte important în hotărârea celei mai eficiente tactici de acțiune este estimarea nevoilor și situației în care se află acești copii.

Cunoașterea vulnerabilităților și a necesităților asociate cu plecarea părinților, este un mod de identificare și găsirea soluției ideale fiecărei situații.

În studiul „Efectele migrației: copiii rămași acasă” realizat de „Fundatia SOROS” specialiștii consideră că pentru o gestionare eficientă a acestui fenomen, migrația, „este necesară elaborarea și implementarea unor politici publice coerente prin care să fie identificați și monitorizați copiii aflați în situație de risc, concomitent cu mărirea capacității rețelei de asistenți sociali la nivel local. Copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate trebuie considerați în situație de risc. Un element important al noilor politici ar trebui să fie întărirea legăturii între școală și sistemul de asistență socială prin definirea unor proceduri eficiente de transfer a informațiilor de la învățători, diriginți și psihologi școlari către asistenți sociali și în sens invers. Este important să fie găsite soluții pentru rezolvarea crizei de psihologi școlari din școlile românești, mai ales din cele din mediul rural.” (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., 2007, p. 12).

În Broșura „Familii fără hotare: Copii rămași acasă? Părinți plecați în străinătate? Răspunsuri pentru profesioniști” se recomandă ca specialiștii care se ocupă de acești copii, să țină cont de aspectele următoare pentru a înțelege mai bine copii rămași acasă și experiența trăită de ei: „Copilul mic sau mare, nu poartă nici o vină pentru condițiile existențiale, care au determinat părinții să ia calea muncii în străinătate; Copiii nu sunt responsabili pentru decizia luată de părinți; Copiii nu au competențele psiho-sociale suficient de dezvoltate, pentru a face față valului de emoții asociate cu plecarea părinților, pentru a-și gestiona viața de zi cu zi, pentru a-și asuma responsabilități ce depășesc potențialul fizic și psihic. De aceea, deseori, copiii dezvoltă reacții psiho-traumatizante sau reacții dezadaptative la stres, cum ar fi: abandon școlar, izolare socială, comportament agresiv sau excentric etc.; Fiecare copil suferă în felul său din cauza lipsei părinților. Unii ajung să fie triști și retrași sau sunt supărați, iritați, agitați, iar alții se revoltă împotriva celor din jur; Indiferent de vârsta și sexul copiilor, aceștia sunt frustrați și percep lipsa părinților drept o problemă, care determină maturizarea lor precoce”. De asemenea se recomandă ca copii să fie abordați și pregătiți pentru a putea face față acestei experiențe și schimbări majore din viața lui: „copiii trebuie abordați în mod individual și complex, în același timp. Reacțiile emoționale și comportamentale ale copilului depind de mai mulți factori – vârsta, nivelul de maturitate emoțională și cognitivă, vârsta la care au plecat părinții peste hotare, calitatea relației cu părinții înaintea plecării, modul în care a fost pregătit copilul înainte de plecare, perioada despărțirii, relația copilului cu tutorele” (Turchina, T., 2017, p. 5).

În urma realizării cercetării „Efectele migrației: copiii rămași acasă” specialiștii implicați în această cercetare vin cu câteva recomandări: „pentru a limita efectele negative ale migrației este necesară elaborarea și implementarea unor politici publice coerente prin care să fie identificați și monitorizați copiii aflați în situație de risc, concomitent cu mărirea capacității rețelei de asistenți sociali la nivel local. Copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate trebuie considerați în situație de risc; nu trebuie neglijată construirea unui set

de servicii sociale – plecând de la rolul școlii în comunitate – ce pot fi oferite copiilor ai căror părinți sunt plecați temporar în străinătate. Acestea ar trebui să includă consiliere specială, ajutor în procesul de învățare, condiții de petrecere a timpului liber în activități organizate în comun cu alți copii, vizite la domiciliu.” (Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M., 2007, p. 12).

Recomandările studiului „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate” sunt cu privire la demersurile deja începute de autorități, iar recomandările asupra cărora s-a hotărât depunerea efortului sunt: „Revizuirea Ordinului Secretarului de Stat al Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului 219/2006 prin consultarea tuturor actorilor publici și private cu expertiză relevantă în domeniu; Îmbunătățirea și consolidarea mecanismelor de monitorizare și de raportare la nivel local cu accent pe SPAS; Întărirea capacității serviciilor publice de asistență socială la nivel național; Creșterea gradului de informare și conștientizare a efectelor negative ale migrației asupra copiilor de către toți factorii implicați: părinți și populația în general.” (Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. VI).

Decizia luată de părinți de a pleca peste hotare este riscantă și uneori provocatoare, implică necunoaștere, cheltuieli, beneficii și schimbare. În multe dintre cazuri, părinții nu își doresc să plece peste hotare împreună cu copiii, deoarece ei intenționează să revină repede acasă sau nu au posibilitatea să facă acest lucru, astfel, copiii lor rămân în grija rudelor, bunicilor sau a altor persoane apropiate. Sentimentele de insecuritate și tulburare emoțională sunt trăite de o mare parte a copiilor ai căror părinți sunt plecați, foarte mulți copii exprimând sentimente contradictorii: aceștia sunt cuprinși de dor și tristețe pe perioada despărțirii, bucurându-se apoi la sosirea părinților acasă, ca mai târziu dorindu-și ca aceștia să plece cât mai repede, deoarece părinții sunt văzuți ca o sursă de control, de disconfort. Dacă aceste situații sunt gestionate în mod responsabil și se vor lua decizii înțelepte de către părinți, înainte de a pleca, dar și pe parcursul șederii lor acolo, nu vor apărea situații de criză ce vor marca copilăria acestor copii.

1.6. Soluții

Atât părinții copiilor plecați la muncă peste hotare cât și autoritățile au anumite responsabilități, dar în cele mai multe cazuri, părinții nu au cunoștințele necesare iar autoritățile mecanismele necesare pentru a asigura informații și a furniza date. Cercetarea „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate” realizată de UNICEF arată că „autoritățile locale se confruntă cu lipsa resurselor umane și materiale necesare gestionării fenomenului. În mod implicit nici serviciile la nivel comunitar nu sunt dezvoltate iar acolo unde s-au dezvoltat servicii, pregătirea personalului și practicile acestuia sunt deficitare, ceea ce împiedică dezvoltarea unor abilități necesare soluționării problemelor complexe comunitare.” (Toth, A.,

Munteanu, D., Bleahu, A., 2008, p. IV). Este esențial să existe o colaborare bună între părinți și autorități pentru ca acestea să poată veni în sprijinul copiilor rămași singuri acasă.

Asociația Salvați Copiii în cercetarea „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă” propune o serie de soluții care ar trebui întreprinse la nivel de direcție și autorități locale pentru a veni în ajutorul copiilor rămași singuri acasă: „Campanii de conștientizare a riscurilor la care sunt supuși copiii lăsați acasă fără îngrijire parentală atât printre părinți cât și la nivel de comunitate; Cursuri și seminarii de educație parentală organizate periodic la nivelul consiliilor locale; Existența unui consilier școlar pentru fiecare școală astfel încât acesta să poată monitoriza și acorda consiliere tuturor copiilor care se confruntă cu probleme legate de comunicare, comportament, rezultate școlare în scădere, absenteism etc.; Implicarea în mai mare măsură a ONG-urilor în furnizarea de servicii concrete destinate acestei categorii de copii; Dezvoltarea mai multor cluburi destinate copiilor cu scopul de a oferi acestora modalități benefice de petrecere a timpului liber.” (Pop, Irimia, M., 2007, p. 43).

Senatorul Elena Mitrea spunea într-un interviu acordat în anul 2012, cu privire la efectele migrației asupra copiilor rămași acasă și despre găsirea soluțiilor referitoare la aceste probleme, spunea că ar trebui o implicare mai mare din partea cadrelor didactice, a instituțiilor statului și a comunității: „Cadrele didactice, medicii de familie și preoții sunt obligați să comunice psihologului școlar sau SPAS modul comportamental adoptat de copilul în clasă și în raport cu ceilalți colegi, precum și orice deviații comportamentale suspecte care denotă afecțiuni psihice, morale sau fizice. Cadrele didactice, medicii de familie și preoții sunt obligați să anunțe imediat autoritățile dacă au luat la cunoștință săvârșirea oricărei forme de abuz asupra minorului. Cadrele didactice, împreună cu psihologul școlar, trebuie să asigure consilierea elevilor prin care să li se ofere acestora informații, sfaturi, sugestii, îndrumare astfel încât să fie redus riscul de insucces/abandon școlar. Cadrele didactice, împreună cu psihologul școlar, trebuie să identifice de timpuriu elevii cu risc de insucces școlar, astfel încât să realizeze evidențe clare cu privire la situația familială a elevilor de către școlile în care învață; Unitățile de învățământ au obligația să creeze rețele de socializare prin stimularea de prietenii între elevi care să aibă o influență benefică asupra celor predispuși la insucces școlar.” (Mitrea, E., 2012, p. 3).

2. Metodologie

2.1. Cadrul metodologic

Scopul principal al acestei cercetări a fost identificarea impactului social pe care îl are plecarea la muncă în străinătate a părinților asupra copiilor. Instrumentul de cercetare utilizat (chestionare) au operaționalizat acest obiectiv prin întrebări grupate în jurul următoarelor dimensiuni mai importante: care dintre părinți este plecat la muncă în străinătate; cu cine locuiește copilul în timpul anului școlar; care este atitudinea copiilor față de plecarea părinților la muncă în străinătate; care sunt consecințele negative asupra

copiilor prin plecarea părinților la muncă în străinătate; notele de la școală (rezultate școlare); petrecerea timpului liber; problemele cu care se confruntă (inclusiv fumatul).

Culegerea datelor a fost realizată în perioada 02.03. 2019- 15.05.2019.

2.1.1. Metoda de investigare

Metoda de investigare a fost ancheta sociologică.

2.1.2 Universul cercetării

Respondenții acestei anchete exhaustive reprezintă populația de părinți / aparținători care au în îngrijire copii ai cărui părinți / părinți sunt plecați la muncă în străinătate din instituțiile publice de învățământ din localitatea Dumbrăvița, județul Timiș. Copiii respondenților participă la cursuri la Școala generală din comuna Dumbrăvița și la Centrul de zi din comuna Dumbrăvița, județul Timiș. În această comună nu există alte instituții de învățământ în afară de acestea două.

În această anchetă nu am avut un eșantion reprezentativ statistic. Am selectat toată populația de elevi care învață în instituții de stat din comuna Dumbrăvița și care au un membru plecat la muncă în străinătate.

Ancheta sociologică prin chestionar a cuprins un număr de 54 de respondenți adulți: părinți, bunici, rude, vecini, frați și surori care au împlinit vârsta de 18 ani. În cadrul acestei anchete au participat 42 femei și 12 bărbați cu vârste cuprinse între 21 - 68 de ani. Datele obținute au fost înregistrate, tabulate, procesate statistic și după interpretarea datelor obținute s-au elaborat grafice, tabele și texte explicative ale rezultatelor obținute.

2.1.3. Instrumentul de cercetare

Instrumentul utilizat la această cercetare cantitativă a fost chestionarul sociologic care cuprinde 36 de întrebări și din care am obținut 87 de variabile.

2.1.4. Metoda de prelucrare a datelor

Datele au fost prelucrate statistic folosind softul - SPSS. Prelucrarea grafică a datelor rezultate s-a realizat utilizând MS Office (MS Excel și MS Word).

2.2. Ipotezele cercetării

I 1. Există diferențe semnificative în ceea ce privește performanța școlară a elevului cu părinte plecat la muncă în străinătate în funcție de genul părintelui plecat.

I 2. Există diferențe semnificative între acordul copilului cu plecarea părintelui și genul părintelui plecat.

I 3. Există diferențe semnificative între interesul părinților plecați în ceea ce privește situația școlară și genul părintelui plecat.

I 4. Există diferențe semnificative în funcție de genul părintelui plecat și părintele rămas în țară și timpul petrecut cu copilul.

I 5. Există diferențe semnificative în ceea ce privește interesul pentru cunoașterea cercului de prieteni și a modalităților de petrecere a timpului liber a copilului, în funcție de apartenența la un anumit sex a părintelui plecat.

3. Rezultate

Populația investigată prezintă următoarele caracteristici socio-demografice: copii respondenților au vârste cuprinse între 3 – 15 ani. În cercetarea noastră avem de-a face cu 35 de familii care au câte un copil minor, 17 familii care au câte doi copii minori și 2 familii care au câte trei copii minori. Toți respondenții au declarat că copii sunt de religie ortodoxă. Sursa de venit în majoritatea cazurilor provine din banii trimiși de persoana plecată în străinătate la muncă, alocația copilului, salariul părintelui rămas în țară, dacă lucrează, iar în cazul copiilor care locuiesc cu bunicii, și pensia bunicii.

În funcție de tipul de locuire, cu unul dintre părinți, la bunici sau la alte rude, se constată diferențe semnificative cu privire la unele problemele cu care se confruntă elevii cu unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate.

Ce membru/membrii ai familiei dvs. este plecat la muncă în străinătate? În cercetarea noastră se poate vedea că la nivelul instituțiilor de învățământ din comuna Dumbrăvița învață în proporții cvasieegale, copii cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate, copii care au mama plecată și copii care au tatăl plecat. procentul plecării unuia din părinți (mama/tatăl) este egal, 37%, iar în 26% dintre cazuri sunt plecați ambii părinți.

De cât timp este plecat/ă? În grafic se poate vedea cu procent că în cele mai multe dintre cazuri părinții sunt plecați de la 1 până la 3 ani, iar cele mai puțin frecvente sunt cazurile de părinți care sunt plecați de peste 5 ani.

„Câte persoane minore (copii) are această familie?”. În cercetarea noastră avem 35 de familii care au câte un copil minor, 17 familii care au câte doi copii minori și 2 familii care au câte trei copii minori.

În ce relație de familie va aflați cu copilul/copiii? Cei mai numeroși dintre adulții care au participat la studiu sunt cei care au în grijă un copil cu tatăl plecat la lucru în străinătate. Dintre aceștia, majoritatea sunt mamele copiilor în cauză o mare parte dintre ei sunt bunici, fiind urmați de aparținători unde mama este plecată (tați). În majoritatea cazurilor elevii rămași acasă se află în grija mamelor (37% din elevi), urmați de elevii care stau cu bunicii (28% din elevi) și elevii care stau cu tatăl, ca urmare a faptului că mama este plecată la muncă în străinătate (19% din elevi).

89% dintre respondenți afirmă că părintele sau părinții plecați la muncă în străinătate nu au urmat procedura de delegare a autorității părintești la Serviciul Public de Asistență Socială, iar 11% au răspuns afirmativ. Acest subiect este unul sensibil, sunt foarte puține

cazurile în care părintele se preocupă de acest lucru, deoarece nu au suficiente cunoștințe legislative și nu știu care ar putea fi consecințele acestui demers de delegare formală a autorității părintești către părintele sau persoana înrudită cu copilul rămas acasă.

Frecvența convorbirilor și mijloacele de comunicare cu care țineți legătura. Cea mai mare parte dintre copii cu un părinte/părinții plecați la muncă în străinătate comunică în mod direct cu aceștia o dată pe săptămână (93%) cu ajutorul telefonului fix, iar cei ce iau legătura cu părintele plecat de 2-3 ori pe săptămână (52%) comunică cu aceștia prin intermediul internetului (audio și video). Niciun copil nu comunică prin scrisori.

Care era părerea copilului / copiilor despre plecare? Din grafic se poate vedea că în proporție de 48% copilul nu a fost de acord ca părintele / părinții lui să plece la muncă în străinătate, iar în proporție de 35% aceștia nu au fost întrebați.

Mai mult de jumătate dintre respondenți 56% apreciază că au o relație bună cu copilul / copii, 33% au o relație mai puțin bună, 11% au o relație foarte bună și nici un respondent nu are o relație rea cu copilul/copii.

Respondenții au fost rugați ca la întrebările „Cum apreciați activitatea didactică desfășurată în școală?” și „Cum apreciați ca fiind colaborarea dintre părinți și cadrele didactice?” să aprecieze aspectele oferind un calificativ între 1 și 4, unde 1=rea, 2=mai puțin bună, 3=bună și 4=foarte bună. La prima întrebare 87% dintre respondenți au oferit calificativul 3 (bună), 13% - 2 (mai puțin bună) iar 1 (rea) și 4 (foarte bună) nu au răspuns nici un respondent, însemnând că majoritatea respondenților sunt mulțumiți de activitatea didactică desfășurată în școală. La a doua întrebare 80% dintre respondenți au răspuns astfel: bună (3), 20% mai puțin bună (2), și la fel ca la întrebarea anterioară nici un respondent nu a răspuns rea (1) și foarte bună (4), rezultând faptul că și la această întrebare există respondenți mulțumiți dintre colaborarea părinților și cadrele didactice.

Majoritatea respondenților (peste 80%) sunt mai degrabă mulțumiți de activitățile școlare ale copiilor și apreciază că au o relație bună cu școala. Nu am obținut răspunsuri situate pe extremele scalei, așa încât niciun părinte nu consideră că are o relație „foarte bună” sau „rea” cu școala și nici un respondent nu apreciază că activitățile școlare sunt „foarte bune” sau „rele”.

Când luați legătura cu persoana plecată, aceasta se interesează de situația școlară? Aici putem observa o situație îmbucurătoare, că 87% din părinții plecați la muncă în străinătate se interesează de situația școlară a copilului, în timp ce 13% dintre aceștia nu se interesează de situația școlară a copilului când ia legătura cu copilul.

Cine merge la ședințele cu părinții? Ca la întrebarea anterioară ce vizează preocuparea părinților în ceea ce privește școala, procentul cel mai mare 37% îl ocupă mama, urmat de procentul îngrijorător de 20% dintre cazuri unde nimeni nu merge la ședințele cu părinții, apoi urmează bunicii (19%), tata 15%, rudele 7% și vecinii cu un procent de 2%.

După plecare cum a / au fost influențați copilul / copii din punct de vedere educațional? În privința rezultatelor școlare, acestea scad în directă relație cu absența

părinților. Din graficul de mai jos se poate vedea că după plecarea părintelui / părinților, copii au fost influențați în mod negativ. 52% dintre copii au rezultate mai slabe la învățătură, în timp ce numai la 2% dintre copii rezultatele școlare au crescut.

Cine se ocupă de educația copilului / copiilor? În cazul celor care au ambii părinți plecați față de situațiile unde doar unul dintre părinți lipsește, datele noastre sunt în concordanță cu alte cercetări empirice și teoretice care susțin că în ceea ce privește supravegherea copiilor, lipsa ambilor părinți este resimțită puternic. În cele mai multe cazuri (35%) educația copiilor rămâne în grija mamei, urmat de cei care rămân cu educația în grija bunicilor (22%), apoi copiii de a căror educație se ocupă tatăl (17%), dar avem și cazuri în care de educația copiilor se ocupă vecinii (4%). Îngrijorător este și faptul că în 15% dintre cazurile de copii cu părinți plecați, nu se ocupă nimeni.

Cât timp vă petreceți pe zi cu copilul/copiii? Percepția copilului că „timpul petrecut cu părinții” este insuficient, nu este deloc falsă, mai ales atunci când cea mai mare parte dintre copii (32%) își petrec o oră/zi cu o persoană adultă, 20% dintre copii își petrec 30 de minute cu persoana adultă în grija căreia rămân, dar îngrijorător este faptul că în 11% dintre cazuri adulții nu petrec deloc timp cu copiii.

În ceea ce privește „atitudinea copilului față de dumneavoastră” la 41% dintre respondenți copii au o atitudine prietenoasă față de aceștia, 24% au o atitudine iubitoare, 13% sunt retrași, 13% sunt fricoși, 6% sunt sinceri și 4% din copii sunt temători față de adultul în grija căruia au rămas.

„Cum reacționează copilul atunci când a săvârșit o faptă rea?” Respondenții au declarat că 41% dintre copii sunt cooperanți, 22% sunt fricoși dacă au făcut ceva rău, 20% sunt indiferenți, 15% sunt izolați și 2% sunt agresivi.

Cum acționați dumneavoastră atunci când copilul / copii a / au greșit? Din răspunsuri ne dăm seama că în ceea ce privește reacția adultului față de copil, dacă acesta greșește, avem de-a face cu o situație îngrijorătoare, deoarece 61% dintre respondenți reacționează nervos, 24% au o reacție indiferentă, doar 15% sunt drăgăstoși și nici un adult nu este agresiv.

Ce activități preferă copilul? Activitățile pe care copiii le preferă sunt: sportul 33%, muzica 22%, pictatul 11% și cititul 4%. 30% dintre copii nu au activități preferate.

La ce activități extrașcolare participă copilul / copiii? Majoritatea activităților la care participă copii sunt sportive: 44% participă la fotbal, 13% la baschet, 2% la karate. Celelalte activități la care copiii participă sunt legate de artă: 20% dans, 13% pictură și 8% pian.

Copilul este inclus în programul de la centrul de zi? 67% dintre copii din Dumbrăvița care au un părinte sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate sunt incluși în programul centrului de zi din comună. Doar 33% dintre aceștia nu fac parte din programul de la centrul de zi.

Dacă da, la ce activități incluse în programul de zi participă? (în afara efectuării temelor). Copii care participă la programul centrului de zi sunt incluși în următoarele

activități: 35% fac sport, 13% picură, 11% muzică și 7 % teatru. 33% dintre copii nu participă la nici o activitate.

La ce activități extrașcolare contra cost participă copilul / copiii? Respondenții au răspuns că în proporție de 76%, copii nu participă la nici o activitate contra cost. Cei 24% care participă sunt împărțiți astfel: 8% after-school, 7% muzică, 7% sport și 2% pictură.

La întrebarea „Pentru cine credeți că este folositoare colaborarea părinți-școală?”, 76% dintre respondenți au răspuns că cel mai mare beneficiu în colaborarea dintre copil-școală este în detrimentul copiilor, apoi părinților 13% și învățător / profesor 11%. Niciun părinte nu a considerat că colaborarea părinți-școală este folositoare pentru comunitate.

Credeți că sunteți la curent cu implicarea copilului în activitățile desfășurate la școală? 43% dintre respondenți sunt la curent cu implicarea copilului în activitățile ce se desfășoară la școală, jumătate dintre aceștia 50% nu prea, iar 7% nu sunt la curent.

În ceea ce privește parteneriatul dintre școală și educația copilului: „Considerați școala un partener real în procesul de educație al copilului?, în proporție de 87% respondenții au răspuns afirmativ, 2% au răspuns negativ și 11% au spus că nu prea consideră școala ca fiind un partener real în procesul de educație al copilului.

Când au fost întrebați dacă „Considerați că puteți discuta cu învățătoarea / profesoara despre orice problemă legată de copil / copii?” ponderea celor care au răspuns afirmativ a fost de 85%, doar 15% dintre respondenți au întâmpinat dificultăți în a discuta cu învățătoarea / profesoara problemele legate de copil.

La întrebarea „Care sunt principalele dificultăți pe care le-ați întâmpinat în comunicarea cu școala / învățătoarea / profesoara?” respondenții au mărturisit în proporție de 69% că nu au avut nicio dificultate. 20% au avut dificultăți că nu li s-au comunicat destul de des rezultatele școlare, 11% dintre ei au declarat că nu au avut sprijin (înțelegere) din partea școlii / cadrelor didactice. Niciunui părinte nu i s-a vorbit urât și nici nu au fost ignorați.

Copilul / copii reclamă diverse probleme care vizează școala? O altă chestiune importantă în contextul emigrării parentale este cea a succesului școlar. Se poate observa că 89% dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate reclamă diverse probleme care vizează școala. Întrebarea care vizează diverse probleme pe care le declară elevii, după cum putem observa la următoarea întrebare, cuprinde o serie de elemente specifice nemulțumirilor elevilor: percepția că sarcinile școlare sunt prea numeroase, prea puțin timp liber, notele proaste la școală.

Care sunt problemele pe care le reclamă copilul / copii? În eșantionul nostru „sarcinile școlare” par să constituie o problemă deosebită pentru 63% dintre elevii cu părinți emigrați. Per total diferențe mai relevante sunt la trei dintre problemele evidențiate grafic mai jos: cele mai mari probleme pe care copilul le reclamă sunt că sarcinile școlare sunt prea grele / numeroase (63%), au prea puțin timp liber (61%) și notele proaste (39%).

Copilul este bine integrat între colegii de clasă? La această întrebare respondenții au răspuns pozitiv (în mare măsură / deseori) în proporție de 74%, 19% au răspuns în mică măsură/rareori, 7% în foarte mare măsură / întotdeauna și nici un respondent nu a răspuns în foarte mică măsură / deloc.

Copilul beneficiază de o educație de calitate? În mare măsură / deseori are un procent de 83%, 15% a obținut în mică măsură / rareori, 2% în foarte mare măsură / întotdeauna și nici un respondent nu a răspuns în foarte mică măsură / deloc.

Copilului i se acordă atenție și sprijin din partea cadrelor didactice (învățătoare, profesori)? 54% dintre respondenți au considerat că copilului i se acordă atenție și sprijin din partea cadrelor didactice în mare măsură/deseori, 39% în mică măsură/rareori, 5% în foarte mică măsură/deloc și 2% în foarte mare măsură/întotdeauna.

Copilului i se acordă atenție și sprijin din partea personalului nedidactic al școlii (personal medical, consilier/psiholog)? Respondenții au apreciat astfel: 54% în mică măsură / rareori, în foarte mică măsură / deloc are un procent de 35%, 11% a obținut în mică măsură / rareori, niciun respondent nu a răspuns în foarte mare măsură / întotdeauna.

Copilul participă la majoritatea activităților recreative, în pauze sau după programul educativ, împreună cu colegii săi? La această întrebare respondenții au răspuns pozitiv (în mare măsură / deseori) în proporție de 67%, 24% au răspuns în mică măsură / rareori, 7% în foarte mare măsură / întotdeauna și 2% au răspuns în foarte mică măsură / deloc.

Copilul participă la majoritatea activităților educative extracurriculare, împreună cu colegii săi (excursii, vizite, serbări, etc)? 43% dintre respondenți au răspuns că în mică măsură / rareori copilul participă la activităților educative extracurriculare împreună cu colegii săi, 30% în mare măsură / deseori, 18% în foarte mică măsură / deloc și 9% în foarte mare măsură / întotdeauna.

Copilul este tratat preferențial și i se acordă atenție suplimentară din partea cadrelor didactice? 57% dintre respondenți au răspuns că în foarte mică măsură / deloc copilul este tratat preferențial de cadrele didactice, 37% în mică măsură / rareori, 6% în mare măsură / deseori și nici un respondent nu a răspuns în foarte mare măsură / întotdeauna.

Copilul are cel puțin un prieten între colegii de clasă? În mare măsură / deseori are un procent de 83%, 13% a obținut în mică măsură / rareori, 4% în foarte mare măsură / întotdeauna și nici un respondent nu a răspuns în foarte mică măsură / deloc.

Copilul se simte în siguranță la școală? La această întrebare respondenții au răspuns 70% că în mare măsură / deseori copilul se simte în siguranță la școală, în proporție de 30% au răspuns că în mică măsură / rareori, niciun respondent nu a răspuns în foarte mare măsură / întotdeauna și nici în foarte mică măsură / deloc.

Copilul se simte încurajat și apreciat la școală? O implicare și o comunicare mai mare din partea cadrelor didactice ar fi necesară. Aceștia ar trebui să asigure consilierea elevilor și să le ofere acestora informații, sfaturi, îndrumare, astfel încât să fie reduse cazurile de

insucces și abandon școlar. Respondenții au răspuns în proporție de 52% că în mica măsură copiii se simt încurajați și apreciați la școală.

Copilul se simte fericit la școală? Unitățile de învățământ ar trebui să creeze rețele de socializare prin motivarea de a crea prietenii între elevi, care să aibă o influență benefică asupra celor predispuși la insucces școlar. Din păcate, în prezent, 65% dintre copii se simt în mică măsură fericiți la școală, 33% în mare măsură iar 2% în foarte mică măsură. Nici un copil nu se simte în foarte mare măsură fericit la școală.

În vacanțele școlare copilului îi este dor de școală? 57% dintre respondenți au răspuns că în foarte mică măsură / deloc copilului îi este dor de școală în vacanțele școlare, 39% în mică măsură / rareori, 4% în mare măsură / deseori și nici un respondent nu a răspuns în foarte mare măsură / întotdeauna.

În prezent copilul se confruntă cu unele probleme? Problema controlului parental se pune și în cazul „problemelor cu care se confruntă copiii”. Un număr destul de mare de părinți / supraveghetori (39%) în grija cărora au rămas copiii în urma plecării unuia sau ambilor părinți la muncă în străinătate nu știu dacă copilul se confruntă cu probleme. Îmbucurător este faptul că numai 9% dintre aceștia au declarat că elevii se confruntă cu unele probleme în timp ce 52% au declarat faptul că copilul / copiii lor nu se confruntă cu nici o problemă.

Cu care dintre aceste probleme se confruntă copilul/copiii? Cele mai mari probleme, de care știu părinții, este chiulitul de la școală (9%), fumatul (7%) și anturajul prost (6%). Nici un copil nu are probleme, sau nu știu părinții, cu drogurile și alcoolul. Chiulitul și apoi abandonul școlar, în mediul rural, se întâlnesc nu numai din cauza absenței și lipsei controlului părinților, ci și din cauza sarcinilor gospodărești la care participă copiii. Rezultatul nostru nu poate confirma o asociere directă între migrarea părinților și chiulitul de la școală, dar poate confirma că lipsa părinților din cadrul gospodăriei face ca ocolirea școlii să fie întâlnită mai frecvent și are capacitatea de a influența și afecta rezultatele școlare.

Cunoașteți cercul de prieteni al copilului/copiilor? 76% dintre respondenți cunosc prietenii copilul iar 24% au mărturisit că nu cunosc care sunt prietenii cu care își petrece timpul liber copilul.

A preluat copilul vreo sarcină în cadrul gospodăriei în ceea ce privește activitățile casnice? La itemul „preluarea sarcinilor gospodărești de către copii” avem un număr destul de mare de cazuri 67%, în care copii au preluat sarcini în cadrul gospodăriei. „Timpul liber” prea puțin este perceput și din cauza preluării unor sarcini gospodărești. Realitatea, este una tristă, mai ales în mediul rural. O serie de studii din țara noastră arată că, în unele gospodării din mediul rural, plecarea unuia sau a ambilor părinți la muncă peste hotare corespunde cu o supraîncărcare cu diferite sarcini a copiilor rămași acasă. Aceste sarcini fiind de regulă ale femeilor, îndeplinirea lor de către copiii care rămân cu tatăl sau în grija bunicilor, nu este deloc de neglijat, intrând chiar în aria muncilor copiilor.

Care dintre aceste sarcini a preluat copilul / copiii? Problema lipsei unuia sau ambilor părinți se pune și când vine vorba de preluarea sarcinilor din cadrul gospodăriei. Mai mult de jumătate dintre copii se ocupă de treburile casnice precum: curățenia casei (46%), cumpărăturile curente (41%) și îngrijirea animalelor (41%), 7% se ocupă cu îngrijirea fraților mai mici, iar 4% cu cumpărăturile curente. Niciun copil nu se ocupă cu spălatul și călcatul hainelor.

În ceea ce privește numărul persoanelor care locuiesc în aceeași gospodărie cu copilul: „Câte persoane locuiesc în aceeași gospodărie / casă / apartament cu copilul / copiii?” avem următoarea situație: 1 caz în care copilul locuiește cu încă o persoană, 14 cazuri în care copilul locuiește cu încă două persoane, 18 cazuri în care copilul locuiește cu încă trei persoane, 13 cazuri în care copilul locuiește cu încă patru persoane, 7 cazuri în care copilul locuiește cu alte cinci persoane și 1 caz în care copilul locuiește cu încă șase persoane.

Ultima instituție absolvită de dv. „Lipsa interesului față de școală se asociază cu sărăcia, dar și cu nivelul de educație al părinților”. Situația este evidentă în ceea ce privește supravegherea părinților în implicarea școlară a copilului, cât și asupra păstrării sau pierderii încrederii și gândirii pozitive despre școală. Aceste cauze se datorează și nivelului mediu sau scăzut de educație al părinților (57% au studii gimnaziale), aceștia neîndeplinindu-și funcția de susținător și suplinitor al școlii și formare a copilului pentru viața de adult.

Genul dumneavoastră. Din graficul de mai sus se poate vedea că procentajul este mare dintre respondenți sunt de sex feminin (78%), și doar 22% dintre respondenți sunt de sex masculin, ceea ce denotă că partea feminină (mamele, bunicile, mătușile, etc.) este mai implicată în educația copiilor decât partea masculină.

Pentru testarea ipotezelor a fost efectuat T teste pe fiecare variabilă, iar rezultatele sunt următoarele:

ipoteza 1: „Există diferențe semnificative în ceea ce privește performanța școlară a copilului cu părinte plecat la muncă în străinătate este în funcție de genul părintelui plecat” se confirmă, adică există diferențe semnificative între genul părintelui plecat și anume: $M(M1=1.55; SD=0.887)$ și $T(M2=2.6; SD=0.821)$, rezultând o diferență dintre medii de 1.05. Media de 2.6 obținută de tați însemnând că nu au fost influențați în nici un fel copii din punct de vedere educațional prin plecarea tatălui la muncă în străinătate. Din media de 1.55 obținută de mame rezultă că copiii au fost influențați din punct de vedere educațional prin plecarea mamei la muncă în străinătate.

Lipsa controlului din partea părinților și motivația mai scăzută de a „demonstra” calități extrașcolare este, probabil, mai redusă în absența părinților. În privința rezultatelor școlare, acestea scad în directă relație cu absența părinților. După plecarea părintelui / părinților, copii au fost influențați în mod negativ în ceea ce privește rezultatele școlare. Mai mult, în cazul în care mama este plecată, performanțele școlare ale copilului scad.

Nu se confirmă ipoteza 2: „Există diferențe semnificative între acordul copilului cu plecarea părintelui și genul părintelui plecat”, așadar există diferențe între medii, dar nu sunt semnificative în funcție de genul părintelui plecat (mama/tata) în ceea ce privește părerea copilului/copiilor despre plecarea părintelui/părinților: $M(M1=2.05; SD=0.826)$ și $T(M2=2.4; SD=0.681)$ rezultând o diferență dintre medii de 0.35, $p=0.152$, $p>0.05$, deci rezultă faptul că ipoteza se infirmă. Majoritatea copiilor, dintre cei care au fost întrebați dacă sunt de acord ca părintele / părinții să plece la muncă în străinătate nu au fost de acord cu plecarea, fie că era mama cea care pleca, fie că era tatăl.

Ipoteza „Există diferențe semnificative între interesul părintelui plecat în ceea ce privește situația școlară și genul părintelui plecat” se confirmă deoarece există diferențe semnificative în funcție de genul părintelui plecat (mama / tata) în ceea ce privește interesul pentru situația școlară a părintelui plecat când acesta lua legătura cu copilul rămas acasă: $M(M1=1; SD=0)$ și $T(M2=1.35; SD=0.489)$, diferența dintre medii fiind de 0.35, $p=0.005$, $p<0.05$. Așadar, rezultatul nostru confirmă o asociere directă semnificativă între genul migrării părinților și interesul părintelui plecat în ceea ce privește situația școlară. Mama se interesa de situația școlară când lua legătura cu copilul, pe când tații, o parte se interesau, o parte nu. Rezultatul nostru poate confirma o asociere directă între migrarea părinților și influența pe care o are plecarea asupra rezultatelor școlare și poate confirma și că lipsa părintelui din cadrul gospodăriei aduce cu sine riscul scăderii performanței școlare la copiii aflați în această situație.

Ipoteza „Există diferențe semnificative în funcție de genul părintelui plecat și părintele rămas în țară și timpul petrecut cu copilul” nu se confirmă, deoarece există diferențe între medii, dar nu sunt semnificative în funcție de genul părintelui plecat (mama / tata) în ceea ce privește durata de timp petrecută pe zi împreună, părintele și copilul/copii rămași acasă $M(M1=3.15; SD=1.268)$ și $T(M2=2.85; SD=1.309)$ rezultând o diferență dintre medii de 0.3, $p=0.466$, $p>0.05$ deci rezultă faptul că ipoteza se infirmă. Mamele își petrec în medie aproximativ 2/3 ore pe zi cu copii în timp ce tații își petrec în medie aproximativ 1/2 ore pe zi cu copii.

Percepția copilului că „timpul petrecut cu părinții” este insuficient, nu este deloc falsă, mai ales atunci când o mare parte dintre copii petrec puțin timp cu părinții.

Proportional cu lipsa atenției parentale, întâlnim frecvent și alte asemenea comportamente de risc.

Ipoteza „Cunoașterea cercului de prieteni a copilului este în funcție de genul părintelui plecat / părintelui rămas” nu se confirmă, deoarece există diferențe între medii, dar nu sunt semnificative. $M(M1=1.35; SD=0.489)$ și $T(M2=1.10; SD=0.308)$ rezultând o diferență dintre medii de 0.25, $p=0.062$, $p>0.05$, deci ipoteza se infirmă. Cunoașterea cercului de prieteni a copilului nu este în funcție de genul părintelui plecat (mama / tata).

4. Concluziile și deschideri viitoare

Libera circulație este favorabilă pentru economia tuturor statelor membre oferind cetățenilor UE o șansă pentru dezvoltarea economică, profesională și personală, dar realitatea a demonstrat că efectele pozitive sunt reduse de efecte secundare negative ale migrației, printre care: condițiile de viață nesigure în care trebuie să trăiască copiii care rămân în țara de origine, în urma migrării părinților. Migrația contribuie și la reducerea sărăciei, în schimb pentru copiii care rămân acasă, există și o fațetă negativă, ce include riscul unor neajunsuri în ceea ce privește îngrijirea, sănătatea mintală și fizică, cum ar fi: depresia, utilizarea timpului liber inadecvat pentru dezvoltare și joacă, lipsa educației prin participarea redusă la școală, malnutriție și chiar riscul de maltratare a copiilor.

Efectele negative observate asupra dezvoltării viitoare a familiei sunt: stare de neliniște datorită schimbării mediului; rata de divorț mai mare datorită mediului conflictual din familie; transformarea noțiunii de familie; majoritatea persoanelor care pleacă în străinătate ajung să își dorească altceva de la relația de cuplu.

Fiecare persoană are dreptul să își construiască propriul destin. Fiecare om este liber de a-și decide viitorul și modul în care își propune să-și îndeplinească dorințele și scopurile vieții. „Concluzia este că apare necesitatea analizei profunde și combinate a efectelor pozitive și negative ale migrației la nivel individual, familial și comunitar. La nivel individual, emigrarea economică, chiar dacă este temporară, pentru muncă și în același timp circulatorie, a produs rezultate pozitive pentru familii, gospodării, societate, în privința veniturilor, specializării și modernizării capitalului uman și contribuțiilor din sfera mentalității. Migrația apare ca forța generatoare de oportunități, în schimbarea de la producția agricolă de subzistență, familială, la cea aducătoare de venituri și generatoare de consum. Rezultatul este obținerea unei plase de siguranță dinspre cel plecat spre familie, care apără gospodăria de insecuritatea unei surse de venit unice. Strategiile de supraviețuire prin emigrație, mai ales plecarea peste hotare a celor de la sate, sunt orientate spre evitarea riscului de sărăcie a gospodăriei / familiei, a insistenței în identificarea unor soluții de ridicare a nivelului de trai pentru întreaga familie”. (Pop, Irimescu, M. 2014, p. 10).

În cazul comunității de elevi din unitățile de învățământ din localitatea Dumbrăvița, județul Timiș, atât mama singură, tatăl singur, cât și ambii părinți pleacă într-o proporție cvasi egală la muncă în străinătate.

În majoritatea cazurilor perioada de timp de când sunt plecați părinții la muncă în străinătate este cuprinsă între câteva luni și 3 ani.

Persoanele ce au grijă de copiii care au părinți plecați sunt: celălalt părinte, bunicii, frați / surori mai mari, rude și uneori vecini.

Bunicii au devenit părinți de drept ai copiilor, aceștia încearcă să-și îndeplinească responsabilitățile care au căzut pe umerii lor, cât mai bine cu putință.

Sunt și situații grave, în care copiii sunt lăsați în grija unor persoane cu sau fără grad de rudenie sau în grija fraților mai mari, la rândul lor copii.

Majoritatea părinților care iau decizia de a pleca la muncă în străinătate nu au anunțat Serviciul Public de Asistență Socială din comunitate despre hotărârea de a pleca și nu au transferat autoritatea părintească către celălalt părinte, bunicii sau alte persoane în grija cărora au lăsat copiii.

Toți cei rămași acasă comunică cu părintele plecat prin intermediul telefonului sau a internetului, preferând comunicarea audio video - mijloace de comunicare.

Copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate au mărturisit faptul că cel mai mult le lipsește dragostea părintească și lipsa comunicării parentale.

Majoritatea copiilor nu au fost de acord ca părinții lor să plece la muncă în străinătate, chiar dacă asta ar însemna mai multe neajunsuri materiale pentru familie.

Foarte mulți copii au înregistrat o scădere a participării școlare și rezultate școlare mai slabe în urma plecării părinților la muncă în străinătate.

Părinții rămași în țară își petrec foarte puțin timp cu copiii, iar percepția, deloc falsă, a copilului este că timpul petrecut cu părinții este insuficient.

Există un interes modic din partea cadrelor didactice în a acorda sprijin și atenție nevoilor de dezvoltare și educaționale ale copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate.

Nivelul de relaționare dintre familie și școală este destul de redus, iar programele instituționale de prevenție și combatere a acestui fenomen lipsesc din cadrul unităților școlare din localitatea investigată. Nici la nivel național nu au fost identificate politici sociale și programe eficiente și cu impact pozitiv în acest sens.

Cele mai relevante probleme care vizează școala și pe care le reclamă copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate sunt sarcinile școlare, care sunt considerate a fi prea grele / numeroase, iar aceștia au prea puțin timp liber și incapacitatea de a atinge succesul și performanța școlară.

Mai mult de jumătate dintre copiii din Dumbrăvița care au un părinte sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate sunt incluși în programul Centrului de Zi din comună.

Mai mult de jumătate dintre părinții sau tutorii în grija cărora au rămas copiii în urma plecării unuia sau ambilor părinți la muncă în străinătate nu știu dacă copilul se confruntă cu probleme la școală sau în afara școlii.

Cele mai mari probleme, de care știu părinții sunt: absențele și neparticiparea școlară, fumatul și anturajul problematic. Nu au fost identificați copiii care să fi înregistrat probleme legate de consumul de alcool sau droguri.

Avem un număr destul de mare de cazuri în care copiii au preluat sarcini în cadrul gospodăriei. „Timpul liber” prea puțin este perceput și din cauza preluării unor sarcini gospodărești. Realitatea, este una tristă, în unele gospodării din mediul rural, plecarea unuia sau a ambilor părinți la muncă peste hotare corespunde cu o supraîncărcare cu

diferite sarcini a copiilor rămași acasă. Aceste sarcini fiind de regulă ale femeilor, îndeplinirea lor de către copiii care rămân cu tatăl sau în grija bunicilor, nu este deloc de neglijat, unele potrivite adolescenților, altele intrând în sfera exploatarei și abuzului minorilor: curățenia casei, gătitul, cumpărăturile curente, îngrijirea animalelor, îngrijirea fraților mai mici și muncile agricole, ocazionale, zilieri, alături de adulții din familie.

Rezultatul nostru poate confirma o asociere directă între migrarea părinților și influența pe care o are plecarea asupra rezultatelor școlare și poate confirma și că lipsa părintelui din cadrul gospodăriei aduce cu sine riscul scăderii performanței școlare la copii aflați în această situație.

Bibliografie

- Anghel, R. G. (2010). La migration internationale : panacée ou entrave au développement local? Étude du changement social récent dans une ville roumaine de forte émigration. Dans *Revue d'études comparatives Est-Ouest* 2010/4 (N° 41). Université Bielefeld.
- Antman, F. M. (2012). The Impact of Migration on Family Left Behind. University of Colorado at Boulder and IZA.
- Démurger, S. (2015). Migration and families left behind. IZA World of Labor, 10 p. <10.15185/izawol.144>. <halshs-01179060> 5.
- Luca, C., Gulei, A. S., Azoitei, N. D. (2007). Metodologie asistența socială, psihologică și juridică a copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. Asociația Alternative Sociale. București: Ed. Terra Nostra.
- Luca, C., Lupu, A., Pitea, M., Stîngaci, A. (2009). Studiu comparativ lași - Chișinău privind situația copilului singur acasă, lași: Fundația Iosif.
- Luca, C., Pascaru, G., Foca, L. (2009). Manual pentru profesioniștii care lucrează cu copiii rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. lași: Terra Nostra.
- Mitrea, E. senator. (2012) interviu. https://drive.google.com/file/d/1iu_yQl0pS9f4W7zWszHTZ2HZKwiLRjU/view.
- Munteanu, M., Tudor, E., Alexandrescu, G. (2007). Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă. București: Organizația Salvați Copiii.
- Nedelcu, M. (2010). Les migrants roumains online: identités, habitus transnationaux et nouveaux modèles du lien social à l'ère du numérique. *Revue d'études comparatives Est-Ouest*. Université de Neuchâtel.
- Obrad, C. (2018). Cercetarea sociologică de la proiect la raport. Timișoara: Editura de Vest.
- Pop, Irinia, M. (2014). Impactul social al migrației părinților asupra copiilor rămași acasă din județul Bistrița Năsăud. Rezumatul Tezei de Doctorat. Universitatea BABEȘ-BOLYAI. Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Cluj-Napoca.

- Pralong, S. (2016). RAPORT Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate (CCPPMS). Administrația Prezidențială România.
- Roman, M., Voicu, C. (2010). Câteva efecte socioeconomice ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României. Economie teoretică și aplicată. volumul XVII, No. 7.
- Sandu, D. (2006). Locuirea temporară în străinătate-Migrația economică a românilor: 1990-2006. București: Fundația pentru o Societate Deschisă.
- Scârneci Domnișoru, F., Csesznek, C. (2017). Ethnographic reflections of return migration in a Romanian rural community. Article (PDF Available) in Dve domovini / Two Homelands 46.
- Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A. (2008). Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate. Asociația Alternative Sociale ,UNICEF România și „Gallup România”.
- Toth, G., Toth, A., Voicu, O., Ștefănescu, M. (2007). Efectele migrației: copiii rămași acasă, București: Fundația Soros România.
- Turchina, T. (2017). Familii fără hotare: Copii rămași acasă? Părinți plecați în străinătate? Răspunsuri pentru profesioniști. Terre des hommes Moldova.
- Vîlcu, C. M., (2015). Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară. Craiova.

Dezvoltarea personală în rândul tinerilor din Timișoara

Cristian CHITICARIU¹

Abstract

În zilele de astăzi tot mai mulți tineri se confruntă cu diferite probleme în fața cărora se simt neputincioși și pe care nu reușesc să le depășească. Confortul este cea mai ușoară alegere făcută de cei mai mulți dintre indivizii societății actuale. Cu cât un lucru / eveniment necesită un grad mai ridicat de energie, muncă și dedicare în realizarea lui, cu atât vor exista șanse mai mici în realizarea acestuia. Este mult mai ușor să te mulțumești cu puțin decât să te confrunți cu diverși factori pentru a obține mult mai mult. Pentru integrarea în cadrul social de astăzi avem nevoie de o personalitate puternică și de o dezvoltare constantă, deoarece pe zi ce trece societatea dezvoltă și impune diferite aspecte pe care trebuie să le luăm în considerare în traiul nostru. Dezvoltarea personală este „antrenamentul” fiecăruia dintre noi în participarea la viața socială.

Keywords: dezvoltare personală, siguranță, carieră, viziune, integrare.

Introducere

„Viața este un parcurs dinamic, fiecare stadiu de dezvoltare prezintă un nou set de provocări și de oportunități. Pe lângă faptul că dezvoltarea se petrece pe parcursul întregii vieți, aceasta este un proces mulți-dimensional, multidisciplinar și mulți-direcțional”. (Enea & Dafinoiu, 2017)

Am ales această temă din curiozitatea de a cunoaște mult mai în amănunt această sferă pe care o întâlnim pe parcursul vieții și care într-un anumit punct devine indispensabilă pentru integrarea noastră în societate. De asemenea, sunt un adept al dezvoltării personale, am început din liceu să citesc cărți și să aplic diverse informații ale acestui concept pentru a aduce eficiență în viața mea. Am avut parte de maturizare și dezvoltare prin domeniul artei, practicând dansul am reușit să dezvolt diverse aspecte personale, de la încredere de sine până la viziune și carieră. Consider că dezvoltarea personală este ceea ce aduce individului siguranță și liniște din orice punct de vedere, îi modelează personalitatea făcându-l mai responsabil, mai conștient de viața lui, implicat și dispus să-și depășească orice tip de limite. Tinerii din zilele de astăzi privesc dezvoltarea personală că pe un instructaj de „a fi cel mai bun”, iar câțiva mai orgolioși identifică asta ca pe ceva josnic, deoarece consideră că le șteie pe toate, astfel tratează superficial acest concept. Prin

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

urmare îmi doresc să informez și să transmit adevărată esență a dezvoltării personale să stârnesc cât mai mult interes în rândul tinerilor și să declanșez o sete de cunoaștere și autodepășire constantă.

Această cercetare își propune să răspundă la următoarele întrebări:

- Care este atitudinea tinerilor cu privire la dezvoltarea personală?
- Care sunt diferențele dintre elevi și studenți cu privire la dezvoltarea personală?
- Practică tinerii dezvoltarea personală?
- Ce rol are dezvoltarea personală?

Cercetarea are ca scop studierea diferențelor dintre elevi și studenți cu privire la viața personală, financiară, emoțională, ori spirituală, dar și alți factori care implică dezvoltarea personală. Un sprijin dezvoltat și elaborat pentru individul care nu știe cine este, ce valoare are, încotro se îndreaptă și cum poate traversa probleme pe care ajunge să le întâlnească atât în societate, cât și în grupurile restrânse din care face parte. Îmi doresc ca informațiile cercetării să încurajeze tinerii, să le dezvolte încrederea de sine, să devină conștienți atât de punctele tari pe care le au, cât și de punctele slabe, să învețe fiecare să lucreze cu sinele și să țină seama mereu cât mai sus când vine vorba de ceea ce își doresc. Vreau de asemenea să încurajez faptul că dezvoltarea personală apare din contexte la care ne așteptăm mai puțin sau chiar deloc și nu reprezintă un concept abstract care poate fi înțeles doar prin teoretizare și învățare. De multe ori identificăm dezvoltarea personală în situațiile în care avem o stare de bine în viața noastră, fie că această stare este declanșată de o persoană sau o întâmplare, într-un mediu sportiv, artistic, familial sau oricare altul, tot același nume îl poartă, deoarece prin evenimentele care au loc, suntem dispuși de multe ori să ieșim din zona de confort și să izbucnim, să trăim emoții pe care de multe ori nu le-am mai simțit până în acel moment.

Vreau să mă adresez în principal tinerilor, dar desigur, oricui dorește să aducă eficiență și dezvoltare în viața lui. Poate fi o hartă a celor pierduți, partenerul celor cuprinși de singurătate, motorul celor risipiți de energie, pilotul celor care nu știu încotro se îndreaptă, o barcă de salvare a celor scufundați în negativism, lumina de la capătul tunelului a celor plini de speranță, însă mai mult decât orice, prima schimbare spre dezvoltare.

De-a lungul anilor s-au realizat studii asupra acestei teme, unul dintre acestea este "Personality Development From Adolescence to Emerging Adulthood: Linking Trajectories of Ego Development to the Family Context and Identity Formation", publicat în 2012.

„Scopul studiului a fost de a cerceta traiectoriile dezvoltării ego-ului pe parcursul tranziției de la adolescență până la vârsta adultă și de a lega aceste traiectorii de contextul familial în perioada de adolescență și de dezvoltare a identității la vârsta adultă. În acest sens, s-a propus sublinierea utilității unei abordări individuale a schimbării de personalitate, precum și beneficiile asociate unei mai mari integrări între personalitate și

dezvoltare. Pe scurt, rezultatele indică diferitele traiectorii de dezvoltare a ego-ului de la adolescență până la maturitatea emergentă; creșterea dezvoltării eului este mai rapidă în timpul adolescenței și tinde să se diminueze la vârsta adultă; contextele familiale care promovează creșterea personală sunt legate de un ego mai mare.” (Syed & Seiffge-Krenke, 2013).

1. Cadrul teoretic

1.1. Dezvoltarea personală / Auto-actualizarea

„Dezvoltarea personală este un proces de lungă durată, o modalitate prin care oamenii își evaluează abilitățile și calitățile, luând în considerare obiectivele și dorințele pe care și le stabilesc pentru a dezvolta și susține potențialul.”

Abraham Maslow spunea că toți indivizii au o nevoie de dezvoltare personală care are loc într-un proces numit auto-actualizare. Aceștia au nevoie să se vadă ca fiind competenți și autonomi, de asemenea, fiecare persoană are un spațiu nelimitat de creștere.

Auto-actualizarea se referă la dorința pe care o are fiecare, „să devină tot ceea ce este capabil să devină”, cu alte cuvinte sugerează împlinirea de sine și la dorința de a atinge potențialul maxim ca ființă umană unică. Pentru A. Maslow calea către auto-actualizare presupune a fi conștienți de sentimentele pe care le trăim, experimentându-ne viața pe deplin cu o concentrare maximă.

Măsura în care oamenii pot să se dezvolte depinde de satisfacerea anumitor nevoi, iar aceste nevoi constituie o ierarhie. Doar atunci când un nivel de nevoie este satisfăcut, poate fi dezvoltat unul mai înalt. Pe măsură ce schimbarea survine pe tot parcursul vieții, nivelul de necesitate care motivează comportamentul cuiva în orice moment se va schimba.” (Maslow, 1970).

„Pe nivelul cel mai jos sunt plasate nevoile fiziologice. Nevoia de hrană, de apă, de adăpost, chiar nevoia de transport, adică acele nevoi care i-au forțat pe oamenii să lase deoparte instinctul de prădător, de animal, pentru a se asocia în vederea supraviețuirii. Fără satisfacerea nevoilor de bază, ființa umană încetează să existe.” (Bogdan-Andrei, 2008).

„Nivelul următor, al doilea, este dedicat așa numitor nevoi ce țin de siguranța personală. Siguranța personală transcende siguranța fizică, teama de a fi agresat, face apel la siguranța financiară (un venit minim garantat, un plan de pensii decent), siguranța locului de muncă, siguranța care-ți permite acel confort psihic necesar funcționării eficiente, eliberat de angoasele traiului de zi cu zi.” (Bogdan-Andrei, 2008).

„Al treilea nivel este dedicat nevoilor sociale, de apartenență. Omul simte acest imbold de a intra în relații cu ceilalți, de a se încadra în grupuri sociale extinse. Și vorbim aici de grupuri religioase, organizații profesionale, echipe sportive, grupuri de simpatizanți ai unei persoane sau cauze, sau chiar grupuri aflate la limita legii. În forma lor restrânsă,

grupurile sociale ce satisfac nevoia de aparență sunt familia, partenerul de viață, colegii apropiați sau confidenții.” (Bogdan-Andrei, 2008).

„Pe nivelul al patrulea, Maslow plasează nevoia de recunoaștere socială, încrederea în sine, respectul de sine.” (Bogdan-Andrei, 2008).

„Ultimul nivel, al cincilea, este rezervat de Maslow dezvoltării personale, autorealizării. Împlinirii potențialului, am spune astăzi. Hobby-urile, mai cu seamă cele costisitoare (plăcerea de a călători, de picta, de a învăța o limbă străină doar a citi un autor în original) se află în vârful ierarhiei piramidei nevoilor. Și e destul de greu de atins.” (Bogdan-Andrei, 2008).

Principalele etape de dezvoltare pe tot parcursul vieții:

- sugarii și copii mici: 0-2 ani;
- copilărie timpurie: 2-6 ani;
- copilărie mijlocie: 7-9 ani;
- copilărie târzie / preadolescență: 10-12 ani;
- adolescență timpurie: 13-15 ani;
- adolescență târzie: 16-19 ani;
- maturitate timpurie: 20-40 ani;
- maturitate mijlocie: 40-65 ani;
- maturizare târzie: de la 65 ani.

„Dezvoltarea umană pe parcursul întregii vieți este un proces foarte complex, contextualizat și individualizat. Evaluarea trebuie făcută într-un anumit context economic, socio-cultural și istoric, care constituie un cadru al dezvoltării și creează un set de așteptări individualizate în raport cu propria viață, sănătate și satisfacție personală. Chiar în aceleași condiții (familie), indivizii se dezvoltă diferit, cu ritmuri diferite făcând apel la setul propriu, înăscut de abilități”. (Enea & Dafinoiu, 2017).

Un factor important al dezvoltării personale îl constituie autocunoașterea, fiecare individ trebuie să fie conștient de ceea ce își dorește să îmbunătățească, încotro dorește să se îndrepte și cum să înfrunte eventualele obstacole pe care viața le oferă. Necesară este să fie clar care este domeniul în care vrem să evoluăm și apoi să căutăm alternative pentru a acționa în această privință.

1.2. Definiții

„Dezvoltare - ansamblu de procese succesive care, într-o ordine determinate, conduc un organism la maturitate.” (Larousse, 1999, p. 100).

Dezvoltare, „categorie filosofică care se referă la totalitatea transformărilor ireversibile petrecute în natură și societate, care duc la o schimbare calitativă de sens ascendent în pofida momentelor de regres pe care le cuprind.” (Larousse, 1999) Are la bază lupta dintre contradictoriul specific în sistemele materiale. La om dezvoltarea este un proces prin care se realizează noi structuri funcționale care diferențiază comportamentul ducând la o mai

bună adaptare la mediu. În psihologie, considerând continua devenire a structurilor psihocomportamentale, existența psihicului într-un perpetuu „statu nascendi”, dezvoltarea „a fost amplu dezbătută și formulată ca un principiu de bază.” (Larousse, 1999, p. 100).

Persoană, (în sens general) se referă la „individul uman așa cum apare el în ochii altora, în relațiile cu alții; desemnează un individ uman capabil să gândească rațional și să acționeze în concordanță cu valorile morale.” (Popescu-Neveanu, 1978).

Persoană, este „o construcție preluată din mediu social și în special din rolul profesional al individului.” (Popescu-Neveanu, 1978).

„Dezvoltarea personală, cuprinde activitățile care îmbunătățesc cunoașterea de sine și a identității, dezvoltă talentele și potențialul omului, sporește calitatea vieții și contribuie la realizarea visurilor și a aspirațiilor. Dezvoltarea personală are loc pe parcursul întregii vieți a unei persoane. Nu se limitează la ajutorul de sine, implică activități formale și informale pentru dezvoltarea altora în roluri precum profesor, consilier, manager, mentor sau antrenor al vieții. Când dezvoltarea personală are loc în contextul instituțiilor, ea se referă la metodele, programele, instrumentele, tehnicile și sistemele de evaluare care sprijină dezvoltarea umană la nivel individual în cadrul organizațiilor.” (Aubrey, 2010).

„Dezvoltarea personală, este o urmărire conștientă a unei creșteri personale prin extinderea conștiinței de sine, a cunoașterii și a îmbunătățirii permanente a abilităților personale.”

1.3. Teorii ale dezvoltării

Există diverse teorii cu privire la dezvoltare, una dintre acestea este cea a lui Daniel Levinson cuprinsă în lucrarea „The Seasons of a Man’s Life”. Levinson susține că cele mai multe persoane consideră că viața începe la patruzeci de ani, iar totodată, marea anxietate tot acolo. Conform acestei teorii, în cadrul acestei perioade a vieții are loc tranziția de la anii tinereții la perioada adultă. Levinson susține că există o succesiune de bază în etapele vieții adulte și fiecare etapă este caracterizată de elemente specifice, iar experiența de viață a unei persoane este influențată de probleme sociale și fiziologice. Etapele sunt împărțite în patru „anotimpuri” de viață, prima fiind copilăria și adolescența, a doua, perioada adultă timpurie (după 20 de ani, până în jur de 45 de ani), a treia, perioada adultă mijlocie (cuprinsă între 40 și 65 de ani) și ultima, peste 65 de ani, perioada adultă în regresie. În cercetarea sa acesta pune accent și pe fenomenele legate de schimbările de rol social și adăugarea sau câștigarea de noi roluri în perioada adultă. (Sion, 2007, p. 215).

O altă teorie, a filosofului spaniol Ortega y Gasset care prezintă o perioadă a generației „dominante” intitulată în acest fel deoarece în această vreme „se așteaptă de la indivizi să-și asume responsabilitatea, autoritatea și conducerea și o perioadă a inițierii care face transferul indivizilor către perioada dominantă.” (Sion, 2007) Filosoful susține că aceste două perioade sunt cele mai semnificative, deoarece există o relație strânsă între ele, iar

dezvoltarea societății este afectată de felul în care autoritatea individului face trecere dintr-o parte în alta. (Sion, 2007, p. 218).

Teoria lui Freud este de asemenea importantă, deoarece pune accent pe importanța relațiilor familiale în dezvoltarea individului, iar totodată, elaborează un cadru de identificare a obstacolelor emoționale ce apar în viața copilului. Această teorie este considerată „... o bogată resursă de înțelegere a personalității și este valoroasă și pentru înțelegerea dezvoltării normale, chiar dacă imaginea contemporană asupra copilului este mai degrabă o imagine a unui individ activ, atent, alert, decât o sumă de pulsuni clocotitoare, strânse laolaltă în sine, așa cum îl descrie Freud.” (Sion, 2007, p. 37-38).

Erik Erikson elaborează „Teoria dezvoltării personale și sociale”, aceasta propune o abordare asupra dezvoltării personalității în cadrul socializării. Autorul susține că „influența mediilor fizice, sociale, culturale și ideatice acționează ca parteneri ale proceselor biologice și psihologice, înnăscute, care modelează dezvoltarea personalității individului. Oamenii trăiesc prin forțe instinctuale, iar datorită acestui fapt, cultura pune presiune pe aceste forțe și le gestionează. Mediul cultural este cel care selecționează natura experiențelor fiecărui individ. Primele evenimente sociale care modelează începuturile tiparelor psihologice ale comportamentului copilului sunt contactele fizice. O astfel de îndoctrinare culturală este în cea mai mare parte transmisă și simțită inconștient, susține Erikson”. (Sion, 2007, p. 38).

„Dezvoltarea pentru Erikson este un proces evolutiv, bazat pe o succesiune universal exprimată de evenimente biologice, psihologice și sociale și implică un proces auto-terapeutic de vindecare a cicatricilor apărute ca urmare a unor crize accidentale și naturale, inerente dezvoltării.” (Sion, 2007, p. 41).

Teoria lui Jean Piaget, intitulată „Teoria cognitiv-constructivistă a dezvoltării” are ca punct de plecare elemente din biologie și logică. Acesta sugerează o durabilitate între „procesele biologice de adaptare a organismului la mediul în care se află și procesele psihologice prin care factorii interiori și exteriori ai dezvoltării rezultă în cunoaștere.” (Sion, 2007, p. 24-25) Astfel funcționarea inteligenței urmează să fie definită prin termeni biologici (asimilare, acomodare, adaptare) și structuri generate de funcționare, precum: structuri logico-matematice, structuri de grup). Individul se adaptează mediului datorită a două mecanisme principale, asimilare și acomodare. „Echilibrul celor două mecanisme conduce la adaptare, iar cea mai înaltă formă de adaptare după Piaget este inteligența.” (Sion, 2007, p. 24-25)

1.4. Domenii de dezvoltare

A. Dezvoltarea fizică

Evoluția fizică a individului este caracterizată „de procesele de creștere și dezvoltare. Creșterea reprezintă procesul cantitativ de înmulțire celulară având ca efect sporirea dimensiunilor, volumului și greutateii corporale, în timp ce dezvoltarea reprezintă procesul

calitativ de diferențiere celulară, exprimat prin modificări funcționale adaptive. Aceste două procese sunt condiționate de o serie de factori interni (moștenirea genetică, mecanisme neuro-endocrine, etc.) și factori externi (alimentație, igienă, materiale de activitate, etc.) Printre factorii externi, un rol important revine activității motrice și a exercițiului fizic. Practicarea exercițiilor fizice declanșează în organism fenomene complexe care stimulează și dirijează creșterea și dezvoltarea ființei umane.” (Dezvoltarea fizică, 2006) De asemenea, acestea contribuie la dezvoltarea aparatului locomotor și antrenează la nivel înalt respirația, circulația sângelui, procesele de regenerare și schimburile nutritive. Toate aceste solicitări conduc la reacții de adaptare și compensare, ceea ce explică efectele pozitive ale mișcării fizice asupra dezvoltării individului.

Sportul: - „activitatea fizică ajută la eliberarea unor substanțe în organismul nostru care ne fac să ne simțim mai fericiți și mai relaxați. În timpul activității fizice, corpul nostru produce endorfine, substanțe responsabile de starea noastră de bine și reduc senzația de oboseală.” (Sportul, 2019).

„când ești implicat în activități fizice, mintea este distrasă de la gândurile care ar putea în mod normal să fie stresante, asta înseamnă că te poți elibera mai repede și mai ușor de energiile negative. Sportul ajută la gândirea pozitivă oferă satisfacție atât imediată, cât și de lungă durată.” (Sportul, 2019).

Practicarea sportului în mod regulat dezvoltă încrederea de sine prin faptul că dezvolți un aspect fizic mai plăcut. Totodată, pe parcursul creșterii capacităților sportive se va transmite o satisfacție a rezultatelor obținute, iar stima de sine va crește.

Alimentație sănătoasă: - se referă la adoptarea unui regim alimentar sănătos prin care se asigură hrana suficientă pentru susținerea organismului într-un flux de energie, fără a implica slăbirea minții și a corpului.

Somnul: - o stare de repaus total, în care organismul reface energia pentru a-și relua activitatea zilnică, fiind absolut necesar fiecărei ființe umane.

Sunt necesare minim 8 ore de somn zilnic pentru o refacere și funcționare optimă.

B. Dezvoltarea cognitivă

„Dezvoltarea cognitivă reprezintă construirea proceselor gândirii, inclusiv amintirea, rezolvarea problemelor și luarea deciziilor, de la copilărie, până la adolescență și maturitate. Se referă la modul în care o persoană percepe, gândește și câștigă înțelegerea lumii prin interacțiunea dintre factorii genetici și cei ai învățării. Printre domeniile dezvoltării cognitive se numără prelucrarea informației, inteligență, raționamentul, dezvoltarea limbajului și memoria.” (Cognitive development, 2008).

Inteligența: - reprezintă capacitatea de a înțelege ușor și bine fenomenele și lucrurile pe baza experiențelor acumulate anterior. O înțelegere profundă a diverselor idei.

Raționamentul: - este procesul logic prin intermediul căruia se obține informație nouă din combinarea unor informații existente.

Memoria: - procesul psihic care constă în întipărirea, recunoașterea și reproducerea senzațiilor, sentimentelor, mișcărilor, cunoștințelor din trecut.

Limbajul: - procesul de exprimare a ideilor și sentimentelor prin mijlocul limbii.

C. Dezvoltarea emoțională

„Dezvoltarea emoțională se referă la abilitatea de a recunoaște, exprimă și gestiona sentimentele în diferite stadii ale vieții și de a avea empatie față de sentimentele altora. Dezvoltarea acestor emoții, care include atât emoții pozitive, cât și negative, este în mare măsură afectată de relațiile cu cei din jurul nostru.” (Emoțional development, 2018)

Acest tip de dezvoltare generează sensul existenței individului, îl învață și îl încurajează să stabilească relații cu cei din jur, astfel dobândește arta comunicării și a conectării cu aproapele, iar cel mai important lucru, rezolvarea conflictelor și dezvoltarea încrederii în propria persoană pentru atingerea obiectivelor. (Cretescu, 2016).

Încrederea de sine: - sentimental interior de putere pentru îndeplinirea dorințelor.

Identitatea: - specificul care ne caracterizează și ne diferențiază față de ceilalți.

Autocunoaștere: - formarea unei reprezentări mentale despre propria persoană.

Autocontrol: - capacitatea omului de a alege cum să se comporte firesc, cum să controleze acțiunile sale.

Inteligența emoțională (EQ): - se referă la înțelegerea sentimentelor pe care le trăim și la gestionarea eficientă a acestora pentru creșterea calității vieții.

Motivația: - sentimental care stârnește în noi dorința de a face un lucru să se îndeplinească.

D. Dezvoltarea spirituală

Dezvoltarea spirituală se referă la lumea noastră interioară, aducerea în conștiința noastră a ființei noastre interioare. Această ne poate ajuta să ne ridicăm deasupra nivelului obișnuit al conștiinței și să descoperim adevărul fundamental despre noi înșine. Dezvoltarea spirituală este reprezentată de transcendența egoului, a minții și regăsirii adevăratei noastre naturi, cea de ființă umană.

Meditația: - un proces prin care toată atenția este canalizată asupra unui singur gând, asupra conștientului subconștientului sau inconștientului nostru. În ansamblu, acest proces constituie procesul gândirii fără a ne lăsa distrași de altceva.

Religia: - reprezintă un sistem de credințe și de practice cu privire la o divinitate care unește indivizii sub aceeași comunitate spirituală și morală.

Relaxarea: - controlarea conștientă a minții cu scopul de a calma tensiunile interne și de a crea starea de echilibru mental.

Calmul: - starea de liniște deplină.

Arta: - reprezintă cea mai profundă modalitate de expunere a laturii creative a individului. Constituirea unui set de valori ce redau exprimarea diferitelor sentimente și stări interioare în cadrul unui mediu ales cu scopul de a transmite mesaje și senzații celorlalți. Datorită felului de manifestare, prin intermediul artei putem să ne redescoperim constant. (pictură, sculptură, dans, teatru, muzică, etc.)

E. Dezvoltarea financiară

Dezvoltarea financiară sugerează ideea de bani și de a fi capabili să învățăm să-i obținem, dar mai ales de a fi capabili să acționăm eficient asupra lor și de a-i investi astfel încât să avem parte de câștig și profit. Cu alte cuvinte dezvoltarea financiară se referă la factorii economici care influențează circuitul banilor în societate.

Investiție: - plasarea unor bani într-o întreprindere cu scopul de a obține câștig.

Profit: - ceea ce sugerează un avantaj / beneficiu în urmă unei întreprinderi / investiții.

Stabilitate financiară: - reprezintă o situație în care acumularea de riscuri sistemice este prevenită.

Cariera: - totalitatea meseriilor, ocupațiilor, rolurilor experiențelor de muncă, petrecerea timpului liber de pe parcursul vieții. Ceea ce ni se întâmplă de la naștere până la sfârșitul vieții.

Bugetul: - cuprinde totalitatea veniturilor și a cheltuielilor ale unei persoane pentru o anumită perioadă de timp.

Cheltuială - sugerează suma de bani necesari pentru a obține ceva sau pentru a ajunge la un scop propus.

1.4. Planul de dezvoltare personală

„Termenul Planificare pentru dezvoltarea personală este folosit pentru a descrie un proces structurat prin care tinerii pot: reflecta asupra experiențelor de viață, construi un plan de acțiune cu scopul de a se dezvolta personal și profesional și a monitoriza propria lor dezvoltare.” (București, 2015, p. 6).

Conceptul de planificare a dezvoltării personale, se referă la un set de acțiuni care urmează a fi realizate, precum:

- conștientizarea situației;
- reflectarea asupra situației;
- stabilirea scopurilor și obiectivelor;
- stabilirea unui plan de dezvoltare în diverse contexte (carieră, educație, viață familială).

Planul de dezvoltare personal include o declarație de viziune, competențe și abilități ale individului, iar totodată indică modul în care lucrurile urmează să se desfășoare. (București, 2015).

Scopul principal al unui astfel de plan este de a antrena capacitățile unui individ, de a-l antrena să înțeleagă ce și cum învață și de a-l provoca spre asumarea responsabilității procesului de auto-actualizare. (București, 2015, p. 8).

Intenția este de a ajuta tinerii să:

- învețe într-o gamă mai largă de moduri și contexte decât cele clasice;
- să devină mai independenți, eficienți și încrezători în procesul de învățare;
- să înțeleagă ce și cum învață și să îi determine să relaționeze mai mult;
- să recunoască și să fie în măsură să identifice elementele învățate și progresele pe care le face;
- să utilizeze cunoștințele învățate pentru atingerea obiectivelor planificate;
- să se autoevalueze. (București, 2015, p. 9).

Referitor la rezultatele obținute prin intermediul planului de dezvoltare personală, în primă fază se realizează îmbunătățirea auto-conștientizării punctelor personale tari și a punctelor slabe și direcțiile necesare pentru schimbare, iar pe de altă parte, are loc creșterea responsabilității individuale prin menținerea unui „jurnal” al experiențelor de învățare și realizărilor personale și a planurilor de auto-dezvoltare, care furnizează o resursă unică pentru fiecare individ. (București, 2015, p. 10).

Există diverse motive pentru care tinerii sunt încurajați să dezvolte un astfel de plan, însă cele trei motive semnificative sunt definite de următoarele:

- Pentru claritate. Vor înțelege mai bine ce au de îndeplinit;
- Vor defini de ce doresc să facă, ceea ce au de gând;
- Planul de dezvoltare personală reprezintă o „busolă” deoarece în momentele dezorientării, o astfel de planificare îi poate aduce pe drumul dorit. (București, 2015, p. 10).

2. Metodologie

2.1. Metoda cercetării

În cadrul cercetării, culegerea datelor a fost realizată cantitativ prin metoda anchetei sociologice, instrumentul utilizat fiind chestionarul. S-a optat pentru această metodă deoarece a fost necesară colectarea unor informații relativ simple unui număr mare de indivizi, iar datele obținute sunt precise, riguroase și reprezentative din punct de vedere statistic.

Instrumentul cuprinde un set de patruzeci și nouă de întrebări structurate în șase secțiuni. Cinci dintre acestea sunt reprezentate de dimensiuni ale dezvoltării personale (fizică, cognitivă, emoțională, spirituală și financiară), iar o secțiune este dedicată datelor factuale. Respondenții au fost supuși unor serii de întrebări cu structură diversificată, întrebări deschise, întrebări închise, întrebări cu alegere multiplă, întrebări cu alegerea unui singur răspuns și scale de măsurare. Întrebările au avut în vedere dezvoltarea fizică, cognitivă, emoțională, spirituală și financiară, toate acestea redau tema principală a lucrării, dezvoltarea personală. Prin intermediul acestora s-a căutat încurajarea sincerității și direcționarea indivizilor spre autocunoaștere.

2.2. Universul cercetării și eșantionarea

Universul cercetării a fost reprezentat de tinerii din Timișoara, mai precis studenți și elevi. A fost aplicat un număr de o sută de chestionare, împărțite celor două categorii de respondenți. Studenții au fost aleși din cadrul Universității de Vest din Timișoara de la cele unsprezece facultăți (Facultatea de Arte și Design; Facultatea de Chimie, Biologie, Geografie; Facultatea de Drept; Facultate de Economie și de Administrare a Afacerilor; Facultatea de Educație Fizică și Sport; Facultatea de Fizică; Facultatea de Litere, Istorie și Teologie; Facultatea de Matematică și Informatică; Facultatea de Muzică și Teatru; Facultatea de Sociologie și Psihologie; Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării.), din fiecare un număr egal de fete și băieți, iar elevii au fost aleși din diferite licee ale orașului din cinci profiluri diferite: filologie, științe sociale, științele naturii, matematică informatică și sportiv.

Chestionarul a fost aplicat atât online, cât și direct, prin deplasări și selecționare a participanților din diferite locuri. Datele au fost colectate într-o perioadă de aproximativ treizeci de zile începând cu luna mai a anului în curs. Colectarea acestora a fost destul de provocatoare, principala dificultate întâmpinată în aplicarea cercetării fiind constituită de identificarea respondenților respectând eșantionul. A fost dificil să fie identificate persoane încadrate în anumite criterii, iar mai apoi provocator să îi conving să participe în realizarea cercetării. Fiind o populație tânără, interesul nu a fost la un nivel ridicat. A existat comunicare și înțelegere mai fluentă cu studenții decât cu liceenii. Respondenții din cadrul facultăților au dovedit un grad mai mare de interes în completarea chestionarului, decât cei din licee. În privința genului s-a identificat o atitudine mai degajată și mai pozitivă din partea sexului feminin.

2.3. Obiective practice ale cercetării

Obiectivul 1: Studiarea diferențelor cu privire la dezvoltarea fizică între elevi și studenți.

Obiective specifice :

- Studiarea diferențelor cu privire la practicarea sportului dintre elevi și studenți.
- Studiarea diferențelor cu privire la alimentație dintre elevi și studenți.

Obiectivul 2: Studiarea diferențelor cu privire la dezvoltarea cognitivă între elevi și studenți.

Obiectiv specific:

- Studiarea existenței diferențelor cu privire la numărul cărților citite în ultimul an dintre studenți și elevi.

Obiectivul 3: Studiarea relației dintre empatie și credința în Dumnezeu printre tineri.

Obiectiv specific:

- Studiarea relației dintre empatie și participarea la slujbe religioase ori practicarea rugăciunii și a închinării.

Obiectivul 4: Studiarea diferențelor cu privire la dezvoltarea emoțională între elevi și studenți.

Obiectiv specific:

- Studiarea diferențelor cu privire la stima de sine între elevi și studenți.

Obiectivul 5: Studiarea diferențelor financiare existente în licee și facultăți.

Obiectiv specific:

- Analizarea diferențelor cu privire la mulțumirea financiară pe care o au elevii și studenții în funcție de profilul sau facultatea la care sunt înscriși.

2.4. Ipoteze practice ale cercetării

Obiectivul specific 1 - Studiarea diferențelor cu privire la practicarea sportului dintre elevi și studenți

- Ipoteză generală: Există diferențe semnificative între elevii și studenții care practică sportul.
- Ipoteze de lucru:
 - a) Există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la numărul de zile pe săptămână dedicate sportului / mișcării fizice;
 - b) Există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la numărul de ore pe zi dedicate sportului / mișcării fizice.

Obiectivul specific 2 - Studiarea diferențelor cu privire la alimentație dintre elevi și studenți

- Ipoteză generală: Există diferențe cu privire la relația consumului de fructe și legume săptămânal și consumul de junk-food (chips, shaorma, snacks, etc.) între elevi și studenți.
- Ipoteze de lucru:

- a) Există o relație semnificativă în rândul elevilor cu privire la consumul de fructe și legume și consumul de junk-food.
- b) Există o relație semnificativă în rândul studenților cu privire la consumul de fructe și legume și consumul de junk-food.

Obiectivul specific 3 - Studierea existenței diferențelor cu privire la numărul cărților citite în ultimul an dintre studenți și elevi.

- Ipoteză: Studenții au citit mai multe cărți în ultimul an decât elevii.

Obiectivul specific 4 - Studierea relației dintre empatie și participarea la slujbe religioase ori practicarea rugăciunii și a închinării.

- Ipoteză generală: Există o relație semnificativă între nivelul de empatie al elevilor și studenților și credința în Dumnezeu.
- Ipoteze de lucru:
 - a) Nivelul empatiei elevilor și studenților este influențat de participarea la biserică și la slujbele religioase;
 - b) Nivelul empatiei elevilor și studenților este influențat de practicarea rugăciunilor și a închinărilor.

Obiectivul specific 5 - Studierea diferențelor cu privire la stima de sine între elevi și studenți.

- Ipoteză generală: Există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la stima de sine.
- Ipoteze de lucru:
 - a) Există diferențe semnificative între elevi și studenți în ceea ce privește nivelul general de mulțumire asupra vieții;
 - b) Există diferențe semnificative între elevi și studenți în ceea ce privește nivelul de mulțumire asupra realizărilor de până în prezent;
 - c) Există diferențe semnificative între elevi și studenți în ceea ce privește nevoia de apreciere din partea celorlalți.

Obiectivul specific 6 - Analizarea diferențelor cu privire la mulțumirea financiară pe care o au elevii și studenții în funcție de profilul sau facultatea la care sunt înscriși.

- Ipoteză generală: Elevii și studenții sunt diferiți în funcție de profilurile de studiu sau facultățile la care sunt înscriși în privința mulțumirii financiare.
- Ipoteze de lucru:
 - a) Există diferențe semnificative între profilele de studiu ale elevilor cu privire la nivelul mulțumirii financiare.

b) Există diferențe semnificative între facultatea din care fac parte studenții cu privire la nivelul mulțumirii financiare.

3. Rezultate ale cercetării

3.1. Testarea ipotezelor legate de practicarea sportului

În vederea testării ipotezei „există diferențe semnificative între elevii și studenții care practică sportul” s-a aplicat în primă fază o analiză a frecvenței pentru variabila „practicare sport” susținută de funcția „Split data” după variabila „studii” pentru a determina numărul elevilor și al studenților care practică sportul în prezent.

S-a observat că din numărul total al respondenților (100), doar 72 au răspuns cu „Da” la întrebarea: „Practicați sportul în prezent?”, iar 28 cu „Nu”. Luând în considerare variabila „Studii”, din numărul total de 50 de elevi, 37 (74%) sunt practicanți ai sportului, iar 13 nu. În cazul studenților, din numărul total de 50, practicanți ai sportului sunt 35 (70%), iar nepracticanți 15, ceea ce evidențiază o diferență foarte mică între elevi și studenți în ceea ce privește practicarea sportului.

a) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între elevi și studenți cu privire la sport / mișcare fizică, s-au utilizat următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/studentă?
- Q9. Câte zile pe săptămână dedici sportului / mișcării fizice?

Efectuând o comparație între variabila „zile sport / săptămână” și „Studii”, putem observa că există diferențe mici între elevi (elev = 3.27; $p = 1.217$), și studenți (student = 3.60; $p = 1.355$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a compara media zilelor de sport practicate săptămânal de către elevi și studenți.

b) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între elevi și studenți cu privire la sport / mișcare fizică, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/studentă?
- Q10. În medie, câte ore pe zi faci sport / mișcare fizică?

Efectuând o comparație între variabila „ore sport / zi” și „Studii”, s-a observat că elevii tind să fie mai hotărâți în practicarea orelor de sport / zi (elev = 2.08; $p = 1.278$), spre deosebire de studenți (student = 1.89; $p = 0.676$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a compara media orelor de sport practicate în zilele de sport de către elevi și studenți.

3.2. Testarea ipotezelor cu privire la alimentație

Pentru a confirma ipoteza conform căreia „există diferențe cu privire la relația consumului de fructe și legume săptămânal și consumul de junk food (chips, shaorma,

snacks, etc.) între elevi și studenți”, s-a realizat în primă fază un „Split Data” după variabila „școlaritate” pentru a realiza analiza în vederea celor două categorii de respondenți, după care s-au utilizat următoarele întrebări:

- Q14. În câte zile din săptămână mâncați fructe și legume?
- Q15. În câte zile din săptămână mâncați mâncare de tip junk-food (chips, snacks, shaorma)?

A fost aplicată o analiză de tip „Correlate” între variabila „Consum fructe și legume / săptămână” și variabila „Consum junk-food / săptămână”. S-a observat, coeficientul corelației (Pearson correlation), în cazul elevilor, este -0.468, ceea ce arată o corelație negativă rezonabilă între cele două variabile, iar privind asupra pragului de semnificație arată o valoare de $0.001 < 0.05$, arătând faptul că există o relație semnificativă între consumul de fructe și legume și consumul de alimente de tip junk-food pentru elevi.

În schimb, în cazul studenților, coeficientul corelației este de asemenea negativ, însă de o valoare cuprinsă între 0 și 0.2, este -0.167, arătând o corelație foarte slabă, iar pragul de semnificație este de $0.246 > 0.05$, sugerând astfel că nu există o relație semnificativă între consumul de fructe și legume și consumul de alimente de tip junk-food pentru studenți.

În urma analizelor se confirmă faptul că elevii și studenții sunt diferiți în ceea ce privește relația consum fructe și legume / săptămână și consum junk-food / săptămână.

3.3. Testarea ipotezei cărților citite

Pentru a confirma ipoteza „Studenții au citit mai multe cărți în ultimul an decât elevii”, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/studentă?;
- Q26. Câte cărți ai citit în ultimul an?;

Efectuând o comparație între variabila „Cărți citite” și „Studii” putem observa că studenții au citit în ultimul an în medie 4 cărți (student = 4.02; $p = 3.987$), spre deosebire de elevi care au citit în medie 1-2 cărți (elev = 1.74; $p = 1.337$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a compara media cărților citite în ultimul an de către elevi și studenți.

3.4. Testarea ipotezelor cu privire la empatie

În vederea testării ipotezei „există o relație semnificativă între nivelul de empatie al elevilor și studenților și credința în Dumnezeu” s-a aplicat în primă fază o analiză a frecvenței pentru variabila „Nivel empatie” pentru a determina care este nivelul empatiei elevilor și studenților.

S-a observat că atât în cazul elevilor, cât și în cazul studenților, varianta cu cel mai ridicat nivel de răspuns este 4 – Destul de empatic; (un procent cuprins între 20% și 25%

din numărul total de 50 pentru fiecare categorie) ceea ce sugerează faptul că respondenții cercetării tind să fie mai degrabă empatici, decât apatici.

a) Pentru a confirma ipoteza conform căreia există o relație semnificativă între nivelul de empatie al elevilor și studenților și participarea la slujbe religioase și biserică, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q30. Pe o scară de la 1 la 6 cât de empatic sunteți ca persoană?
- Q37. Pe o scară de la 0 la 6 cât de des participați la slujbe religioase?

A fost aplicată o analiză de tip „Correlate” între variabila „Nivelul empatiei” și variabila „Participare slujbe”, observându-se, coeficientul corelației (Pearson correlation) este .075, ceea ce arată o corelație pozitivă foarte scăzută, aproape inexistentă între cele două variabile, iar privind asupra pragului de semnificație (Sig. 2-tailed), arată o valoare de .456 > .05, constituind faptul că nu există relație semnificativă între nivelul empatiei și participarea la slujbe religioase în rândul tinerilor.

b) Pentru a confirma ipoteza conform căreia există o relație semnificativă între nivelul de empatie al elevilor și studenților și practicarea rugăciunii / închinării, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q30. Pe o scară de la 1 la 6 cât de empatic sunteți ca persoană?
- Q38. Pe o scară de la 0 la 6 cât de des vă rugați / închinați?

A fost aplicată o analiză de tip „Correlate” între variabila „Nivelul empatiei” și variabila „Practicare rugăciune”, observându-se, coeficientul corelației (Pearson correlation) este -.035, ceea ce arată o corelație negativă foarte slabă, aproape inexistentă între cele două variabile, iar privind asupra pragului de semnificație (Sig. 2-tailed), arată o valoare de .732 > .05, constituind faptul că nu există relație semnificativă între nivelul empatiei și practicarea rugăciunii în rândul tinerilor.

3.5. Testarea ipotezelor cu privire la stima de sine

a) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între elevi și studenți cu privire la nivelul mulțumirii vieții în general, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/ă?
- Q32. Cât ești de mulțumit cu viața ta de până în acest moment?

Efectuând o comparație între variabila „Nivelul mulțumirii de viață” și „Studii” putem afirma că elevii tind să fie ceva mai mulțumiți de viața lor până acum (elev = 4.80; $p = 1.010$), spre deosebire de studenți (student = 4.28; $p = 0.970$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a confirma sau infirma existența diferențelor semnificative cu privire la nivelul mulțumirii a vieții până în acest moment dintre elevi și studenți. Citind „Tabel 5b” de mai sus ne interesează rândul de sus al coloanelor numite „t” (testul statistic) și „Sig. (2 tailed)” (pragul de semnificație /

p), deoarece $p = 0.010 < 0.05$, arată astfel faptul că există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la nivelul mulțumirii vieții de până în acest moment.

b) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între elevi și studenți cu privire la nivelul mulțumirii realizărilor până în acest moment, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/ă?
- Q33. Cât de mulțumit ești de ceea ce ai realizat până în acest moment?

Efectuând o comparație între variabila „Nivelul mulțumirii realizărilor” și „Studii” se observă că există diferențe nesemnificative între elevi și studenți în privința nivelului mulțumirii realizărilor (elev = 4.42; $p = 0.971$; student = 4.22; $p = 0.975$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a confirma sau infirma existența diferențelor semnificative cu privire la nivelul mulțumirii realizărilor până în acest moment dintre elevi și studenți.

c) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între elevi și studenți cu privire la nivelul nevoii de apreciere din partea celorlalți, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q1. Ești elev/ă sau student/ă?
- Q34. Cât de mult consideri că ai nevoie de aprecierea celorlalți?

Efectuând o comparație între variabila „Nivelul aprecierii celorlalți” și „Studii” putem observa că elevii tind să aibă mai multă nevoie de aprecierea celor din jur (elev = 3.38; $p = 1.398$) în comparație cu studenții (student = 2.80; $p = 1.229$).

O analiză de tip „Independent Samples T Test” este potrivită pentru a confirma sau infirma existența diferențelor semnificative cu privire la nevoia aprecierii celorlalți dintre elevi și studenți.

În urma analizelor se confirmă parțial faptul că există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la stima de sine.

3.6. Testarea ipotezelor cu privire la satisfacția financiară

a) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între profilele de studiu ale elevilor cu privire la nivelul mulțumirii financiare, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q2. Profilul:
- Q43. Pe o scară de la 1 la 6, cât de mulțumit sunteți de situația financiară pe care o aveți în acest moment?

Se observă că media valorilor cu privire la „Nivel mulțumire financiară” ale elevilor, tinde să difere în funcție de profilul de studiu al acestora:

Mate-Info = 2.80 $p = 1.135$; SN = 3.60 $p = 1.075$; Filologie = 3.90 $p = 0.994$; SS = 4.40 $p = 0.843$; Sportiv = 4.80 $p = 1.317$.

Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între profilele de studiu ale elevilor cu privire la nivelul mulțumirii financiare s-a aplicat o analiză de tip „One Way ANOVA”, observându-se că pragul de semnificație (Sig. 2-tailed) pentru „Nivel mulțumirii financiare” și „Profil” este de 0.002 ($p = 0.002 < 0.05$) ceea ce demonstrează existența diferențelor semnificative între profilele de studiu ale elevilor cu privire la nivelul mulțumirii financiare.

Cei mai mulțumiți sunt elevii de la profilul „Mate-Info”, iar cei mai mulțumiți cei de la profilul „Sportiv”.

b) Pentru a confirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între facultățile la care sunt membrii studenții cu privire la nivelul mulțumirii financiare, s-au luat în considerare următoarele întrebări:

- Q3. Facultate:
- Q43. Pe o scară de la 1 la 6, cât de mulțumit sunteți de situația financiară pe care o aveți în acest moment?

Se observă, că media valorilor cu privire la „Nivel mulțumire financiară” ale studenților, tind să difere în funcție de facultatea la care studiază aceștia:

Arte și design = 2.76 $p = 2.75$; FEFS = 2.80 $p = 1.304$; Fizică = 3.00 $p = 0.00$; Muzică și Teatru = 3.40 $p = 0.548$; Litere, Istorie, Teologie = 3.75 $p = 0.975$; Matematică-Informatică = 3.75 $p = 0.500$; FSP = 3.80 $p = 0.837$; FEAA = 4.00 $p = 1.225$; Științe Politice, Filosofie, Științe ale Comunicării = 4.20 $p = 0.837$; Drept = 4.40 $p = 1.673$; Chimie, Biologie, Geografie = 4.50 $p = 0.577$.

Pentru a confirma sau infirma ipoteza cu privire la existența diferențelor semnificative între facultățile studenților cu privire la nivelul mulțumirii financiare s-a aplicat o analiză de tip „One Way ANOVA” și s-a observat că pragul de semnificație (Sig. 2-tailed) pentru „Nivel mulțumirii financiare” și „Facultate” este de 0.180 ($p = 0.180 > 0.05$) ceea ce demonstrează că nu există diferențe semnificative între facultățile la care sunt studenții cu privire la nivelul mulțumirii financiare.

În urma analizelor se confirmă faptul că elevii și studenții sunt diferiți în funcție de profilurile de studiu sau facultățile la care sunt înscriși în privința mulțumirii financiare.

Concluzii

În urma rezultatelor obținute prin analizele efectuate, din cele șase ipoteze realizate pe baza obiectivelor, două au fost confirmate, una a fost confirmată parțial, iar celelalte au fost infirmate.

Prima ipoteză generală, susține faptul că „există diferențe semnificative între elevii și studenții care practică sportul.”. Pentru validarea acestei ipoteze au fost analizate atât zilele cât și orele săptămânale dedicate practicării sportului și mișcării fizice de către elevi

și studenți. Rezultatele obținute au dovedit că nu există diferențe între cele două categorii, aparent elevii și studenții dedică același timp acestor activități (în medie pe săptămână 3 zile a câte 2 ore/zi), fapt ce arată că un alt nivel educațional nu schimbă obiceiurile dedicate activităților ce implică mișcarea fizică, iar studenților nu le este diminuat timpul liber prin responsabilitățile noi apărute în facultate, astfel încât să scadă interesul acordat sportului.

A doua ipoteză a testat demersul conform căruia „există diferențe cu privire la relația consumului de fructe și legume săptămânal și consumul de junk-food (chips, shaorma, snacks etc.) între elevi și studenți”. În cazul elevilor, rezultatele obținute au demonstrat că consumul săptămânal ridicat de fructe și legume scade consumul scăzut de mâncare junk-food (snacks, shaorma, chips, etc.), iar consumul ridicat de mâncare junk-food scade consumul de fructe și legume, însă în cazul studenților nu s-au observat relații semnificative între consumul de fructe și legume și junk-food, astfel ipoteza s-a confirmat. Surprinzător, elevii gestionează mai bine decât studenții ceea ce mănâncă, în cazul celor de la facultate, consumul alimentelor se desfășoară mai haotic ceea ce poate fi cauzată de diverși factori cum ar fi orarul care poate avea intervale diferite în una sau mai multe zile din săptămână, dar și felul în care aceștia decid să-și gestioneze timpul.

Faptul că elevii au un interval standard al orelor petrecute în liceu îi determină să aibă control în ce și cum consumă, iar gestionarea timpului este mai simplă când există un program concret dedicat studiului.

În urma rezultatelor celei de a treia ipoteze, „studenții au citit mai multe cărți în ultimul an decât elevii”, a fost dovedită confirmarea acesteia. Studenții au citit mai multe cărți decât elevii în ultimul an, ceea ce arată că facultatea determină tânărul să se culturalizeze, de asemenea responsabilitățile și așteptările educaționale cresc, fostul elev studiază acum ceva specific, în intermediul unei specialități pe care el o alege, iar astfel există o doză mare de interes și motivație pentru dezvoltarea abilităților cognitive. Elevii prezintă un nivel mai scăzut de lectură determinat de perioada adolescență și de rebeliunea în care se află, încă nu există un scop bine definit cu privire la viitor. Cărțile impuse tinerilor în liceu nu stârnesc interes suficient de mare în rândul acestora, iar asta poate constitui un alt factor, elevii nu își pot alege un anumit domeniu, lecturile cerute fiind simple povești care implică personaje și acțiuni desfășurate într-o ordine cronologică.

În ciuda așteptărilor, ipoteza cu numărul patru, „există o relație semnificativă între nivelul de empatie al elevilor și studenților și credința în Dumnezeu”. a fost total infirmată. Luând în vedere răspunsurile respondenților, majoritatea s-au considerat mai degrabă empatici decât apatici. S-a preconizat că acest nivel de empatie al tinerilor este influențat de mersul la biserică și practicarea rugăciunii și a închinării, mai precis, cei ce sunt „aproape de Dumnezeu” sunt mai predispuși să fie buni și să împărtășească bunătate cu ceilalți. Rezultatele analizelor efectuate, demonstrează totuși că nu există o relație semnificativă între nivelul empatiei și mersul la biserică sau practicarea rugăciunii și a închinării, ceea ce

în primă fază este surprinzător, însă privind în ansamblu putem susține că nu toți oamenii apropiați de biserică și rugăciune sunt cu adevărat buni, fiecare individ are felul lui de a emana empatie, iar în cazul tinerilor cel mai probabil această bunătate vine din fire, cei mai mulți nu merg la biserică și nici nu practică rugăciunea ceea ce demonstrează că aceștia apelează la credință și bunătate în propriul fel.

Cea de-a 5-a ipoteză a cercetării, „există diferențe semnificative între elevi și studenți cu privire la stima de sine”, a fost confirmată parțial. În urma analizelor realizate, din 3 ipoteze de lucru testate, au fost confirmate 2 referitoare la nivelul mulțumirii de viață până la acest moment și nevoia aprecierea celorlalți. În privința nivelului mulțumirii realizărilor până la acest moment, nu au existat diferențe semnificative. Elevii sunt mai mulțumiți decât studenții de viața lor de până acum, fapt ce poate fi explicat prin absența responsabilităților și presiunii de care încă sunt lipsiți în liceu. În mediul universitar există o presiune în rândul indivizilor prin care aceștia simt că trebuie să demonstreze ceva tuturor și să înceapă să clădească viitorul. Decizia de a alege un domeniu, o specializare naște responsabilități mari pentru un student, astfel fiind determinat să privească viața mult mai matur în comparație cu un elev.

În privința nevoii aprecierii celorlalți rezultatele arată că elevii tind să aibă mai multă nevoie de aprecierea celorlalți decât au nevoie studenții, act ce poate fi explicat de fenomenul „popularității”. În liceu există relații mult mai diversificate între indivizi decât în facultate, există un anume prestigiu pe care elevii și-l doresc prin relațiile pe care le formează, au nevoie de validare și apreciere din partea celorlalți. Studenții transferați într-un prag al maturității sunt ceva mai conștienți de propria persoană, astfel aprecierea celorlalți fiind de interes scăzut.

Ultima ipoteză, „elevii și studenții sunt diferiți în funcție de profilurile de studiu sau facultățile la care sunt înscriși în privința mulțumirii financiare”, arată că doar în cazul elevilor au existat diferențe între cele cinci profiluri de studiu (filologie, matematică-informatică, științe ale naturii, științe sociale, sportiv) în privința mulțumirii financiare, în cazul valorilor studenților nu au fost obținute diferențe semnificative. Aceste diferențe între elevi și studenți ar putea fi explicate prin faptul că elevii sunt la un stadiu la care nu au încă o responsabilitate financiară, majoritatea fiind susținuți financiar de către părinți și nu știu cum foarte bine cum trebuie gestionată valoarea monetară, iar în cazul studenților nu există diferențe semnificative, deoarece mulți lucrează, se întrețin singuri și astfel devin mai conștienți de valoarea banilor și de modul de gestionare al acestora, independent de specificul domeniului de studiu. Astfel ipoteza se confirmă, elevii și studenții sunt diferiți în funcție de profilurile de studiu sau facultățile la care sunt înscriși în privința mulțumirii financiare.

În urma ipotezelor testate, putem susține că există diferențe între elevi și studenți cu privire la felul în care aceștia își desfășoară dezvoltarea personală, însă de asemenea în privința anumitor aspecte cele două grupuri sunt asemănătoare și desigur dezvoltarea

este un proces care are loc pe tot parcursul vieții, iar aspectele cu privire acest domeniu pot fi modelate și remodelate după propria voință a fiecăruia dintre noi.

Bibliografie

- Aubrey, B. (2010). *Managing your Aspirations: Developing Personal Enterprise in the Global Workplace*. New York: McGraw-Hill.
- Bogdan-Andrei, P. (2008). ABRAHAM MASLOW, IERARHIA NEVOILOR. PIRAMIDA LUI MASLOW. Preluat pe aprilie 15, 2019, de pe Stefa Meda: <https://www.stefamedia.com/abraham-maslow-ierarhia-nevoilor/>.
- București, U. P. (Ed.). (2015). *Calitate, inovare, comunicare - instrumente eficiente utilizate pentru creșterea accesului și promovabilității în învățământul superior tehnic*. Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.
- Cretescu, D. Y. (2016, septembrie 28). *psychologies.ro*. Preluat pe mai 10, 2019, de pe Psychologies: <https://psychologies.ro/anchete-si-dosar/etapele-dezvoltarii-emotional-e-la-copii-2154775>
- Enea, C. V., & Dafinoiu, I. (2017). *Manualul psihologului clinician*. Iași: Polirom.
- Famous Why. (2006). Preluat pe mai 10, 2019, de pe Famous Why: http://articole.famouswhy.ro/dezvoltarea_fizica/
- Health of children. (2008). Preluat pe aprilie 20, 2019, de pe Encyclopedia of Children's Health: <http://www.healthofchildren.com/C/Cognitive-Development.html>
- Larousse, P. (1999). *Dictionnaire de psychologie*. Paris: Larousse Bordas.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). New York: Harper and Row.
- Play and Playground Encyclopedia. (2018). Preluat pe mai 4, 2019, de pe pgpedia: <https://www.pgpedia.com/e/emotional-development>
- Popescu-Neveanu, P. (1978). *DICȚIONAR de psihologie*. București: Albatros.
- Sion, G. (2007). *Psihologia vârstelor*. București: România de Măine.
- Syed, M., & Seiffge-Krenke, I. (2013). *Personality Development From Adolescence to Emerging Adulthood: Linking Trajectories of Ego Development to the Family Context and Identity Formation*. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- www.traiestecugust.ro*. (2019). Preluat pe mai 15, 2019, de pe Traieste cu gust: <https://www.traiestecugust.ro/articol/sportul-7-avantaje-emotionale-si-mentale>

Statutul femeii între tradiționalism și modernitate în ruralul și periurbanul arădean

Daiana ASCUNSEANU¹

Abstract

Prezenta temă analizează drumul parcurs spre emanciparea femeii în România și modificarea statutului acesteia din prismă socioistorică. Astfel, această abordare oferă o cuprinzătoare descriere asupra schimbărilor înregistrate de-a lungul timpului în spațiul familial (căsătoria, divorțul, viața de familie), dar și în societate (educația, locul de muncă, viața publică) în ceea ce privește femeia din zona rurală și periurbană. Totodată, de o importanță cuvenită sunt și evenimentele desfășurate în afara teritoriului României deoarece acestea influențează și modifică într-o anumită măsură evoluția emancipării româncelor și a metamorfozării statutului pe care îl au. Așadar, în ultimii o sută de ani în România s-au petrecut o serie de evenimente care au contribuit la evoluția statutului femeii atât în cadrul societății cât și în spațiul vieții private.

Keywords: *statutul femeii, tradiționalism, modernitate, emancipare, schimbare.*

Introducere

Tema abordată se încadrează în domeniul studiilor de gen, axându-se pe noua ramură a sociologiei, sociologia feministă și pe sociologia rurală deoarece această temă studiază diferitele ipostaze ale statutul femeii din zona rurală și periurbană arădeană, anume: tradiționalism, tranziție și modernitate

Conform datelor oferite de Institutul Național de Statistică cu privire la „populația după domiciliu pe județe, localități, medii de rezidență și sexe, la 1 ianuarie 2016” (Ichim, Vlaicu, Drăxineanu, Alexandru, 2016, p. 54). 43.16% din populația județului Arad locuiește în zona rurală, dat fiind faptul că aproape jumătate din populație este rurală acest lucru a fost un motiv care a contribuit la alegerea abordării temei din perspectiva ruralului.

„Emanciparea femeii constituie baza unei societăți avansate în domeniul cultural, educațional, politic și familial.” (Berindei, 1998, p. 26). Motivele pentru care această temă a fost aleasă pentru a fi studiată sunt reprezentate de faptul că, în primul rând, o asemenea cercetare asupra modificării statutului femeii nu a mai fost realizată în ruralul și periurbanul arădean, astfel, aducând-se o inovație, iar în domeniul academic această temă nu este suficient de mult abordată. În al doilea rând, prin acest studiu se va putea observa

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

nivelul de educație al femeilor din zona rurală și periurbană, totodată vom putea concluziona în ce direcție se îndreaptă menirea femeii în spațiul social din care face parte. În al treilea rând, tema este de o importanță majoră și trebuie studiată deoarece numai prin intermediul unei cercetări sociologice se pot aduce îmbunătățiri în ceea ce privește calitatea vieții în mediul rural și periurban.

Tema este abordată dintr-o perspectivă macrosocială, deoarece se axează pe studiul unei categorii restrânse, anume, femeile din ruralul și periurbanul arădean.

Domeniul teoretic în care se încadrează studiul de față este acela al studiilor de gen, respectiv, sociologia genului, sociologie feministă și sociologie rurală. Sociologia genului „ramură a sociologiei, dezvoltată în mod special în anii '70, care își propune redescoperirea sistematică a realității sociale prin includerea consecventă și privilegiată a dinamicii de gen în analiza sociologică.” Sociologia feministă „se poziționează critic față de sociologiile tradiționale care au marginalizat și ignorat femeile, ignorând sexul ca variabilă de cercetare. Astfel, „sintagma sociologie feministă este considerată de unii o contradicție în termeni, căci în sens tradițional, sociologia echivalează cu neutralitate axiologică și cu obiectivitatea, iar feminismul își asumă în mod deschis angajarea, implicarea.” „Caracteristica importantă a sociologiei feministe este înscrierea demersului într-o perspectivă teoretică ce acordă un rol și o importanță fundamentale diviziunilor de gen din viața socială.” (Dragomir, Miroiu, 2002, p. 336). Sociologia rurală este studiul forțelor și condițiilor vieții rurale drept o bază pentru acțiunea constructivă în dezvoltarea și menținerea unei civilizații științific eficiente într-o țară. (Vogt, 1917, p. 15). „Perspectiva sociologiei rurale este una holistă, de cercetare și înțelegere a comunităților rurale, ca totalității umane cu specific local și regional, alături de această dimensiune holistă, sociologia rurală are și un caracter interdisciplinar.” (Vedinaș, 2001, p. 11). „Demersul sociologic în rural se caracterizează prin transversalitate, în sensul că, atunci când studiază diverse aspecte ale vieții rurale, ruralistul trebuie să se comporte ca un generalist, interesându-se de religie, de politică, de familie etc. Nici coloratura sa teoretică nu este originală, iar obiectul său de studiu este, mai degrabă, un câmp de aplicație, acest câmp fiind chiar comunitatea rurală, de aici rezultând cerința interdisciplinarității.” (Petre, 2008, p. 519).

Tema statutului femeii a fost abordată în literatura de specialitate atât la nivel național cât și internațional. În plan național, în anul 2014 s-a derulat o cercetare importantă intitulată Studiu privind barierele de gen din România Raport de cercetare „În studiul de față prezentăm rezultatele obținute de echipa de cercetare din proiectul denumit —FEMINIS – Să progresăm împreună din cadrul DMI 6.3. —Promovarea egalității de șanse pe piața muncii (POSDRU/144/6.3/S/130725), beneficiar Fundația Lumina Instituții de Învățământ (FLII).” (***, 2014, p. 8). De asemenea, articolul autoarei Simona Rodat din anul 2017, intitulat De la rolurile și identitățile de gen la modelele „doing gender” și „undoing gender” (Rodat, 2017) publicat în Revista română de Sociologie dezbate tema statutului

femeii și evoluția acestuia. Un alt studiu în acest domeniu realizat în anul 2018 aparține autoarei Georgiana Virginia Bonea, intitulat *Emanciparea femeii în societatea românească și violența intrafamilială. Aspecte teoretice și viziuni social-istorice*. Autoarea abordează tema din punct de vedere social și istoric analizând femeia care este o parte importantă a „celulei de bază a societății, așa cum se mai numește familia, este analizată din perspectiva procesului de modernizare a societății și emancipare a femeii. Este vorba de multiple schimbări în interiorul familiei în ceea ce privește socializarea primară în funcție de gen, precum și mentalitățile privind rolul femeii și al bărbatului în intimitatea familiei.” (Bonea, 2018, p. 1). Pe plan internațional tema a fost abordată de către Uniunea Europeană „La nivelul UE a fost elaborată și pusă în aplicare, fiind în vigoare, Strategia egalității dintre femei și bărbați 2010-2015.” (***, 2014, p. 22). De o importanță deosebită este și articolul autoarelor Aoife M. Ní Fhlatharta și Maura Farrell, publicat în 01 mai 2017 în *Journal of Rural Studies*, intitulat *Descoperirea componentelor „patriarhiei” în inovarea rurală: Un studiu al inovatorilor de sex feminin și contribuția lor la Connemara rurală* (Ní Fhlatharta, Farrell, 2017). Tema este abordată într-o manieră amplă atât la nivel național cât și internațional, însă aceste abordări vor fi aprofundate în conținutul lucrării.

Lucrarea de față are la bază studierea evoluției statutului femeii între tradiționalism și modernitate în ruralul și periurbanul arădean, tema este abordată din următoarele aspecte: educațional, al muncii, viața privată, domeniului familial, viața publică viața în comunitate.

1. Cadrul conceptual și teoretic

1.1. Statutul femeii în sociologia genului

Statutul epistemologic al domeniilor de cunoaștere precum filosofia genului sau filosofia feministă, politici de gen, sociologia genului sunt încă în proces de construcție și dezvoltare. În acest capitol se vor prezenta principalele paradigme în care a fost studiat genul, teoriile principale și concepțiile sociologice în privința genului. Studiul genului a căpătat diferite abordări de-a lungul timpului, definițiile au variat, variate au fost interesele legate de fenomenul genului, de asemenea, au variat metodele de cercetare a genului. Din punct de vedere sociologic, genul este o construcție socială.

Principalele abordări teoretice în privința genului și a sexualității din perspectiva structural-funcționalistă: „din punct de vedere funcționalist, individul este întotdeauna produsul culturii sale.” (Perpelea, 2012, p. 180). Până la apariția conceptului de gen în anii '70, funcționalismul a abordat diferențele existente între sex și rol. Spre exemplu, Emile Durkheim a distins rolurile de gen drept funcționale, bazate biologic pe evoluție rezultând dintr-o forță progresivă a solidarității organice. Mai explicit, acesta susținea faptul că societatea a devenit mult mai complexă iar diferențele dintre bărbați și femei s-au accentuat tot mai mult, astfel, aceștia s-au specializat în rolurile lor acest lucru făcând diviziunea muncii mult mai eficientă iar societatea mai puternică. Funcționalismul

susținea faptul că diferențele de rol continuă să existe deoarece funcționează pentru a promova stabilitate socială. (Holmes, 2007).

Sociologul american Talcott Parsons este cel mai important reprezentant al funcționalismului secolului XX. În viziunea lui T. Parsons despre rolurile complementare ale bărbaților și ale femeilor este considerată drept direcție principală de abordare a genului perspectiva funcționalistă, acesta elaborând teoria structural-funcționalistă. În anul 1950 T. Parsons scria despre viața socială modernă și despre modul în care locul de muncă se desfășura departe de casă iar cineva trebuia să rămână acasă pentru a se ocupa de socializarea copiilor. Astfel, rolul emoțional expresiv este atribuit femeilor iar rolul instrumental rațional și concentrat pe muncă este atribuit bărbaților. Aceste roluri divizate în baza sexului devin norme sociale iar copiii sunt socializați în cadrul acestor norme, așadar aceasta este fundamentul teoriei structural-funcționaliste a lui Talcott Parsons. (Parsons, Bales, 1955).

În acest sens se poate susține faptul că socializarea de gen începe încă din copilărie. De la naștere copilul este socializat în baza rolurilor de gen, anume, a comportamentelor și normelor sociale repartizate pe categoria masculin-feminin, adică atribuții de rol specifice pentru fete respectiv petru băieți. „Socializarea de gen contribuie nu doar la formarea conștiinței diferenței de gen, dar și la recunoașterea și acceptarea socială a stratificării sociale de gen din orice societate, ca și la perpetuarea inviolabilității dihotomiei masculin-feminin.” (Rodat, 2017, p. 273). Astfel „dihotomia masculin-feminin și toate diferențele (inclusiv inegalitățile) pe care le implică este, așadar, puternic naturalizată, ca și cum ar fi în natura lucrurilor.” (Bourdieu, 2005, p. 19).

În viziunea sociologului Pierre Bourdieu, genul este conceptualizat drept o diferență sexuală, o înțelegere a structurilor obiective și cognitive, care sunt deseori ascunse. Pentru Bourdieu, identitatea socială provine din identitatea sexuală, din experiența pe care copilul o are în ceea ce privește corpul mamei și al tatălui. Prin această explicație înțelegem că ne referim la corpul uman în calitate de „corp social” construit din înțelesuri, valori, gesturi, posturi, forță fizică, discurs și limbaj. Prin intermediul „corpului social”, copilul este socializat și se raportează la rolurile sociale specifice unui anumit tip de corp masculin sau feminin, în acest mod se produce obiectificarea unor caracteristici în timp. Acest proces dialectic care implică obiectificarea în care unele caracteristici devin obiectificate în timp și formează habitusul. (Adkins, Skeggs, 2005). În acest sens, apare forța ordinii masculine care după cum susține Bourdieu „rezidă în faptul că aceasta nu are nevoie de nici o justificare: viziunea androcentrică se impune ca fiind neutră și nu are nevoie de discursuri de legitimare. Ordinea socială funcționează ca o imensă mașinărie simbolică ce are tendința de a ratifica dominația masculină pe care aceasta se fondează.” (Bourdieu, 2003, p. 18).

Conceptul de habitus, concept central în sociologia lui Pierre Bourdieu „este o formație durabilă, transpozabilă și exhaustivă produsă prin interiorizarea principiilor unui arbitrar

cultural, adică a unui ansamblu de cunoștințe și valori selectate de clasa dominantă, în conformitate cu propriile interese, din capitalul cultural al unei societăți și activat de muncă pedagogică; habitusul se manifestă prin scheme de percepție, de gândire, de apreciere și de acțiune, parțial sau integral identice la toți membrii unei clase sau categorii sociale, contribuind astfel la producția și reproducția integrării intelectuale și a integrării morale a acesteia.” (Zamfir, Vlăsceanu, 1998, p. 275).

Făcând o comparație între sociologia genului din perspectiva lui Talcott Parsons și cea a lui Pierre Bourdieu, se poate observa că aceștia au avut un mod preponderent similar pentru distincția și explicarea genului. Aceștia au diferențiat genul prin intermediul muncii și a rolurilor de gen specifice sexului masculin și celui feminin.

Sociologul Erving Goffman consideră faptul că expunerile de gen sunt expresii sociale, prescrise, convenționale ale genului. (Vlăsceanu, 2011). Normele de comportament pe care le promovăm ne fac să ne expunem genul în mod direct: „Etichetarea de gen oferă o soluție pentru diverse probleme organizatorice întâlnite în anumite situații sociale, ca de exemplu: cine ia micile decizii, cine cedează, cine face primul pas, cine conduce, cine oprește astfel încât întoarcerile, opririle, mișcările să poată fi coordonate și începuturile și sfârșiturile să fie sincronizate (în același mod, diviziunea de gen tradițională a muncii oferă o soluție pentru organizarea anumitor servicii personale – cele pe care le numim domestice), dar de ce genul, și nu alte atribute, este invocat în aceste probleme organizatorice și cât de adaptat este genul la a le face față rămâne o problemă deschisă.” (Vlăsceanu apud Goffman, 2011, p. 225). Erving Goffman consideră că genul are la bază un „cod central” prin care sunt concepute interacțiunile, reprezentările și structurile sociale ale indivizilor. În cadrul codului, diferențele corporale dintre genuri constituie un rol esențial. „Și totuși, aceste diferențe corporale, biologice, au căpătat o semnificație socială enormă. Goffman introduce termenul de reflexivitate instituțională (engl. în original: instituțional reflexivity) pentru a răspunde la întrebarea: Cum s-a putut întâmpla așa ceva, ce anume face ca tocmai aceste diferențe corporale să capete o importanță atât de mare în societatea modernă? Cu alte cuvinte, el se întreabă cum este posibil ca diferențele biologice să determine aranjamentele sociale ale genurilor și mai mult, să pară naturale membrilor claselor sexuale și prin urmare, de la sine înțelese. Reflexivitatea instituțională, termen prin care Goffman denumeste mecanismul prin care este menținută și preservată orânduirea socială a genurilor, conduce la consolidarea stereotipurilor de gen și a normelor și aranjamentelor de gen predominante.” (Rodat, 2017, p. 275).

În viziunea social-constructivistă, genul este considerat o construcție socială. Această viziune este în opoziție cu cea structural-funcționalistă deoarece constructivismul susține faptul că diferențele și inegalitățile de gen nu pot fi explicate doar făcându-se referire la socializarea de gen a copiilor. „Din perspectivă constructivistă, indivizii purtători de gen (genizați) își negociază identitățile în cadrul societăților la rândul lor genizate, iar aceste

societăți, prin instituțiile lor sociale, produc exact acele diferențe pe care noi le presupunem ca fiind proprii indivizilor.” (Vlăsceanu, 2011, p. 228).

În consecință, principalele tendințe teoretice și științifice în categoria de gen sunt: o sociologie empirică a genului (acest lucru înseamnă că dimensiunea de gen încă necesită studiul în profunzime abordare pe care o are orientarea pozitiv-funcționalistă a sociologiei genului); sociologia feministă a genului (pe care o vom dezvolta în capitolul următor); o sociologie postmodernă a genului (aceasta încearcă să dizolve categoriile femeie sau gen drept principii de formare a identității și a proceselor de excludere). (Dragomir, Miroiu, 2002).

Prin prezentarea celor mai importante abordări ale genului din prisma sociologiei putem observa că statutul femeii a început să se schimbe odată cu timpul deoarece s-a conștientizat faptul că noțiunea de gen este o construcție socială. Această conștientizare a dus la dispersarea rolurilor de gen în societatea actuală. A început să dispară categorisirea unor lucruri sau acțiuni ca fiind tipice feminine și tipice masculine.

Totodată, nu se poate lăsa în totalitate deoparte abordarea etnometodologică a lui Harold Garfinkel din 1967 care susține că diferențierea dintre sex și gen pornește de la supoziția caracterului „natural” al existenței a două sexe. (Rodat, 2017). Putem considera unele aspecte ale genului ca fiind naturale, aplicând caracterul biologic al indivizilor, iar acest caracter cu siguranță nu este un construct social. Spre exemplu nașterea, alăptarea, sau alte roluri de gen pur biologice care nu vor putea fi specific masculine niciodată.

Abordarea statutului femeii din perspectiva sociologiei genului, anume a diferențierii și a specificității rolurilor de gen, caracteristică acestei lucrări, cea mai reprezentativă abordare este un „hibrid” între funcționalism, etnometodologie și curentul deconstructivist: „în viziune deconstructivistă chiar sexul – și diferența anatomică dintre sexe – este construită social, fiind produs(ă) la nivel discursiv, iar binaritatea sexelor și heterosexualitatea sunt produse ale aplicării normelor și totodată, forme de percepție, cu alte cuvinte, efecte performative ale repetițiilor.” (Rodat, 2017, p. 285).

1.2. Statutul femeii în sociologia feministă

Înainte de a prezenta și analiza viziunile sociologiei feministe în raport cu statutul femeii, se va efectua definirea termenului de feminism și se va prezenta un scurt istoric al mișcărilor feministe la nivel internațional cât și național. Am recurs la această abordare deoarece nu se poate efectua un studiu al sociologiei feministe până nu este clarificat modul în care s-a ajuns la acest termen și evenimentele marcante care au generat o sociologie feministă. „În sens larg feminismul reprezintă pledoaria pentru drepturile femeilor. Termenul s-a răspândit la jumătatea secolului al XIX-lea în Europa, dar feminismul ca atitudine și abordare a precedat mult utilizarea canonică a termenului ca atare. Din punct de vedere istoric, feminismul a debutat ca parte a discursului european iluminist. A avut un impact important în lumea modernă, în discursurile despre

universalizarea cetățeniei și a drepturilor. Începuturile feminismului modern sunt localizate în lucrarea lui Mary Wollstonecraft *A Vindication of the Rights of Woman* (1792)." (Dragomir, Miroiu, 2002, p. 121).

Pe de altă parte, feminismul a fost configurat drept o categorie ideologică care promovează egalitatea de gen și emanciparea. (Gamble, 2001). Cercetătorul ideologiilor, Michael Freeden, consideră faptul că feminismul este mai aproape de ideologiile tradiționale decât doresc să admită adepții acesteia. Ceea ce diferențiază feminismul de ideologiile tradiționale, spune autorul, este reprezentat de faptul că ideologia feministă nu este preocupată de orânduirile politice și sociale general-umane, ci de scopurile și problemele femeilor. (Frunză, 2004).

Barbara Arneil definește conceptul astfel „feminism înseamnă recunoașterea faptului că, indiferent de timp și spațiu, femeile și bărbații sunt inegali în privința puterii pe care o au, atât în societate, cât și în viața personală, precum și corolarul acestei recunoașteri: faptul că femeile și bărbații ar trebui să fie egali. Feminism înseamnă credința că ceea ce numim cunoaștere a fost scrisă despre, de către și pentru bărbați, precum și corolarul: toate școlile de cunoaștere trebuie să fie reexamineate și înțelese astfel încât să poată fi dezvăluită măsura în care ele ignoră sau distorsionează genul.”(Arneil, 1999, p. 3).

Termenul de feminism în România regăsește numeroase dificultăți fiind tratat ca având o conotație negativă, sau fiind nepotrivit pentru o țară cu o experiență de după un regim totalitar. Acest motiv cauzează refuzul asumării deschise al femeilor și bărbaților care activează pentru drepturile femeilor și egalitatea de gen.

O scurtă istorie a mișcărilor feministe pe plan internațional se poate categorisi în trei „valuri de feminism”. Primul val are loc în perioada 1848-1920, începând cu „Declarația Sentimentelor” (mișcarea sufragetelor) a lui Elizabeth Cady Stanton de la Seneca Falls, astfel femeile obțin dreptul la vot. Al doilea val a avut loc în perioada 1960-1970, în această perioadă se produc revolte epistemologice, influențate preponderent de Simone de Beauvoir și Betty Friedan, în acest val se îndreaptă atenția spre violența domestică, liberalizarea avortului, accesul la învățământul superior și pe piața muncii. Valul al treilea începe cu anul 1990 și nu are o perioadă în care să se finalizeze, deocamdată acest val este produs în contextul postcolonialismului și postsocialismului; în acest val se pune accentul pe diferențele dintre femei, nu doar pe cele între femei și bărbați, pe identitățile diferite și pe diversitatea experiențelor. (Vlăsceanu, 2011).

Mișcarea feministă în plan național debutează prin „constituirea Uniunii Femeilor Române din Austro-Ungaria (Brașov, 1913) la care se vor asocia în deceniile următoare peste 100 de organizații de femei de pe întreg teritoriul României întregite.” În 1921 la București se constituie Consiliul Național al Femeilor Române, care a fost afiliat Consiliului Internațional al Femeilor care număra membre de pe toate continentele lumii. Prin activitățile CNFR femeile au dobândit drept de vot în consiliile locale-1928 și în parlament-1938. În 29 noiembrie 1946 s-a legiferat dreptul de vot al femeilor și totodată acestea au

putut participa la alegerile parlamentare. Însă, referitor la acest drept Gheorghiu-Dej susține în 1947 următoarea afirmație „Noi le-am dat drepturi egale cu ale bărbaților, dar să nu credeți că legea prin care li se acordă aceste drepturi egale cu ale bărbaților este de ajuns. Pentru că obiectiv stăruie inegalitatea în conștiința oamenilor, în moravurile vieții noastre, lucru de care trebuie să ținem seama.” (Mihăilescu, 2006, p. 407).

Anul 1979 notează momentul în care România aderă la Convenția pentru Eliminarea tuturor formelor de Discriminare a Femeilor. În perioada 1990-2000 mișcarea feministă din România evoluează diferit și prosper, după căderea regimului totalitar de până în decembrie 1989, moment în care se înființează peste 60 de organizații nonguvernamentale pentru femei. Câteva dintre ele fiind: Societatea de Analize Feministe AnA, Asociația Națională a Femeilor cu Diplomă Universitară din România, Gender – Centrul de Cercetare a Identității Feminine etc. Printre personalitățile cele mai importante ale mișcării feministe românești se numără: Calypso C. Botez, Sofia Nădejde, Adela Xenopol, Eleonora Stratilescu, Alexandrina Gr. Cantacuzino, Maria Rosetti, Maria Buțureanu, Sofia Chrisoscoleu, Constanța Dunca-Schiau, Eugenia de Reuss-Ianculescu. (Dragomir, Miroiu, 2002, p. 199-226).

După aceste clarificări ale termenului de feminism și scurtul istoric al mișcărilor feministe pe plan internațional și național, vom prezenta principalele paradigme și poziții ale sociologiei feministe. Sociologia feministă se poziționează critic față de sociologiile tradiționale din cauza faptului că acestea nu au acordat importanța cuvenită femeilor în analizele sociale, ignorând sexul ca variabilă de cercetare sau doar considerându-l o simplă variabilă demografică pseudo-incluzând experiențele femeilor. „Sintagma sociologie feministă este considerată de unii o contradicție în termeni, căci în sens tradițional sociologia echivalează cu neutralitate axiologică și cu obiectivitatea, iar feminismul își asumă în mod deschis angajarea, implicarea.” (Dragomir, Miroiu, 2002, p. 332). Însă, sociologia feministă oferă un rol central diviziunilor de gen ale vieții sociale contribuind la hermeneutica mecanismelor prin care se creează inegalitățile sociale dintre femei și bărbați.

La începutul sociologiei feministe americane, au existat 8 sarcini principale care trebuiau îndeplinite în sociologia generală: „1. dezvoltarea teoriilor feministe și adaptarea teoriilor dominante încât acestea să se raporteze și la femei; 2. regândirea metodelor de cercetare (dezvoltarea metodelor de cercetare non-sexiste sau chiar feministe); 3. descoperirea lacunelor prezente în reflectarea lumii sociale în cazul în care femeile nu au fost studiate sau în cazul în care subiecte importante despre viața femeilor nu au fost studiate; 4. publicarea lucrărilor feministe; 5. lucrările feministe să devină cunoscute în toată lumea; 6. includerea aspectelor considerate importante de către feministe în programele academice predate de către feministe și apoi de toți sociologii; 7. societățile academice să cunoască membrele importante; 8. obținerea de locuri de muncă pentru feministe, atât pentru profesoare cât și pentru studentele acestora.” (Delamont, 2003, p.

17). Se pot distinge trei curente de sociologie feministă începând cu anul 1970 până în prezent: sociologie feministă liberală, sociologie feministă marxistă și sociologie feministă radicală sau separatistă. Sociologii feministi liberali se axează pe domeniul de studiu politic, aceștia accentuează însemnătatea socializării de gen, considerând că reforma politică și legislativă sunt soluția egalității de gen. Sociologia feministă marxistă și sociologia feministă radicală sunt diferite de sociologia pozitivă, acestea nu cred în știința socială obiectivă, ci consideră că sistemul economic acționează celelalte instituții ale fiecărei societăți precum educația, familia și mass-media, și că inegalitățile de clasă sunt primordiale, iar acestea sunt cele care structurează viețile femeilor. (Delamont, 2003, p. 25).

În anul 1988 Janet Saltzman Chafetz a definit teoria feministă în sociologie prin patru criterii: „1. genul este de interes central; 2. genul este în mod sistematic legat contradicții sociale, inegalități și puncte de presiune; 3. teoria acceptă că relațiile de gen sunt mutabile, că acestea s-au schimbat și se vor schimba; și 4. că pot fi folosite pentru a provoca, contracara sau schimba situații în care femeile sunt devalorizate sau dezavantajate.”. Orice teorie sociologică care îndeplinea aceste patru criterii era, în opinia lui Chafetz, feministă. (Delamont, 2003, p. 35).

Fie că este definită în termeni de studiu și îmbunătățire a condițiilor femeilor, fie în ceea ce privește analiza inegalităților sociale, incluzând, dar fără a se limita la cele organizate pe sex, sociologia feministă cuprinde obiective care sunt în mod inerent interdisciplinare generatoare munca productivă care încalcă frontierele disciplinare și le intersectează. (Rosenberg, Howard, 2008, p. 678).

Cu alte cuvinte, sociologia feministă este o ramură nouă a sociologiei, iar aceasta este foarte similară cu sociologia genului, însă are drept domeniu central de studiu femeia. Sociologia feministă este încă în curs de formare, iar studiile din această zonă sunt în permanentă dezvoltare. Conform și denumirii acestei ramuri a sociologiei — sociologie feministă — se înțelege că studiul principal se axează pe femeie și implicit pe statutul femeii în toate aspectele importante ale vieții sociale.

În continuare, va fi prezentat modul în care s-a schimbat statutul femeii în România de-a lungul timpului, efectuând o analiză a regimului de gen privind diviziunea muncii, structurile mentalitare și structura puterii ale acestor diferite instituții.

„În timpul perioadei interbelice, a prins contur emanciparea femeii, aceasta trecând de la femeia de casă la statutul de doamnă în societate. În perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale, femeia a reușit să câștige mai multe drepturi, precum: a purta pantaloni; putea avea părul tuns; putea face sport împreună cu soțul său; se putea plimba cu bicicleta; ș.a.m.d.” (Bonea, 2018, p. 84). Pe parcursul schimbării statutului lor, femeile din România au încercat să devină cât mai independente față de sexul masculin. Spre exemplu, abia începând cu anul 1932 femeile căsătorite din România au obținut controlul proprietății lor și puterea de a semna contracte fără acordul soților lor. (Ciocalteu, 1936).

De asemenea, în perioada la care facem referire, femeilor din România le era foarte greu, aproape imposibil să practice un loc de muncă specific masculin (domenii care aparțin specializărilor Facultăților de Drept), în acest sens, până și Sarmiza Blicescu (1867-1935), care a fost prima și cea mai tânără studentă admisă la Facultatea de Drept din Sorbona, a întâmpinat dificultăți în momentul în care s-a întors în țară și a dorit să profeseze, din cauza faptului că era femeie în acest domeniu. (Ciupală, 2003). „Cu presiuni, mitinguri și demonstrații, din 1966 femeile măritate sunt libere să exercite o profesie fără consimțământul soțului. În deceniul opt al secolului precedent, autoritatea paternă asupra copiilor se transformă în autoritate parentală și e admis principiul de egalitate al remunerării pentru munci de valori egale. În 1983 se aprobă Legea asupra egalității profesionale între cele două sexe, iar în 1987 se elimină și restricțiile muncii de noapte pentru femei.” (Ciucă, 2010, p.75-76).

În plan politic femeile din România nu au fost libere să participe în alegeri libere, democratice și cu mai multe partide politice, până după 1989. Însă, în perioada comunistă s-a încercat aducerea femeii pe o treaptă de egalitate cu cea a bărbatului. Femeile au primit locuri de muncă bine plătite, dar această egalitate a dus la o suprasolicitare a femeilor „În spațiul public, al muncii, a funcționat cadrul relațional al femeii. Această viziune a dus la feminizarea serviciilor. În spațiul public, legat de politic, femeia era subreprezentată și ocupa poziții ierarhice inferioare bărbatilor, cu toate notele de optimism prezente în discursul public.” (Petre, Boia, 1998, p. 258).

Raportul dezvoltării umane din anul 1998 susține faptul că: „Din punctul de vedere al poziției femeii, societatea românească prezintă un grad ridicat de modernitate.” (***, 1998, p. 70). Conform acestei afirmații se poate înțelege faptul că politicile de gen nu au reprezentat tocmai o prioritate.

În anul 2000 „Guvernul României a adoptat un Plan Național de Acțiune pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați.” (***, 2000). Acest plan conține cinci arii în care guvernul va interveni (economia, drepturile sociale, cadrul legislativ, conștiința civică și participarea la decizie) stabilind pentru fiecare în un număr de obiective operaționale care vor fi îndeplinite prin acțiune administrativă iar guvernul va aloca resurse pentru acestea.

În prezent femeile sunt bine reprezentate în mai multe profesii acum decât au fost în 1989 și constituie o majoritate în ceea ce privește studenții înscriși la toate nivelurile de învățământ. Cele mai semnificative forme ale discriminării economice pe motive de gen încă au în viziune remunerația pentru profesiile feminizate deoarece este pusă mai puțină valoare monetară pe tipurile de locuri de muncă care implică îngrijirea, pe care femeile tind să facă, de la medicină la educație. (Bucur, Miroiu, 2018, p. 37) „Femeia României actuale este preocupată de educație și mai ales de carieră, se poate întreține și are responsabilități la locul său de muncă. Azi femeia a ajuns la cele mai înalte standarde ale educației și a acceptat provocări importante pe piața muncii. Cu toate acestea, azi femeia româncă este văzută în mai multe ipostaze: obiect sexual; gospodina familiei;

profesionistă la locul de muncă; victimă a violenței bărbatului său; simbol al armoniei în cuplu; mamă iubitoare sau chiar iresponsabilă și rebelă.” (Bonea, 2018, p. 85).

„Societatea tolerează nestingherită perpetuarea relațiilor de putere care duc la situații și comportamente discriminatorii ale femeilor și bărbaților, iar instituțiile spațiului public și ale celui privat conservă și reproduc modelele culturale anacronice, atât dintr-un conservatorism de sorginte tradițională, cât și din lipsa unei alternative contemporane accesibile.” (Pasti, 2003, p. 84-85). Acest lucru se întâmplă din cauza faptului că nu există un model contemporan la care românii să se raporteze care ar putea direcționa comportamentele sociale și relațiile dintre femei și bărbați în viața publică sau privată. Însă „societatea românească pare a se orienta în prezent spre recuperarea și reproducerea modelelor tradițional-patriarhale, al căror principal defect este conservatorismul.” (Miroiu, 1999).

1.3. Statutul femeii în sociologia rurală

Sociologia clasică, cea din prima jumătate a secolului XIX, în speță cea reprezentată de Georg Simmel, Max Weber și Ferdinand Tönnies, cuprinde referințe la comunitățile rurale. Sociologia generală, a secolului XX, moștenește de asemenea, în structura ei, referințe la lumea rurală.

„Sociologia rurală are, în istoria sociologiei și în manifestarea diferitelor școli sociologice, o situație aparte. Împreună cu sociologia urbană, ea alcătuiește ceea ce s-a numit sociologia comunităților teritoriale și se diferențiază de sociologiile de ramură (sociologia religiei, sociologia educației, sociologia culturii, sociologia industrială, sociologia comunicării, sociologia medicinei etc.) pentru că nu reprezintă o disciplină specializată într-un domeniu al socialului și umanului (religia, educația, cultura, industria, comunicarea, medicina.), ci este sociologia însăși, proiectată teoretic, metodologic și empiric asupra comunităților rurale, cu totalitatea dimensiunilor lor sociale și economice, organizaționale și structurale, ca și cum comunitățile rurale ar reprezenta umanitatea însăși.” (Vedinaș, 2001, p. 11).

Sociologia rurală are o perspectivă holistă de cercetare a comunităților rurale în calitate de totalități umane cu specific local și regional. Pe lângă dimensiunea holistă, sociologia rurală posedă și un caracter interdisciplinar, deoarece „reinterpretează din punct de vedere sociologic datele referitoare la mediu rural prezentate de geografia socială, istoria socială, etnografie, antropologie, demografie, medicină socială etc. și pe de altă parte, prin cercetări proprii determină aspectele rurale ale problemelor.” (Neamțu, Stănculescu & Sterian, 1969, p. 9). Unul dintre fondatorii sociologiei rurale, H. Mendras, scria în 1958: „Mediul rural este un câmp de investigație pentru toate științele sociale și studiul său nu ar putea constitui o disciplină autonomă.” (Mendras, 1958, p. 316).

Se consideră faptul că „demersul sociologic în rural se caracterizează prin transversalitate, în sensul că, atunci când studiază diverse aspecte ale vieții rurale,

ruralistul trebuie să se comporte ca un generalist, interesându-se de religie, de politică, de familie etc. Nici coloratura sa teoretică nu este originală, iar obiectul său de studiu este, mai degrabă, un câmp de aplicație, acest câmp fiind chiar comunitatea rurală, de aici rezultând cerința interdisciplinarității.” (Petre, 2008, p. 520).

În ceea ce privește statutul femeii în zona rurală vom începe prin a aborda evoluția acestuia din perspectivă cronologică. Așadar, „un aspect important al vieții sociale tradiționale este legat de statutul social diferit al bărbatului și femeii în raport cu activismul social, respectiv, activismul magic. Se știe că în societățile balcanice, dar și în lumea tradițională românească, posibilitatea deciziei în selecția maritală era extrem de limitată în cazul femeilor. Această selecție era un apanaj aproape exclusiv masculin, al taților, dar și al viitorului soț.” (Bădescu, Cucu-Oancea & Șișeștean, 2011, p. 225). „În mediul rural se poate spune că emanciparea femeii a întârziat să își facă simțită prezența. În mediul urban, femeile erau preocupate de educație și de tot ce însemna aceasta. Ipoteza conform căreia: Dacă educi un bărbat, atunci educi un om; dacă educi o femeie, atunci educi o familie întreagă, s-a dovedit a fi adevărată. Astfel, ca o primă concluzie, emanciparea femeii a încurajat și a susținut accesul acesteia la educație, s-a dezvoltat foarte mult zona publicațiilor destinate femeilor și preocupărilor acestora.” (Bonea, 2018, p. 84). Astfel, putem înțelege faptul că femeile din zona rurală au fost mai tot timpul o categorie defavorizată, deoarece noutatea era ceva care se implementa mult mai greu în lumea rurală.

Pe de altă parte, în tradițiile satești femeia nu a fost pusă mereu într-o lumină foarte bună, astfel încât „rolul nefast al femeii se manifestă și în perioada sărbătorilor de iarnă sau cu prilejul unor activități economice sau ceremoniale de peste an. Se știe că perioada dintre Crăciun și Bobotează era considerată un timp cu proprietăți excepționale, existând credința că în Ajunul Crăciunului cerul se deschidea, iar Divinitatea se cobora peste oameni (de altfel motivul divinității coborâtoare este unul dintre motivele centrale ale creștinătății orientale, considerată de M. Eliade creștinism cosmic). Această perioadă de stare excepțională în viața lumii tradiționale era un timp de manifestare a elementului masculin. Activismul comunitar al bărbaților (spre exemplu, cetele de colindători) era considerat aducător de bunăstare și asigura protecție comunitară. Dimpotrivă, activismul social al fetelor era considerat nefast, aducător de pericole. De aici multitudinea de interdicții la care era supus elementul feminin în această perioadă (interdicția de a colinda, colindatul fiind exclusiv masculin, de a intra într-o altă gospodărie în Ajunul Crăciunului sau în dimineața de Crăciun sau Anul Nou).” (Bădescu, Cucu-Oancea & Șișeștean, 2011, p. 226).

Alte poziții diferite între bărbați și femei se regăsesc și în cadrul sacru al bisericii, faptul că femeile și bărbații au locuri prescrise în care trebuie să stea în biserică. Spre exemplu, modul în care este secționată biserica (altar, naos și pronaos), bărbații stau în naos deoarece naosul este mai aproape de altar, iar femeile vor sta mereu în pronaos, care este

mai aproape de ieșirea din biserică. Încă un aspect important din punct de vedere cutumiar al comportamentelor în biserică, este faptul că la finalul slujbei, cei care vor merge înainte să primească anafora sunt bărbații. (Șișeștean, 2000).

Preponderent, în comunitățile rurale, activitățile economice, respectiv cele din spațiul locuinței sunt caracteristice femeilor, iar cele din spațiul agricol și forestier sunt caracteristice bărbaților.

În prezent chiar și în zona rurală vechile cutume cu privire la diferențierea dintre genuri au început să dispară. Acest fapt se produce deoarece comunitățile rurale nu mai sunt atât de ermetice precum obișnuiau să fie, accesul la educație și informație este mult mai ușor, iar acest lucru este benefic pentru evoluția statutului femeii din zona rurală.

Un alt aspect important care cuprinde arealul sociologiei rurale este periurbanul. „Este vorba de instalarea unei populații citadine, tot mai numeroasă, în teritorii care aveau, ca logică tradițională de funcționare și organizare activitățile agricole. Acest proces constituie o sursă de conflict între urbanitate și ruralitate. De natură socială, politică, economică și peisagistică, acest conflict se traduce, cel mai adesea, prin marginalizarea activităților agricole, prin excluderea aproape totală a acestui domeniu din strategiile de gestionare și de planificare a teritoriilor periurbane respective. Periurbanizarea în scop rezidențial este în plină evoluție și în România zilelor noastre. Astfel, spațiile agricole periurbane din jurul marilor orașe românești par să cunoască în ultimii ani o nouă dinamică determinată de dorința de a accede la o proprietate într-un teritoriu în care prețurile terenurilor au devenit accesibile financiar, chiar și pentru categorii de populație cu venituri medii, nu doar pentru cei bogați și foarte bogați.” (Bădescu, Cucu-Oancea & Șișeștean, 2011, p. 443).

În concluzie, diferențele dintre rural și urban încep să devină tot mai puțin evidente, la fel și diferențele în ceea ce privește mentalitatea oamenilor. Prin studierea ruralului și periurbanului putem afla dacă statutul femeii a evoluat cu adevărat din tradiționalism până în prezent.

2. Metodologie

2.1. Designul metodologic ales și argumentele aferente

Cercetarea prezentă are la bază o metodă calitativă. Fraza – metodologie calitativă – se referă în sensul cel mai larg, la cercetarea care produce date descriptive – propriile cuvinte scrise sau vorbe ale oamenilor și comportamentul observabil al acestora. După cum a subliniat Ray Rist, în anul 1977, metodologia calitativă este mai mult decât un set de tehnici de colectare a datelor, este o modalitate de abordare a lumii empirice.

În metodologia calitativă, cercetătorul privește împrejurările și oamenii într-o viziune holistă; persoanele, împrejurările sau grupurile nu sunt reduse la variabile, ci sunt privite ca întreg. Cercetătorul calitativ studiază oamenii în contextul trecutului lor și situațiile în care se află în momentul cercetării. Când studiem oamenii calitativ, ajungem să-i

cunoaștem personal și să experimentăm ceea ce ei experimentează în luptele lor zilnice în societate. Învățăm despre concepte precum frumusețe, durere, credință, suferință, frustrare și iubire, a căror esență este pierdută în alte abordări de cercetare.

Printre cele mai semnificative evoluții în cercetarea calitativă pe parcursul ultimelor decenii a fost proeminența crescândă a perspectivelor cercetării feministe datorate în mare parte înființării și dezvoltării studiilor feministe și a celor de gen ca domenii de predare și cercetare. După cum demonstrează cercetătorii feminisți, genul nu este doar un domeniu fructuos pentru studiu, teoretizare și scriere, ci și un factor care necesită o sporită atenție metodologică. (Taylor, Bogdan & DeVault, 2016).

Astfel, pentru lucrarea prezentă a fost folosit interviul. În literatura de specialitate, interviul este considerat fie metodă (Iluț, 1997, p. 74), fie tehnică de cercetare (Chelcea, 2001, p. 125). Tipul de interviu ales în lucrare este interviul semistrukturat, așadar „în interviul semistrukturat prestabilite sunt doar temele în jurul cărora se va purta discuția. Așa se face că operatorul va pleca pe teren cu un ghid de interviu.” (Iluț, 1997, p. 87). După cum reiese din citatul anterior, instrumentul folosit pentru interviu, a fost ghidul de interviu. Motivele pentru care a fost aleasă această abordare metodologică sunt reprezentate în primul rând, de faptul că tema abordată este complexă și trebuie privită din mai multe perspective iar interviul oferă posibilitatea de a pătrunde în profunzimea acestora. În al doilea rând, în studierea acestui subiect am avut nevoie de flexibilitate, adică de răspunsuri specifice la fiecare întrebare. În al treilea rând, succesiunea întrebărilor a fost foarte importantă, iar prin intermediul interviului s-a putut controla foarte minuțios acest lucru. Răspunsurile primite au fost spontane, fapt care a sporit gradul de semnificație a informațiilor primite, reacțiile nefiind realizate sub controlul normativ al respondentului. Un alt motiv foarte important care a stat la baza alegerii unei metode calitative a fost faptul că atenția respondentului a fost sporită, acesta fiind nevoit să se concentreze doar asupra conversației despre cercetare.

Conchidem prin a susține faptul că această alegere a fost cea mai potrivită pentru tipul de fenomen care a fost selectat spre a fi studiat și cercetat.

2.2. Scopul și obiectivele cercetării

Scopul cercetării a fost acela de a afla care este poziția actuală a statutului femeii în zona rurală și de a putea face o comparație cu statutul acesteia în perioada tradițională. Societatea tradițională era formată preponderent pe modelul patriarhal (Borza, Grünberg, Văcărescu, 2006; Mihăilescu, 2002; Pasti, 2003; Stanley, 2013 etc.). Mai mult decât atât, am dorit să aducem un grad de inovație și originalitate în ceea ce privește studiile de gen. Pentru a se ajunge la rezultatele dorite, am decis să stabilim câteva obiective principale ale cercetării după cum vom detalia în următoarele paragrafe.

Un prim obiectiv a fost aflarea percepțiilor despre viață, familie și comunitate a femeilor din zona rurală. Prin intermediul acestui obiectiv am dorit să putem face o

comparație ulterioară între generații, să observăm dacă aceste percepții s-au schimbat în esență sau au rămas similare cu cele din perioada tradiționalismului.

Al doilea obiectiv a fost aflarea diferențelor sau similitudinilor de percepție dintre femeile din zona rurală și zona periurbană. Prin intermediul acestui obiectiv am dorit să vedem dacă poziționarea față de zona urbană este un aspect care poate influența modul de gândire al persoanelor intervievate. Al treilea obiectiv a fost aflarea viziunilor despre muncă și educație a femeilor din zona rurală și periurbană. Prin intermediul acestui obiectiv am dorit să aflăm importanța pe care o acordă femeile educației și muncii în funcție de zona de locuire.

Al patrulea obiectiv a fost aflarea statutului femeilor din zona rurală și periurbană în raport cu cel al bărbaților. Prin intermediul acestui obiectiv am dorit să aflăm dacă nivelul obedienței față de sexul masculin este influențat de zona de locuire a persoanelor intervievate.

Al cincilea obiectiv a fost aflarea viziunilor și obiceiurilor legate de viața de familie a femeilor din zonele studiate. Prin intermediul acestui obiectiv am dorit să aflăm dacă persoanele din zona rurală au obiceiuri cu mult diferite față de persoanele din zona periurbană.

Al șaselea obiectiv a fost aflarea percepției cu privire la propriul statut și a statutului celorlaltor femei în ceea ce privește activitatea în viața publică. Prin intermediul acestui obiectiv s-a dorit aflarea modului în care femeile se raportează la alte femei și modul în care acestea susțin sau nu anumite activități din viața publică practicate de femei.

Al șaptelea obiectiv a fost abordarea unui studiu care nu a mai fost realizat anterior. Astfel am putut realiza o cercetare inovativă într-o zonă care nu a mai fost explorată anterior iar acest fapt a generat originalitate cercetării.

Al optulea obiectiv a fost aducerea unei inovații în studiile de gen din zona rurală prin aflarea situației actuale. Prin intermediul acestui obiectiv s-a dorit explorarea unei probleme care nu a fost studiată în această zonă a României.

Al nouălea obiectiv a fost realizarea unei paralele între tradiționalism, tranziție și modernitate în ceea ce privește statutul femeii române din zona rurală și periurbană. Prin intermediul acestui obiectiv s-a dorit studierea din perspectivă longitudinală a temei abordate.

2.3. Definirea conceptelor

Conceptele abordate și studiate în profunzimea acestei lucrări sunt: gen, status, tradiționalism, tranziție, modernitate.

Conceptul de „gen se referă la toate așteptările culturale asociate cu feminitatea și masculinitatea, așteptări care trec dincolo de diferențele biologice de sex [...] Genul este social și relațional.” (Dragomir, Miroiu, 2002, p. 310). „Genul este un sistem simbolic prin care corpurile intră în societate. Dacă sexul se referă la diferențele biologice dintre femei

și bărbați, genul se referă la modul în care o anumită cultură definește aceste diferențe, la deosebirile între modul în care femeile și bărbații își trăiesc viața și la modul în care indivizii își văd viața lor și a altora în termenii dihotomiei masculin-feminin.” (Grünberg, 2010, p. 209).

Conceptul de status reprezintă poziția ocupată de o persoană în societate, statusul este definit astfel ca un ansamblu de relații egalitare și ierarhice pe care individul le are cu alți membri din grupul din care face parte. „Statusul unui individ într-un grup se construiește din mici detalii ale vieții zilnice, din performări ce tind să încorporeze și să exemplifice valorile oficial acreditate ale societății, consideră că procesul de socializare încurajează femeile și bărbații să-și dezvolte anumite trăsături de personalitate care le determină rolurile de gen.” (Grünberg, 2010, p. 225).

Conceptul de tradiție este analizat sociologic „ca o componentă de bază a vieții: sociale, a sociabilității. Ea este prezentă în toate sferile și nivelele de organizare a societății, în procesele de socializare și manifestare a personalității actorilor sociali.”.

Conceptul de tranziție reprezintă un proces de trecere de la un mod de organizare socială la un altul, de schimbare socială structurală.

Conceptul de modernitate „reprezintă respectiv ceea ce în prezent este diferit sau chiar opus preceptelor, normelor sau practicilor tradiționale, referindu-se la produse ale culturii, instituții, forme de organizare socială, moduri de comportament.” (Zamfir, Vlăsceanu, 1998, p. 362-636).

2.4. Elaborarea instrumentului de cercetare

Instrumentul de cercetare reprezintă un mijloc prin care se efectuează captarea informației științifice, e cel care face legătura între cercetător și realitatea studiată. (Iluț, 1997). Instrumentul de cercetare folosit pentru această cercetare este ghidul de interviu.

Ghidul de interviu a fost elaborat după momentul în care am realizat o documentare temeinică cu privire la subiectul temei cercetate. În primul rând, pentru a obține informații relevante a fost nevoie să fie abordate și discutate, în mare parte, toate aspectele importante din viața persoanelor intervievate precum: educația, munca, spațiul privat și spațiul public. Secțiunea cu aspecte despre spațiul privat a fost explorată mai mult decât cea cu aspecte despre spațiul public.

Ghidul de interviu conține 24 de întrebări, însă în unele a fost nevoie să se mai adauge întrebări suplimentare pentru a intra în profunzimea unui anumit răspuns, fapt ce a generat informații utile studiului. Ghidul de interviu a fost construit după un raționament logic, fiind secționat pe 3 zone de interes.

Prima secțiune din ghid este reprezentată de educație și domeniul muncii, în această parte a instrumentului se regăsesc 7 întrebări.

A doua secțiune a ghidului este reprezentată de viața privată și spațiul familial. În această secțiune a instrumentului de cercetare se regăsesc 14 întrebări. Motivul pentru care aici sunt cuprinse mai multe întrebări este că în spațiul privat se regăsesc mai multe informații care pot fi exploatate, fiind folositoare temei abordate în cercetare.

A treia secțiune din ghid este reprezentată de viața publică și viața în comunitate. În această secțiune se regăsesc 3 întrebări.

2.5. Alegerea populației studiate și motivarea acestei alegeri

Zona în care s-a ales să se facă studiul este reprezentată de ruralul și periurbanul arădean. În consecință, populația studiată pentru această cercetare a fost formată doar din persoane de sex feminin cu vârste cuprinse între 20 și peste 51 de ani, care locuiesc în zonele menționate. Această populație a fost aleasă pentru a fi studiată deoarece populația feminină reprezintă o importanță majoră în societate, iar studiile nu sunt foarte axate pe cercetarea acestora în profunzime.

În primul rând, populația feminină a fost privată de anumite drepturi și libertăți în trecut deoarece societatea era una de tip patriarhal iar multe aspecte care aparțin acestui tip de societate s-au păstrat și în prezent.

În al doilea rând, a fost aleasă populația feminină din zona rurală și periurbană pentru că femeile din aceste zone sunt mai predispuse spre o socializare în termenii tradiției, și doar prin studiul acestora putem afla dacă s-a modificat substanțial statutul femeii din tradiție până în modernitate. În al treilea rând, cu cât nivelul de emancipare al populației feminine este mai ridicat, în aceeași proporție crește și nivelul de emancipare al respectivei populații totale, deoarece femeile sunt cele care se implică într-un procent mai ridicat, de educația copiilor, a noilor generații.

S-a ales studierea acestei populații, deoarece este relevantă pentru studiul calitativ de tip feminist bazat pe interviu, acest domeniu, studiilor feministe în România este încă abordat insuficient, iar populația selectată nu a mai fost supusă unei asemenea cercetări anterior.

2.6. Metoda de eșantionare utilizată și procedeele de selecție aplicate

Eșantionarea este procesul sistematic prin care se vor selecta a unitățile care vor fi investigate și incluse în cercetare. Cercetarea prezentă este teoretică, fiind supusă criteriilor concrete de relevanță a cazurilor care sunt importante pentru cercetare. S-au folosit două tipuri de eșantionare, anume, eșantionarea de tip criteriu și eșantionarea de tip „lanț” sau „bulgăre de zăpadă”.

În cazul eșantionării de tip criteriu, datorită faptului că scopul cercetării este aflarea statutului femeii între tradiționalism și modernitate în ruralul și periurbanul arădean, criteriile după care s-a efectuat eșantionarea au fost ca persoanele intervievate: să fie de gen feminin, să locuiască în zona rurală sau periurbană din județul Arad, să aibă vârsta

cuprinsă între 20 și peste 51 de ani. Deoarece s-a dorit faptul că această cercetare să fie cât mai relevantă, au fost selectate 15 persoane din 5 localități diferite pentru a fi intervievate. Persoanele au fost împărțite pe 3 categorii de vârstă, aceste categorii au corespuns perioadelor de tradiționalism, tranziție și modernitate. Astfel, persoanele cu vârsta peste 51 de ani au corespuns perioadei de tradiționalism, persoanele cu vârsta cuprinsă între 36 și 50 de ani au corespuns perioadei de tranziție, iar persoanele cu vârsta cuprinsă între 20 și 35 de ani au corespuns perioadei de modernitate.

În cazul eșantionării de tip „lanț” sau „bulgăre de zăpadă” s-a recurs la ajutorul persoanelor deja intervievate. Astfel, pentru ca studiul să continue s-a cerut persoanelor intervievate să recomande alte persoane cunoscute pentru ca și acelea să facă parte din studiu. Acest mod de eșantionare a ușurat munca de teren datorită faptului că o persoană cunoscută propunea următoarei persoane intervievate ca aceasta să participe la studiu, iar nivelul de reticență cu privire la participarea la o asemenea cercetare a fost mai scăzut.

2.7. Modalitatea de culegere a datelor și motivarea alegerii acesteia

Modalitatea prin care datele au fost culese în acest studiu a fost cu ajutorul funcției de înregistrare a telefonului mobil. Prin intermediul înregistrării interviului am reușit să culegem datele în mod direct fără ca acestea să fie alterate de faptul că ar fi trebuit să se piardă timp notând răspunsurile importante ale persoanei intervievate.

În consecință, unul dintre motivele principale pentru care s-a ales această modalitate de culegere a datelor este faptul că în timpul interviului am putut să ne concentrăm toată atenția asupra persoanei intervievate fără a pierde aspecte esențiale precum: contactul vizual, cu persoana intervievată, care exprimă încredere și generează un interviu de calitate; aprobarea persoanei intervievate prin gesturi și mimică, fapt care a condus spre un interviu cu o atmosferă relaxantă, făcând interviul plăcut pentru participant; și posibilitatea de a observa cu acuratețe comportamentul nonverbal și paraverbal al persoanei intervievate. Această modalitate de culegere a datelor a generat un grad ridicat de calitate a datelor obținute. Acest lucru se datorează faptului că datele au fost culese de la persoanele intervievate fără ca acestea să interfereze cu alți factori care ar putea să le distragă atenția de la întrebările adresate sau de a se putea consulta cu alte persoane înainte de a oferi răspunsurile. Aspectele menționate fiind esențiale deoarece răspunsurile spontane într-o cercetare științifică au nivelul cel mai ridicat de relevanță, dat fiind faptul că răspunsul nu este trecut prin filtrele normelor sociale existente.

2.8. Perioada în care au fost culese datele, localitățile și cadrul în care au fost culese datele

Culegerea datelor s-a desfășurat în decursul unei luni, iar perioada exactă de colectare a datelor fost cuprinsă între 06.04.2019 și 06.05.2019. În decursul acestei luni a fost

necesară deplasarea în fiecare sfârșit de săptămână în localitățile selectate pentru a efectua interviurile.

Localitățile rurale din județul Arad selectate pentru studiu au fost: Zădăreni, Bodrog, Călugăreni și Felnac pentru zona rurală, iar pentru zona periurbană a fost selectată localitatea Vladimirescu.

Cadru în care au fost culese datele a fost la domiciliul respondentului, într-un mediu care nu a avut factori perturbatori care ar putea altera sau interfera într-un mod negativ cu calitatea culegerii datelor. Faptul că interviul a fost realizat acasă la persoana interviuată a generat un grad de siguranță persoanei interviuate, deoarece acesta a fost în spațiul său familiar, iar atmosfera a fost una relaxată. Din această categorie făcând excepție o singură persoană, care a fost interviuată la locul de muncă, în timpul programului de serviciu, deoarece nu avea disponibilitatea de a acorda interviul într-un alt cadru.

2.9. Limitele cercetării de teren și dificultăți întâlnite

Principala limită a cercetării de teren este reprezentată de faptul că nu s-a ajuns la o saturație teoretică în ceea ce privește totalitatea întrebărilor existente în ghidul de interviu. În anumite pasaje ale ghidului de interviu s-a ajuns la saturație teoretică deoarece răspunsurile se repetau, iar persoanele interviuate nu mai aduceau nicio informație nouă, însă acest lucru nu s-a petrecut asupra întregului ghid de interviu.

Motivul care a cauzat neatingerea unei saturații teoretice a fost lipsa resurselor temporale și financiare pentru a efectua un studiu de amploare. Acest studiu ar putea fi considerat un studiu pilot care se poate explora în continuare într-un mod mult mai aprofundat. Cercetarea de teren a fost efectuată pe un număr redus de persoane și conține limite în ceea ce privește generalizarea subiectului studiat.

Dificultățile întâlnite pe parcursul culegerii datelor au fost multiple. În primul rând, lipsa de timp și de disponibilitate a persoanelor de a participa la studiu a constituit un impediment în derularea constantă a studiului. O altă dificultate a fost reprezentată de faptul că se programa un interviu iar ulterior persoana care trebuia să fie interviuată anula întâlnirea, ceea ce a cauzat pierderi de resurse temporale și financiare acordate cercetării.

În al doilea rând, din cauza faptului că persoanele cu vârsta peste 51 de ani au fost mai reticente și mai greu de abordat în unele localitățile Călugăreni și Bodrog, a fost nevoie ca localitățile să fie străbătute „la pas” în după-masa zilelor însoțite de duminică (deoarece în această zi a săptămânii în zonele rurale, preponderent femeile cu vârsta peste 51 de ani obișnuiesc să stea pe bancă în fața casei pentru a se relaxa).

În al treilea rând, au fost întâmpinate dificultăți în ceea ce privește explicarea scopului și motivului cercetării deoarece majoritatea persoanelor care au refuzat să participe la studiu nu au înțeles despre ce este vorba în cercetare. Așadar, a fost dificil să fie creat un grad ridicat de încredere în toate cazurile și să se facă înțeles scopul cercetării. O altă cauză

care a generat refuzuri pentru participarea la studiu a fost faptul că perioada de culegere a datelor s-a derulat cu o lună de zile înainte de alegeri politice, iar individele erau reticente, crezând că li se vor aplica sondaje sau chestionare politice.

3. Rezultate

Cercetarea privind statutul femeii din tradiționalism spre modernitate a fost realizată în jurul celor trei sfere importante din viața unei femei, anume: educație/domeniul muncii; viața privată/spațiul familial; viața publică/viața în comunitate. Astfel, pentru procesul de interpretare a rezultatelor am ales să folosim metoda storytelling-ului, combinând două abordări. Prima abordare este, o abordare holistică, deoarece studiul vizează evoluția persoanelor intervievate până în prezent, concentrându-ne asupra întregului text. Cea de-a doua abordare este conform categoriilor formei. În acest caz, se vor selecta anumite părți ale interviului transcris pentru a descrie tranziția statutului femeii raportându-ne la fiecare dintre cele trei grupe de vârstă studiate, unde am putut identifica câțiva itemi bine definiți de fiecare respondentă.

Prin intermediul storytelling-ului vom descrie și pe alocuri vom construi activ lumea studiată. În acest sens, vom aborda stilul descriptiv, încercând să descriem lumea studiată prin cuvintele exacte ale persoanelor intervievate. Stilul descriptiv va fi cel dominant, însă îl vom îmbina pe alocuri cu aspecte care sunt caracteristice stilului interpretativ, mai exact vom „introduce interpretările personale în legătură cu situațiile de viață ale celor studiați.”. (Scârneci, 2007, p. 121). Pentru a păstra anonimatul persoanelor intervievate, când vom face referire la acestea în text, le vom preciza doar inițialele numelui și prenumelui, vârsta și localitatea în care locuiesc. Iar în ceea ce privește adăugarea în text a unor secvențe din interviu, acestea vor fi adăugate prin ghilimele și prin scris italic. Pasajele diferite din interviu vor fi despărțite prin intermediul unor paranteze drepte de genul „[...]”.

Rezultatele vor fi prezentate în două părți. Vom începe prin a prezenta răspunsurile care au avut un caracter mult mai personal, apoi vom prezenta răspunsurile care au fost mai generale prin tabele de categorii. Deoarece dorim ca acest studiu să fie unul longitudinal, adică să avem o traiectorie din tradiționalism spre modernitate vom începe prin a prezenta prima categorie de vârstă, aceea a persoanelor cu vârsta peste 51 de ani, categorie pe care am încadrat-o conceptului de tradiționalism. Vom prezenta rezultatele în ordinea descrescătoare a vârstei persoanelor intervievate. (Costaforu, 2004; Marinescu, 2002; Lieblich, Tuval-Mashiach, Zilber, 2006).

3.1. Statutul femeii în perioada tradiționalismului

Datorită faptului că doamna S.S din localitatea Felnac, are 86 de ani reprezintă un punct de referință temeinic în ceea ce privește legătura cea mai strânsă cu tradiționalismul, astfel, vom începe prin parcurgerea rezultatelor interviului avut cu dumneaei. Vom aborda prima secțiune a interviului, educație/domeniul muncii. În ceea

ce privește educația, aceasta a fost privată de educația la nivel liceal din cauze politice: „Aș fi putut, drago! Că io și mai o priedenă, noi am fost primiți pă clasă. Ș-atunci io m-am, m-o plăcut și am învățat. Că n-am avut dă lucru, că am avut bunică, mamă, mai o femeie care lucra pă acolo și io..asta m-o fost. Să-mi învăț lecția și să fiu aranjată.[...] Auz', o fost și greu, și ușor. Da..știți ce o fost baiu? Că n-am putut mere. Că aiși am vrut să ajung. N-am putut mere la liceu că...i s-o dat dâ comuniști! Atunși acolo ei or scris că io mi-s fată dă prim primari al Fielnacului și că avem pământ și că avem pământ și așa...Noi am avut un grajd mare, cu șasă cai.. Și toace aștia s-or adunat, că d-aia n-am fost io primită în liceu. Pă priedena mea o primit-o, că ei n-or avut pământ. Mie m-o vinit acasă că nu corespund!”.

În domeniul muncii doamna S.S, a fost din nou privată din cauze politice iar în perioada în care aceasta a reprezentat o forță de muncă activă, piața muncii nu a fost foarte ofertantă pentru dumneaei: „Știți, io am fost, v-am spus, acasă. Dă țanut! Că am avut bunică, am avut mamă, mai o muiere vinia în tăță zî pă acolo pă la noi. Că or avut pământ..Am fost chiabur și nu m-or angajat. M-am dus la Colectiv după șie m-am măritat.”. În secțiunea viața privată/spațiul familial, conform răspunsurilor primite se observă faptul că dumneaei nu a avut control în privința deciziei de a se căsători iar familia a fost cea care a luat decizia: „Io nici nu m-am cunoscut cu bărbatu-mio. El o fost cu șinși ani mai bătrân. Și umbla la fece dânașci mai bătrâne, ca el. [...] Io ț-am spus că o murit tata..ș-atunci, mătușa, sora lu bunicu și cu soacră-mea, ele or rânduit. Și mătușa mea o vrut. Că socru meu o avut doi ficiori, io m-am măritat cu ăla mai mic. După ce m-am măritat, m-am acomodat treburile. [...] ăsta o fost cu 5 ani mai mare ca mine. Și ii altu..el are un plan, io mi-s mai copilăroasă. Io aș fi vrut doar să mai îmi deie să mă joc cu păpușile..”.

În secțiunea viața publică/viața privată am observat faptul că din perspectiva doamnei S.S că femeile se puteau implica în viața publică, anume în viața politică doar dacă aveau acordul bărbaților: „Eee..dacă bărbatî le lasă...mă rog, și îs capabile. Mie nu m-o plăcut niș politica niș matracalâcuri d-așci. Mie m-o plăcut să lucru, să am șe-m trăbă!”, iar în localitatea Felnac la vremea respectivă nu erau femei care să fie implicate în politică. Conform ordinei descrescătoare a vârstei, vom prezenta rezultatele interviului avut cu doamna I.B în vârstă de 72 de ani din localitatea Zădăreni. În urma interviului am constatat faptul că dumneaei nu a avut șansa la o educație corespunzătoare din cauza condițiilor de viață precare avute în cadrul familiei de origine: „Da' eu nici nu m-am dus la școală. [...]Mă duceam și nici nu puteam să stau, când veneam de acolo trebuia să iau caprele, să plec cu ele pe câmp, să mănânce. La noi școala a fost nimic, dacă am fost 7 frați, când ne-am făcut mai mărișori, fiecare la muncă. Unul mergea cu oile, eu cu caprele.”. Dificultățile au apărut și în momentul în care doamna I.B a început să activeze pe piața muncii: „Of, da mult am tras mamă și cu angajările astea. Nu puteam că aveam copiii, vai de capul meu. Mă sculam, era ceasul 4 dimineata, trebuia să merg în birou să fac curățenie, că lua raportul de la somn, de la asta, veneam înapoi, îmbracă copiii, să meargă fata, mergea la grădiniță, Nicu și cu Costel mergeau la școală, și așa am dus o viață, nu prea bine, dar uite Dumnezeu ne-a

ajutat. Am ieșit și eu, uite, cum se zice, la pensie, cu anii care i-am avut, pe urmă m-a luat bărbatul cu el acolo ajutoare, acolo am dus-o mai bine, ce să zic altceva, bine am dus-o.”.

În privința căsătoriei putem observa aceeași situație cu a cazului prezentat anterior, cel al doamnei S.S, anume, căsătoria nu a fost bazată pe propriul discernământ ci mai mult s-a datorat altor factori, externi: „Mami, stai să-ți spun, nici n-am vrut să-l iau, pe cuvânt (râsete). N-am vrut, da’ uite că dacă el o fost să fie, el o fost, na. Atunci, că așa se duce la noi, în căutare de casă, știi? O venit la tata, na tata, ne-am dus la el acolo, copii mulți, a avut și frate. Ion a avut și el copii mulți, da tata săracul o zis așa, Doamne, vedeam că vorbea singur și atunci când am ajuns acasă a început să-i povestească lu mama și zice: «vai, fata ta se duce acolo la bine», zice «nu-i bine Mioara», așa o chema pe mama, Mioara, «nu-i bine ce-i acolo, fetița noastră-i muncitoare și harnică, dar are să îndure multe până s-o vedea casa ei». Și așa a și fost, să știi.”.

Doamna E.C în vârstă de 67 de ani din localitatea Călugăreni, a avut experiențe similare cu cazurile prezentate anterior în ceea ce privește educația: „Păi dar pe vremea noastră era, oo, vai ș-amar cu școala.”. La partea de viziune asupra implicării femeilor în viața publică și politică doamna E.C este în continuare în asentimentul celorlalte persoane interior anume doamna S.S și doamna I.B: „Asta nu mă întreba de politică...nici nu știu să răspund. [...]Nu că femeile ..la oală..bărbații sunt la conducere.”. Până acum putem constata un grad ridicat al obedienței femeilor față de bărbați.

Doamna R.D în vârstă de 57 de ani din localitatea Bodrog, a avut o situație diferită în ceea ce privește educația, anume, putem observa îmbunătățiri, comparând cazul dumneaei cu celelalte două cazuri prezentate anterior: „Mai presus decât un bărbat, fiindcă am avut o școala și am avut altă viziune despre viața. Și cu școala, să știi că ai mai mari pretenții, părerea mea. [...]Jeu am terminat un liceu.”.

În privința activării pe piața muncii, pattern-ul rămâne același, nu foarte ofertant pentru femei: „Nu știu ce să-ți răspund, dar o femeie nu întotdeauna e apreciată la valoarea ei. [...]O femeie lucrează mai mult cu mintea decât un bărbat. O femeie de calitate are mai mari responsabilități decât un bărbat, indiferent ce muncă fizică depune.”.

În legătură cu implicarea femeilor în viața publică, anume, în domeniul politic, doamna R.D susține: „Îi bună, femeile sunt de multe ori mai capabile decât un bărbat.”.

Doamna C.P. din localitatea Vladimirescu, localitate periurbană, în vârstă de 53 de ani prezintă viziuni și experiențe diferite în ceea ce privește educația și domeniul muncii, în comparație cu rezultatele prezentate până acum: „Nu am întâmpinat probleme în accesarea anumitor locuri de muncă, dar cred că pentru femeile cu anumite calificări da. O femeie nu poate să ocupe orice loc de muncă, sunt locuri de muncă care necesită forță fizică sau un mediu mai poluat și acolo cred că nu îi indicat să meargă femeile, dar cred că îi mai bine plătit. Eu chiar am cunoscut câteva femei care lucrau ca macaragiste, eu niciodată nu m-am gândit să mă fac macaragistă...Eu nu am avut probleme să ocup, eu întotdeauna unde am lucrat au fost numai bărbați decât femei. [...] Da. Eu sunt la baza

inginer, am terminat facultatea, m-am băgat în proiectare, dar firma a început să meargă prost acum e rasă și se construiesc blocuri, a trebuit să mă orientez, dar în domeniul în care am lucrat numai am găsit că proiectant mobilier, firmele mici nu angajează așa ceva, ele angajează pe unul să facă de toate. Eu nu știam să fac de toate, știam o părticică, m-am angajat într-un loc financiar, dar locul de muncă respectiv mi-a deschis și alte oportunități la care eram praf atunci, dar am mai făcut post-universitar, cursuri, chiar am mai făcut o facultate Științe Politice care chiar mi-a folosit că între timp și job-ul ăla s-a dus și m-am orientat pe fonduri europene, acolo altceva și acum după 30 și ceva de ani de muncă, Doamne câte aș mai avea să fac altceva și dacă aș ști și aia.”.

Experiența dumneai este diferită și în ceea ce privește căsătoria deoarece nu se mai regăsește implicarea și controlul total al familiei de origine în alegerea soțului: „I-am pus în fața faptului împlinit și pentru mine nu a contat că nu au fost de acord, nu mi-a părut rău, au fost nemulțumiți o perioadă.”.

În privința implicării femeilor în viața politică doamna C.P. consideră după cum urmează „Dacă le place și într-adevăr vor, chiar am două job-uri acum și la unul dintre ele șefa mea este om politic și îi foarte implicată și vrea și face lucruri bune și culmea că este mâna dreaptă a domnului primar și consider că de aia face lucrurile bune că o are în spate.”.

3.2. Statutul femeii în perioada tranziției

În cele ce urmează, vom folosi aceeași abordare pe care am realizat-o anterior. Astfel, vom începe prin a prezenta rezultatele persoanelor din a doua categorie de vârstă, anume 36-50 de ani, pe care am încadrat-o ca fiind corespunzătoare perioadei de tranziție a statutului femeii.

Astfel, din rezultatele interviului avut cu doamna M.B din localitatea Zădăreni, în vârstă de 50 de ani, aflăm faptul că dumneai nu a întâmpinat dificultăți în momentul integrării pe piața muncii: „M-am integrat foarte repede, pentru că eu în primul interviu pe care l-am dat, am dat o impresie bună, ce să zic ... am lucrat că și muncitor 3 săptămâni după care am ajuns șef de linie, deci nu cred că am avut ceva de întâmpinat sau ... deci a fost ok pentru mine.”.

De asemenea, decizia în privința căsătoriei nu a mai fost influențată de familia de origine, ci de propriul discernământ: „Pe vremea respectivă, când eu aveam 18-19 ani, pot să spun că bărbății erau mai diferiți față de de băieții din ziua de astăzi. Dar lovindu-mă de mai multe situații, vorbind cu mai mulți băieți, văzând diferența între ei: unu înjura, unu fuma, unu bea, pe când soțul meu nu făcea așa ceva. Era un om la locul lui, era un om corect, nu mințea. am considerat că decât o persoană care să mă bată, să mă înjure sau să fie toată ziua sictir, e mai bine așa.”.

În privința implicării femeilor în viața politică doamna M.B. consideră că o femeie are calitățile necesare pentru a-și desfășura activitatea în domeniul politic: „Pentru că femeile

gândesc un pic mai mult decât bărbații și sunt un pic mai puternice decât bărbații, chiar dacă ei sunt mai fortoși.”.

Doamna E.P din localitatea Bordog, în vârstă de 49 de ani, similar cu cazul doamnei M.B., nu a întâmpinat dificultăți pe piața muncii: „Dacă vreau iau ce se poate. Din punctul meu de vedere nu întâmpină nimeni greutate.”. Iar în privința căsătoriei, decizia a fost una personală: „Eu zic că atunci când te îndrăgostești nu mai contează nimic, ci să te înțelegi.”.

Doamna J.C din localitatea periurbană Vladimirescu, în vârstă de 47 de ani, nu a întâmpinat dificultăți nici în privința educației și nici pe piața muncii: „Nicio secundă nu am simțit și cred că în perioada asta, anii, epoca în care trăim chiar nu mai există interdicții de niciun fel și diferențe. Cu siguranță că am avut aceleași șanse, atât la educație cât și la a deveni mai mult decât atât, probabil că vom extinde și la devenire mai mult decât atât probabil că vom extinde și la ocuparea unui post la un moment dat, plus chiar simt că nu există absolut nicio diferență din punctul acesta de vedere.”.

De asemenea, putem constata o detașare de obediența care exista până acum, în ceea ce privește relația dintre soț și soție: „Femeile greșesc de cele mai multe ori, fie că sunt educate, fie că nu sunt educate. Noi suntem educate în același fel în România noastră, ce am observat de la mama mea, de la bunica, de la prieteni. Noi într-adevăr suntem educate să ne căsătorim, să ne alegem bărbați buni prin faptul că se poartă frumos, că nu sunt violenți. Din punctul meu de vedere o femeie inteligentă alege prost. Am constatat asta și pe propria piele, și uitându-mă în jur la toate cunoștințele mele, probabil ancestral bărbații sunt obișnuiți cu acel tip de femeie care să se ocupe de ei, care să se ocupe de casă. O femeie de carieră în schimb, implicit inteligentă din moment ce a ajuns la un apogeu al carierei nu se mai poate ocupa de un bărbat, așa cum ancestral a fost el mobil să considere că o femeie ar trebui să se ocupe de el. Indiferent cât de inteligent este un bărbat, dorința lui primordială este să-și ia un ziar și să stea într-un fotoliu și să fie întrebat dacă îi este foame, dacă ar vrea un alt fel de mâncare, dacă și-ar dori ce știu eu ce. Ori o femeie independentă care trăiește prin ea însăși care are mai multe calități antreprenoriale decât soțul ei, pentru că și asta se întâmplă odată cât partenerul tău sigur că nu o să poată să-și... să se comporte cu o femeie al cărei țel a fost să-l facă fericit din toate punctele de vedere pe bărbatul ei. Deci undeva o femeie de carieră va avea veșnic probleme familiale mai mari sau mai mici, nu neapărat care să distrugă celulă familiei, dar probleme care nu pot fi rezolvate simplu.”.

În privința implicării femeilor în viața politică doamna J.C consideră că „Îmi place foarte mult ideea. Mi-a plăcut mereu și am dat exemple și mai sus. Deci cele mai mari figuri politice ale europenei, de pildă au fost femei. Dacă la ora actuală te duci pe stradă și spui repede: «Dă-mi un nume de prim-ministru european.», toată lumea spune Margaret Thatcher sau Merkel, și acum și la noi iată. Nu văd de ce nu? Dar să se implice pentru că înțeleg unele lucruri mai bine decât bărbații și reușesc să mulgă unele lucruri referitoare la maternitate, la copil, sunt sectoare importante în viața. Să nu uităm, eu dacă aș fi prim-

ministru de exemplu, primul lucru pe care l-aș face ar fi să investesc în educație. Oricine se pricepe, mai bine, decât o femeie la educație și sănătate din moment ce ancestral ea asta face prin virtutea maternității și a înțelegerilor, lucrurile exact acolo, fiind aproape de copil, aproape de toate nevoile familiei și toate celelalte.”

În continuare vom prezenta rezultatele interviului avut cu doamna F.P din localitatea Călugăreni, în vârstă de 46 de ani. În privința educației și a oportunităților pe piața muncii observăm diminuarea inegalității de șanse care a existat în perioada tradiționalismului, și lipsa întâmpinării de greutăți în ocuparea unui loc de muncă.

Doamna F.M din localitatea Felnac, în vârstă de 44 de ani, de asemenea, nu a întâmpinat dificultăți în ceea ce privește educația sau integrarea pe piața muncii: „Nu mi se pare că întâmpini vreo greutate, eu una nu am avut treabă.”

Însă, în privința alegerii soțului, regăsim tiparul tradiționalist: „Asta nu ar fi întrebare pentru mine (râde). Aici nu am ales eu la început. Cum să zic, cum erau vremurile, pe vremuri, cum o fost tata lui D., și a lui M., nu l-am ales eu. Știi? De-aia zic că asta nu-i întrebare pentru mine, că nu eu l-am ales. N-am știut după ce să aleg, că dacă era pe atunci să știu, mă uitam, să fiu destul de coaptă la cap, la 18 ani, dar la timpul ăla nu am fost. Să știu mă uite ăsta are aia, sau aia, uite ăsta o făcut. Și era altă situație...”

În legătură cu implicarea femeilor în viața politică, opinia doamnei F.M este: „Ce părere să am, no, n-am o părere despre asta. Fiecare... dacă te simți destul de inteligent și capabil ca să faci o meserie ca un bărbat, n-am nimica împotriva. [...] Că femeile îs mai rele. Mai invidioase, mai geloase una pă alta, în schimb bărbații nu.”

3.3. Statutul femeii în perioada modernității

În acest subcapitol vom prezenta rezultatele celei de-a treia categorii de vârstă, anume persoanele cu vârsta cuprinsă între 20 și 35 de ani. Această categorie de vârstă am încadrat-o ca fiind corespunzătoare perioadei de modernitate.

Vom prezenta rezultatele doamnei R.B din localitatea Zădăreni, în vârstă de 32 de ani. În privința educației și a integrării pe piața muncii doamna R.B nu a întâmpinat dificultăți. Iar viziunea dumneaei cu privire la implicarea femeilor în viața politică este aceea că: „Pentru că femeile nu au ce caută acolo, mă gândesc...”

În continuare vom prezenta pasajele cele mai relevante din interviul avut cu doamna O.B din localitatea Bodrog, în vârstă de 29 de ani. În activitatea pe piața muncii, doamna O.B nu a întâmpinat dificultăți: „Nu am întâmpinat pentru că am încercat să-mi caut ceva care mie ca și femeie să îmi fie mai ușor.” putem observa faptul că dificultățile nu au apărut și datorită faptului că doamna O.B a căutat activități care sunt specifice pentru sexul feminin.

Despre implicarea femeilor în viața politică doamna O.B susține că: „Ar putea să fie și mai multe, adică consider că dacă îs femei mai multe îi mai multă dreptate, pentru că în spatele fiecărui bărbat se află o femeie puternică.”

Doamna L.B. din localitatea Felnac, în vârstă de 26 de ani consideră că în domeniul educației a simțit o discrepanță între dumea ei și persoanele de sex masculin doar până la începerea ciclului liceal: „În generală da. În liceu și facultă nu s-a întâmplat. În generală era mentalitatea aia că băieții îs mai mari, mai puternici.”

În privința implicării familiei de origine în alegerea viitorului soț doamna L.B consideră că: „Cred că m-aș simți mai ok să știu că ei îmi oferă acel acord. Că am binecuvântarea lor. Pot să trec mai departe, să fac pasul ăsta că știu că ei sunt alături de mine.”

Legat de implicarea femeilor în viața politică doamna L.B are următoarea opinie: „Da, ar putea. Și ar fi bine să fie pentru că până la urmă până în prezent nu au fost luate în serios femeile, școlare în domeniul ăsta. Se consideră politician bărbatul ăla îmbrăcat la costum și echipat, chiar dacă nu se pune accent pe școlile din dosarul sau CV-ul lui. Pentru că era bărbat și avea firmă se considera mai mult, era văzut mai bine decât o femeie care a studiat și poate știe mai multe decât acel bărbat. Da e bine și ar fi bine să fie mai multe.”

Doamna A.P. din localitatea Cășugăreni, în vârstă de 22 de ani. În privința activității pe piața muncii doamna A.P. povestește: „Aaa, da. Aici chiar cred că întâmpinăm ca femeie o grămadă de dificultăți, mai ales când chiar mergi să dai interviul unui bărbat, sau așa riști uneori să fii interpretată altfel sau na nu știu. Chiar consider că îi destul de greu ca femeie singură să intri pe piață și vrei să realizezi și ceva. Acuma dacă vrei să mergi să lucrezi la o corporație nu îi greu că dai un interviu și asta e. Dar pot să zic că din multe puncte de vedere noi suntem defavorizate pe piața muncii pentru că zice «dă-o în puii mei că-i femeie» sau știi? Nu știu...așa vād. Cel puțin și eu de multe ori am fost defavorizată pentru că poate și că am fost tânără și pentru că am fost femeie. În domeniul cu muzica de multe ori am fost catalogate, chiar dacă nu erai tu neapărat o femeie ușoară, toate femeile în domeniu erau catalogate. Te-or luat la comun, acuma no... Asta pot să zic, acuma în alte domenii nu știu dacă neapărat înseamnă o defavoare că ești femeie, na.”

În legătură cu implicarea familiei de origine în ceea ce privește căsătoria, doamna A.P a spus că: „Ba da, eu zic că îi foarte important, pentru că dacă vrei să fie armonie în familie și să te înțelegi în viitor îi foarte important, ca atât părinții mei cât și părinții lui să accepte deciziile noastre, adică nici eu nu aș fi împăcată dacă aș zice mâine da, aș vrea să mă mărit și ai mei să nu fie de acord dau un exemplu. Consider că și părinții sunt foarte importanți în relația noastră. Până să fie el, atâția ani am convie'uit cu părinții. Ei m-au crescut și așa mai departe, și clar o să țin tot timpul cont de părerile lor, acuma clar că dacă nu ar fi fost de acord, aș fi făcut în așa fel să fie, să înțeleagă că aia îi alegerea mea și aia vreau să fac. Și da, chiar consider că părerea lor contează foarte mult.”

Opinia doamnei A.P despre implicarea femeilor în viața politică este că: „Sincer, consider că din multe puncte de vedere, femeile își au locul în politică. Pentru că și cum îi tipa asta Kovesi. Că da cum să fie în politică...chiar foarte multe femei sunt iubite și știu cum să fie în anumite situații. Și pot să spun că femeile sunt mult mai descurcărețe decât bărbații, sincer, în foarte multe lucruri bărbații dau cu pumnul în masă, iar femeia altfel știe

să rezolve situația, și chiar nu văd, chit că bărbații, că doar ei știu. Nu. Consider că pentru toate problemele ar trebui să existe sex masculin și sex feminin. Nu consider că în viața politică trebuie să fie doar bărbați.”.

Doamna A.S din localitatea periurbană Vladimirescu, în vârstă de 21 de ani susține faptul că în momentul integrării pe piața muncii a întâmpinat unele dificultăți: „Am fost subestimată, dar am știut cumva să demonstrez ce pot să fac și nu mai a fost vreo problemă. Chiar am fost subestimată, de bărbați în special.”.

În privința implicării familiei de origine în alegerea viitorului soț, doamna A.S consideră că: „Din moment ce nu am tată nu cred că îi atât de important. Cred că dacă ar fi fost așa de important tații ar fi ales soții soțiilor ca și pe vremuri. Cred că acum îi alegerea noastră.”.

Despre implicarea femeilor în viața politică, doamna A.S spune: „Cred că în politică avem nevoie de femei care își doresc cu adevărat pacea în lume, ca și Maica Teressa, care au intenții foarte bine definite.”.

4. Concluzii

În urma cercetării realizate am constatat faptul că statutul femeii în zona rurală și periurbană a județului Arad s-a schimbat de-a lungul timpului. Deoarece am realizat o analiză longitudinală, intervievând 15 persoane din trei categorii de vârstă am putut realiza destul de ușor traiectoria evoluției statutului femeii din tradiționalism spre modernitate.

În urma acestui studiu am constatat că percepțiile de viață ale femeilor din zona rurală tind să fie pe alocuri mult mai tradiționaliste decât ale femeilor din zona periurbană. În secțiunea educație și domeniul muncii, în grupa tradiționalistă am regăsit și lipsa varietății de oportunități pe piața muncii. În acest caz am observat și faptul că majoritatea femeilor intervievate au susținut că fac parte din categoria femeilor familiste. Spre deosebire de persoanele din grupele de tranziție și modernitate care s-au declarat ca fiind carieriste sau au susținut faptul că se poate găsi o cale de mijloc între familism și carierism.

În secțiunea viața privată și spațiul familial am constatat faptul că majoritatea persoanelor intervievate, care locuiesc în zona rurală, au declarat faptul că autoritatea principală în familie rămâne persoana de gen masculin, iar cele din zona periurbană au susținut egalitatea dintre soți sau chiar autoritatea genului feminin. Însă, această dominație a genului masculin s-a regăsit preponderent la respondentele din grupa de vârstă încadrată tradiționalismului. S-au descoperit discrepanțe de percepție între grupa tradiționalistă și grupele de tranziție și de modernitate în privința alegerii viitorului soț, anume a gradului de implicare a familiei de origine în această alegere și în criteriile de alegere. În grupa tradiționalistă am observat un grad de obediență mult mai pregnant față de familia de origine, totodată și de autoritatea masculină, iar criteriile de alegere erau aproape inexistente, calitățile și valorile soțului fiind descoperite abia în timpul mariajului.

În secțiunea viața publică și viața în comunitate am regăsit diferențe de percepție între grupele de vârstă care au fost încadrate tradiționalismului și cele încadrate modernității. Am constatat faptul că persoanele din grupa tradiționalistă au o anumită reticență în ceea ce privește implicarea femeilor în viața politică, considerând că acea zonă poate fi explorată de femei doar dacă au acordul bărbaților, sau crezând că femeile nu sunt potrivite pentru a ocupa o asemenea poziție în societate din cauza faptului că această poziție le-ar putea afecta calitatea de mame sau viața de familie.

O concluzie generală a acestui studiu este aceea că încă regăsim multe aspecte din tiparul tradiționalist chiar și în perioada de modernitate a statutului femeii. Iar faptul că există o diferență considerabilă de percepții și viziuni despre viața femeilor între persoanele din zona rurală și zona periurbană. Astfel, zona de locuire are un aport considerabil în privința mentalității și a viziunii persoanelor deoarece o mare parte din persoanele intervievate au preluat modelul de familie în care au fost socializați în familia de origine.

În urma cercetării au fost atinse toate scopurile pe care le-am stabilit înainte de începerea studiului pe teren. Astfel, aflând percepțiile și viziunile asupra vieții familiale și vieții în comunitate a femeilor din zona rurală și periurbană din județul Arad, am reușit să realizăm ulterior o comparație intergenerațională și intergenerațională.

Demersul studiului a fost limitat din cauza faptului că resursele temporale și financiare nu au fost suficiente. O mai mare varietate a respondenților ar putea oferi date importante despre modul în care s-a dezvoltat mentalitatea femeilor din zonele studiate și am putea observa modul în care acestea socializează viitoarele generații în intermediul familiei și modelul cultural pe care îl transmit. Pentru ca acest studiu să cuprindă amploare și mai multă însemnătate științifică este nevoie de mai multe persoane pentru a fi intervievate din fiecare grupă de vârstă pe care am studiat-o, pentru a putea ajunge la o saturație teoretică. De asemenea, am putea adăuga mai multe întrebări în ghidul de interviu pentru a intra în profunzimea fiecărei secțiuni pe care am abordat-o.

Astfel, am putea categorisi această cercetare drept un studiu pilot care va putea fi dezvoltat într-o cercetare ulterioară și explorat în profunzimea aspectelor importante. Acest domeniu este important pentru a fi cercetat deoarece studiile de gen nu sunt suficient de explorate în sociologia românească, mai ales zona rurală. Însă, aceste aspecte trebuie cercetate deoarece doar prin înțelegerea mecanismului de schimbare și evoluție a statutului femeii putem realiza și elabora politici sociale eficiente pentru viitor.

Bibliografie

Adkins, Lisa, Skeggs, Beverley. (2005). *Feminism after Bourdieu*. Blackwell Publishing.

- Aoife, M., Ní Fhlatharta, Maura Farrell. (2017). Unravelling the strands of 'patriarchy' in rural innovation: A study of female innovators and their contribution to rural Connemara. *Journal of Rural Studies*.
- Arneil, Barbara. (1999). *Politics & Feminism*. Oxford: Blackwell.
- Bădescu, I., Cucu-Oancea, Ozana, Șișeștean, Gh. (2011). *Tratat de sociologie rurală*. București: Mica Valahie.
- Berindei, D. (1998). *Revoluția română din 1848–1849*. București: Editura Enciclopedică.
- Bonea, Georgiana Virginia (2018). Emanciparea femeii în societatea românească și violența intrafamilială. Aspecte teoretice și viziuni socioistorice. *Calitatea Vieții*, XXIX, 1.
- Borza, Ioana, Grünberg, Laura, Văcărescu, Theodora-Eliza (2006). *Cartea neagră a egalității de șanse între femei și bărbați în România*. București: Ana.
- Bourdieu, P. (2003). *Dominația masculină*. București: Meridiane.
- Bourdieu, P. (2005). *Die männliche Herrschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Bucur, Maria, Miroiu, Mihaela (2018). *Birth of Democratic Citizenship Women and Power in Modern Romania*. Bloomington. Indiana: Indiana University Press Office of Scholarly Publishing Herman B Wells Library.
- Chelcea, S. (2001). *Tehnici de cercetare sociologică*. București: Economică.
- Ciocalteu, M. (1936). *Les régimes matrimoniaux dans le projet de code civil roumain*. Paris: Rousseau et Cie.
- Ciucă, Oana Lavinia (2010). Etapele ideologizării conceptului de emancipare a femeii, elaborat în cadrul Ministerului Muncii și Solidarității Sociale, antropomedia. Disponibil la https://www.academia.edu/7418602/Etapele_ideologiz%C4%83rii_conceptului_de_emancipare_a_femeii. Accesat în 21 mai 2019.
- Ciupală, A. (2003). *Femeia în societatea românească a secolului al XIX-lea: Între public și privat*. București: Meridiane.
- Costaforu, Xenia (2004). *Cercetarea monografică a familiei*. București: Tritonic.
- Delamont, Sara (2003). *Feminist Sociology*. London: SAGE Publications.
- Dragomir, Otilia, Miroiu Mihaela (2002). *Lexicon feminist*. Iași: Polirom.
- Frunză, Mihaela (2004). *Ideologie și feminism*. Cluj-Napoca: Limes.
- Gamble, Sarah (2001). *The Routledge Companion to Feminism and Postfeminism*. London and New York: ROUTLEDGE Taylor and Francis Group.
- Grünberg, Laura, Vlăsceanu L. coord. (2010). *Gen și societate, în Manual de sociologie*. Iași: Polirom.
- Holmes, Mary. (2007). *What is Gender? Sociological Approaches*. London: SAGE Publications.
- Ichim, Laura, Vlaicu, Manuela, Drăxineanu, Andreea, Alexandru C. (2016). *Populația României pe localități la 1 ianuarie 2016 (după domiciliu)*. București: Institutul Național

- de Statistică, http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/populatia_romaniei_pe_localitati_la_1ianuarie2016_0.pdf. Accesat în 14 mai 2019.
- Iluț, P.(1997). Abordarea calitativă a socioumanului. Iași: Polirom.
- Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka, Zilber, Tamar (2006). Cercetarea Narativă, Citire, analiză și interpretare. Iași: Polirom.
- Marinescu,Valentina (2002). Muncile casnice în satul românesc actual. Iași: Polirom.
- Mendras, H., Gurvitch, G. (dir.) (1958). Sociologie du milieu rural. „Traité de Sociologie”. Paris: Presses Universitaires de France.
- Mihăilescu, Ștefania (2002). Din istoria feminismului românesc. Studiu și antologie de texte(1838-1929). Iași: Polirom.
- Mihăilescu, Ștefania (2006). Din istoria feminismului românesc. Studiu și antologie de texte (1929-1948). Iași: Polirom.
- Miroiu, Mihaela (1999). Societatea retro. București: Trei.
- Neamțu, O., Stănculescu P., Sterian, P. (1969). Probleme de sociologie rurală. București: Institutul de Cercetări Agricole.
- Parsons, T., Bales, R. Fr. (1955). Family, socialization and interaction process. New York: Free Press.
- Pasti, Vl., Ilinca, Cristina (2003). Ultima inegalitate: relațiile de gen în România. Iași: Polirom.
- Perpelea, N. (2012). Cercetarea sociologică contemporană. Idei, concepte, metodologie. București: Ars Docendi.
- Petre, Zoe, Boia, L. (coord.). (1998). Promovarea femeii sau destructurarea sexului feminin, în Miturile comunismului românesc. București: Nemira.
- Petre, Ioana (2008). Întoarcerea la rural în sociologia contemporană teorii și controverse. București: Revista Română de Sociologie, S.N, XIX.
- Rodat, Simona (2017). De la rolurile și identitățile de gen la modelele „doing gender” și „undoing gender”. București: Revista Română de Sociologie, SN, XXVIII.
- Rosenberg, Karen Esther and Howard, Judith A. (2008). Finding Feminist Sociology: A Review Essay, Signs, Published by: The University of Chicago Press, Vol. 33, No. 3 (Spring 2008). Disponibil la: https://www.jstor.org/stable/10.1086/523711?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents. Accesat în 21 mai 2019.
- Stanley, Liz (2013). Feminist Praxis Research, Theory and Epistemology in Feminist Sociology. New York: Routledge.
- Scărneci, Florentina (2007). Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane. Brașov: Editura Universității „Transilvania”.
- Șișeștean, Gh. (2000). Biserica și cimitirul în satele transilvănene. Structura spațială și structura socială. Paris-București: Etudes roumaines et aroumaines, nr. V.

- Taylor, St. J., Bogdan, R., DeVault, Marjorie, L. (2016). Introduction to Qualitative Research Methods a Guidebook and Resource. New Jersey: Published by JohnWiley & Sons, Inc., Hoboken.
- Vedinaș, T. (2001). Introducere în sociologia rurală. Iași: Polirom.
- Vlăsceanu, L. coord. (2011). Sociologie. Iași: Polirom.
- Vogt, P.L. (1917). Introduction to Rural Sociology. New York, London: D. Appleton and Company.
- Zamfir, C., Vlăsceanu, L. (1998). Dicționar de sociologie. București: Babel.
- *** 2000 Hotărârea nr. 1273 a Guvernului României, din 7 decembrie 2000.
- ***1998, Raportul Național al Dezvoltării Umane. București: Expert.
- *** (2014). Studiu privind barierele de gen din România. Raport de cercetare, București: Lumina Publishing.

Editor in chief:

Cosmin GOIAN

Phone: (+40) 0744 810 318

E-mail: cosmin.goian@e-uvvt.ro

Adress: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

ISSN 2668-3512

ISSN-L 2668-3512

Empirical Research in Social Work and Sociology

Editura Universității de Vest din Timișoara